Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Elzevir.

[illegible]

224
KW E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tur duxi, Affectui, & Obligationi meæ, erga *Illuſtriſſimam Dominationem* tuam, ut *Nomen* tuum illis præfigam, tàm in *Editione Anglica*, quā *Latina*. Etenim, in bona ſpe ſum, Volumen earum in *Latinam*, (*Linguam* ſcilicet univerſalē,) verſum, poſſe durare, quamdiu *Libri* & *Literæ* durent. *Inſtaurationem* meam *Regi* dicavi: *Hiſtoriam Regni Henrici Septimi*, (quam etiam in *Latinum* verti,) & Portiones meas *Naturalis Hiſtoriæ*, *Principi*: Has autem *Delibationes Illuſtriſſimæ Dominationi* tuæ dico; Cum ſint, ex Fructibus optimis, quos Gratiâ divinâ Calami mei laboribus indulgente, exhibere potui. *Deus Illuſtriſſimam Dominationem* tuam manu ducat.

Illuſtriſſimæ Dominationis tuæ

Servus Devinctiſſimus

& Fidelis

FR. S. ALBAN.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

SERMONES FIDELES.

I.

DE VERITATE.

QVID *eſt Veritas*, inquit *Pilatus* Deriſor? Nec præſtolari voluit Reſponſum. Certè ſunt, qui cogitationum vertigine delectantur; Ac pro ſervitute habet, Fide fixâ aut Axiomatis conſtantibus, conſtringi; *Liberi Arbitrii* uſum in Cogitando, non minùs quam in Agendo, affectantes. Cujuſmodi quidem *ſecta Philoſophorum* licet defecerint; ſuperſunt tamen Ingenia quædam ventoſa & diſcurſantia, quibus eædem omninò venæ, licet non pari, cum Antiquis, copiâ ſangui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nis, repletæ. Verùm, nec difficultas ſola, labórque quem Homines ſubeunt, in *Veritate* inveniendâ; nec quæ ex eâ inventâ Cogitationibus imponitur Captivitas, *Mendaciis* favorem conciliat; Sed ipſius *Mendacii* Naturalis, (utcunque corruptus,) Amor. E recentiore *Græcorum Scholâ* quidam, rem ad Examen vocans, hæret attonitus; dum excogitare nequit, quorſum Mortales amarent *Mendacium*, *ipſius Mendacii* cauſsâ; Cum nec voluptati ſit, ut *Mendacia Poetarum*; nec utilitati, ut illa *Mercatorum*. Sed neſcio quomodò, *Veritas* iſta, (utpote nuda & manifeſta Lux diurna,) perſonatas hujus *Mundi Fabulas*, Ineptiáſque, non tam magnificè & elegantèr oſtendit, quam Tædæ, Lucernæque nocturnæ. Ad *Vnionis*, forſan, valorem, pervenire poterit *Veritas*, quæ per diem ſpecioſiſſima apparet: Sed ad pretium *Adamantis*, aut *Carbunculi*, qui lumine vario pulcherrimè ſplendent, nunquàm aſcendet. Mixtura *Mendacii* voluptatem ſempèr auget. Ecquis dubitat, ſi è mentibus Hominum tollerentur Opiniones vanæ, Spes blandæ, Æſtimationes Rerum falſæ, Imaginationes ad libitum, & id genus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

alia, quin multorum animi relinquerentur dejecti, & marcidi, atræ bilis & languoris pleni, ac ſibimetipſis ingrati ac diſplicentes? *Patrum* unus, magnâ cum ſeveritate, *Poeſin* appellat, *Vinum Dæmonum*; Eò quod Phantaſiam vanis impleat; licet *Poeſis Mendacii* tantùm *umbra* ſit. Veruntamen, non eſt *Mendacium*, mentem pertranſiens, quod officit; Sed *Mendacium* quod à mente imbibitur, nempe ejus generis, de quo antè diximus. Verum utcunque in depravatis Hominum judiciis, & affectibus, hæc ita ſe habeant; *Veritas* tamen, (quæ ſola ſe judicat,) docet; *Veritatis inquiſitionem*, quæ eam, proci inſtar, demeretur; *Veritatis Cognitionem*, quæ præſentem eam ſiſtit; Et *Veritatis Receptionem* cum *Aſſenſu* quæ eſt ipſius Fruitio & Amplexus; Summum eſſe Humanæ Naturæ Bonum.

Prima, in Operibus ſex dierum, Creatura *Dei*, fuit *Lux Senſûs*; Poſtrema, *Lux Rationis*; Quin & Opus ejus, *Sabbatho*, quod deinceps perpetuò exercet, eſt Spiritus ſui Illuminatio. Primo inſpiravit Lumen in *Faciem Materiæ*, vel *Molis indigeſtæ*; poſteà in *Faciem Hominis*; Quin & uſque ſemper Lucem in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſpirat in *Faciem Electorum*. *Poeta*, qui *Sectam*, alioqui, cæteris inferiorem, ornavit, elegantiſſimè dixit; *Suave eſt in litore ſtanti videre naves fluctibus exagitatas*; *Suave ad Arcis feneſtram ſtanti, prælium commiſſum, ejuſque varios eventus, inferiùs ſpectare*; *Sed nulla voluptas æquiparari poteſt huic ipſi*, *Nempe ut quis ſtet ſuper Clivum excelſum Veritatis*; (Collem certè inacceſſibilem, ubi aer ſempèr liquidus eſt, & ſerenus,) *atque inde Errores*, *Homines palantes*, *Caligines & Tempeſtates*, *in Convalle ſubjacente*, *deſpiciat*: Modò proſpectus iſte, cum miſericordiâ conjunctus ſit, non cum Tumore, aut Superbiâ. Et hoc ipſum eſt *Cœlo* in *Terris* frui, quando *Mens Humana* in *Charitate* movetur, in *Providentiâ* quieſcit, & ſupra polos *Veritatis* circumfertur.

Jam verò, ut à *Theologicâ* & *Philoſophica Veritate*, ad *Veritatem*, aut potiùs *Veracitatem* in Civilibus negotiis, tranſeamus; Agnoſcent vel ipſi qui eam non exercent, apertam, & minimè fucatam, in Negotiis gerendis, Rationem, præcipuum eſſe Humanæ Naturæ Decus: Mixturam autem *Falſi*, ſimilē eſſe plumbeæ materiæ, quæ efficit ſanè, ut faci-

liùs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

lius cudi poſſit Metallum, ſed ita ut interim vilius fiat. Nam flexuoſi iſti, & obliqui motus, *Serpentum* ſunt; Qui ſuper *ventrem ſuum gradiuntur*, non pedibus incedunt. Non eſt vitium, quod tanto Hominem pudore obruit, quam ſi *Falſus* vel *Perfidus* inveniatur. Itaque acutiſſimè *Montaneus*, rationem ſcrutatus, cur *Mendacii* vocabulum, pro tanto haberetur Opprobrio, & Contumeliâ; *Si Res rectè perpendatur*, (inquit,) *qui dicit Hominem mentiri, eâdem operâ dicit, eum adverſus Deum audacem eſſe, adverſus Homines timidum. Mendax* enim, *Deo* inſultat, *Homini* ſe incurvat. Certè, quam flagitioſa res ſit, *Falſitas*, & *Perfidia*, nullo modo exprimi poteſt meliùs, quam quod iſtis, (quaſi ultimis Clamoribus,) devocabuntur Judicia *Dei* in Genus Humanum. Prædictum enim eſt, *Chriſtum*, in Adventu ſuo ſecundo, *non reperturum Fidem ſuper terram.*

II.

DE MORTE.

METuunt Homines *Mortem*, ut Pueri Tenebras. Quemadmodùm autem, metus iſte naturalis, in pueris au-

getur, fabuloſis quibuſdam Terriculamentis; ita & ille alter. Sanè, *Mortis* Meditatio, prout *Mors ſtipendium eſt peccati*, & ad aliam vitam tranſitus, pia eſt & ſalubris; Metus verò ejus, ut eſt *Naturæ Debitum*, res eſt infirma, & inanis. Ineſt tamen nonnunquàm piis Meditationibus, Fermentum aliquod Vanitatis, nec-non *Superſtitionis*. Præcipitur in *Libris* nonnullis *Religioſorum*, qui tractant de *Mortificatione*, ut recogitet ſecum Homo, quantus ſit dolor, cùm vel minimus digiti articulus torqueatur; Atque inde æſtimet, quantus ſit in *Morte* cruciatus, ubi totum corpus corrumpitur, & diſſolvitur? Cùm tamen *Mors* ſæpenumerò tranſeat, minore cum dolore, quam ſentitur in torturâ membri. Partes enim maximè vitales, non ſunt maximè ſenſitivæ. Nec abs re dictum fuit, ab illo, qui locutus eſt ut *Philoſophus* tantummodò, & *Homo Animalis*; *Pompa Mortis magis terret, quàm Mors ipſa*: Gemitus & Singultus, membrorum Convulſiones, oris Pallor, Amici flentes, & atrata Funera, cum ſimilibus, hæc ſunt quæ *Mortem* oſtentant terribilem. Obſervatione planè dignum eſt, nullam eſſe *Animi Paſſionem* tam debi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

debilem, quin ſuperet, & in ordinem redigat *Timorem Mortis*. Ideoque *Mors*, non eſt hoſtis adeò formidabilis, cùm multos habeat homo circa ſe Athletas, qui in certamine illam vincant. *Vltio* de *Morte* triumphat; *Amor* eam parvi facit; *Honor* ambit; *Metus Ignominiæ* eligit; *Mœror* ad eam confugit; *Metus* anticipat. Imò legimus, quòd poſtquàm *Otho Imperator* ſeipſum interfeciſſet, ipſa *Miſericordia*, (quæ Affectus eſt omnium tenerrimus,) multos provocârit ad *commoriendum*, ex merâ *Animi Compaſſione* erga *Dominum* ſuum, ut fidiſſimos Aſſeclas. Quin & addit *Seneca Faſtidium*, & *Satietatem*: *Cogita quàm diù eadem feceris; Mori velle non tantùm Fortis, aut Miſer, ſed etiam Faſtidioſus poteſt.* Nec minùs obſervatu dignum eſt, quantillam mutationem in Animo generoſo & forti, appropinquans *Mors* efficere valeat; Eoſdem enim gerunt homines illi Spiritus, uſque ad extremum momentum. mortuus eſt *Auguſtus Cæſar*, voce certè urbanâ; *Livia, conjugii noſtri memor, vive, & vale. Tiberius* inter diſſimulandum; Ita enim de illo *Tacitus*, *Iam Tiberium vires, & corpus, non diſſimulatio deſerebant. Veſpa-*

ſianus

ſianus cum Scommate; Exonerans enim ſe ſuper ſellâ; *Vt puto Deus fio. Galba* cum Gnomâ; *Feri, ſi ex re ſit Populi Romani:* protendens ſimul collum. *Septimius Severus*, inter expedienda negoria; *Adeſte, ſi quid mihi reſtat agendum.* Pariter & alii. Certè *Stoici*, nimium inſumpſerunt operæ in Solatia *Mortis*: Etenim grandi ſuo, contra eam, apparatu, effecerunt, ut terribilior videretur. Rectiùs ille; *Qui Finem vitæ extremum inter munera ponit Naturæ.* Æque enim eſt naturale hominibus *Mori*, ac *Naſci*; atque Infans forſan, non minorem ſentit dolorem, ex hoc, quam ex illo. Qui *moritur* inter proſequendum magnum aliquod deſiderium, ita ſe habet, ut vulneratus, ſanguine adhuc fervente, qui plagam vix ſentit. Itaque Mens, in aliquod Bonum fixa & intenta, à doloribus *Mortis* ſe ſubducit. Verùm enimverò, ſuper omnia, ſuaviſſimum *Canticorum* eſt illud, *Nunc dimittis*; Cùm quis Fines ſuos, & Expectationes honeſtas, aſſecutus fuerit. Hoc item in ſe habet *Mors*, ut *bonæ Famæ* januam aperiat, & *Livorem* extinguat; *Extinctus amabitur idem.*

III. DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

III.

DE UNITATE ECCLESIÆ.

CUm *Religio* ſit præcipuum humanæ Societatis vinculum, par eſt, ut & ipſa, debitis veræ *Vnitatis* & *Charitatis* vinculis, aſtringatur. Diſſidia circa *Religionem*, Mala erant, *Ethnicis* incognita. Nec mirum, cùm *Religio Ethnicorum* poſita eſſet potiùs in Ritibus, & Cultu *Deorum* externo, quam in conſtanti aliquâ Confeſſione, & Fide. Facile enim eſt conjicere, cujuſmodi fuerit illorum *Fides*, cùm præcipui *Eccleſiæ* ipſorum *Doctores* & *Patres*, fuerint *Poetæ*. Inter Attributa autem veri *Dei* ponitur, quod ſit *Deus Zelotypus*: Itaque Cultus ejus non fert mixturam, nec conſortium. Quamobrem pauca quædam de *Vnitate* in *Eccleſiâ* dicemus: Scilicet, qui ſint ejus *Fructus*, qui *Limites*, quibus denique *Modis* concilietur. *Vnitatis Fructus* præcipui, (præterquàm quod *Deo* ſumme placeat, id quod ante omnia poni debet,) ſunt duo. Alter reſpicit eos, qui *extra Eccleſiam* ſunt; Alter eos, qui *intra*. Quod ad priorem attinet, certum eſt, longè maxima in *Eccleſiâ* Scandala, eſſe

Hære-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Hæreſes, & Schiſmata; Ut quæ etiam Corruptelas Morum ſuperent. Quemadmodùm enim in Corpore Naturali, Vulnera, & Solutio Continuitatis, genere pejora ſunt, quam Humores putridi; Similis eſt Corporis Spiritualis ratio. Adeò ut nihil reperiatur, quod æque Homines, ab ingreſſu in *Eccleſiam* abſterreat, aut jam receptos expellat, ac *Vnitatis Violatio*. Itaque temporibus quibus illud increbreſcit, ut alii dicant, *Ecce in Deſerto*; Alii, *Ecce in Penetralibus*; Hoc eſt, dum quidam *Chriſtum* quærunt in *Hæreticorum Conciliabulis*, quidam in *Facie Eccleſiæ externâ*, opus eſt prorsùs, ut illa Vox aures Hominum quaſi perpetuò feriat; *Nolite exire. Doctor* ille *Gentium*, cujus Vocatio & Miſſio, propria & demandata, ei impoſuit, ut eorum, qui *extra Eccleſiam* fuerant, curam gereret, inquit, *Si ingrediatur cœtus veſtros Infidelis quiſpiam, aut Idiota, & vos variis loquentes linguis audiat, annon vos inſanire prædicabit?* Neque ſanè, multò melius ſe habet, cum *Athei*, & Homines profani, tantas, in *Religione*, lites, & Opinionum dimicationes, intueantur. Siquidem hæc res ab *Eccleſiâ* illos avertit, & in *Cathedrâ Deriſorum ſedere facit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

facit. Levius quiddam videatur, quam ut in Tractatu tam ſerio citetur, deformitatem tamen rei egregiè depingit: Inſignis quidam Jocandi Artifex, in *Catalogo Librorum, Bibliotheca*, cujuſdam *Fabuloſa*, inter cæteros, cum hac Inſcriptione *Librum*, ponit; *Saltationes Florales, & Geſticulationes Hæreticorum*. Nemo enim eſt ex iis, qui non peculiarem quendam motum Corporis ridiculum, & Geſtûs deformitatem, exhibeat: unde fieri non poteſt, quin Homines Carnales, & Politici degeneres, ſubſannent, qui facilè in contemptum Rerum Sacrarum feruntur. Quantum ad *Fructus Unitatis*, qui ad eos, qui *intra* ſunt, redundat, is, uno verbo, *Pax* eſt, quæ innumeras Benedictiones complectitur. Etenim Fidem ſtabilit, Charitatem accendit; Quin & externa *Eccleſiæ pax* in Pacem internam Conſcientiæ ſenſim diſtillat; Laboreſque ſcribentium, & legentium Controverſias, vertit in Tractatus Pietatis, & Mortificationis.

Quantum ad *Terminos* & *Limites unitatis*, vera proculdubio & juſta eorum Collocatio, magni prorsûs eſt, ad omnia in Religione, momenti. Duo autem in iis ſtatuendis videntur fieri Exceſſus.

Homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Hominibus enim zelo fervidis, omnis *Pacificationis* mentio eſt odioſa; *Numnam pax Iehu? Quid tibi cum pace? vade poſt me?* Quaſi *Pax* nihil eſſet ad rem, ſed *Secta* & *Partes*. Contra, quidam tanquam *Laodicenſes*, in cauſſis *Religionis* tepidi, putant *Capita Religionis*, nexu ſe commodo, colligare poſſe, per Vias medias, & Opiniones utrinque participantes, & Reconciliationes ingenioſas, ac ſi pro Arbitris ſe gerere vellent, inter *Deum* & *Homines*. Uterque Exceſſus vitandus; Quod fiet, ſi Fœdus inter *Chriſtianos*, ab ipſo *Servatore* noſtro, deſcriptum, in clauſulis illis, quæ primo intuitu, inter ſe opponi videntur, perſpicuam & planam Interpretationem ſortiatur. *Qui non nobiſcum eſt, contra nos eſt*; & rurſus, *Qui contra nos non eſt, nobiſcum eſt*. Hoc eſt, ſi *Capita Religionis*, plane Eſſentialia & Fundamentalia, rite diſcernantur & diſtinguantur, à *Capitibus*, quæ non ſunt ex *Fide*, ſed ex *Opinione* probabili, & Intentione ſancta, propter ordinem, & *Eccleſiæ* politiam, ſancitæ. Hoc verò plurimis videri poſſit, triviale quiddam, in quo quis actum agat: Verùm ſi hoc ipſum, minore partium ſtudio, fieret, majore etiam con-

ſenſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſenſu reciperetur. In hac re Conſilii nonnihil impertiri viſum eſt, pro captûs noſtri tenuitate. Videndum eſt, ne Homines *Eccleſiam Dei* lacerent, per duo *Controverſiarum* genera. Primum eſt, cùm *Controverſiæ* materia levior eſt, nec tantâ contentione, quanta circa eam excitatur, digna; Contradictione ſola inflammata. Quemadmodùm enim acutè, & eleganter notatum eſt, ab uno ex *Patribus*; *Tunica Chriſti inconſutilis fuit, at veſtis Eccleſiæ verſicolor*. Unde præcipit; *In veſte varietas ſit, Sciſſura non ſit*. Differunt enim haud parùm inter ſe Unitas, & Uniformitas. Secundum eſt, cùm *Materia* quidem *Controverſiæ* pondus habet, ſed ad nimiam ſubtilitatem ac obſcuritatem redacta eſt: Adeò ut ingenioſa quædam res eſſe videatur, potiùs quam ſolida. Videmus quandoque fieri, ut quis Doctus, & Intelligens, Homines imperitos, de aliqua Quæſtione, inter ſe litigantes, audiat; Atque perſpicuè advertat, eos idem re ipſa ſentire, & in unum convenire, quibus tamen ipſis nunquam fuiſſet aliquis diſſidendi Finis. Quod ſi hoc nonnunquàm eveniat, in exigua illa Judicii diſparitate, quæ inter Homines eſſe

poteſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

poteſt; Annon credere par eſt, *Deum* in Cœlis, qui *Corda ſcrutatur* & novit, ſatis perſpicere, nos Homines fragiles, in aliquibus, de quibus *Controverſiam* movemus, idem revera ſentire, & in ambobus benignè complacere. Hujuſmodi *Controverſiarum* Natura, & Character, optimè à *D. Paulo* exprimitur, in monito illo ac præcepto, quod circa illud adhibet; *Devita prophanas vocum Novitates, & oppoſitiones falſi nominis Scientiæ.* Creant ſibi Homines Oppoſitiones, quæ reverà nullæ ſunt, eaſque in nova Vocabula effingunt, & cudunt; Quæ tā fixa ſunt & invariabilia, ut ubi Senſus Vocabulum regere debeat, Vocabulum imperet Senſui. Sunt etiam, ut *Controverſiarum*, ita *Vnitatis*, ſpecies duæ; quæ Adulterinæ cenſeri poſſunt. Altera, cùm *Pax* Ignorantiæ tantùm implicitæ innititur. Coloribus enim omnibus in Tenebris benè convenit. Altera, quæ conſuta eſt & ſarcita, expoſitionibus ex diametro inter ſe contrariis: in Capitibus nimirùm Fundamentalibus. *Veritas* enim & *Falſitas*, ſimiles ſunt *Ferro* & *Luto* in digitis pedum, Imaginis, quam in ſomnis vidit *Nebuchadnezzar*; Adhærere ſanè poſſunt, incorporari non poſſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Jam quatenùs ad *Modos*, per quos conciliatur *Vnitas*, cavendum eſt Hominibus, ne dum *Vnitatem Religionis* procurent & muniant, *Leges Charitatis*, & *Societatis* ſolvant, & demoliantur. Inter *Chriſtianos* duo tantum recipiuntur *Gladii*, *Spiritualis* nempè, & *Temporalis*. Uterque autem ſuum habet locum, & ſuo perfungitur munere, in *Religione Chriſtianâ* propugnanda, & protegenda. Sed neutiquàm arripiendus eſt *Gladius* tertius, qui eſt *Mahumetis*, aut illi ſimilis; Hoc eſt, ut *Religionem Bello* propagemus, aut cruentis perſecutionibus, vim Conſcientiis inferamus; Exceptis Caſibus Scandali aperti, & inſolentis; Blaſphemiæ, aut Machinationis adverſus Statum Civilem: Ne dum ut foveantur Seditiones, animentur Conjurationes, & Rebelliones, Gladius in manus Populi transferatur, & ſimilia; Quæ omnia manifeſtò tendunt, ad *Majeſtatem Imperii* minuendam, & Auctoritatem Magiſtratuum labefactandam; Cùm tamen omnis *Legitima poteſtas ſit à Deo ordinata*. Hoc enim nihil aliud eſt, quàm alteram ex *Tabulis Legis*, in alteram allidere; Et in tantum Homines ut *Chriſtianos* intueri, ut interim obliti videamur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mur, quòd ſint *Homines. Lucretius Poeta*, cum ſibi ante oculos poneret, *Agamemnonem*, Filiam propriam immolantem, exclamat; *Tantum Relligio potuit ſuadere malorum.* Quid tandem dixiſſet, ſi ei *Laniena Pariſienſis*, aut *Conjuratio Pulveraria* in *Angliâ*, innotuiſſet? Certè ſepties factus eſſet magis *Epicureus*, & *Atheus*, quàm fuit. Nam quemadmodũ *Gladius Temporalis*, non temerè, ſed magno cum judicio, in Caſu *Religionis*, ſtringendus eſt; Ita monſtri ſimile eſt, cum in manus Populi tradi. Sibi habeant hoc *Anabaptiſtæ*, & hujuſmodi Furiæ. Certè, inſignis fuit illa *Blaſphemia*, cum diceret *Diabolus*, *Aſcendam, & ero ſimilis Altiſſimo*; Sed adhuc major *Blaſphemia* fuerit, ſi quis *Deum* introducat dicentem; *Deſcendam, & ero ſimilis principi Tenebrarum.* Quid autem hoc ab illo differt, ſi Cauſſa *Religionis* deſcendat, & præcipitetur, ad Crudelia & Execrabilia Scelera, *Principes* trucidandi, in *Populorum* vitas graſſandi, & *Imperia* funditus evertendi? Videtur quidem hoc perinde eſſe, ac ſiquis deſcendentem faciat *Spiritum Sanctum*, in ſpecie, non *Columbæ*, ſed *Vulturis*, aut *Corvi*; Aut ex *Navi Eccleſiæ* erigeret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Vexillum Piratarum, & Aſſaſſinorum: Quocircà, juſtum eſt, & id ipſum neceſſitas Temporum flagitat, ut *Eccleſia* doctrinâ ſuâ, & Decretis ſuis; *Principes* Gladio; omneſque *Literæ* ſeu Religioſæ ſint, ſeu Morales, Caduceo ſuo; in Barathrum Inferni damnent, & detrudant in ſecula, hujuſmodi Facta, & doctrinas iis Auctoritatem aliquam tribuentes; Ut magna ex parte jam pridem factum eſt. Certè optandum eſſet, ut in omnibus circa *Religionem* Conſiliis, ante oculos Hominum præfigeretur Monitum illud *Apoſtoli*; *Ira Hominis non implet Iuſticiam Dei.* Atque ut verum dicamus, optimè, & prudentiſſimè obſervatum eſt, ab uno ex *Patribus*, profundæ ſapientiæ viro; Nec minus ingenue, & ſincere, ab eodem prolatum, & evulgatum, *Eos, qui Conſcientias premi, iiſque vim inferri ſuadent, ſub illo Dogmate, Cupiditates ſuas ſubtexere, illamque rem ſua intereſſe, putare.*

IV.

DE VINDICTA.

VIndicta agreſtis quædam Juſticia eſt; quę quò magis in Humana Na-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tura ſerpit, eò fortius Legibus ſeveris eſt evellenda. Etenim *Injuria illata*, Legem tantummodò violat; At repoſita, Legem Auctoritate ſua plane ſpoliat. Certè, in *vindicandâ Injuriâ*, æqualem ſe quis Inimico ſuo ſiſtit; In remittenda vero, ſuperiorem: *Regium* enim eſt *Ignoſcere*. Equidem memini dixiſſe *Salomonem*, *Honori eſt Homini offenſas prætерire*. Quod jam præteriit, in integrum reſtitui non poteſt; At Prudentes ſat habent præſentia & futura curare. Nugantur igitur, & ſe fruſtrà conturbant, qui præteritarum rerum ſatagunt. *Injuriam* nemo, *Injuriæ* ipſius cauſſa, infert; verum, ut ex ea, Lucri aliquid, aut Voluptatis, aut Honoris, ſibi conciliet: Cur igitur cuipiam ſuccenſeam, quod ſe potius quàm me diligat? Quod ſi quis ex malignitate mera ſit injurioſus; quid tum? Etiam Spina & Rubus pungunt & lacerant, quia natura ſua utuntur. *Vindictæ præcipuè* Excuſationem merentur, in iis *Injuriis*, de quibus Lege cautum non eſt. At ſimul proſpiciat quis, ut Genus *vindictæ*, ejuſmodi ſit, quod non ſit Legi obnoxium. Aliàs ipſe ſibi Pœnam conduplicat, Inimicus vero Lucrum facit. Sunt, qui inter ſumendam *Vindi-*

Vindictam, cupiunt, ut læſi intelligant, unde Malum illud ſibi ingruerit. Nempe generoſior eſt iſte *Affectus:* Siquidem videntur illi, non tam ipſa ultione delectari, quam ut læſum Facti ſui pœniteat. At vili ingenio præditi, & malicioſi, inſtar ſagittarum ſunt, quæ, per tenebras volant. Magnus *Dux Florentiæ Coſmus*, acutiſſimum telum vibravit, in Amicos perfidos, aut incurioſos. *Legimus* (inquit) *& mandatum habemus, ut Inimicis noſtris ignoſcamus; at nuſpiam legitur, aſtringi nos, ad ignoſcendum Amicis:* Verum Spiritus *Iob* loquitur meliora; *Numnam* (inquit) *de manu Dei bona accipiemus, neq; mala itidem quandòque ſuſtinebimus?* Quod etiam, aliquo modo, de Amicis dici par eſt. Hoc certiſſimum eſt, Hominem qui *Vindictæ* ſtudet, ſua vulnera refricare, quæ aliàs, ſibi relicta, ſanari & conſolidari potuiſſent. *Vltiones publicæ*, maxima ex parte; proſperè cedunt: Quales erant, propter cædem *Cæſaris*, cædem *Pertinacis*, cædem *Henrici Quarti* Magni illius *Galliæ Regis*, & aliorum complurium. At in *vindictis privatis* hoc minimè tenet. Quin potius, *Homines Vindicativi* vitam ferè agunt *Veneficarum*, quæ ut a-

liis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

liis ſunt exitiabiles, ita ipſæ plerunque exitum infauſtum ſortiuntur.

V.

DE REBUS ADVERSIS.

GRande prorſùs ſonabat *Seneca*, more *Stoicorum*, cùm diceret; *Bona rerum Secundarum optabilia, Adverſarum mirabilia.* Certè, ſi Miraculum rectè ponatur illud, quod Naturam ſuperat, cernuntur Miracula, maximè in *Calamitatibus.* At priorem illam Sententiam, magniloquentiâ ſuperat, alterum ex ejus Dictis; Et excelſius quiddam eſt, quàm *Ethnico* conveniat. *Verè magnum habere Fragilitatem Hominis, Securitatem Dei.* Sanè hoc Dictum in *Poeſi* fuiſſet tolerabilius, ubi tranſcendentia iſta magis probantur. Ac ut verum dicamus, *Poetæ* hoc intactum non reliquerunt. Eadem enim ferè res eſt, quæ adumbratur, in portentoſo illo *Poetarum* antiquorũ Commento, quod Myſterio videtur non carere; Imò & Statum *Chriſtianum* non obſcurè referre; Nimirùm de *Hercule*; Qui cùm ad ſolvenda *Promethei* vincula proficiſceretur,

retur, (In *Prometheo* autem figura Naturæ humanæ repræſentatur;) Oceani longitudinem in *poculo figulino* emenſus eſt; Ubi ad vivum *Chriſtiana Conſtantia* depingitur, quæ in fragili carnis teſta, per Mundi fluctus, undique circumfuſos, navigat. Verùm ut à Granditate verborum, ad *Mediocritatem* deſcendamus. *Rerum ſecundarum* præcipua virtus eſt *Temperantia, adverſarum, Fortitudo*; Quæ in Moralibus reputatur pro virtute maximè Heroicâ. Quin & *res proſperæ*, ad *Veteris Teſtamenti* Benedictiones, *adverſæ*, ad *Novi* Beatitudines, pertinent: Quæ, & reipsâ majores ſunt, & clariorem *Divini favoris* revelationem exhibent. Attamen etiam in *Veteri Teſtamento*, ſi *lyræ Davidis* aures præbeas, plures invenias *Threnos*, quàm *Exultationes*: *Spiritus* autem *Sancti* calamus, diffuſiùs tractavit, *Iobi* afflictiones, quàm fælicitatem *Salomonis*. *Res proſperæ*, non ſine plurimis timoribus & moleſtiis tranſeunt; *Adverſæ* itidem ſuis ſolatiis, & ſpe non vacant. Videmus certè in acupictis, meliùs placere, cũ imagines coloris lucidioris ſunt, ſtamen autem telæ, coloris magis opaci, quàm cùm ſtamen ipſum ſplendi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

dius eſt, imagines autem tenebroſiores. Judicium igitur capi poteſt, quid cordi magis volupe ſit, ex eo, quod oculos magis delectat. Habet certè *virtus* ſimile quiddam odoramentis quibuſdam pretioſis; quæ fragrantiſſima ſunt, aut incenſa, aut tuſa. Nam *fortuna proſpera* potiſſimùm *vitia* hominum indicat, *adverſa virtutes*.

VI.

DE DISSIMULATIONE & SIMULATIONE.

D*Iſſimulatio* eſt artium Civiliũ compendium quoddam, & pars infirmior: Etenim, & ingenium acre, & robur animi conſtans ad hoc requiritur, ut quis ſciat, quandò verum proferendum ſit, atque id facere audeat. Itaque inter inferiores Politicos reponuntur, qui magni ſunt *Simulatores*.

Quod diſcrimen, benè apud *Tacitum*, *Cæſarem Auguſtum* inter, & *Tiberium*, adnotatum eſt. Etenim de *Liviâ* ſic ait; Quod eſſet, *cum artibus mariti, & ſimulatione filii, bene compoſita. Artes Imperii Auguſto*, *Simulationem Tiberio* attribuens. Idem alibi hiſce verbis, *Mu-*

cianum

cianum inducit, *Veſpaſianum* ad arma contra *Vitellium* ſumenda hortantem: *Non adverſus Auguſti acerrimam mentem, nec adverſus Tiberii cautiſſimam ſenectutem, inſurgimus.* Quare hæ facultates, *Artium Civilium*, & *Simulationum*, ſunt prorsùs diſtingnendæ. Eſto igitur, ut ſit fælicis ita quiſquam acuminis, tantæque perſpicaciæ, ut diſtinguere queat, quæ palàm facienda, quæ occultanda, quæ tanquàm in crepuſculo producenda, temporum etiam & perſonarum ratione penſitata (Quæ reverâ *artes* ſunt *Politicæ*, & *Civiles*, ut *Tacitus* eas rectè appellat;) huic *Diſſimulatio* impedimento erit. Quod ſiquis, ad hunc judicii & diſcretionis gradum, adſcendere non valeat, ei relinquitur tanquàm tutiſſimum, ut ſit *Tectus*, & *Diſſimulator.* Ubi enim in ſingulis non datur eligere, ibi in omnibus cautè inſiſtere tutiſſimum eſt; Cæcutientibus enim lentè movendum. Sane ubique reperias homines rerum tractandarum peritiſſimos, omnes ferè Candorem, Ingenuitatem, & Veracitatem, in negotiis præ ſe tuliſſe: Verùm ſimul erant, tanquàm equi, benè docti & domiti, qui ſubitò ſe ſiſtere, & ſe vertere, no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

rant. Quod ſi neceſſitas quædam ingruat, *Diſſimulationem* profundam poſtulans, tunc quidem opinio & fama de bonâ fide & veracitate eorum, præconcepta, eos reddit prorsùs inviſibiles.

Conſilia & mentem tegendi; aut *velandi*, gradus ſunt tres. Primus eſt, *Taciturnitas*, cùm quis ſenſus animi ſui premit, adeòque relinquit in æquilibrio, ut in quam partem propendeat, nemo facilè conjecerit. Secundus *Diſſimulatio* in Negativâ, cùm quis ex compoſito ſigna quædam & indicia jacit, ſe non eum eſſe, qui reverà eſt. Tertius *Simulatio* in Affirmativâ, cùm quis apertè fingit & prætexit, ſe eum eſſe, qui reverà non eſt.

Quantum ad primum horum, *Taciturnitatem* ſcilicet; Ea eſt certè *virtus Confeſſoris*. Atque profectò, *vir taciturnus* multas audit *Confeſſiones*; Quis enim garrulo, & loquaci, pectus ſuum recludat? Quod ſi quis famam habeat *viri taciturni*, facilè aliorum animos reſerabit; ſicut aer clauſus apertum ſugit: Atque veluti *delicta confiteri*, non ad aliquem finem collimat, qui ad res Civiles tendit, ſed ad conſcientiam ſublevandam; Ita certè *homines taciturni*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ad multarum rerum Notitiam, ſimili de cauſsâ, perveniunt; Dum homines, non tam impertire, quàm exonerare animum ſuum cupiant. Ut paucis dicamus, myſteria *ſilentibus* debentur. Præterea, ſi verum loquamur, etiam in animo, æque ac in corpore, deformis & invenuſta eſt nuditas: Neque parvam addit reverentiam, conſiliis & factis hominum, ſi *minùs pateant*. At *loquaces* & *futiles*, etiam plerunq; leves ſunt, & creduli. Qui enim eloquitur quæ ſcit, effutiet etiam quæ neſcit. Ponatur igitur pro certo, *habitum Taciturnitatis virtutem eſſe Politicam, & Moralem*. Sed & illud addendum eſt, bonum eſſe homini, ut *vultus* ſuus *linguæ* officium nō præripiat. Nam, *revelatio animi* ex *vultu*, aut *geſtu*, magnus eſt defectus, & quædam quaſi *proditio*: Eo magis, quod ſæpenumerò, plus notatur, & fidem facit, quam verba.

Quantum ad Secundum, *Diſſimulationem* ſcilicet: Ex neceſſitate quadam illa *Taciturnitatem* ſequitur. Adeò ut qui *tectus* eſſe vult, *Diſſimulator* aliquatenùs vel nolens evadat. Etenim aſtutiores ſunt homines, quam ut patiantur aliquem in æquilibrio ſe continere

abſque aliqua in alteram partem inclinationis ſuæ declaratione. Ita Quæſtionibus ſubtilibus eum obſidebunt, & allicient, & excutient, ut, niſi obfirmato & abſurdo *ſilentio* ſe quis muniat, neceſſe ei fuerit, ſe *nonnihil prodere:* Quinetiam ſi hoc non fecerit, ex *ſilentio* ipſo, aliquid conjecturæ capient, non minùs, quàm ex *verbis.* Quod verò ad *Æquivocationes*, & *Oracula verborum* attinet, non poterunt illa diù valere. Ita ut nemo *tectus* eſſe queat, niſi aliquem *Diſſimulationis* gradum ſibi indulgeat: Quæ nihil aliud eſt, quam ſilentii quædam appendix, aut limbus.

Quantum vero ad tertium gradum; nimirùm *Simulationem*, & *Profeſſionem falſam*; Illam magis vitioſam, & minùs Politicam, duco; niſi fortè dignus vindice nodus inciderit. Itaque perpetua Conſuetudo *ſimulandi*, vitium eſt, aut ex ingenii lubricitate quadam, vel timiditate, ortum; Aut etiam, ex animi conſtitutione, quæ vitio aliquo magno imbuta eſt: Quod, quia *occultare* oportet, *Simulationem* etiam in aliis adhibere & exercere efficit, ne fortè habitus ipſe intercidat.

Commoda Simulationis, & *Diſſimulationis*,

tionis, tria. Primum eſt, quod oppoſitionem amoliatur, & homines imparatos aggrediatur, ubi enim conſilia cujuſpiam evulgata fuerint, Adverſarii, veluti tubâ excitantur. Secundum eſt, quod in hominis poteſtate relinquit, ut pedem referat, & ſe abſque exiſtimationis ſuæ jacturâ de negotio ſubducat. Si quis enim, ſe manifeſta declaratione obſtringit, is cuneis quaſi impactis includitur; aut pergendum eſt ei, aut turpitèr deſiſtendum. Tertium eſt, quod ad aliena conſilia detegenda, viam aperiat. Etenim ei, qui ſua conſilia profert, non facilè quis ſe adverſarium profiteatur, verùm aſſentabitur potiùs; & libertatem loquendi, in libertatem cogitandi, vertet. Itaque habetur apud *Hiſpanos* ſatis malignum Adagium; *Dic mendacium*, & *veritatem erues*. Perinde ac ſi *Simulatio* clavis eſſet ad ſecreta reſeranda. Tria etiam ſunt *Simulationis*, & *Diſſimulationis*, *incommoda*, ut ex æquo res compenſetur. Primum, quod illa timiditatem arguant: Id quod omnibus negotiis, plumas vellit, ne perniciter ad metam advolent. Secundum, quod in ancipites cogitationes animos complurium conjiciant, qui fortaſsè a-

 liàs

liàs cooperaturi fuiſſent, & ſtudio ſuo rem promoturi; unde ſine ſocia & amica opera ad fines ſuos ſolus quis ambulet. Tertium eſt, (idque maximum,) quod præcipuo ad actiones organo, hominem privet; nimirum *Fide*. Optimum fuerit temperamentum, ſi quis *Veracitatis* famam obtineat, *Taciturnitatis* habitum, *Diſſimulationis* uſum tempeſtivum, & facultatem *Simulationis*, ubi opus fuerit.

VII.
DE PARENTIBUS & LIBERIS.

GAudia *Parentum* occulta ſunt; nec minùs dolores eorum, & metus. Illa certe verbis aſſequi nequeunt, hos autem proferre nolunt. Certè *Liberi* labores humanos ſuaviores, verùm infortunia amariora, reddunt. Curas vitæ multiplicant, ſed memoriam mortis mitigant. *Æternitas ſobolis* etiam brutis communis eſt; Sed illa *Memoriæ, Meritorum*, & *Operum*, propria eſt homiuibus. Atque videre ſanè eſt, Opera nobiliſſima, & fundationes, ab *Orbis* profecta; Quibus effigies animorum exhibere curæ erat, cum *corporis imaginibus*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

bus deſtituerentur. Adeò ut *Poſteritati* maximè ſtudeant, qui *Poſteritate carent*. Qui honores in *familiam* ſuam primi introducunt, erga *Liberos* indulgentiſſimi ſunt: Intuentur ſiquidem eos, non tantùm ut *continuationem ſpeciei* ſuæ, ſed ut *rerum* à ſe *geſtarum hæredes*: ideoque ut *Liberos*, & *Creaturas*. Gradus affectuum in *Parentibus* erga *Liberos* diverſos, ſæpè diſpares ſunt, aliquando iniqui: ac potiſſimùm in *matre*. Unde *Salomon* dicit; *Filius ſapiens lætificat patrem: Filius verò ſtultus mœſtitia eſt matri ſuæ*. In domo fœcundâ, & *Liberorum* plena, cernere quandoque eſt, unum aut alterum ex *ſenioribus* pluris æſtimari; atque ex *junioribus* in deliciis eſſe: Sed in medio fortaſſe aliquos quaſi oblivione tranſiri: Qui nihilominùs, haud raro, optimæ indolis evadunt. Illiberalitas *Parentum* erga *Liberos* ſuos, error eſt planè noxius: Nam eos reddit animo degeneres; fallaciis deditos; ignobilium conſortio ſe delectantes: magiſque ad luxum propenſos, quando rerum copiam adepti ſint. Itaque optimè ſuccedit, quando *Parentes* ſuam, apud *Liberos*, auctoritatem tuentur, crumenam laxant. Invaluit, tam apud *Pa-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

rentes quàm *Pædogogos*, & *Famulos*, mos quidem ineptus; æmulationes inter *fratres* ſerendi, & alendi, durante eorum pueritia: Quæ ſæpenumerò in diſcordias evadunt, poſt ætatem virilem, & *familias* turbant. *Itali* non magnum ponunt diſcrimen, inter *Liberos*, & *Nepotes*, aut *Cognatos*; Sed, modò ſint è *maſsâ ſanguinis*, non multùm penſi habent, utrùm ſint *corpore proprio* editi, necne? Atque ſi verum dicendum ſit, in natura non multũ intereſt; adeo ut ſæpè videamus, *Nepotem Avunculo* magis ſimilem, aut *Cognato*, quàm *Parenti* proprio, prout ſanguis caſu quodam derivatur. Curent *Parentes*, in tenerâ ætate *Filiorum* ſuorum, cui vitæ generi illos deſtinẽt: Tum enim maximè ſunt flexibiles, & cerei. Neque in hâc electione reſpiciant, nimis inclinationem *Filiorum* ipſorum; Quaſi illud meliùs arrepturi ſint, ad quod maximè videntur propenſi. Verum eſt, ſi affectus, aut aptitudo *puerorum*, ſit erga aliquod ſtudium inſignis, non expedire, ut quis naturæ, aut indoli repugnet: Sed, ut plurimùm præceptum illud ſanum eſt; *Optimum elige, ſuaue & facile illud faciet conſuetudo. Fratres juniores* plerunque

ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſunt *fortunæ filii:* Sed rarò, aut nunquã, proſperum ſortiuntur exitum, quando exhæredantur *ſeniores*.

VIII.
DE NUPTIIS & COELIBATU.

QUi *Vxorẽ* duxit, & *Liberos* ſuſcepit, obſides Fortunæ dedit; Sunt enim magnorum conatuum impedimenta; ſive ad virtutem tendat quis, ſive ad improbitatem: Certè præſtantiſſima (ut alibi diximus) in uſum Reipublicæ Opera, & Merita, à *viris* profecta ſunt, *prole carentibus*; qui tam affectu, quàm fortunis, Rempublicam connubio ſibi junxerunt, & dotarunt. Attamen rationi videatur magis conſentaneum, ut qui *Liberos* relinquunt, majorem futurorum temporum curam gererent; Ad quæ ſatis nôrunt, *clariſſima illa* ſua *Pignora* oportere tranſmitti. Sunt tamen, qui licèt *Liberis* careant, tamen memoriæ ſuæ incurioſi ſunt, & cogitationes vitæ tantùm curriculo terminant, & tempora futura ut ad ſe nihil pertinentia, ducunt. Imò & alii nonnulli, *Vxorem* & *Liberos*, tantùm in Rationibus Expenſarum habent. Quinetiam reperiuntur aliqui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

aliqui fatui avari, qui gloriantur ferè ſe *Liberis* carere, ut habeantur tantò ditiores. Audiverunt ſcilicet aliquos dicentes, *Talis quiſpiam eſt ditiſſimus*; Alios autem ſubinferentes; *At Liberis compluribus oneratur*: Quaſi divitiarum hoc eſſet decrementum. Verùm *Cœlibatûs* cauſſa maximè frequens, eſt Libertas; Præſertim, in quibuſdam animis ſibi complacentibus & phantaſticis; qui omnis reſtrictionis ſenſum nacti ſunt tam acutum, ut cingula & periſcelidas ferè habeant pro vinculis & compedibus. *Viri cœlibes* optimi ſunt amici, optimi erga ſervos domini, ſervi etiam erga dominos optimi; At non ſemper ſubditi optimi; Sunt enim ad fugam expediti; Atque reverà Transfugæ ferè omnes ſunt ejus conditionis. *Vita cœlebs Eccleſiaſticis* benè convenit: Non enim facilè quis eriget Solum, ſi prius ſtagni alicujus receptaculum interveniat. *Iudicibus* & *Magiſtratibus* res eſt ferè indifferens: Si enim faciles ſint, & corruptelis dediti, ſervum aliquem videas *uxore*, multis modis, ad hujuſmodi Lucra captanda, deteriorem. Quod ad *Milites* attinet, reperio certè *duces*, apud *exercitus* ſuos concionantes, illis in memo-

mo-

moriam redigere ſolere, *Charitates Vxorum & Liberorum*. Reperio etiàm *Nuptiarum* contemptum apud *Turcas*, *milites* vulgares reddere viliores. Sunt certè porrò, *Vxor & Liberi*, diſciplina quædam humanitatis; atque *Cœlibes*, etſi ſæpenumerò magis ſint munifici & charitativi, quia fortunæ eorum minùs exhauriantur; ſunt tamen, ex alterâ parte, magis crudeles, & ſine viſceribus, (idonei qui ſint ſeveri inquiſitores) quia indulgentia & teneritudo affectuum ſuorum non tam ſæpe evocatur, & excitatur. Naturæ graves, & conſuetudine ductæ, ideoque conſtantes, ſunt plerunque uxoriæ: ut de *Vlyſſe* perhibetur; *Vetulã ſuam prætulit immortalitati. Mulieres caſtæ*, ſunt plerunque ſuperbæ, & protervæ, merito *pudicitiæ* ſuæ elatæ. Inter vincula præſtantiſſima caſtitatis, & obſequii, *uxoris* erga *maritum*, illud cenſeri debet, ſi virum ſuum *uxor* prudentem putet; Quod nunquàm faciet, ſi eum inveniat *zelotypum*. *Vxores*, Juvenum dominæ ſunt; Mediæ ætatis, ſociæ; Senum, nutrices. Adeò ut adſit anſa ad *uxorem* ducendam ætatibus ſingulis. Inter *Sapientes* tamen numeratus eſt ille, qui interrogatus; *Quod eſſet*
tem-

tempus opportunum Nuptiarum? reſpondit; *Iuvenibus non adhùc, ſenibus non omninò.* Sæpè fit, ut *mariti* deteriores, bonas habeant *uxores:* Sive hoc fiat, quod hoc modo pretium addatur *mariti* benevolentiæ, per vices; ſive quod *uxores* in patientia ſua glorientur. Hoc autem nunquàm fallit, ſi hujuſmodi *mariti*, ab *uxoribus* ipſis expetiti & electi fuerint, contra conſenſum amicorum: Tunc enim, animus iis ſemper adeſt, ut ſtultitiæ ſuæ pœnitere non videantur.

IX.
DE INVIDIA.

EX *Affectibus*, nulli ſunt, qui exiſtimantur *faſcinare*, præter *Amorem*, & *Invidiam*. Uterque acria progignit deſideria; Uterque ſe perniciter efformat in phantaſias, & ſuggeſtiones; Atque uterque facilè inſcendit in oculos; (præcipuè quando Objectum adeſt;) Quæ omnia ad *Faſcinationem* faciunt; ſi modò *Faſcinatio* aliqua ſit. Videmus etiam, *Scripturam*, *invidiam*, *oculi mali* nomine, inſignire; atque Aſtrologos, malos aſtrorum influxus, *Malignos Aſpectus*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ctus, vocare. Ita ut agnoſci ab omnibus videatur, in *Invidiâ*, ejuſque operatione, ejaculatio quædam, & irradiatio ex *oculis*. Quin & nonnulli, tam extiterunt curioſi, ut notaverint tempora, quibus ictus & percuſſio *oculi invidi*, plurimùm obeſt, tum præcipuè eſſe, cùm perſona, in quam *Inuidia* torquetur, ſpectatur in Gloriâ, & Triumpho: Etenim hoc mucronem *Invidiæ* acuit; Atque inſuper illis temporibus ſpiritus Perſonæ inviſæ prodeunt maximè in exteriora, unde ictui occurrunt.

Verùm, miſſis iſtis rebus curioſis (licet non indignis, quæ in conſiderationem veniant, ſed loco idoneo,) tractabimus hæc tria: *Qui ſint ad invidendum maximè proclives*; *Qui ſint Invidiæ maximè obnoxii : Et quæ ſit differentia inter Invidiam publicam, & privatam.* Qui virtutis ipſe expers eſt, *invidet* virtuti alterius. Etenim animi hominum, ſe paſcunt & delectantur, aut Bono proprio, aut Malo alieno; Quique primo alimento caret, ſatiabit ſe ſecundo; Et qui nullo modo ſperat ſe ad virtutem alterius pervenire poſſe, ipſe fortunam ejus libenter deprimit, ut minor intercedat diſparitas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Vir curioſus, & ſe alienis rebus immiſcens, ut plurimùm *invidus* eſt. Etenim, de rebus alienis multum inquirere, neutiquàm eò ſpectare poſſit, quod operoſa illa ſedulitas ſuis rebus conducat: Itaque fieri non poteſt, quin hujuſmodi *vir*, Scenicam quandam voluptatem capiat, aliorum fortunas ſpectandi: Neque, qui rebus propriis tantum intentus eſt, ſegetem *Invidiæ* multam reperiet. *Invidia* enim paſſio eſt curſitans, & plateas terit, nec domi ſe continet, *Non eſt curioſus, quin idem ſit malevolus*.

Viri natalibus Nobiles, invidiæ, erga novos homines, notam ſubeunt. Etenim mutatur intervallum. Et ſimile eſt hoc deceptioni viſus; Cùm res retrocedere videantur, aliis ſe promoventibus.

Deformes, & *Eunuchi*, & *Senes*, & *Spurii, invidi* ſunt. Etenim, qui conditionem ſuam, emendare nullo modo poteſt; conditionem alterius, pro viribus ſuis labefactabit. Niſi fortè hi defectus, in generoſa, & heroica ingenia, inciderint, quæ defectus proprios naturales, in honoris ſui incrementum, vertere nitantur; ſcilicet, ut fama hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

arripiat, *Eunuchum*, aut *Claudum*, tam magna perpetraſſe; Miraculi nimirùm honore affectato. Id quod evenit, *Narſeti eunucho*, & *Ageſilao*, atque *Tamberlani*, qui *claudi fuerunt*.

Eadem ferè ratio eſt hominum, *qui è calamitatibus reſurgunt*. Sunt enim plerunque temporibus infenſi; atque alienas calamitates, tanquam ſuarum moleſtiarum redemptiones, guſtant.

Qui in plurimis excellere contendunt, levitate, & gloriâ vanâ moti, neceſſe eſt ut ſint *invidi*. Ubique enim occurrunt Objecta *Invidiæ*: cùm fieri nequeat, quin aliqui, in tot rebus illos ſuperent. Qui fuit Character, *Imperatoris Adriani*, qui Poëtas & Pictores, & Opifices alios, in iis ſcilicet operibus, quibus ipſe præcellere geſtiebat, capitali quadam invidiâ proſequebatur.

Poſtremò *Propinqui*, & *Collegæ*, & *unà educati*, ad *invidendum* æqualibus, cùm evehuntur, proni ſunt. Etenim exprobrat hoc illis fortunam propriam, eòſque quaſi digito monſtrat, & frequenter eorum memoriam vellicat; Quinetiam in aliorum notam hæc fortunæ collatio magis incurrit: *Invidia* autem à fama & ſermonibus, ſęper reflectitur, & con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

& conduplicatur. Unde *Invidia Cainis* erga *fratrem Abelem* malignior fuit, quia cùm ſacrificium *Abelis* magis acceptum *Deo* fuit, nemo inſpexit. Atque hæc de iis, *qui ad invidendum proclives ſunt*.

Quantum ad illos, *qui Invidiæ, magis aut minùs obnoxii ſunt*; Primò, iis, qui *eminente virtute* præditi ſunt, minùs invidetur, cùm promoventur: Promotio enim eorum, videtur ex debito; Debiti autem ſolutioni nemo *invidet*, ſed largitioni ſupra meritum. Atque etiàm, *Invidia*, non ſine comparatione eſt; Ubi autem, nullus comparationis gradus, nulla *Invidia*; Itaque *Regibus* non *invidetur*, niſi à *Regibus*. Illud tamen obſervatione dignum eſt, Perſonis indignis, ſub primum honoris ſui aſcenſum, maximè invideri; poſteà verò minùs; ubi contra, Perſonæ dignæ, & meritis inſignes, *Invidiam* tum demùm experiuntur, poſtquàm fortunæ eorum diutiùs duraverint. Etenim, licèt virtus eorum eadem maneat, tamen minùs fit illuſtris: Recentes enim oboriantur homines, qui eam obſcurant.

Nobiles genere, minùs *Invidiæ* expoſiti ſunt, cùm honoribus cumulantur: Etenim nihil aliud videtur, quàm debitum

Majo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Majoribus ſuis repenſum: Præterea, parùm fortunæ eorum additum videtur; *Invidia* autem, more radiorum Solis, in clivo ardentior eſt, quàm in plano. Itaque eandem ob cauſam, qui *per gradus* evehuntur, minorem ſubeunt *Invidiam*, quàm qui *per ſaltum*.

Qui cum *honoribus* ſuis conjunctos habent *labores magnos, curas*, & *pericula*, *Invidia* minùs laborant. Etenim, exiſtimant homines, eos, honores ſuos, caro pretio emere, & miſereri potiùs ipſorum nonnunquam incipiunt: Miſericordia autem ſemper ferè ſanat *Invidiam*. Itaque notabis plerunque, ex viris Politicis, & honore fulgentibus, magis ſanos & ſobrios, ſemper querimonias fundere, qualem vitam traducunt; canentes illud, *Quanta patimur!* Non quod ita ſentiant, ſed quò *Invidiæ* aciem retundant. Verùm hoc intelligi debet, de negotiis, quæ hujuſmodi viris imponuntur, non de iis quæ ipſi ad ſe attrahunt. Nihil enim *Invidiam* magis ſuſcitat, quàm ambitioſum & immodicum negotiorum monopolium: Nihilque è converſo, *Invidiam* extinguit magis, quàm ſi quis in ſummis honoribus conſtitutus, aliis Officiariis inferioribus, nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

hil detrahat. Hoc enim modo, quot illi miniſtri ſunt, tot ſe tegit umbraculis ab *Invidiâ*.

Super omnia, illi *Invidiam* in ſe concitant maximè, qui fortunarum ſuarum amplitudinem, inſolenter & tumidè oſtentant; nunquàm ſibi placentes, niſi dum potentiam ſuam jactent, vel per pompam exteriorem, vel triumphando de Adverſariis, aut Competitoribus ſuis dejectis: ubi contrà, Viri prudentes, ſacrificare quandoque *Invidiæ* ament, de induſtriâ interdùm permittentes ſe vinci, in rebus, quæ minùs eis cordi ſunt. Nihilominùs, illud verum eſt, potentiæ oſtentationem apertam, & indiſſimulatam, (modò abſit arrogantia & gloria inanis,) minore *Invidiâ* laborare, quàm ſi callidè & quaſi furtim ſe notæ ſubtrahat. Etenim, hoc cum fit, nihil aliud facit quis, quàm ut Fortunam inſimulet, quaſi ipſe ſibi eſſet conſcius indignitatis ſuæ; unde alios, ad ſibi *invidendum* ſtimulat.

Poſtremo, ut huic parti finem imponamus; Quemadmodum in principio diximus, *Invidiæ* actum aliquid habere in ſe ex *Veneficio*; Ita non alia eſt *Invidiæ* curatio, quam quæ ſolet eſſe *Veneficii*, & *Incan-*

Incantationis: hoc eſt, *Sortis tranſlatio* (ut vocant,) & in alium *remotio.* Ad quem finem, prudentiores ex honoratis, ſemper in Scenam introducunt aliquem in quem *Invidiam*, in ſe aliàs incurſuram, derivent: quandoque in miniſtros & ſervos, quandoque in Collegas & ſocios; aut in alios quoſdam eam rejicientes. Neque, ad hunc uſum, unquam deſunt Perſonæ aliquæ violentæ, & temerariæ; quæ, modò potentiam & negotia agitent, ea quovis periculo mercari non dubitent.

Jam verò, ut de *Publicâ Invidia* loquamur. Ea ſaltèm aliquid in ſe habet boni; Ubi in *Privata Invidia*, nihil prorsùs ineſt boni. *Publica* enim *Invidia*, inſtar ſalubris *Oſtraciſmi* eſt, qui viros magnos, ſupra modum excreſcentes coërcet; unde etiam fræno eſt viris præpotentibus, ne ſe nimium efferant.

Hæc *Invidia*, quæ *Mala Contentatio*, modernis linguis appellatur, (& in Titulo de Seditionibus plenius tractabitur,) eſt in *Regnis* & *Rebuſpub.* *contagioni* non abſimilis. Etenim ſicut *contagio* in ſanas partes ſerpit, eaſque corrumpit; Ita etiam, quandò *Invidia* ſtatum occupaverit, vel optima Reip. Mandata & Inſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Inſtituta, in odium vertit, & graveolentiam quandam. Itaque, parum proficitur intermiſcendo actiones gratas & populares, odioſis; Etenim, hoc ipſum, imbecillitatem, & *Invidiæ* metum arguit; Quæ tantò magis nocet; ut ſit etiam in *Contagionibus*, quæ, ſi tibi ab iis metuas, facilius irruunt.

Ac *publica* iſta *Invidia*, magis in *Regum* Officiarios, & miniſtros involat, quam in *Reges* ipſos. Attamen ecce Regulam quæ vix fallit; Si *Invidia*, quæ miniſtro incumbit, ſit magna, cauſſa autem parva; Aut ſi *Invidia* quaſi generalis ſit, & omnes Statûs miniſtros complectatur, tunc *Invidia*, (etſi occultò,) *Regem*, aut *Statum* ipſum, petit. Atque hæc dicta ſint, de *Publica Invidia*, aut *Contentatione mala*; atque de ejus Differentia ab *Invidia privata*, quam priore loco tractavimus.

Addemus etiam, in genere, de affectu *Invidiæ*, hoc inſuper; eum, inter omnes *Affectus* eſſe maximè importunum, & aſſiduum. Etenim, aliis *Affectibus* excitandis ſubinde præbetur occaſio; Rectè autem dictum eſt; *Invidiam feſtos dies non agere*; Quia ſemper materiam ſe exercendi reperit. Unde etiam obſervatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tum eſt, *Amorem* & *Invidiam*, maciem hominibus inducere; id quod alii *Affectus* non faciunt, quoniàm non continui ſunt. Eſt etiam *Invidia Affectuum* viliſſimus & praviſſimus: Quam ob cauſſam proprium eſt Attributum *Diaboli*; Qui dicitur; *Invidus homo: qui Zizanias inter Triticum, noctù ſeminavit:* Quemadmodum etiam ſemper evenit, ut *Invidia* callidè, & in tenebris operetur, ad præjudicium cujuſvis rei optimæ, veluti *Tritici*.

X.

DE AMORE.

AMori plus debet Scena, quam Vita. Etenim in Scenâ, *Amor* ſemper Comœdiæ præbet Argumentum; quandoque etiam & Tragœdiæ; At in vita humanâ, multum plerunque affert nocumenti; Nunc ut *Sirenum* aliqua, aliquandò ut *Furiarum*. Obſervare licet, neminem ex Viris Magnis & Illuſtribus fuiſſe (quorum extat memoria, vel antiqua, vel recens,) qui adactus fuerit, ad inſanum illum gradum *Amoris*. Unde conſtat, animos magnos, & negotia magna, infirmam hanc *paſſionem*, non admit-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mittere. Excipere tamen oportet, *Marcum Antonium, Imperii Romani* Duumvirum; & *Appium Claudium*, Decemvirum, Legiſlatorum inter *Romanos* principem. Quorum prior fuit revera homo luxurioſus, & voluptatibus deditus; Alter autem vir fuit prudens & auſterus. Unde quivis perſpiciat, *Amorem*, (quanquàm rarius,) aditum reperire poſſe, non ſolum in cor apertum, ſed & benè munitum, ſi diligenti cuſtodia nõ aſſervetur. Abjectum quidẽ, & puſillanimum, eſt illud *Epicuri* dictum; *Satis magnum alter alteri Theatrum ſumus:* Quaſi homo natus ad contemplationem Cœli, & Cœleſtium, Idolum adorans minutum ſatageret, ſe ſubmittendo, ſi non ori, ut bruta, oculo tamen, certè ad altiora contemplanda dato. Mira res videbitur, ſi paſſionis hujus exceſſum perpendamus, ac quomodò ipſi rerum naturæ, & valori vero inſultet, vel hoc ipſo, quod Hyperbole perpetua, nulli rei conveniat, præterquàm *Amori.* Neque hæc Hyperbole ſolummodò, in locutionis phraſi cernitur: Cum enim veriſſime dictum ſit, Adulatorum principem, quocum cæteri adulatores minores conſpirant, eſſe unumque ſibi ipſi; profectò

Ama-

Amator aliquid amplius eſt. Nunquàm enim fuit quiſquis adeò ſuperbus, qui ſeipſum tam abſurdè magnifecerit, quã *Amator* perſonam amatam. Rectè itaque receptum eſt illud diverbium; *Amare & Sapere, vix Deo conceditur.* Neque aliis tantummodò manifeſta eſt hæc Phreneſis, *Perſonæ* autem *amatæ* minimè; ſed & *Amatæ* potiſſimùm, niſi *Amor* ſit reciprocus. Certiſſimum enim eſt, *Amorem* ſemper rependi, aut *Amore* mutuo, aut *Contemptu* intrinſeco, & ſecreto. Quò magis cavendum eſt hominibus, ab hac *paſſione*; quæ non ſolum alias res perdit, ſed & ſeipſam. Quę alia infert damna, bellè illa exprimit *Poetarum* fabula: *Eum ſcilicet, qui Helenam prætulit, Iunonis dona, & Palladis, amiſiſſe.* Quiſquis enim *Amatoriis affectibus* nimis indulget, & divitiis, & ſapientiæ, nuncium remittit. Habet hæc *paſſio* æſtus ſuos, in ipſis temporibus, quibus animus maximè mollis eſt, & infirmus; nimirùm in rebus proſperis, aut adverſis: Quanquàm hoc poſterius minùs forsàn obſervatum fuerit. Utraque enim tempeſtas *Amorem* accendit, redditque flagrantiorem; unde evincitur eſſe ſtultitiæ proles. Optimè illi, qui ſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Amores omninò nequeant extrudere, eos tamen in ordinem redigunt; & à rebus ſeriis, vitæque negotiis, ſegregant. Si enim illis *Amor* ſe immiſceat, turbat omnia, hominesque eò compellit, ut fines ſuos rectà petere non poſſint. Quicquid in re ſit, viri militares *Amoribus* dediti ſunt: opinor, non aliter, quam vino. Poſcunt enim plerunque pericula compenſationem voluptariam. Ineſt ingenio humano, motus quidam arcanus, & tacita inclinatio, in *Amorem* aliorum: Qui ſi non inſumatur, in unum, vel paucos, naturaliter ſe diffundit in plures; atque homines reddit humanos, & charitativos: Quemadmodùm videre licet nonnunquàm in *Monachis*. *Amor conjugalis* genus humanum creat; *Amor ſocialis* perficit; *Amor* vero *laſcivus* inficit, & dehoneſtat.

XI.
DE MAGISTRATIBUS & DIGNITATIBUS.

Viri in *Magiſtratu* collocati, ter ſervi: ſervi Principis vel Politiæ; ſervi famæ; & ſervi negotiorum. Adeò ut libertate neutiquam fruantur; nec in per-

perſonis, nec in Actionibus; nec in temporibus ſuis. Mirum cupiditatis genus, poteſtatem appetere, libertatem amittere: vel poteſtatem in alios ambire, poteſtatem in ſeipſum exuere: Aſcenſus ad *Dignitates* arduus eſt; Et per labores pervenitur ad labores majores: Sæpè quoque *Indignitatibus* non vacat; Atque per *Indignitates* pervenitur ad *Dignitates*. Statio in *Dignitatibus* res lubrica eſt; Atque regreſſus, aut præcipitium eſt, aut ſaltem Eclipſis; quæ & ipſa triſte quiddam, & Melancholicum. *Cùm non ſis qui fueris, non eſſe cur velis vivere.* Imò nec regredi datur, etiamſi quis cupiat; Neque regredi volunt homines, cùm ratio poſtulat ut id facerent; Verùm Impatientes manent vitæ privatæ, etiam cùm ſenectus, aut infirmitas ingruit; quæ umbram & otium poſtulant, ſicut oppidani ſenes, qui ante oſtium ſedere volunt, licet ſe eo pacto deriſui exponant. Sanè, Viris in *Magiſtratibus* poſitis, opus eſt, ut aliorum opiniones mutuentur, quò ſeipſos beatos putent; Nam ſi judicent ex ſenſu proprio nihil hujuſmodi reperient: Verùm, quando ſecum cogitent quid alii de ipſis ſentiant, & quàm libenter alii

conditiones cum illis permutare vellent, tum demum beati ſunt, tanquam rumore tenus: cum intus fortaſſe contrarium experiantur. Siquidem dolores ſuos primi omnium ſentiunt, licet culpas ſuas omnium noviſſimi. Certè *Viri Poteſtatibus ſublimes*, ipſi ſibi ignoti ſunt; Et dum negotiis diſtrahuntur, tempore carent, quo ſanitati, aut corporis, aut animæ ſuæ, conſulant;

Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi.

In *Poteſtatibus*, licentia magna datur, & boni, & mali: Quorum poſterius pro maledictione habendum; In malis enim, optima conditio eſt, nolle, proxima, non poſſe. Certè potentia benemerendi, verus eſt & legitimus ambitionis finis. Etenim bene cogitare, licet Deo acceptum ſit, tamen verſus homines non multò melius eſt, quàm benè ſomniare, niſi in actum producatur. Id autem fieri non poteſt, ſine *Munere* aliquo publico & *Poteſtate*; veluti Solo ſuperiore & elevato. Merita & Opera bona, ſunt veri fines laborum hominis; Atque eorundem Conſcientia perfectio humanæ quietis. *Et converſus Deus, ut*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

aſpiceret opera, quæ fecerunt manus ſuæ, vidit quòd omnia eſſent bona nimis: Tum ſequitur *Sabbatum*. In *Munere* tuo perfungendo, propone tibi exempla optima; Imitatio enim globus eſt præceptorum: Et poſt tempus aliquod propone tibi exemplum proprium; Atque in teipſum ſtricte inquiras, num non meliùs inceperis, quàm perſtiteris, Neque rursùs exempla eorum negligas, qui eodem *Munere* praviter functi ſunt; non ut teipſum, eorum memoriam carpendo, vendites; ſed ut moneâris, quid evitare debeas. Inſtitue igitur reformationem, ſed abſque elatione Tui-ipſius, aut ſcandalo priorum temporum, & perſonarum; Hoc tamen tibi conſtitutum ſit, Exempla præclara non minùs introducere, quàm imitari. Retrahe res ad primam earum inſtitutionem; Et circumſpicias, in quibus, & quibus modis, degeneraverint. Attamen utrunque tempus conſulas; tum antiquius, ut cognoſcas quid optimum fuerit; tum recentius, ut notes, quid fuerit aptiſſimum. Contende, ut quæ *agis pro Poteſtate*, tanquam Regulis quibuſdam cohibeantur; ut hominibus tanquam digito monſtres, quid illis ſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

expectandum: Neque tamen nimium ſis pertinax, aut peremptorius: Atque ſemper cum à Regulâ receſſeris, quid ſit quod agas, diligenter expone. *Muneris* tui Jura conſtanter tueare; Neque proptereà lites de Juriſdictione facilè move: Atque ita te geras, ut potius Jura tua aſſumas & exerceas tacitè, & de facto, quàm ut Quæſtiones de iis cum ſtrepitu ſuſcites, & agites. Iura etiam inferiorum *Munerum*, tibi ſubordinatorum, defende, ac ne deſtitue: Tibique majori honori ducas rerum ſummas præſcribere, quàm in omnibus ſatagere. Amplectere, imò invita, qui tibi adjumento ſint & informationi, ad *Muneris* tui executionem; neque abige eos, qui operam ſuam ad hoc tibi deferunt, tanquàm ſe ingerentes; ſed potiùs cum favore eos allicias, & recipias.

Vitia in Auctoritate utendâ, & exercẽda, ſunt pręcipuè quatuor. *Mora nimia*, *Corruptela*, *Aſperitas*, & *Facilitas*. Quantum ad *Moras*, faciles aditus præbe; tempora præſtituta ſerva; inchoata quæ ſunt perfice; neque negotia nova intermiſce, niſi urgeat neceſſitas. Quantum ad *Corruptelas*: non ſolùm manus tui ipſius, & tuorum liga, ne munera accipiantur; Sed

Sed etiam manus ſupplicantium, ne ea offerantur. Prius horum præſtat certè integritas adhibita; verùm ea ipſa prædicata, & ex profeſſo, idque cum deteſtatione *Corruptelarum*, etiam poſterius aſſequitur. Neque tantùm culpam, verum etiam ſuſpicionem devita. Quicunque mutabiles ſunt, & manifeſtò alterantur abſque cauſsâ manifeſtâ, injiciunt ſuſpicionem de *Corruptelis*. Itaque, perpetuò, cum ab opinione tuâ quam declaraſti, aut proceſſu quem incepiſti, deflectas, ingenuè hoc ipſum profitere; ſimul & cauſſas quæ te ad hoc commoverunt ſedulò declares & inculces; neque rem ſuffurari te poſſe credas. Servus gratioſus, & apud Dominum potens, ſi non extet aliqua favoris cauſſa manifeſta, reputatur plerunque nihil aliud quam via obliqua ad *Corruptelas*. Quantum ad *Aſperitatem*; invidiam, & malevolentiam parit illa, nihil inde metens: *Severitas* ſiquidem metum incutit, *Aſperitas* odium parit. Etiam Reprehenſiones de loco ſuperiore, graves eſſe debent, non contumelioſæ. Quantum ad *Facilitatem*: ea *Corruptelis* etiam deterior eſt: *Corruptelæ* enim interdum & ſubinde tentantur; Quod

ſi quis importunitati pateat, aut reſpectibus levioribus ducatur, hæc ei ubique aderint. Sicut ait *Salomon*; *Perſonas reſpicere non eſt bonum; Talis enim offendet pro buccellâ panis.*

Veriſſimum ſanè, quod à veteribus dictum eſt; *Magiſtratus virum indicat.* Alios autem indicat in melius, alios in pejus: *Omnium conſenſu capax Imperii, niſi imperaſſet*; inquit *Tacitus* de *Galba:* Contra de *Veſpaſiano* idem; *Solus Imperantium Veſpaſianus mutatus in melius.* Licet alterum intelligat *Tacitus* de Arte Imperatoriâ, alterum de Moribus & Affectibus. Signum eſt luculentiſſimum indolis generoſæ, ſi quis *honoribus* emendetur. Eſt enim *Honor*, aut ſaltem eſſe debet, *locus virtutis:* Atque quemadmodum in Natura, corpora moventur rapidè ad locum placidè in loco: ita virtus in ambitu violentior eſt, in *honore* adepto ſedatior. *Aſcenſus* omnis ad *Dignitatum faſtigium*, incedit tanquam per ſcalam graduum flexuoſam? Atque, ſi *factiones* valeant, bonũ fuerit, alteri parti adhærere, dum quis *honorem* ſcandat: At ſe ad æquilibrium reducere, poſtquàm eundem fuerit conſecutus. Memoriam *Prædeceſſoris* tui illæſam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

læſam conſerva. Hoc ſi non feceris, debitum tibi hoc à *Succeſſore* tuo rependetur. *Collegas* etiam amice tracta, & potius advoca cum illud minimè expectent, quàm exclude, cum conſentaneum fuerit eos advocari. Ne ſis loci tui nimis memor, aut crebram de eo mentionem facias, in quotidianis ſermonibus, aut converſatione privatâ; ſed potius prædicetur de te; *Alius prorsùs vir eſt, cum ſedet, & munus ſuum exercet.*

XII.
DE AUDACIA.

IN Scholis tritum eſt dicterium, nec tamen Sapientis obſervatione indignum. Interrogatus olim *Demoſthenes*, quænam prima *Oratoris* virtus? Reſpondit, *Actio*. Quæ ſecunda? *Actio*. Quæ tertia? Itidem reſpondit, *Actio*. Ipſe dixit, qui rem optimè noverat; nec tamen in eo, quod laudabat, multum Naturæ debebat. Mira certè res, illam *Oratoris* partem, quæ non ultra corticem penetrat; & *Hiſtrionis* potius virtus cenſenda eſt, quam *Oratoris*; In locum tam ſublimem, ſupra nobiliores

illas partes, *Inventionis*, *Elocutionis*, & cæterarum, extolli; Imò quaſi *omne tuliſſet punctum*, penè ſolam prædicari? Sed in promptu ratio eſt: Ineſt enim naturæ humanæ, plerunque, plus ſtulti, quam ſapientis. Unde & facultates eæ, quibus capitur pars illa in animis mortalium ſtulta, ſunt omnium potentiſſimæ. Huic mirè convenit, & quaſi parallela eſt, *Audacia* in negotiis Civilibus. Quid in iſtis primum? *Audacia*. Quid ſecundum? Quid tertium? *Audacia*. Attamen utcunque ignorantiæ, & ſordidi ingenii, proles eſt *Audacia*; cæteriſque Civilis ſcientiæ partibus longè impar. Sed nihilominus faſcinat, & captivos ducit eos, qui vel judicio infirmi ſunt, vel animo timidiores: Tales autem ſunt hominum pars maxima. Quin & ſapientibus ipſis, cum animis vacillent, vim injicit. Idcircò videmus *Audaciam*, in Democratiis, plurimum valuiſſe; Apud Senatores verò, & Principes, certe minus. Imò quandò primò rebus gerendis admoventur *Audaces*; plus poſſunt, quam poſteà: Nam malè pollicita præſtat *Audacia*. Sanè quemadmodum interveniunt agyrtæ, qui corpori naturali mederi profitentur; ſic

& cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

& corpori Politico non deſunt homines, qui curationes vel difficillimas ſuſcipient; Quibus forſan in paucis aliquibus experimentis fæliciter ſucceſſit, ſed cum ſcientiæ principia non guſtarint, ſæpius excidunt. Imò videre eſt nonnunquam hominem *Audacem*, miraculum illud *Mahometis* edentem. Populo perſuaſit *Mahometes*, ſe collem ad ſemet evocaturum: atque à ſummo eius jugo, preces pro legis ſuæ cultoribus, oblaturum. Populus magnâ frequentiâ convenit: collem, ut ad ſe veniret, iterumque iterumque vocavit *Mahometes*; ſed cum Collis immotus maneret, ille (nihil omninò pudefactus,) inquit; *Si collis ad Mahometem accedere nolit, ad collem ibit Mahometes.* Sic & iſtiuſmodi homines, quando ingentia quædam in ſe ſuſceperunt, turpiſſimeque in iis defecerunt, tamen (ſi ad ipſum *Audaciæ* culmẽ pervenerunt,) luſu rem excipient, & ſe vertent, & nihil aliud. Hominibus profectò magno judicio præditis, ludibrio ſunt *Audaces*; Imò & apud ipſum vulgus *Audacia* aliquid habet ridiculi. Nam ſi riſûs Objectum ſit abſurditas, ne dubites, quin magna *Audacia* ſemper ſecum habeat ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

aliquid ridiculi. Neque ferè jucundius eſt ſpectaculum, quam videre in *Audace* oris confuſionem: Vultum enim tunc nanciſcitur in ſe reductum, ſed deformitèr. Nec alitèr fieri poteſt. Nam in verecũdantibus fluunt paulatim, refluuntque ſpiritus; ſed *Audaces*, quandò tale quidpiam illis contingit, attoniti hærent; ut fit in *Schacciæ* ludo, quando non vincitur colluſor, ſed torpet tantùm motus. Atqui hoc poſtremum, Satyræ aptius, quam ſeriæ obſervationi. Illud verò animadvertendum, *Audaciam* ſempèr cæcam eſſe. Diſcrimina enim & obſtacula nulla videt: Quare in deliberando nocet, in exequendo juvat. Adeò ut, ſi *Audaces* tutò adhibere velis, ſummum illis Imperium non deferas; ſecundæ Claſſi annumerentur, & ab aliis regantur. Nam in conſiliis capiendis, pericula ante oculos habere bonum eſt; in executione autem, oculos claudere oportet, niſi pericula valdè magna fuerint.

DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XIII.
DE BONITATE, ET BONITATE NATIVA.

B*Onitatem* eo ſenſu accipio, ut ſit affectus, qui hominum commoda ſtudeat, & benè velit: Quam eandem Græci *Philanthropiam* vocant. *Humanitatis* autem vocabulum, (prout vulgus eâ utitur) levius aliquantò eſt, atque anguſtius, quam ut vim ejus exprimat. *Bonitatem* ſcilicet appello Affectum, & Habitum; *Bonitatem* autem *nativam*, Inclinationem. *Bonitas* verò inter omnes virtutes, atque animi dignitates, facilè primas obtinet; cùm ſit ipſius *Divinæ naturæ*, adumbrata quædam effigies, & character: Quâ è rebus ſublatâ, *homo animalis* nihil aliud fuerit, quam res inquieta, ſceleſta, miſera, imò ſpecies quædam noxiorum vermium. *Bonitas Moralis*, virtuti illi Theologicæ, *Charitati*, reſpondet; neque exceſſum quidem capit, aberrationem autem patitur. Immodica potentiæ cupiditas Angelos cœlo deturbavit; immodica ſcientiæ cupiditas hominem Paradiſo expulit: At in Charitate non datur exceſſus,

neque

neque per eam aut Angelus, aut Homo, unquam periculum ſubire poſſit. Inclinatio autem ad *Bonitatem*, altis defixa radicibus, naturæ humanæ inſidet: Quæ ſi benefaciendi materiâ, aut occaſione, deſtituta, non inveniat, quo ſe exerceat in homines, deflectet certè in brutas animantes. Quod in *Turcis*, gente utique ſævâ & ferâ, videre eſt; Qui nihilominùs erga bruta animalia miſericordes ſunt, & eleemoſynas canibus & avibus diſtribuunt. Adeò ut, (referente *Buſbequio*,) *Aurifex* quidam *Venetus*, *Byzantii* agens, vix furorem populi effugerit, quod avis cujuſdam, roſtri oblongi, fauces, inſerto baculo, diduxiſſet. Neque tamen erroribus ſuis vacat, *Bonitatis* hæc, & *Charitatis*, virtus. Nequam apud *Italos* jactatur Proverbium; *Tanto buon, cheval niente. Adeò bonus, ut ad nihil bonus.* Neque ſubveritus eſt *Nicolaus Machiavellius*, literis concredere, idque diſertis ferè verbis; *Fidem Chriſtianam, homines probos & innocentes, in prædam Tyrannorum iniquitati dediſſe.* Quod ideò pronunciavit, quia nulla uſquam Lex, nulla ſecta aut opinio, tam in immenſum extulit *Bonitatem*, quam *Religio Chriſtiana*. Quo melius itaque, extra

extra ſcandali, adeòque periculi ictum & minas, tuti conſiſtamus, operæ precium erit noſſe *Errores*, qui nos à recto tam inſignis Habitus tramite, tranſvorſos agant. Ita aliorum *bono* ſtudeas, ne te illorum intereà aut vultibus, aut voluntatibus, mancipio dedas. Illud enim facilitatis, atque mollitiei indicium eſt, quæ honeſtam mentem in vincula captivam abducit. Neque projicias *Æſopi* gallo gemmam, cui gratius & felicius cederet granum hordei. *Dei* exemplum, in hac re, pro præcepto tibi ſit. *Ille pluviâ ſuâ rigat, Sole ſuo irradiat, juſtos juxta ac injuſtos:* Non tamen omnes ex ęquo, aut opum imbre compluit, aut honorum virtutumve ſplendore, illuſtrat. Communia quidem beneficia cuivis ſunt communicanda: peculiaria verò paucis, & cum delectu. Cave autem, ne dum effigiem ſculpas, Archetypum deſtruas. Theologia quippe, *Amorem noſtri ipſius* pro Archetypo ſtatuit, *Amorem proximi* pro imitamento. *Vende omne quod habes, atque elargire pauperibus, & ſequere me.* At noli omne, quod habes, vendere, niſi venias, & ſequaris me: hoc eſt, niſi ejuſmodi vitæ inſtitutum ingrediaris, in quo, æquè ex

parvis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

parvis opibus, ac ex magnis, poteris aliis benefacere. Secus, dum rivos alis, fontem exhauris. Neque intereà Habitus tantum *Bonitatis* reperitur ad rectæ rationis normam applicatus, ſed etiam in quibuſdam hominibus reperitur *Indoles Naturalis*, ad eam propenſa: Uti econtra in aliis *naturalis* quædam *Malignitas*. Sunt enim, qui ex ingenii proprii inſtinctu averſentur aliorum bonum. Et levius quidem *Malignitatis* genus, in moroſitatem cedit, aut perverſitatem, aut præcipitem opponendi, & ſe in ſingulis difficilem præbendi, libidinem, & ſimilia: Gravius tamen illud, atque altius, ad invidiam producitur, meramque *malitiam*. Hujuſmodi homines in alienis calamitatibus ferè florent, eaſque ſempèr aggravant: Non digni certè, qui conferantur *canibus* illis, qui *Lazari* delingebant ulcera; ſed *muſcis*, quæ cruda quæque & excoriata infeſtant. Non paucos reperias *Miſanthropos*, quibus volupe eſt deducere homines ad ſuſpendii ramum, neque tamen arborem habent in hortis ſuis, qualem *Timon* habuit. Ingenia ita diſpoſita, non injuriâ vocare licet, humanæ naturæ vomicas, & carcinomata.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Sunt tamen hæc ligna accommodatiſſima, è quibus fiant *Mercurii Politici*; Similia lignis incurvis, quæ benè navigiis extruendis conveniunt, jactationi deſtinatis, non autem ædibus, quæ immotæ manent. Partes autem, & indicia *Bonitatis* ſunt plurima. Si quis ſe erga Hoſpites & Peregrinos benignum humanumque præbeat, arguit ſe *Mundi Civem*, ſibique cor eſſe, non inſtar Inſulæ, cæteris terris avulſæ, ſed Continentis, quæ illis conjungitur: Si compatiatur afflictis, nobilitat ſua præcordia, quæ non ſecus atque celebrata illa arbor, per ſua vulnera, *Balſamum* exudat. Si facilis offenſas remiſerit, & delictorum gratiam fecerit, mentem indicat in alto poſitam eſſe, ſupra injuriarum jactum & tela. Si pro modicis beneficiis gratum ſe exhibeat, argumento eſt, pluris ſe æſtimare hominum animos, quàm ſarcinas. Supra omnia, ſi ſupremum illum, *Sancti Pauli Apoſtoli*, perfectionis faſtigium ſit conſecutus, ut devoveat ſe, atque anathematizet, à *Chriſto*, propter ſalutem fratrum, indicio eſt, proximè illum accedere ad *Naturam divinam*, & quodammodò *Chriſto ipſi conformari*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XIV.
DE NOBILITATE.

DE *Nobilitate* primùm agamus, ut eſt portio Reipublicæ; Deinde ut eſt conditio hominum particularium. *Monarchia*, in quâ nulli prorſùs *Nobiles*, ſemper pura eſt & abſoluta *Tyrannis*: Cujuſmodi eſt *Imperium Turcicum*. *Dignitatem* enim *Regalem* diluit *Nobilitas*; & Vulgi oculos a *Proſapiâ Regiâ* aliquantulum avocat. In *Democratiâ* verò, Proceres interdum non deſiderantur: Imò Status ille popularis multò pacatior eſt, atque minùs factionibus & turbis obnoxius, ubi non ſunt *Stirpes Nobilium*: Illic enim in res ipſas oculi hominum conjiciuntur, non in perſonas; vel ſi omninò in perſonas, id fit, tanquàm in maximè idoneas rebus gerendis, minimè verò ut ratio habeatur Inſignium, aut Imaginum. *Helvetiorum* Rempublicam ſatis florentem videmus, licèt Religionis Pagorumque diverſitas obſtare videatur. Utilitas enim apud illos valet, non dignitas. Illa gubernandi forma, quâ Confederatæ *Belgarum* Provinciæ utuntur, certè eminet: Ubi enim

enim Paritas admittitur, ibi & Conſilia ineuntur æquabiliùs, & Tributa penduntur alacriùs. *Nobilium* potentia & auctoritatis in *Monarchiâ*, *Principi* ipſi impertit ſplendorem, ſed poteſtatem imminuit; Populi verò animos auget, fortunas illorum deprimit. Benè ſe res habet, cùm *Nobiles* non ſint potentiores, quàm aut Imperii aut Juſtitiæ ratio poſtulat: In eo tamen Dignitatis gradu ſuſtineantur, ut inſolentia popularis illorum reverentiâ, tanquam obice, retundatur, antequàm in *Regalem Majeſtatem* ſe effundat. Rurſùs, numeroſa *Nobilitas*, quæ plerunque minùs potens eſt, Statum prorsùs depauperat: Hinc enim profuſæ Expenſæ: Atque inſuper, cum neceſſe ſit, tractu temporis, complures ex *Nobilibus* indigos fieri, ſequitur divortium quoddam, ſive malum temperamentum, inter honores & pecunias.

Quod verò ad *Nobilitatem* ſpectat in perſonis particularibus: venerationem certè habet, videre Caſtellum, aut ædificium antiquum, quod nulla ruina invaſit; Aut etiam annoſam & proceram arborem ſolidam & integram: Quantò magis intueri antiquam *Nobilem Proſapiam*,

piam, à fluctibus, & procellis temporis, illæſam. *Nobilitas* enim nova *Regiæ* potentiæ opus eſt, antiqua verò temporis ſolius. Qui ad *Nobilitatis* faſtigium primi evehuntur, virtutum claritudine plerunque Poſteris eminent, ſed innocentiâ minimè. Ad *honores* enim rarò aſcenditur, niſi per mixturam bonarum & malarum artium. Æquum verò eſt, ut Virtutum ſuarum memoria, uſque ad Poſteros permanet; vitiorum verò unà cum ipſis moriatur: *Natalium* ſplendor induſtriam plerunque minuit; atque qui minus eſt induſtrius, alienæ invidet diligentiæ. Ad quod accedit, quod non datur, quo poſſint ulterius *Nobiles* promoveri. Qui verò in eodem loco hæret, dum alii aſcendunt, invidiæ ſtimulis vix carebit. Contrà, *Nobilitas* paſſivam invidiam omninò lenit; eo quòd *Nobiles* in honorum poſſeſſione nati videntur. Sanè *Reges*, quibus *Nobiles* adſunt prudentes & capaces, negotia ſua molliùs fluere ſentient, ſi eos potiſſimum adhibeant: Etenim, erga hujuſmodi *Proceres* populus magis propendet, utpote natos quodammodò ad *imperandum*.

DE

XV.
DE SEDITIONIBUS & TURBIS.

MAgni refert, ut *Paſtores populi* Prognoſtica tempeſtatum Politicarum ſciant; Quæ tunc maximæ ſunt, cum Res vergunt ad Æqualitatem; non ſecus ac naturales tempeſtates circa *Æquinoctia* invaleſcunt. Quemadmodum autem, ſæpè videre eſt, flatus ventorum cavos, & veluti è longinquo; quin & ſimiliter Maris tumores occultos, ante procellam; Idem evenit ingruentibus procellis politicis.

— Ille etiam cæcos inſtare tumultus
Sæpè monet, fraudeſque, & operta tumeſcere bella.

Famoſi libelli, & licentioſi & mordaces ſermones in Statûs ſcandalum, cum paſſim volitant, & increbreſcunt; ſimiliter novarum rerum rumores mendaces, in Regiminis dedecus, undique jactati, & avidè à Populo excepti; ſunt certè inter Prognoſtica *Seditionum*. Quo ſtemmate deducta ſit *Fama*, cum *Virgilius* depingeret, *Gigantum* ſororem eam eſſe ponit.

Illam

Illam Terra parens, irâ irritata Deorũ,
Extremam (ut perhibent) Cœo Encela-
Progenuit. —— *(doque ſororem*

Quaſi *Famæ* fuiſſent *ſeditionum* præteritarum reliquiæ, verùm ſunt illæ, non minùs, *Seditionum* futurarum præcurſatrices. Rectè tamen utcunque notatum eſt, inter *ſeditioſos tumultus*, & *ſeditioſos rumores*, nil aliud ferè intereſſe, niſi qualis eſt Diſcrepantia, inter fratrem & ſororem, maſculum & fœminam. Præſertim, ſi eò uſque ingraveſcat malum, ut actiones ſtatûs laudatiſſimæ, quæ meritò plauſum Vulgi mererentur, & Populi ſtudia conciliare deberent, in deteriorem partem traducantur, & ſugillentur: Hoc enim invidiæ molem grandem demonſtrat; ut rectè ait *Tacitus*; *Conflata magna invidia, ſeu benè ſeu malè geſta premunt*. Neque propterea ſequitur, quod quia *Famæ* iſtæ inter turbarum ſigna numerentur, ideò earum ſuppreſſio ſeverior, remedium contra turbas præſtare intelligeretur; Nam ut plurimum, contemptæ facilius evaneſcunt, & conatus ſedulus eas coercendi, nihil aliud ferè efficit, quàm ut durent magis.

Item illud genus obſequii, in exequendis juſſis, de quo loquitur *Tacitus*,

pro

pro ſuſpecto habendum: *Erant in officio, ſed tamen qui mallent imperantium mandata interpretari, quàm exequi.* Mandata diſcutere, detrectare, cavillationibus eludere, quid aliud ſunt quã jugum jactare, & inobedientiam tentare? Præſertim, ubi in iſtis Diſputationibus circa mandata, qui à parte mandatorũ ſtant, loquuntur timidè & molliuſculè, qui autem adverſantur, audaciùs & contumaciùs.

Etiam (ut benè notat *Machiavellus*) cùm *Principes*, qui ſe pro Parentibus communibus gerere deberent, factioni alicui ſe adjungunt, idem fit, ac cùm lembus, inclinatione nimiâ in alterum latus, evertitur. Hoc temporibus *Henrici Tertii Gallorum Regis*, confirmatum eſt. Ipſe enim, à principio, in Ligam pro extirpandis Proteſtantibus, ſe recipi voluit: At paulò poſt, eadem Liga contra ipſum *Regem* vertit. Cùm enim Auctoritas *Principis* fit cauſſæ cujuſpiam tanquàm acceſſoria, & fortior inſurgit aliqua obligatio, quàm vinculum *Imperii*, *Reges* incipiunt de poſſeſſione Auctoritatis ſuæ dejici.

Porrò cùm diſcordiæ, & duella, & factiones, palàm & audacter ſe oſtentant,

tant, indicio eſt reverentiam erga *Principem* exui. Motus enim *Procerum*, debent eſſe ſicut motus *Planetarum*, ſub *primo Mobili*, (juxta opinionem receptam,) qui rapidè quidem circumferuntur ſecundum motum *primi Mobilis*, leniter autem renituntur in motu proprio. Quare ſi *Viri Primores* & *Nobiles*, propriis motibus violenter rapiantur: & (ut ſcitè *Tacitus*) *liberiùs quàm ut Imperantium meminiſſent*; orbes perturbari manifeſtum eſt. Reverentia enim id ipſum eſt, quo *Reges* à *Deo* accinguntur, qui eam aliquando diſrumpere minitatur; *Solvam cingula Regum*,

Rursùs, cùm aliqua ex quatuor *Imperii Columnis*, concutiatur aut labefactetur, (quæ ſunt, *Religio*, *Iuſticia*, *Conſilium*, *Opes*,) tum ſerenitas precibus imploranda eſt. Sed mittamus hæc *Prognoſtica Seditionum*, (circa quæ nihilominùs intervenient nonnulla, quæ iis tractandis majorem lucem præbere poſſint, in ſequentibus,) & primò de *Materiâ Seditionum*; poſteà de earum *Cauſſis* & *Flabellis*; ultimò de *Remediis* nonnihil dicamus.

Materiam Seditionum expendere res eſt conſideratione digniſſima. Tutiſſima e-

ma enim via *Seditiones* evitandi, (ſi tempora patiantur,) eſt, ut ipſam *materiam* è medio tollamus. Si enim fomes flammæ paratus ſit, ſcintillæ, quæ incendium facient, ex quâ parte emicare poſſint, nemo facilè dixerit. *Seditionum Materia* duplex eſt; *Magna inopia*, & *Præſentium rerum tædium*. Certiſſimum eſt, tot eſſe pro turbis vota quot ſunt hominum res attritæ, & decoctæ fortunæ. Unde illa *Lucani* obſervatio, de ſtatu *Imperii Romani*, paulò ante *Bellum Civile*.

Hinc uſura vorax, rapidumque in tempore fœnus:
Hinc concuſſa fides, & multis utile bellũ.

Hoc ipſum, *Multis utile bellum*, certum eſt indicium, Statûs ad commotiones & turbas diſpoſiti. Tum ſi Primorum hominum indigentia, ac res acciſæ, cum ſummâ plebis inopiâ & paupertate conjungantur, periculum imminet grave. *Rebelliones* enim, quæ à *ventre* ortum habent, peſſimæ. Quantum verò ad alienationes animorum, & tædium rerum præſentium; Sunt certè illa, in corpore Civili, inſtar humorum maligniorum in corpore naturali, qui ad calorem præternaturalem colligendum, & inflammationes, apti ſunt. Ne-

mo autem *Principum*, ſui periculi magnitudinem metiatur, ex eo, quod juſta ſint aut injuſta, illa quæ animos populi alienant: Hoc enim eſſet vulgus rationis nimiùm capax putare, qui ſuo ſæpè recalcitrant commodo. Neque etiàm ex hoc quod gravamina, ex quibus invidia oritur, grandia ſint aut exigua. Malevolentiæ enim ex omnibus iſtæ periculoſiſſimæ ſunt, ubi plus timetur, quam ſentitur. *Dolendi modus, timendi non item.* Præterea, in maximis oppreſſionibus, ea quæ patientiam irritant, etiàm animos frangunt: At in timoribus diſpar eſt ratio. Neque rursùs *Princeps*, aut Status, alienationem animorum, & invidiam graſſantem minùs pendat, quod aut ſæpius aut diutiùs, illa faſtidia animorum æſtuarunt, neque quicquam inde detrimenti Reſp. cepit. Verum enim licet ſit, quod non omnis vapor in procellam deſinat; Ita verè dici poteſt, ex alterâ parte, quod procellæ, licet ſæpiùs pertranſeant, tandē glomerantur & ruunt. Atque ſecundum Adagium illud *Hiſpanicum*; *Funiculus in fine, leviſſimâ tenſione rumpitur*.

Cauſſæ Seditionum hæ ſunt; In *rebus Religionis innovatio*; *Tributa & cenſus*;

Legum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Legum & conſuetudinum mutatio; Immunitatum & Privilegiorum violatio; Oppreſſio univerſalis; Indignorum ad Honores & Magiſtratus promotio; Alienigenæ; Caritas Annonæ; Milites incurioſè dimiſſi; Factiones factæ deſperatæ; Quicquid denique populum offendit, ſimulque eos in cauſſâ communi unit, & conſpirare facit.

Quantum ad *Remedia. Præſervativa* quædam confusè, & in genere, poſſunt aſſignari, de quibus diſſeremus; Curatio autem legitima morbo particulari aptari debet. Itaque Conſiliis potiùs, quam Præcepto, relinquenda.

Primùm contra *Seditiones Remedium*, & Præventio, hæc eſt; Omni cum operâ & diligentiâ Cauſſam illam *Seditionum* Materialem, de quâ diximus, amovere; Paupertatem intelligo Civium, & inopiam. Cui inſervit Commercii Rationes benè liberare, & benè librare; Artifices & Manufacturas introducere, & fovere; Deſidiam & otium profligare; Luxum & profuſionem *Sumptuariis Legibus* coercere; Solum & agros culturâ lucroſiſſimâ ſubigere; Rebus venalibus pretia juſta imponere; Cenſus & Tributa moderari; & ſimilia. In genere præcavendum,

ut incolarum multitudo (temporibus ſcilicet pacis, quandò gladius nihil demetit,) *Regni* proventus, quibus ali poſſit, non excedat. Neque incolarum multitudo, utrùm ſuperflua ſit, nec ne, capitum numero ſolùm cenſenda eſt. Sunto enim pauciores, qui multum profundunt, & parum lucrantur, plus illi atterent Statum, quam multò plures, qui majore parſimoniâ degunt, pecunias autem congerunt. *Nobilium* igitur, & eminentioris dignitatis hominum, numerus auctus, magis quam pro analogia plebeiorum, celeritèr Statum depauperat. Quod etiam facit *Clerus* numeroſus: Illi enim ſorti Reipub. nihil addunt. Idem quoque ſit, cum plures in Literis educantur, quam quibus victum ſuppeditare poſſint vocationes Civiles.

Neque prætereundum eſt, quod cum omne publicæ opulentiæ augmentum, ab exteris nationibus lucrifieri neceſſe ſit; (quicquid enim alicubi adjicitur, alibi detrahitur;) Tria tantum eſſe, quæ Gens Genti vendit: *Materiam mercium*; *Manufacturam*; *& Vecturam*. Quæ quidem tres rotæ, ſi rectè progrediantur, æſtus divitiarum erunt uberiores. Sæpius autem contingit illud, de quo loquitur

quitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

quitur *Poëta*, *Materiam ſuperabit Opus*; Nempe ut *Manufactura*, & *Vectura*, *Materiæ* pretium excedat, & Statum magis locupletet. Manifeſti ſunt hujus rei teſtes inferioris *Germaniæ Populus*? Qui quidem Fodinas, non ſubterraneas illas, ſed ſupra terram præ omnibus Gentibus habent ditiſſimas.

Nihil autem prius debet eſſe aut conſultius quam ut videat Magiſtratuum Prudentia, ne pecuniarum theſauri apud paucos recondantur. Alitèr enim facile fuerit, *Rempub.* inter magnas opes fame perire. Nummus autem inſtar fimi, non fructificat, niſi per terram diſpergatur. Hoc præcipuè efficitur, ſupprimendo, aut ſaltem coercendo, voragines illas, *Fœnoris*, *Monopoliorum*, & *Latifundiorum* in *Paſcua* converſorum, & ſimilium.

Quantum ad ſedandas animorum offenſiones, aut ſaltem ad amolienda ea, quæ ab iis proveniunt, pericula; Duo ſunt, in omni Statu, (ut notum eſt,) *Subditorum* genera; *Proceres* & *Plebs*. Quævis harum partium ſola, ſi infenſa ſit, non magnum ſubeſt periculum. Tardi enim ſunt *Populi* motus, niſi à *Nobilibus* incitentur: *Nobiles* autem invalidi, niſi vulgus, ſua ſponte, ad motus aptum

& prædiſpoſitum ſit: Tum periculum revera ingruit, cum *Potentiores* expectent, dum *Aquæ* moveantur apud *Vulgus*, ut ita demum animos exulceratos prodere poſſint. Fingunt *Poëtæ*, Cœlicolas *Iovem* ut vincirent conjuraſſe; Quod ubi *Iupiter* accepiſſet, *Minervæ* conſilio, *Briareum* Centimanum accerſivit, ut in ſuppetias ei veniret. Proculdubiò hoc Emblema *Monarchas* monet, quam tutum & ſalutare ſit eis, *Plebis* ſtudia conciliare & retinere.

Licentiam nonnullam, ſed moderatam, animis gravatè affectis & malevolis indulgere, ut ebulliant eorum dolores, & in fumos abeant, (modò inſolentia abſit, & audacia,) utile ſanè eſt. Qui enim humores, ad interiores partes retrovertit, & vulnus in viſcera ſanguinem refundere compellit, ulcera mortifera, & exitialia apoſtemata, inducit.

Ad molliendos exacerbatos & malevolos animos, partes *Epimethei* etiam ad *Prometheum* rite transferri poſſint. Neque enim reperitur remedium utilius. *Epimetheus*, ubi Mala & Ærumnas evolare ſenſiſſet, operculum vaſi feſtinus impoſuit, & in imo dolii ſpem reſervavit. Certe, politice & artificioſe ſpem nutrire,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nutrire, & injicere, ac homines à ſpe alia in aliam circumducere, ex fortiſſimis eſt, contra venenum Malevolentiæ, Antidotis. Neque certius eſt indicium prudentis Regiminis, & rerum Adminiſtrationis, quàm ubi homines ſpe continere poſſit, cùm ſatisfaciendi copia non datur; Atque ubi res tam providè tractantur, ut nullum malum ita peremptoriè imminere videatur, quin aliqua ſe oſtendat ſpei rima ad evadendum: Quod eò minùs difficile factu eſt, quia tam privatis hominibus, quàm factionibus, ſibi ipſis adulari inſitum eſt; aut ſaltem oſtentare, in gloriam ſuam, quod non omninò credunt.

Trita ſanè eſt, ſed præcellens *Periculorum*, quæ Malevolentiæ minantur, *Cautio*, ut prævideatur, ne ſit *Caput* aliquod, ad quod populus infenſus & exacerbatus confluere, & ſub cujus præſidio in corpus aliquod coire, poſſit. *Caput* ego illum dico, & Ducem idoneum, qui *Nobilitate* & Exiſtimatione celebratur; quiq; apud Malevolos acceptus eſt & gratioſus, atque ad quem ora & oculos convertunt; Quique etiam ipſe in rebus ſuis privatis cenſetur offenſus. Quod genus virorum, aut Statui concilian-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

liandum eſt, idque non perfunctoriè, ſed ſolidè; aut per alium aliquem, ex iiſdem partibus retundendum; qui illi alteri ſe opponat, atque gratiam popularem, in diverſa trahat & ſecet.

Ubique hoc obtinet, quod factioſas potentias & coitiones, quæ contra Gubernationem *Imperii* frontem contrahunt, inter ſe committere, aut ſaltem diffidentiam inter eas ſeminare, *Remedium* haud contemnendum ſit. Etenim malè admodùm agitur cum Rep. ſi illi, qui erga Imperium benè affecti ſunt, diſcordiarum pleni exiſtant; Qui verò infenſi, & maligni, arctè conjungantur.

Adnotavi ſæpius ingenioſa & arguta dicteria, quæ *Principibus* improviſò exciderunt, nonnunquàm ſcintillas ad *Seditiones* injeciſſe. Exitiale ſibi vulnus inflixit *Cæſar*, eo dicto; *Sylla neſcivit Literas, dictare non potuit.* Spem enim omnem illud verbulum præſcidit, quam homines imbiberant, aliquandò eum *Dictaturam* depoſiturum. Perdidit ſeipſum *Galba* eo dicto; *Legi à ſe militem, non emi.* Inde enim milites de donativis deſperârunt. *Probus* item propter eam vocem interiit; *Si vixero, non opus erit amplius, Romano Imperio militibus.* Etenim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nim ob hæc verba milites animum de-ſponderunt. Sunt & alia haud pauca e-juſdem generis. Intereſt ſanè *Principibus*, in rebus ambiguis, & temporibus anxiis, ut caveant quid dicant; præſertim in conciſis his Sententiis, quæ veluti ſpicula volitant, & ex ſecreto pectoris eorum emiſſa putantur. Longiores enim & productiores Sermones obtuſi ſunt, & minus notantur.

Poſtremò, in omnes eventus, habeant circa ſe *Principes*, perſonas nonnullas militia & fortitudine ſpectatas, ad reprimendas *Seditiones*, in primis motibus. Hoc enim ſi deſit, magis trepidari ſolet, in Aulis Principum, cum turbæ primò erumpunt, quàm par eſſet. Et Status eo genere periculi laborat, quod *Tacitus* illis verbis innuit; *Atque is habitus animorum fuit, ut peſſimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.* Iſti autem militares viri, fidi omninò eſſe debent, & bonæ exiſtimationis, potius quàm factioſi, aut populares; & cum cæteris *Proceribus* bene comparati. Aliter *remedium* morbo gravius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XVI.
DE ATHEISMO.

MInùs durum eſt, credere portentoſiſſimis fabulis *Alcorani, Talmudi,* aut *Legendæ*, quàm credere, huic Univerſitatis rerum fabricæ, *Mentem* non adeſſe. Itaque *Deus* nunquàm edidit miraculum, ad *Atheiſmum* convincendum, quoniam Opera ejus ordinaria, huic rei ſufficiunt. Verum eſt tamen, parùm Philoſophiæ naturalis, homines inclinare in *Atheiſmum*; At altiorem ſcientiam, eos ad *Religionem* circumagere. Etenim intellectus humanus, dum cauſſas ſecundas intuetur ſparſas, interdùm iis acquieſcere poſſit, nec ulteriùs penetrare; Verùm cùm tandem catenam earum, connexarum inter ſe, & confœderatarum, contemplari pergat, neceſſe habet confugere ad *Providentiam*, & *Deitatem*. Imò, & illa *Schola*, quæ præcipuè accuſatur *Atheiſmi*, ſi quis verè rem introſpiciat, *Religionem* demonſtrat clariſſimè: Nempe *Schola Leucippi, Democriti,* & *Epicuri*. Etenim longè veriſimilius eſt, quatuor Elementa mutabilia, & unam quintam Eſſentiam immu-

immutabilem, rectè ab æterno locata, opus *Deo* non habere; quam Exercitum Atomorum & Seminum infinitorum, ſine ordine fortuitò vagantium, hunc rerum ordinem, & pulchritudinē, progignere potuiſſe, abſque *Ædili* quodam *Divino*. Dicit *Scriptura*, *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus:* Non dicit, *Cogitavit inſipiens in corde ſuo:* Adeò ut, magis intra ſe hoc aſſerat, tanquàm rem quàm lubens optaret, quam quod penitus hoc credat, & ſentiat. Nemo enim *Deos* non eſſe credit, niſi cui *Deos* non eſſe expedit. Nullâ aliâ re ſanè magis convincitur *Atheiſmum* labiis tantùm inſidere, cordi autem minimè, quàm hâc, quod *Athei* opinionem ſuam ſæpe prædicent & defendant, ac ſi ipſi ſibi diffiderent, aliorumque conſenſu refocillari cuperent. Quinetiam, videas interdùm *Atheos* ſibi Diſcipulos comparare, ut aliæ Sectæ faciunt; Imò, quod monſtri ſimile eſt, quidam ex illis mortem & cruciatus ſubierunt, potiùs quàm opinionem ſuam retractare ſuſtinerent: Cū tamen, ſi ex animo ſentirent, nihil tale eſſe quale *Deus*, quid tandem de eâ re ſatagerent? *Epicuro* imponitur; eum exiſtimationis ſuæ conſervandæ gratiâ,
tenuiſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tenuiſſe, quod exiſterent quidem *Beatæ* quædam *Naturæ*, ſed quæ ſeipſis fruerentur; neque Mundi adminiſtrationi ſe immiſcerent. In quâ opinione, ajunt eum, tempori obſecutum, cùm reverà *Deos* eſſe non putaret. Verùm, ut videtur, minùs juſtè arguitur: Verba enim ejus egregia ſunt & divina; *Non Deos vulgi negare profanum, ſed vulgi opiniones Diis applicare profanum. Plato* ipſe meliùs dicere non potuit. Unde videtur, licet audaciâ polleret ad divinam rerum adminiſtrationem pernegandam, eam tamen ad naturam eorum tollendam illi non ſuffeciſſe. *Indi Occidentales*, particularium *Deorum* ſuorum nomina prædicant; etſi nomen nullum generale habeant, quod *Deum* ſignificet: Exempli gratiâ, perinde ac Ethnici nomina *Iovis, Apollinis*, *Martis*, &c. in uſu habuiſſent, voce autem, quâ *Deum* exprimerent, caruiſſent. Quod ſatis indicio eſt, populos maximè barbaros notionem rei habere, licet latitudinem ejus non comprehendant. Adeò ut contra *Atheiſtas*, homines maximè ferini, cum Philoſophorum ſubtiliſſimis, militent. *Atheiſta* contemplativus, rarò reperitur; *Diagoras*, quis, *Bion*, & fortaſſè

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

taſſè *Lucianus*, atque alii pauci; qui tamen plures eſſe videntur quam ſunt; quoniam omnibus, qui *Religionem* aliquam, aut *Superſtitionem* impugnant, à Sectâ adversâ, ſolet inuri nomen & noto *Atheiſtarum*. Sed magni reverâ *Atheiſtæ* ſunt *Hypocritæ*; qui Sacra perpetuò tractant, ſed ſine ſenſu. Adeò ut eos in fine cauterizatos evadere, neceſſe ſit. Cauſſæ *Atheiſmi* ſunt: *Diviſiones* circa *Religionem*, ſi plures fuerint; Nam unica Diviſio, zelum utriuſque partis adauget, verùm numeroſæ *Atheiſmum* introducunt. Alia cauſſa ſunt, *Scandala Sacerdotum*; cùm eò res redeat, quò innuit S. *Bernardus*: *Non eſt jam dicere, ut Populus, ſic Sacerdos; quia nec ſic Populus, ut Sacerdos.* Tertia eſt, *Conſuetudo profana ludendi & jocandi* in *rebus ſanctis*, quæ ſenſim reverentiam *Religionis* atterit. Poſtremò ponuntur *Secula erudita*, præſertim cum *Pace*, & rebus proſperis conjuncta. Etenim, Calamitates, & Adverſa, animos hominum, ad *Religionem* fortiùs flectunt. Qui *Deos* negant, *Nobilitatem* generis humani deſtruunt. Nam certiſſimum eſt, hominem *brutis* cognatum eſſe, quatenùs ad corpus: Quod ſi, quatenus ad animam,

non

non intercedat ei cognatio cum *Deo*, vilis eſt planè, & ignobilis creatura. Deſtruunt quoque magnanimitatem, & humanæ naturæ exaltationem. Cape enim exemplũ à cane, & obſerva, quantos ſibi aſſumat animal illud ſpiritus, & quantam generoſitatem induat, cum ſe ab *homine*, (qui ei vice eſt *Dei*, aut *melioris naturæ*) impulſum perſpiciat. Quã Fortitudinem liquidò cernas tantam eſſe, quantam creatura illa, abſque fiduciâ *melioris naturæ*, quam propriæ, æquare nullo modo poſſit. Similitèr & homo, ubi innititur, & ſpem collocat, in *Divina Providentia* & *Gratia*, fiduciam & vires colligit, quales humana natura, ſibi relicta, nequiiſſet attingere. Quare, ut *Atheiſmus*, in omnibus odium meretur, ita & in hoc, quod privet naturam humanam facultate, ſe ultra fragilitatem humanam attollendi. Quemadmodum fit, in perſonis individuis, ſimilitèr fit & in nationibus. Magnanimitatem *Romanam*, nunquam Gens aliqua æquavit. Audi igitur, quid dicat *Cicero*. *Quam volumus, licet, Patres Conſcripti, nos amemus, tamen nec numero Hiſpanos, nec robore Gallos, nec calliditate Pœnos, nec artibus Græcos, nec denique*

hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

hoc ipſo hujus gentis & terræ domeſtico nativoque ſenſu Italos ipſos, & Latinos : ſed pietate, ac religione, atque hac unâ ſapientiâ, quod Deorum immortalium Numine omnia regi gubernarique perſpeximus, omnes Gentes, nationeſque ſuperavimus.

XVII.

DE SUPERSTITIONE.

PRæſtat, nullam aut incertam, de *Deo* habere opinionem, quam contumelioſam, & *Deo* indignam : Alterum enim Infidelitatis eſt, alterum Impietatis & Opprobrii. Ac *Superſtitio* certè *Divinitatis* eſt dedecus. *Plutarchus*, non abs re, inquit ; *Mallem ſane multò, ut homines dicerent, nunquàm fuiſſe talem in rerum natura virum, qualis ferebatur Plutarchus ; quam ut dicerent, fuiſſe quendam Plutarchum, qui Liberos ſuos, recens natos, comedere & devorare ſolitus erat ; quod Poetæ de Saturno memorant.* Quemadmodum autem contumelia *Superſtitionis* ingraveſcit adverſus *Deum*; Ita & periculum majus ab illâ incumbit hominibus. *Atheiſmus* non prorſus convellit Dictamina Senſus, non Philoſophiam, Affectus naturales, Leges, Bonæ famæ deſiderium ; Quæ omnia, licet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Religio abeſſet, Morali cuidam virtuti externæ conducere poſſunt: At *Superſtitio* hæc omnia dejicit, & Tyrannidem abſolutam, in animis hominum exercet. Itaque *Atheiſmus*, turbas in Rebuspublicis raro ciet: Homines enim cautos reddit, & ſecuritati ſuæ conſulentes. Quin & videmus tempora ipſa, in *Atheiſmum* procliviora, (qualia fuerunt *Auguſti Cæſaris*,) tranquilla fuiſſe. At *Superſtitio*, compluribus regnis & Rebus-publicis, ruinæ fuit: introducit enim novum *Primum Mobile*, quod omnes *Imperii* Sphæras rapit. Magiſter *Superſtitionis* populus; Atque in omni *Superſtitione*, ſapientes ſtultis obſequuntur; atque argumenta Practicę ſuccumbunt, ordine perverſo. Gravis fuit ille ſermo, quorundam Prælatorum in *Concilio Tridentino*, in quo Doctrina *Theologorum Scholaſticorum*, plurimum potuit; Nimirum; *Scholaſticos Aſtronomis ſimiles fuiſſe, qui Eccentricos Circulos, & Epicyclos, & hujuſmodi Orbium machinas finxerunt, quo Phænomena ſervarent, etſi ſatis ſcirent, nihil tale reverà exiſtere:* Eodem modo, etiam *Scholaſticos* complura ſubtilia & perplexa Axiomata & Theoremata inveniſſe, quo practicæ Eccleſiæ cave-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

caverent. *Superſtitionis* cauſſæ ſunt; Grati & ſenſuales *Ritus* ac Ceremoniæ, Externæ & *Phariſaica ſanctitatis* Exceſſus; *Traditionum* major quam par fuerit reverentia, quæ Eccleſiam non poteſt non onerare; *Stratagemata Prælatorum*, quibus utuntur ad ambitionem propriam, & lucrum; Nimius *Intentionum bonarum Favor*, qui Novitatibus & ἐθελοθρησκείαις, januam aperit; *Exemplorum* importuna & inepta *petitio* ab humanis, quæ in Divina transferantur, quæ neceſſario parit fantaſiarum malè cohærentium mixturam; poſtremò *Tempora Barbara*, cum calamitatibus & perturbationibus conjuncta. *Superſtitio*, ſine velo, deformis res eſt; Etenim ſicut Simiæ, ſimilitudo cum Homine, deformitatem addit; ita & *Superſtitioni*, ſimilitudo cum Religione. Et quemadmodum, cibi ſalubres corrumpuntur in vermiculos; ita ritus & formulæ bonæ & ſanæ, corrumpuntur in obſervantias puſillas & ſuperfluas. Quin &, non caret Superſtitione, quandoque *Superſtitionis* fuga; cum ſe tanto ſaniorem & puriorem viam inire putent homines, quanto à *Superſtitionibus*, prius receptis, longius deflexerint. Itaque curæ eſſe debet, in

Reli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Religione reformandâ, (ut ſit in corpore purgando) ne ſana cum corruptis ſimul evacuentur; Quod ferè fit, ubi *Reformatio* regitur à populo.

XVIII.
DE PEREGRINATIONE IN PARTES EXTERAS.

PEregrinatio in partes exteras, in Junioribus pars Inſtitutionis eſt; In Senioribus, pars Experientiæ. Qui proficiſcitur in *Partes Exteras*, antequam in Linguâ Gentis, quam adit, aliquos fecerit progreſſus, ad *Ludum Grammaticum* vadit, non ad *peregrinandum*. Ut Adoleſcentes peregrinentur ſub Tutore, aut Servo aliquo experto, probo; modo talis ſit, qui Linguam calleat, quique Regionem illam antè adiverit; unde poſſit eos inſtruere; quæ in illa *Regione*, ubi *peregrinantur*, digna ſpectatu & cognitu ſint; quæ amicitiæ & familiaritates contrahendæ; quæ denique ſtudia & diſciplinæ ibi vigeant. Aliter enim adoleſentes *peregrinabuntur* cucullati, & foràs proſpicient parum. Mirabile certè eſt, in *Navigationibus*, ubi nihil aſpici datur præter Cœlum & Pontum, conficere

cere conſuêſſe homines *Diaria*; Verum in *Peregrinationibus* per Terram, in quibus tot res occurrunt obſervandæ, plerunque hoc omitti; Ac ſi fortuita magis in codicillos mererentur referri, quam quæ de induſtria obſervantur. *Diaria* igitur in uſu ſint. *Res* ſpectandæ & obſervandæ ſunt iſtæ. Aulæ Principum; præſertim cum Legatos exteros admittunt: Judicia & Curiæ, cum cauſſæ perorantur; & ſimiliter Conſiſtoria Eccleſiaſtica: Templa & Monaſteria, cum Monumentis in illis extantibus: Mœnia & Munitiones Urbium & Oppidorum: Portus & Sinus: Antiquitates & Ruinæ: Bibliothecæ, Collegia, Diſputationes, & Prælectiones ubi habentur: Naves & Carinæ: Palatia, & Horti magnifici & amœni propè Urbes magnas: Armaria: Navalia: Cellæ & Horrea publica: Loci Excambii; Burſæ: Cellæ Mercium; Exercitia equitationum, Muneris Gladiatorii, Militum delectus & inſtructio, cum ſimilibus: Comœdiæ, illæ ſcilicet ad quas homines melioris notæ ſpectatum veniunt: Theſauri monilium & veſtium: Curioſitates & raritates: Denique quicquid in locis quæ tranſeunt ſit celebre aut memo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

memorabile. De his omnibus, à Tutoribus, aut Servis prædictis, diligenter inquirendum. Quantum ad Triumphos, Saltationes ſub larvâ, Conuivia, Nuptias, Funera, Supplicia capitalia, & hujuſmodi Spectacula, non opus eſt ut reducantur hominibus in memoriam; Attamen non ſunt certè illa prorſus negligenda. Si tibi cordi ſit, fructum *Peregrinationis* adoleſcentis in compendium redigere, utque brevi ſpatio multum colligat, hoc faciendum præcipio. Primò (ut dictum eſt) in Linguâ aliquis profectus faciendus antequã proficiſcatur. Tum adjungendus eſt, Servus aliquis aut Tutor, qui *Regionem* pernôrit, ut & jam dictum eſt. Habeat etiam præſto Librum aliquẽ, aut Chartam Chorographicam, Regionis illius, ubi *peregrinatur*; Quæ inſtar Clavis erit ad inquirendum. Conficiat etiam *Diarium*. Ne moretur longiùs, in unâ Urbe, aut Oppido: Plus certè aut minus, prout Locus meretur, ſed minime diu. Imo, dum moratur in aliquâ *Civitate*, aut *Oppido*, mutet ſæpius hoſpitium, ex unâ parte *Oppidi* in alteram; Nam & hoc certè magnes eſt attrahendi familiaritates, & conſuetudines hominum

minum complurium. Secludat ſe ut plurimum à conſortio populariumſuorum, atque in iis locis victitet, ubi ſimul convivantur homines melioris notæ, ex natione ubi *peregrinatur*. Etiam cum de loco in locum *itineratur*, paret ſibi Literas commendatorias, ad perſonam aliquam eminentiorem, degentem in loco quo ſe transfert; Ut ejus favore & operâ utatur, in iis, quæ ſpectare aut cognoſcere deſiderat. Hoc modo *Peregrinationis* utilitatem accelerare poterit. Quatenus ad familiaritates & amicitias, quæ inter *peregrinandum* adjungendæ ſunt; Utiliſſima omnium eſt illa *Secretariorum*, & Miniſtrorum interiorum quibus Legati utuntur: Hoc enim pacto, in unâ regione *peregrinando*, etiam plurium regionum notitiam & experientiam, ad ſe attrahet, & ſuget. Viſitet etiam & adeat perſonas in unoquoque genere egregias, quæ magni apud exteros nominis ſunt; ut poſſit notare quomodo Os, Vultus, & corporis lineamenta & motus, reſpondeant Famæ. Quantum ad Rixas & Simultates, cum curâ & diligentiâ ſunt illæ vitandæ. Oboriuntur ſæpiſſimè circa amores, compotationes, præſidentiam, & verba conꝛ

tumelioſa. Et caveat imprimis quivis à conſortio hominum iracundorum, & qui facilè inimicitias ſuſcipiunt; Illi enim cum ſuis immiſcebunt contentionibus: Quando *Peregrinator* domum revertitur, nihilominus regiones, in quibus *peregrinatus* eſt, non relinquat prorſus pone ſe: Verum conſervet, & colat amicitiam eorum, cum quibus familiaritatem contraxit, (iis dico qui ſunt ex dignioribus,) per literas. Et *peregrinatio* ſua potius manifeſtetur & appareat in ſermonibus ſuis, quàm in veſtitu, aut geſtu: etiam in ſermonibus ſuis, potius meditetur quid ſobrie reſpondeat, quàm ad narrationes facilis & pronus ſit. Illud etiam in eo ſit conſpicuum, quod mores patrios cum moribus exteris, nō commutaverit: Sed potius quod conſuetudines patrias, iis quæ peregrè didicit, tanquam floribus, aſperſerit.

XIX.
DE IMPERIO.

MIſer proculdubio eſt animi ſtatus, pauca habere quæ appetas, multa quæ metuas: Attamen hoc ipſum *Regibus* ferè proprium eſt: Qui in ſupremo gra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mo gradu collocati, nõ habent ad quod aſpirent; Id quod animos eorum reddit languidiores: Atque econtra habent phantaſmata plurima periculorum & umbrarum volitantium; Id quod animos eorũ reddit minus ſerenos. Hinc etiam emanat & alter ille effectus, quem *Scriptura Regibus* tribuit; *ut cor Regis ſit inſcrutabile*: Etenim ſuſpicionum multitudo, & abſentia affectûs alicujus prædominantis qui reliquis imperet, cujuſvis animum reddit exploratu difficilem. Hinc quoque emanat & illud; Quod *Reges* ſæpenumero deſideria ſibi ipſis creent, atque ad nugas animum adjiciant: Interdum ad ædificia extruenda; Interdum ad *Ordinem* aliquem aut *Collegium* inſtituendum; Interdum ad *perſonam* aliquam evehendam; Interdum ad artem aliquam mechanicam aut manus excellentiam exercendam; ut *Nero* ſtuduit pulſandæ cytharæ, *Domitianus* ſagittis collimandis, *Commodus* gladiatoriæ, *Caracalla* aurigationi. Hoc illis incredibile videtur, qui Axiôma illud non norunt; *Animum humanum, magis exhilarari & refici, progrediendo in rebus parvis, quam conſiſtendo in rebus grandibus*. Videre etiam eſt *Reges*, qui

ſub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſub *Imperii* ſui initiis, in victoriis & provinciis ſubjugandis, maxime fœlices fuerunt; Cum vix poſſibile ſit ut perpetuos progreſſus faciant, verum ut fortunam ſuam aliquando adverſam & retrogradam experiantur; ſub fine ſuperſtitioſos & melancholicos evaſiſſe: Uti contigit *Alexandro Magno, Diocletiano*, ac noſtra ætate *Carolo Quinto*; & aliis. Qui enim progredi ſemper conſuevit, & in obicem tandem impingitur, ſui ipſius favore excidit, neque amplius res eſt quæ fuit.

Dicamus nunc de vera *Imperii Temperaturâ*; Quam ſervare, res ardua eſt, & rara. Etenim tam *Temperies*, quam *Intemperies*, ex contrariis conſiſtunt. Verùm alia res eſt, contraria miſcere, alia alternare. Reſponſum *Apollonii*, egregiâ prudentiâ plenum eſt. Interrogabat eum *Veſpaſianus*; *Quid Neroni ruinæ fuiſſet?* Reſpondit; *Nero Cytharam perite pulſare, & accomodare noverat; At in imperando, chordas interdùm nimiùm diſtendebat, interdùm eas nimiùm relaxabat.* Atque certiſſimum eſt; Nihil auctoritatem æque deſtruere, ac inæqualem, & quaſi ſubſultoriam, atque intempeſtivam *Potentiæ* alternationem, nunc rigidius

dius intenſæ, nunc laxius remiſſæ.

Veruntamen & hoc verum eſt, moderni temporis prudentiam, circa *Principúm* negotia tractanda, in hoc potiſſimum verſari, ut conquirantur magis & aptentur remedia & ſubterfugia malorum & periculorum, cum ingruerint; quam ut prudentiâ ſolidâ & conſtanti, depellantur & ſummoveantur, antequam impendeant. Verum hoc nihil aliud eſt, quam in agone, cum Fortuna, experiri. Caveant autem homines, ne obdormiſcant circa turbarum materias primas, & inchoamenta. Nemo ſiquidem ſcintillam, incendium parituram, prohibere poteſt; nec regiones metiri, unde eruptura ſit. In *Principum* negotiis, interveniunt proculdubio, multæ difficultates & impedimenta; At ſæpenumerò maxima impedimenta ſunt, *Principum* ipſorum affectus & mores. Etenim *Principibus* frequenter accidit, ut contradictoria plane appetant; ſicut recte *Tacitus*; *ſunt plerunque Regum voluntates vehementes, & inter ſe contrariæ.* At *Potentiæ* nimiæ ſolœciſmus eſt, credere ſe poſſe finem rei pro arbitrio aſſequi, neque tamen media procurare.

Regibus intercedit negotium cum *na-*

tionibus vicinis, cum *Vxoribus* propriis, cum *Liberis* ſuis, cum *Prælatis* & *Clero*, cum *Proceribus Regni*, cum *Nobilibus ſecundæ Claſſis* ſive *Generoſis*, cum *Mercatoribus* ſuis, cum *Plebe Regni*, cum *Militibus* ſuis. Atque à ſingulis horum impendent pericula, niſi adhibeatur cura.

Quod ad *Vicinos* attinet, præſcribi non poteſt Regula aliqua certa Cautionis, propter occaſionum varietatem; unicâ exceptâ; quæ ſemper tenet. Ea eſt, ut *Principes* huic rei perpetuò invigilent, ne quis ex *vicinis* in tantum excreſcat;(vel novis territorii augmentis, vel commercium ad ſe trahendo, vel propius accedendo, & ſimilibus;) quo majorem nanciſcatur lædendi poteſtatem, quam anteà habuerat. Sanè, durante Triumviratu illo *Regum*;(*Henrico Octavo Anglo*, *Franciſco Primo Gallo*, & *Carolo Quinto Hiſpano*;) ea viguit inter ipſos diligentia, ut nemo trium vel palmam terræ acquirere potuiſſet, quin reliqui duo ſtatim rem ad æquilibrium deducerent; neque pacem fœnore redimere ſuſtinerent. Idemque præſtabat Fœdus illud, (Cui *Guiccardinus* ſecuritatem *Italiæ* attribuit,) ictum inter *Ferdinandum Regem Neapolitanum*; *Loren-*

zium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

zium de Medices, & *Ludovicum Sforzam*, *Principes*; alterum *Florentiæ*, alterum *Mediolani*. Neque recipienda eſt Opinio, quorundam ex *Scholaſticis*; *Bellum juſte ſuſcipi non poſſe, niſi ob injuriam, aut provocationem præcedentem*. Siquidem juſtus metus imminentis periculi, etſi violentia aliqua non præceſſerit, proculdubiò belli cauſſa eſt competens & legitima.

Quantum ad *Vxores*; Extant exempla ejus generis crudelia & atrocia. *Livia* infamis ob veneficium *Auguſti*. *Roxolana*, uxor *Solymanni*, perniciem intulit *Muſtaphæ* celeberrimo illi *Principi*; Atque aliàs ſucceſſionem, & Domum, *Mariti* ſui, perturbavit. *Edvvardi Secundi Regis Angliæ uxor*, operam præbuit præcipuam, in *Mariti* ſui de *Regno* deturbatione, & nece. Hoc genus periculi maximè timendum, cum *Reginæ* Liberos ex priore Marito ſuſceperunt, aut in adulterio degunt.

Quantum ad *Liberos*; Ab iis etiam ortæ Tragœdiæ plurimæ. Atque generalitèr, ſuſpiciones arreptæ à *Patribus*, in *Filios* ſuos, infauſtæ extiterunt. *Muſtaphæ* (quem anteà nominavimus) cædes, *ſtirpi Solymanni* adeò fatalis fuit, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſucceſſio *Sultanorum*, uſque in hodiernum diem, pro ſuſpecto habeatur, velut ſanguinis ementiti, quia *Selymus* ſecundus putabatur ſuppoſititius. Cædes etiam *Criſpi, Principis* ſummæ ſpei, inflicta per Patrem ſuum *Conſtantinum Magnum*, ſimiliter ejus Familiæ fatalis fuit; Siquidem, tam *Conſtantinus*, quàm *Conſtans*, Filii ejus, violentâ morte perierunt; Et *Conſtantinus*, qui ex Filiis ejus ſuperſtes fuit, deceſſit ſane ex morbo, ſed non niſi cum *Iulianus* contra eum arma cepiſſet. Cædes ſimiliter *Demetrii*, *Philippi* Secundi *Macedonis* Filii, vertit ſe in *Patrem*, qui mortuus eſt ex mœrore & pœnitentiâ. Complura ſunt ejuſmodi exempla: Verum pauca, aut nulla, ubi *Patres* aliquid boni, ex hujuſmodi diffidentiis, perceperunt; præterquam cum *Filii* bellum aperte *Patribus* intulerunt; ut fecit *Selymus* Primus adverſus *Bajazetem Patrem* ſuum; Et tres *Filii Henrici Secundi, Regis Angliæ*.

Quantum ad *Prælatos*; Ab illis etiam, ſi potentes fuerint & ſuperbi, periculum ingruit. Ut contigit temporibus *Anſelmi*, & *Thomæ Becketti*, *Archi-Epiſcoporum Cantuariæ*; Quorum Baculi Paſtorales cum *Regis* Gladio concertârunt; licet

licet res illis fuerit, cum *Regibus* animoſis & faſtuoſis; *Gulielmo Rufo*, *Henrico Primo*, & *Henrico Secundo*. At periculum hujuſmodi, à *Prælatis*, non eſt magnopere pertimeſcendum, niſi ubi *Clerus* ab Auctoritate & Juriſdictione Principatûs externi pendet; aut etiam ubi *Eccleſiaſtici* eliguntur à populo; non autem à *Rege*, vel Patronis Eccleſiarum.

Quantum ad *Proceres*; Sunt illi certe cohibendi, & tanquam in juſtâ diſtantiâ à *Solio Regali* continendi; Verum depreſſio ipſorum, poterit *Regem* fortaſſe ipſum magis abſolutum reddere, ſed interim minus tutum; Et minus efficacem ad ea quæ cupit perficienda. Hoc notavi, in *Hiſtoriâ* meâ *Regni Henrici Septimi*, qui *Nobiles* ſuos perpetuò deprimebat: Unde factum, ut tempora ejus difficultatibus & turbis plena eſſent. *Nobiles* enim, etſi in fide & officio, verſus eum manſerint, attamen minime cum eo cooperabantur in negotiis ſuis; ita ut ipſe fere omnia ſolus ſuſtineret.

Quatenus ad *Nobiles ſecundæ Claſſis*; Parum periculi ab illis manare poteſt, cum ſint corpus diſperſum. Poterint illi quidem nonnunquam grandia loqui, ſed non multum nocere. Quinimo fo-

vendi ſunt, tanquam qui potentiam *Nobilitatis ſuperioris* optime temperent, ne immodice excreſcat: Atque rurſus cum Populi gubernacula immediate tractēt, motus populares optime compeſcunt.

Quod ad *Mercatores*; Sunt illi inſtar *Venæ Portæ*: Qui niſi floruerint, poteſt quidem Regnum aliquod, artus habere robuſtos, ſed venas vacuas, & habitum corporis macrum. Vectigalia & portoria immodica, raro *Regis* reditus adaugent. Etenim quod in partibus lucretur, in ſumma deperdit; commercii Quanto diminuto.

Quantum ad *Plebem*; Ab iis rarò creatur periculum, niſi habeant Ductores potentes & populares; Aut ſi introducas mutationem in Religione; Vel in Conſuetudinibus antiquis; Vel in gravaminibus Tributorum; Vel in aliis quæ victum eorum decurtant.

Quantum denique ad *Milites*; Periculoſiſſima res eſt, ſi in corpus unum cogantur, vel exercitûs, vel præſidiorum; & donativis inſueſcant. Cujus clariſſima cernimus exempla, in *Ianizariis* & *Prætorianis*. Verùm *militum* conſcriptio, & ad arma tractanda inſtructio, & in locis diverſis, & ſub diverſis ducibus,

&

& ſine donativis; res ſunt utiles, & ſalubres, & ſine periculo.

Principes corporibus cœleſtibus ſimiles: quæ tempora felicia, aut infelicia, in fluxu ſuo producunt; quæque veneratione multâ gaudent, requie nullâ. Omnia circa *Reges* præcepta, duobus illis monitis clauduntur; *Memento quòd es homo*; Et; *Memento quòd es Deus*, *ſeu Vice-Dei:* Quorum alterum pertinet ad Poteſtatem eorum coercendam, alterum ad Voluntatem regendam.

XX.
DE CONSILIO.

SUmma quæ intercedit inter homines fides, eſt illa *Conſilium* impertiendi. Etenim in alio quovis fidei genere, partes tantum vitæ aliis commendamus; Terras, Bona, Liberos, Exiſtimationem, & alia Negotia particularia; Verum iis quos nobis *Conſiliarios* adhibemus, omnia mandamus. Quanto magis, qui partes *Conſiliariorum* præſtant, ad omnem integritatem & ſinceritatem aſtringuntur? *Principes* vel prudentiſſimi, nullo modo in diminutionem Auctoritatis accipiant, ſi *conſilio* virorum ſele-

ſelectorum utantur. Quin & *Deus* ipſe *conſilio* non vacat; ſed inter nomina magna *Filii* ſui benedicti ponit; ut *Conſiliarius* vocetur. *Salomonis* certè pronunciatum tale: *In conſilio ſtabilitas.* Res humanæ proculdubiò, aut primam, aut ſecundam agitationem ſubibunt: Si minùs *Conſultationum* argumentis jactentur, certè fluctibus fortunæ jactabuntur; plenæque evadent, inconſtantiæ, & mutationum, modò texendæ, modò retexendæ, inſtar vacillationum hominis ebrii. Sanè *Filius Salomonis* vim *conſilii* expertus eſt, quemadmodum *Pater* ejus neceſſitatem & uſum vidit. Etenim regnum *Deo* dilectum, primò laceratum & fractum eſt, *conſilio* pravo. Cui quidem *conſilio* inuſtæ ſunt, ut nobis ſint documento, Notæ illæ duæ, per quas *conſilia* prava, in perpetuum, dignoſcantur; Una, quod fuerit *conſilium* juvenile quoad perſonas; Altera, quod fuerit violentum quoad ſubjectum.

Sapientia Veterum in *Parabola* adumbravit, tam unionem & inſolubilem conjunctionem *Conſilii* cum *Regibus*; quàm prudentem & politicum uſum ejuſdem per *Reges* adhibendum. Alterum in eo, quod *Iovem* narrant, *Metim*, (quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

(quæ vox *Conſilium* ſignificat,) in Uxorem duxiſſe; in quo innuunt *Conſilium* Imperio ſponſæ loco eſſe. Alterum in eo quod ſequitur: Quod hujuſmodi Commentum eſt. Tradunt, poſtquàm *Metis* nupta fuiſſet *Iovi*, eam gravidam ex illo factam: *Iovem* autem non ſuſtinuiſſe donec pareret, ſed eam devoraſſe; Unde ipſum quoque gravidum factum; & *Palladem* armatam ex capite ſuo edidiſſe. Quæ Fabula portentoſa Arcanum Imperii involvit: Hoc nimirum; Ad quem modum *Reges*, erga *Conſilium ſuum ſanctius*, ſe gerere debeant: Primum, ut res deliberandas illis committant; Quod eſt veluti prima Conceptio: Secundò, cum elaboratæ & efformatæ fuerint, veluti in utero *Conſilii* ſui; atque maturuerint, & partui vicinæ ſint; tum demum non permittant amplius *Conſilio* ſuo ut Decretum perficiant, acſi res ex eorum auctoritate penderet; ſed negotium ad ſe retrahant, & palam omnibus faciant; Decreta & ordinationes ultimas, (quæ, quoniam cum prudentiâ & poteſtate exeunt, aſſimilantur *Palladi armatæ*,) à ſeipſis emanare: Neque ſolum ab Auctoritate ſuâ, verum etiam, (quo magis exiſtimationem ſuam evehant,)

hant,)ab ingenio & auctoritate propriâ provenire.

Dicamus jam de *Incommodis Conſilii*, & de ipſorum *Remediis*. *Incommoda*, quæ ſe produnt, in *Conſilio* utendo, & adhibendo, ſunt tria. Primò, quod hæc res, negotia minùs reddat ſecreta. Secundò, quod derogare videatur de auctotitate *Principum*, acſi minùs ex ſe penderent. Tertio, quod ſubſit periculum à *Conſiliis* infidelibus, quæ tendant potiùs in commodum *Conſulentis*, quam *Principis* ipſius. Ad quæ mala evitanda, doctrina quorundam ex *Italis*; Et practica apud *Gallos*, temporibus quorundam *Regum*, introduxit *Conſilia interiora*, quæ vulgo vocantur *Cabinetti*: remedium ſanè morbo deterius.

Quantum ad occultationem *Conſiliorum*; Non tenentur *Principes*, omnia cum omnibus *Conſiliariis* communicare; ſed tam perſonas, quam negotia, cum delectu, excerpere poſſunt. Neque neceſſe eſt *Principi*, qui deliberat quid ſit agendum, ſimul detegere quid in animo habeat ſtatuere. Verùm caveant *Principes*, ne propalationis negotiorum ſuorum, ipſi in cauſſa ſint. Quatenus verò ad *Conſilia*, quos diximus *Cabinet-*

tos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tos, in illos diverbium illud competit; *Plenus rimarum ſum.* Futilis quiſpiam, qui gloriæ ſibi duxerit, arcana noſſe & retegere; plus nocebit, quam complures, qui benè norunt, officii ſui eſſe, eadem reticere. Verum eſt, intervenire negotia quædam, ejus generis, quæ occultationem ſummam requirunt, Qualis non facile ultra notitiam unius aut duorum præter ipſum *Regem*, excedet: Neque improſperè cedere ſolent iſtiuſmodi *Conſilia*: Nam præterquam quod ſecreta ſint, procedunt plerunque conſtanter, & uno quaſi ſpiritu reguntur, abſque contentione. Sed tum demùm, hoc rectè cedet, ſi *Rex* prudens ſit, & proprio Marte validus; & ſimul *Conſiliarii* illi ſint ſagaces; & ante omnia, Finibus, quos ſibi proponit *Rex*, fidi. Id quod contigit *Henrico Septimo Angliæ Regi*; qui arcana ſua majoris momenti, duobus tantummodò *Conſiliariis* impertiebatur, *Mortono*, & *Foxo*.

Quantum ad *Auctoritatem minuendam*; *Fabula* remedium monſtrat. Imò Majeſtas *Regum*, exaltatur potiùs quam deprimitur, cum in Cathedrâ *Conſilii* ſedeant. Neque unquam invenire eſt *Principem*, auctoritate ſuâ imminutum, per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

per *Conſilium* ſuum ; Niſi fortè ubi obtigerit, Potentia nimia in uno aliquo *Conſiliario* ; aut nimis arcta combinatio inter diverſos : Quæ duo mala citò deprehenduntur, & ſanantur.

Quantum ad poſtremum *Incommodum* ; *Conſiliarios* nimirum, in *Conſilio* dando, ſuæ rei proſpecturos, non Domini ; minimè dubium eſt, *Scripturam* illam ; *Non inveniet fidem ſuper terram*, intelligi debere de naturâ temporum, minimè de perſonis ſingulis. Reperiuntur ſiquidem viri, fideles, ſinceri, candidi, & veraces ; minimè vafri aut involuti. Aſciſcant ſibi *Principes*, ante omnia, ingenia talia. Præterea *Conſiliarii* rarò ita inter ſe uniuntur, quin alius ſuper alium excubias agat ; adeò ut, ſi quis *Conſilia* det factioſa, aut ad privatos Fines collimantia, celeriter hoc ad aures *Principis* deveniet. Remedium autem præſtantiſſimum fuerit, ſi *Reges* dent operam ut *Conſiliarios* ſuos pernoſcant ; quemadmodum illi, ut *Principem* ;

Principis eſt Virtus maxima noſſe ſuos.

Contrà verò *Conſiliarios* non decet, nimios eſſe rimatores, in perſonâ *Principis* ſui. Vera enim *Conſilarii* Conſtitutio hæc; Ut peritior ſit in negotiis *Principis*,

cipis , quàm in moribus ejus. Sic enim veriſimile fiet, eum *Conſilium* potiùs recta directurum, quàm ſe *Principi* accommodaturum quò complaceat. *Principibus* etiam hoc magno uſui eſſe poſſit; Si opiniones & vota *Conſiliariorum* ſuorum, & diviſim, & conjunctim, recipiant. Etenim opinio, in ſecreto prolata, liberior multò eſt; ſed illa, quæ coram aliis, gravior. Nam in privato quiſque propriis affectibus plus inſervit; in conſortio aliorum affectibus magis obnoxius eſt: Itaque neutrum omittendum; atque ab inferioribus, in privato potiùs, ut libertati conſulatur; à grandioribus, in conſortio potiùs, ut modeſtius ſententiam ferant. Nil prodeſt, ſi *Principes* de rebus deliberent, niſi diligenter quoque deliberent de perſonis: Etenim res omnes, tanquam imagines mortuæ; vita autem actionis in delectu perſonarum potiſſimùm conſiſtit. Neque ſufficit de perſonis deliberare, ſecundum genera, veluti in ideâ quadam, aut deſcriptione Mathematicâ; Qualis videlicet Character & conditio perſonæ eſſe debeat: Etenim errores maximi interveniunt, & judicii libra maximè verſatur, in delectu individuorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

duorum. Illud quoque memoriâ tenendum; *Optimi Conſilarii mortui: Libri* veritati non parcunt, cùm *Conſiliarii* fortè in adulationem lapſuri ſint. Utile itaque fuerit, *Libros* multum revolvere; præſertim eorum auctorum, qui & ipſi gubernacula rerum tractârunt.

Conſilia, hac ætate, in locis plurimis, nihil aliud ferè ſunt, quàm Congreſſus, & Colloquia familiaria: ubi res potiùs ſermonibus jactentur, quàm debitis argumentis trutinentur. Atque plerunque præcipitanter nimis, ad Decretum vel Actum *Conſilii*, properatur. Satius eſſet, ſi in majoris momenti negotiis, res uno die deliberanda proponeretur, altero tractaretur; *In nocte Conſilium.* Id certè præſtitum eſt, in *Tractatu Vnionis,* inter *Delegatos Angliæ* & *Scotiæ;* Qui conventus, regulariter, & optimo ordine, proceſſit. Ad petitiones autem privatas, dies aliquos præfigi probo: Nam & ſupplicantibus tempora certa indicant, quibus commodius ſe applicent; & ſolenniores conventus exonerant, ut poſſint *Hoc agere.* In delectu deputatorum, qui negotia ad *Conſilium* informandum præparent, præſtat eos eligere, qui æqui ſint, & in neutram partē propendeant,

quam

quam æquitatem quandam creare, introducendo aliquos qui utrique parti ſedulò faveant. Probo etiam *Delegationes*, non tantum temporaneas, aut è re natâ; ſed etiam continuatas, & perpetuas. Exempli gratiâ; Quæ curent ſeparatim, Commercia; Ærarium; Bellum; Gratias; Gravamina; Provincias particulares. Sanè, ubi in uſu ſunt *Conſilia* ſubordinata diverſa, atque unicum tantum ſuperius *Conſilium*, (ut fit in *Hiſpania*,) nihil aliud ferè ſunt ejuſmodi *Conſilia*, quam *Deputationes* (quales diximus) perpetuæ, niſi quod majore auctoritate polleant. Si caſus poſtulet, ut informetur *Conſilium*, ab hominibus alicujus muneris aut profeſſionis particularis, (veluti Juriſperitis, Nauticis, Excuſoribus Nummorum, Mercatoribus, Artificibus, & ſimilibus,) audiantur illi primò coram *Delegatis*; Et poſteà, prout occaſio poſtulat, coram *Conſilio*. Neque permittantur venire catervatim, aut more Tribunitio ſe gerere; Hoc enim foret, clamoribus *Conſilium* fatigare, non informationem, ut decet, exhibere. *Menſa oblonga*, & rurſus *quadrata*, ſive *ſedes ad parietes* Cameræ *Conſilii*, videri poſſunt, Formalia tan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tantùm, ſed ſunt profectò Realia: Nam ad *Menſam oblongam*, pauci qui prioribus locis ſedent, res quaſi ſoli tranſigunt; verum in aliis, quas diximus, figuris, major uſus *Conſiliariorum* qui inferius ſedent. *Rex*, cùm præſidet ipſe in *Conſilio*, caveat, ne ſententiam ſuam, citius quam par eſt, declaret: Hoc ſi fecerit, *Conſiliarii* ſe ad nutum ejus applicabunt; & loco *Conſilii* liberi, Canticum ei occinent; *placebo*.

XXI.
DE MORA.

Fortuna foro rerum vænalium ſimilis eſt; ubi ſæpè (ſi paululùm expectare poteris,) minuetur pretium. Rurſus, aliquando *Sibyllæ licitationibus* aſſimilatur; quæ primo plenas offert merces, mox partes aliquas conſumens, integrum tamen pretium poſtulat. Nam *Occaſio* (ut in trito habetur Carmine,) *occipitium nobis obvertit calvum, poſtquam capillorum in fronte copiam fecit non arripientibus*: vel ſaltem utris anſam præbet primo accipiendam; dein ventrem, qui difficilius comprehenditur. Nuſquam certe major apparet ſapien-

pientia, quam in tempeſtivis negotiorum auſpiciis, principiiſque eligendis: Non jam levia ſunt pericula, ſi levia videantur; & plura pericula fefellerunt, quam vim intulerunt. Quinimo, ſatius eſt, quibuſdam periculis, quaſi media via occurrere, quam eorum motus, & appropinquationem, perpetuo inquirere, & obſervare. *Qui enim nimium invigilat, interdum dormitat.* E-contrario, umbrarum longitudine decipi, (ut quidam olim, quando *Luna* Horizonti proxima, hoſtium terga irradiabat,) atque ita ante tempus tela emittere; aut pericula, præmaturè obviando, acceſſere, alterum eſt extremum. Nam *Opportunitatis maturitas, vel immaturitas*, eſt (ut antea diximus) ad amuſſim examinanda. Ac, ut plurimum, expedit, omnium magnorum negotiorum principia, *Argo* cum centum oculis ſuis, exitus verò, *Briareo* cum centum manibus ſuis, committere: primum ſcilicet invigilare, poſteà accelerare. Etenim Orci *Galea*, quæ Politicum verè reddit inviſibilem, eſt, *Conſiliorum occultatio*, & *Expeditionum celeritas*. Cum enim ad executionem ventum ſit, nulla *occultatio celeritati* eſt æquiparanda; more globuli è

Tor-

Tormento emiſſi, qui tam velociter pertranſit, ut ipſam oculorum aciem antevertat.

XXII.
DE ASTUTIA.

PEr *Aſtutiam* intelligimus, ſiniſtram quandam & obliquam Prudentiam. Et pro certo eſt, multum intereſſe, inter *Aſtutum*, & *Prudentem*; non ſolum, quatenus ad probitatem, ſed etiam quatenus ad mentis vires. Sunt qui chartas pictas artificio quodam miſcere ſciunt, qui tamen periti luſores non ſunt; Sunt itidem nonnulli, qui in Competitionibus, & Factionibus regendis, multum valent, aliàs vero infirmi judicii ſunt. Rurſus, alia res eſt perſonarum naturas & mores callere, alia vero negotia pernoſſe: Sunt enim haud pauci, qui in perſonarum aditibus, & temporibus, verſuti ſunt, neque tamen partis Realis, negotiorum, ſunt capaces: Quæ eſt conſtitutio ipſiſſima hominum; qui in perſonis dignoſcendis, non in liberis evolvendis, operam collocârunt. Tales magis in Pragmaticis adhiberi debent, quam in Conſiliis; Et non aliter ferè

uſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

uſum ſui præbent, quam in viis, quas ſæpè contriverunt. Converte eos ad homines novos, & artibus ſuis excidunt: adeò ut, vetus illa Regula, ſtultum à ſapiente dignoſcendi, (*Mitte ambos ad ignotos & videbis*,) de hujuſmodi hominibus non teneat. Quoniam autem *Aſtuti* iſti homines, ſimiles ſunt puſillarũ mercium propolis, non abs re fuerit, officinas ipſorum excutere.

Inter *Aſtutias* numerari poteſt, ut quis *vultum* ejus cum quo colloquitur, limatius obſervet: quod etiam *Ieſuitæ* præcipiunt. Sunt enim complures, iique ex prudentioribus, qui corda habent obſcura, vultus autem pellucidos. Verum, decet hoc fieri, cum modeſtâ oculorum, per vices demiſſione, quemadmodum & faciunt *Ieſuitæ*.

Altera exiſtit *Aſtutia*, ut cum aliquid properè, & facilè obtinere & expedire cupias, perſonam cum quâ agis, de alio quopiam negotio ſermonem inferendo detineas & præoccupes; ne nimium ad Objectiones & ſcrupulos evigilet. Equidem noveram *Conſiliarium* quendam, & *Secretarium*, qui nunquàm ad *Elizabetham Reginam Angliæ*, ad Diplomata manu *Reginæ* ſignanda, acceſſit, quin à

prin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

principio illam, in aliquos de rebus Statûs gravioribus ſermones perduceret, ut hiſce intenta ad Diplomata minus animum adjiceret.

Idem valet *ſubitæ prehenſionis* ratio, ſi quis rem proponat, quando perſona, cum quâ agitur, ad alia feſtinat, neque moram pati poteſt rem accuratius conſiderandi.

Si cui in animo eſt, negotium aliquod deſtruere, quod alius fortaſſe quiſpiam dextrè & cum effectu propoſiturus fuiſſet, ipſe ſe erga negotium *benè affectum ſimulet*, atque ipſe rem proponat, ſed eo modo, ut ſucceſſum ejus diſturbet.

Abruptio ſermonis in medio, quaſi quis ſeipſum deprehenderet, & contineret, majorem generat appetitum, in eo quocum colloqueris, ad ulterius inquirendum.

Quoniam autem imprimit fortius quod Quæſtione erutum eſt, quã quod ſponte oblatum, poſſis ad ineſcandam Quæſtionem inſolitum induere vultum: ex quo occaſio detur alteri interrogandi, Quid ſibi velit iſta oris mutatio? Ut N*ehemias* fecit; *Neque ante illud tempus triſtis fuerã in conſpectu Regis*.

In rebus ambiguis, & ingratis bonum eſt

eſt initia, de iis Sermonem inferendi, alicui alteri deputare, cujus verba minoris ſint ponderis, & majoris auctoritatis vocem, in ſubſidiis reſervare, veluti caſu fortuito interrogetur ille ſuperveniens, de eo ſermone, qui ab altero injectus eſt. Quod fecit *Narciſſus*, cum indicaret *Claudio*; Matrimonium *Meſſalinæ* & *Silii*.

In rebus, quas à ſe amoliri quis cupiat non inutile eſt, vulgi nomen mutuari: Ac ſi quis tali formulâ utatur; *Hoc vulgò dicitur*, aut *Increbuit Sermo*.

Noveram quendam, qui cum Literas ſcriberet, id, quod maximi erat momenti, Poſt-ſcripto ſemper includebat, ut rem fere prætermiſſam.

Noveram & alium, qui cum ad Colloquium cum alio veniret, id quod maxime ei in ſermone curæ erat, præterire ſolitus erat, & diſcedere, & rurſus redire, & tum demum ejus rei mentionem facere, ac ſi illa fere è memoriâ excidiſſet.

Alii ſe ſubitò deprehendi procurant, tali tempore, quo verſimile eſt, partem cui inſidiantur, ſuperventuram; ac ſimul ſe chartam aliquam, in manu habentes, aut aliquid præter conſuetudinẽ agentes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tes, inveniri volunt; ut interrogentur de iis rebus, quas reverâ ipſi eloqui cupiunt.

Aſtutiæ ſpecies ſatis vafra eſt, ea verba proprio nomine prolata, ſibi excidere pati, quæ alium arripere, & iis uti, quis expetit, ut inde alterum irretiat, & ſubruat. Noveram duos, pro officio *Secretarii*, tempore *Reginæ Elizabethæ*, competitores; qui tamen ſe invicem amice tractabant. Quique de negotio ipſo competitionis ſuæ ſæpius conferebant: atque alter ipſorum dicebat; *Fieri Secretarium in declinatione Monarchiæ*, rem eſſe haud parvi periculi; ſeque illud genus honoris minime ambire. Alter ſtatim verba illa, callide prolata, bonâ fide arripuit; & cum amicis ſuis nonnullis libere ſermones conſeruit, dicens, ſe in *declinatione Monarchiæ muneris Secretarii* ambitioſum eſſe non debere. Prior ille occaſione uſus eſt, eaque verba ut ad *Reginæ* aures pervenirent, tanquam ſcilicet ab altero prolata, curavit: Quæ indignata circa illa verba, in *Declinatione Monarchiæ*, cum ipſa ſe vigentem reputaret, poſterioris illius competitionem, nunquàm poſteà admiſit.

Eſt *Aſtutiæ* quoddam genus, quod

Anglice

Anglico proverbio, *Felem in aheno vertere,* ſatis abſurde dicitur; cum ea verba, quæ quis apud alium profert, imputat Colloquenti, tanquàm ab ipſo prolata. Et, ut verum dicamus, cum talia aliqua verba inter duos agitata fuerint, difficile eſt probare & verificare, ab utro primum incœperint.

Eſt *artificium* in uſu, ut quis in alios ſpicula quædam oblique torqueat, juſtificando ſeipſum, per negativas, utpote dicendo; *Hoc ego non facio*; ut *Tigillinus* fecit *Burrhum* ſugillando; *Se non diverſas ſpes, ſed incolumitatem Imperatoris, ſimpliciter ſpectare.*

Nonnulli in promptu habent tot *Narrationes* & *Hiſtoriolas*, ut nihil ſit quod inſinuare cupiunt, quin id *Hiſtoriolâ* aliquâ involvere poſſint; Unde, & ſe magis in tuto continent, quaſi nihil diſerte affirmantes, & rem ipſam majore cum voluptate ſpargi efficiunt.

Bonum eſt *Aſtutiæ* genus, ut quis reſponſum, quod obtinere cupit, conceptis verbis proponat. Etenim alteram partem minùs hærere facit.

Mirum eſt cernere, quamdiù nonnulli occaſionem captent, dicendi illud, quod proferre cupiunt, & quanto circuitu uti ſuſti-

ſuſtineant; & quot alia attingere, ut quo volunt perveniant. Res certe hæc, magnæ patientiæ, ſed multi uſus.

Improviſa, & *audax Quæſtio*, aliquando hominem deprehendit, & detegit. Simile quiddam evenit cuidam, qui nomen mutaverat, & in *Templo Divi Pauli* obambulans, fuit ab alio, per nomen ſuum verum, à tergo compellatus, ad quod ſtatim retroſpexit. Verùm merces hæ puſillæ, & *Aſtutiæ* minores, ſunt infinitæ. Neque male factum eſſet, ſi quis earum conficeret uberiorem Catalogum; Quoniam nihil rebus obeſt magis, quàm quod *Aſtuti* recipiantur pro *Prudentibus*.

Illud pro certo habendum, nonnullos, negotiorum periodos & pauſas, noſſe, qui in ipſorum viſcera, & interiora, penetrare nequeunt: ut reperiuntur ædes nonnullæ, quæ gradus nactæ ſunt commodos, & anticameras, ſed abſque cubiculo aliquo pulchriore. Itaque tales videbis in Concluſionibus *Deliberationum* commodos quoſdam exitus reperire. Ad rem verò examinandam, & diſceptandam, nullo modo ſufficere. Attamen, ſæpenumerò ex hac re exiſtimationem quandam aucupantur; veluti ingenia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

genia quæ ad decernendum, potiùs quã diſputandum, ſint aptiora. Sunt qui magis innituntur *dolis*, quos aliis ſtruunt, quàm *conſiliis* ſolidis & ſanis; Sed *Salomon* ait; *Prudens advertit ad greſſus ſuos; Stultus divertit ad dolos.*

XXIII.
DE PRUDENTIA QUÆ SIBI SAPIT.

F*ormica* animalculum *ſibi ſapiens*, ſed in horto nocivum. Et ſanè fit, ut qui ſui nimium amantes ſint, Reipublicæ noceant. Partire itaque moderatè, inter amorem Tui ipſius, & amorem Reipublicæ: Atque ita tibi ſis proximus, ut in alios non ſis injurius: præſertim, in *Regem* tuum, aut *Patriam*. Centrum planè ignobile eſt, actionum hominis cujuſpiam; *Commodum proprium*. Recte terreſtrem naturam ſapit. Terra enim ſuo ſtat fixa Centro; ubi quæ affinia Cœleſtibus ſunt omnia, moventur ſuper Centrũ alterius, cui benefaciunt. *Ad ſe omnia referre*, tolerabilius eſt in *Viris Principibus*; Quia ipſi intra perſonam ſuam non conſiſtunt; ſed publico periculo, & fortunâ, degunt. Verum in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſervo *Principis*, aut cive Reipub. res eſt perniciosiſſima. Etenim negotia publica univerſa, quæ ab id genus homine expediuntur, ad fines proprios flectuntur; quos neceſſe eſt, Eccentricos ſæpè eſſe, ad fines Domini, ſive Statûs ſui. Eligant itaque *Principes*, & Status, miniſtros & ſervos, qui hac notâ non maculantur; niſi velint res ſuas acceſſorii tantum loco eſſe. Imo quod hunc Effectum reddit magis exitioſum, illud eſt; Quod amittitur planè rerum analogia. Satis enim iniquum eſſet, ſi *bonum* ſervi præferatur *bono* Domini; Sed adhuc longe iniquius eſt, cum *exiguum bonum* ſervi, antefertur *magno bono Domini*. Veruntamen id ſæpius factum eſt, per *Officiarios* pravos; veluti *Theſaurarios*, *Legatos*, *Duces*, & alios ſervos aut miniſtros infideles & improbos: Qui globulo ſuo pondus addunt finium ſuorum minutorum, quod eum in tranſverſum inclinet utilitatis Domini ſui, in rebus gravioribus & magni momenti. Et plerunque commodum, quod ejuſmodi ſervi ad ſe attrahunt, eſt pro modulo fortunæ propriæ; at detrimentum, quocum permutent commodum illud, eſt pro modulo fortunę Domini ſui. Siquidem *Phi-*

lauto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

lautorum iſtiuſmodi ingenium patitur; ut non morentur domum proximi incendere, pro re nihilo majore, quam ad *aſſanda ova ſua.* Veruntamen hujuſmodi miniſtri, haud raro, apud Viros potentes, gratiâ pollent; Quia illis jucunda procurant, ſibi utilia: Atque utriuſvis rei cauſſa, fortunam Domini ſui prodent.

Prudentia quæ *ſibi uni ſapit*, in plurimis ejus ramis, res ſane depravata. Aſſimilanda *ſapientiæ ſoricum*, qui domum aliquam pro certo deſerent, paulò ante ruinam: *Sapientiæ vulpis*, quæ *taxonem* è domo expellit, quam ſibi defodit, non illi: *Sapientiæ Crocodili*, qui lachrymas emittit, cum devorare cupit. Verum illud imprimis obſervationem meretur; Quod hujuſmodi homines, qui (ut *Cicero* loquitur de *Pompejo*,) *ſui ſunt amantes ſine rivali*; ſæpenumero infortunati ſint: Cumque ſibi, per totam vitam, ſacrificaverint, in exitu ſacrificant inconſtantiæ fortunæ; cujus alas ſperabant ſe pulchra illa *ſapientia* ſua præſcidiſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XXIV.
DE INNOVATIONIBUS.

SIcut partus recens editi informes ſunt; ſic videre eſt in *novis Inſtitutis* quæ ſunt partus temporis. Veruntamen, ut qui in familiam ſuam honores primi introducunt, poſteris ſuis plerunque dignitate prælucent; ita rerum exemplaria, & primordia, (quando feliciter jacta ſunt,) imitationem ætatis ſequentis, ut plurimum, ſuperant. Malum enim, in natura humana, naturali motu fertur, qui proceſſu invaleſcit; At bonum, ut fieri amat in violentis motibus, in primo impetu fortiſſimum. Certe, omnis Medicina *Innovatio* eſt: Et qui *nova remedia* accipere nolit, *nova mala* expectet. *Novator* enim maximus omnium *Tempus*. Quod ſi *Tēpus*, decurſu ſolo, res in pejus ferat; *Prudētia* verò & *Induſtria*, eas in melius reſtituere non contendat, quis tandē erit finis mali? Hoc concedi prorſus debet; Quod conſuetudine firmatum eſt, etſi minus ſit bonū, aptū eſſe tamē tēporibus; Quæq; uno quaſi alveo fluxerunt, fœdere quodā conjuncta eſſe; ubi contrà *nova veteribus* non uſque-

qua-

quaque tam concinne cohæreant: Etſi enim utilitate juvent; *novitate* tamen & inconformitate turbant. Sunt certe *Novitates*, tanquàm advenæ aut peregrini, quos admiratione plus, minùs benevolentiâ proſequimur. Rectè quidem hæc omnia, ſi *Tempus* quieſceret; hoc tamen indefeſſe in orbem agitatur. Inde fit, ut *importuna* & *moroſa moris retentio*, res turbulenta ſit, æque ac *Novitas*; Et qui vetera ſuperſtitioſe nimis reverentur, cedant in præſentis ſeculi ludibrium. Prudenter igitur facient homines, ſi, in *innovationibus* ſuis, à *Tempore* exemplum petant: *Tempus* enim *innovat* vel maxime, ſed tacite, pedetentim, ac ſine ſenſu. Illud enim pro certo habeas; Quod *novum* eſt præter ſpem & expectationem accedere; & huic adjicere aliquid, illi eripere: At cui incremento eſt *Novitas*, ille fortunæ gratias habet, & tempori; Cui verò nocumento, is *Novitatis* auctorem injuriarum poſtulat. Expedit prætereà, *Experimentis novis*, in corporibus Politicis medendis, non uti; niſi urgens incumbat neceſſitas, aut evidens ſe oſtendat utilitas: Et ſedulò cavere, ut *Reformationis ſtudium mutationem* inducat, non autem *ſtudium mutationis Re-*

formationem prætexat. Quinetiàm omnis *novitas*, quam rejicere fortaſſe non datur, pro ſuſpectâ tamen haberi debet. Denique ex *Scripturæ* monito; *Stemus ſuper vias antiquas, atque circumſpiciamus, quæ ſit via bona, & recta, & ambulemus in eâ.*

XXV.
DE EXPEDIENDIS NEGOTIIS.

Celeritas nimia & affectata, negotia, ut plurimùm, perdit. Similis eſt illi rei, quam *Medici Præ-digeſtionem*, ſive præproperam *Digeſtionem*, vocant: quæ corpus implere ſolet humoribus crudis, & ſecretis ſeminibus morborum. Itaque *Negotiorum expeditionem* ne metiaris, per tempora conſulendi, ſed per *negotii* ipſius *progreſſum*. Et quemadmodum in curſu, minimè in paſſus granditate, aut pedum elevatione altiore, *celeritas* conſiſtit, ſed in motu eorundem humiliore, & æquabili; Ita in *Negotiis*, mordicus rei inhærere, neque partem *negotii* nimiam pro unâ vice avidè amplecti, *celeritatem* in conficiendo procurat. Curæ eſt nonnullis illud tantum, ut brevi tempore multum confeciſſe videantur; aut

ut

ut periodos aliquas *negotiorum* falſas confingant, quò acres in *negotiis* exiſtimentur: Verum aliud eſt, tempori parcere, *negotium* contrahendo, aliud intercidendo: *Negotia* autem in eum modum tracta, crebris nimirum congreſſibus, plerunque ſurſum deorſum feruntur, magnâ inconſtantia. Novimus *Virum* prudentem, cui ſemper in ore erat, cum *feſtinationem* nimiam videret; *Manete pauliſper, ut expediamus celerius.*

Ex alterâ parte, vera *Celeritas*, in *expediendis negotiis*, res eſt pretioſa. Tempus ſiquidem *negotiorum*, ſicuti pecunia mercium, eſt menſura: Emitur igitur *negotium* magno, ubi nimia eſt *protractio. Spartani*, & *Hiſpani*, tarditatis notati ſunt: *Mi venga la muerte de Spagna: Veniet mors mea ab Hiſpaniâ:* Tum, ſcio, cunctanter veniet.

Aurem illis præbe facilem, quibus primæ in informatione *negotii*, partes demandatæ ſunt: & potius viam illis monſtres ab initio, quam poſtea in Orationis filo crebrius interrumpas. Qui enim in ordine, quem ſibi præſtituit; perturbatur, ſubſultabit, & prolixior fiet, dum memoriam ſuam recolliget; quam alias futurus fuiſſet, ſi ſuâ metho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

do perrexiſſet. Sed interdum videre eſt, *Moderatorem* moleſtum eſſe magis, quã *Oratorem*.

Repetitiones plerunque cum *temporis* jacturâ fiunt: Attamen *Statum Quæſtionis* ſæpè repetere, lucrum eſt *temporis* vel maximum. Etenim complures ſermones, prorſus abs re, in ipſo partu, abigit. Orationes prolixæ & curioſæ, æque *expeditioni negotiorum* conveniunt, ac toga prælonga, terram verrens, curſui. Præfatiunculæ, Tranſitiones bellæ, & Excuſationes, atque alia verba, quæ ad perſonam loquentis referuntur, *tempus* haud parum devaſtant; Et licet à modeſtia emanare videantur, ſunt tamen revera gloriolæ captatrices. Sed cave, ne in rem ipſam, ab initio, deſcendas, cum in hominum voluntatibus, impedimentum aliquod reperiatur, aut obſtructio: Etenim animorum præoccupatio ſermonum ſemper poſtulat præfationes: inſtar fomentationis ante unguentum, quò unguentum mollius ſubintret.

Ante omnia, *Ordo*, & *Diſtributio*, & *Partium* apta *Extractio*, *celeritatis* tanquam vita eſt: ita tamen ut *Diſtributio* non ſit nimium ſubtilis. Nam qui *partitione* non utetur, in *negotia* nunquam

commo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

commode ingredietur; qui autem ni-
miâ utetur, vix emerget. *Tempora* pru-
denter deligere, *tempus* plurimum lu-
cratur; Atque intempeſtiva propoſitio,
nil aliud, quam aërem verberare, & tem-
pore abuti. Tres ſunt *negotiorum par-
tes: Præparatio*; *Conſultatio* ſive *Exa-
minatio*, & *Perfectio*: Harum, (ſi *Ex-
peditioni* conſulere in animo eſt,) media,
ſit Opus multorum; Prima autem, &
ultima, paucorum procedendi in *nego-
tiis*, initium ſumere, ab iis quæ ſcripto
comprehenſa ſunt, plerunque *Expedi-
tionem* promovet: Licet enim contige-
rit, ea in totum rejici, nihilominus *Ne-
gativa* illa, plus valebit ad conſilia edu-
cenda, quam *Indefinita*; Quemadmo-
dum cinis magis generativus, quam
pulvis.

XXVI.

DE PRUDENTIA APPARENTE.

Recepta eſt opinio; *Gallos* pruden-
tiores eſſe quam videntur, *Hiſpa-
nos* autem prudentiores videri quam
ſunt. Sed utcunque ſe res habeat inter
Gentes, certum eſt hoc uſu venire inter
Perſonas ſingulares. Sicut enim loquitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Apoſtolus de *pietate*; *Speciem pietatis habentes*, *ſed virtutem ejus negantes*; Ita certè inveniuntur nonnulli, qui nugantur ſolenniter, cum prudentes minimè ſint, *magno conatu nugas*. Res eſt profectò prudentibus ridicula, & Satyrâ digna, affectatores iſtos videre; in quot formas ſe vertant, & quali utantur arte quaſi proſpectiva, qua ſuperficies appareat corpus, quod profunditatem, aut dimenſionem ſolidi habeat. Alii tam ſecreti ſunt, & in ſe declarando parci, ut merces ſuas, niſi ſub obſcura luce, oſtendere nolint; & videri volunt, plus ſignificare, quam loqui: Cumque ſibi ipſis conſcii ſint, ſe de iis rebus loqui, quas non bene norunt; cupiunt nihilominus videri, ſe illa noſſe, quæ non poſſunt tutò loqui. Alii vultu & geſtu verbis ſuffragantur, & veluti per ſigna ſapiunt: Ut *Cicero* ait de *Piſone*; *Reſpondes, altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio*; *crudelitatem tibi non placere*. Alii ſe valere putant, ſi grande quiddam loquantur, idque ſtilo peremptorio: Itaque nihil morantur, & pro admiſſis accipiunt, quæ probare nō poſſunt. Sunt, qui, quicquid ſub captum eorum non cadit, ſpernere, aut parvi

pendere

pendere præ ſe ferunt, tanquam impertinens & curioſum; ſicque inſcitiam ſuam pro judicio limato obtendunt. Alii diſtinctionem aliquam ſemper in promptu habent; & plerunque hominum ingenia ſubtilitate perſtringendo, rem prætervehuntur. De quo genere loquitur *Aulus Gellius*; *Hominem delirum qui verborum minutiis, rerum frangit pondera*. Ad quod exemplum, *Plato* in *Protagora*, per ironiam, introducit *Prodicum*; ſermonem integrum contexentem ex diſtinctionibus, à principio uſque ad finem. Generaliter, iſtiuſmodi homines, in Conſultationibus, *negativæ* libenter ſe applicant, & exiſtimationem quandam aucupantur, ex ſcrupulis & difficultatibus proponendis & prædicendis; Etenim cum id quod proponitur, penitus rejicitur, nil ultra reſtat agendum; ſin probatur, nova indiget opera: quod prudentiæ genus ſpurium negotia prorſus perdit. Ut verbo dicamus; Nec Mercator aliquis obæratus, nec decoctor rei familiaris occultus, tot artificiis ſe muniet, ad divitias ſimulandas; quot homines iſti, *vera prudentia* diſtituti, utuntur, ad *prudentiæ* ſuæ opinionem tuendam. Certe, homines hac

pruden-

prudentia prædìti, opinionem vulgi facile aucupari poſſunt; ſed ad negotia gravia tractanda, nemo talium delectum faciat: Etenim, ad negotia promovenda, ſatius proculdubio fuerit, virum eligere paulò abſurdiorem, quam hujuſmodi Formaliſtam faſtidioſum.

XXVII.
DE AMICITIA.

RES ſane difficilis eſſet, etiam illi qui dixerit, plus veri ac falſi, idque compendio miſcuiſſe, quam in illo ſcito: *Quicunque ſolitudine delectatur, aut fera, aut Deus eſt.* Negari enim non poteſt, quod inſitum & latens odium, ſeu faſtidium ſocietatis, ſi in aliquo deprehendatur, ſapiat neſcio quid belluinum: Illud tamen è converſo, quod aliquam *Divinæ naturæ* ſpeciem præ ſe ferat, falſiſſimum eſt; niſi hujuſmodi vita ſolitaria minime ab amore ipſius ſolitudinis proveniat, ſed à ſtudio ſecedendi, ut altioribus Contemplationibus quis vacet: Id quod in nonnullis Ethnicorum reperitur, ſed affectatum & fictum; ut in *Epimenide Cretenſe, Numa Romano, Empedocle Siculo: & Apollonio Tyanæo*: Sin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cerum tamen & verum in plurimis *Eremitarum* antiquorum, & in ſanctis *Patribus Eccleſiæ*. Intereà vero parum perſpiciunt homines, quid hoc ſit quod *Solitudo* nominatur, & quibus finibus circumſcribitur: Turba enim non eſt ſocietas dicenda; & facies hominum nihilo plus ſunt quam in porticibus picturę; Colloquia verò abſque dilectione *cymbalo* non præſtant *tinnienti*. Hoc innuit id, quod Latino jactatum Proverbio; *Magna civitas, magna ſolitudo*. In magnis enim urbibus *Amici* & Neceſſarii remotius diſperguntur, adeò ut minus plerunque familiariter, & in conſortio, vivatur, quam in viciniis anguſtioribus. Quin & ulterius progredi licet, atque veriſſimè aſſerere, meram & miſeram eſſe *ſolitudinem*, ubi deſunt *amici* veri: ſine quibus Mundus nihil aliud quam Eremus eſt. Quo etiam ſenſu ſi ſolitudinem accipias; quicunque naturâ & genio ſuo ab *amicitiis* abhorret, hujuſmodi affectum, à bruto potius, quam ab homine mutuatur.

Maximus *Amicitiæ* fructus, eſt *levamen* & *evaporatio anxietatis* & *tumorum cordis*, quos animæ perturbationes, cujuſcunque generis, imprimere ſolent.

Novi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Novimus morbos illos in corpore eſſe maxime periculoſos, qui ex obſtructionibus & ſuffocationibus naſcuntur: Neque multò ſecus ſe res habet in ægritudinibus animæ. Sarſam adhibere poſſis ad Jecoris, *Chalybem præparatum* ad Lienis, *Flores Sulphuris* ad Pulmonum, *Caſtoreum* ad Cerebri oppilationes deobſtruendas: Nulla autem invenitur Medicina apertiva ad obſtructiones Cordis, præter *Amicum* fidelem; cui impertire poſſis, dolores, gaudia, metus, ſpes, ſuſpiciones, curas, conſilia, & quicquid denique Cor opprimat, tanquam ſub ſigillo *Confeſſionis Civilis*.

Res eſt profectò mirabilis, ſi quis ſecum reputet, quã magni *Principes* ſummi & *Monarchæ*, iſtum *amicitiæ fructum*, (de quo loquimur,) æſtiment: Tanti ſane, ut eundem, & incolumitatis ſuæ, & amplitudinis, periculo, interdum coemant. *Principes* enim, propter diſtantiam & ſublimitatem fortunarum ſuarum, à fortunis ſervorum & ſubditorum ſuorum, *fructum* hunc decerpere nequeunt: niſi fortè, (quò eum meliùs colligant,) aliquos evehant & promoveant, qui ſint ſibi tanquam ſocii & æquales: id quod ſæpenumero non ſine

præ-

præjudicio fit. Linguæ modernæ, iſtiuſmodi perſonas, nomine *Gratioſorum*, vel *Amicorum Regis*, inſigniunt; Ac ſi res eſſet favoris & converſationis: at vocabulum Romanum, ejus rei, rectiùs exprimit, verum uſum, atque cauſſam; illos nominans, *Participes curarum*; Hoc enim illud eſt, quod verum ligamen præſtat. Atque hoc feciſſe manifeſtò videmus, non tantùm *Principes* delicatos, & imbecillis animi; ſed etiam prudentiſſimos, & maximè Politicos, ex iis qui regnarunt: Qui ſæpè ſibi adjunxerunt aliquos ex ſervis ſuis; quos & ipſi *Amicos* ſuos vocarunt; & aliis eodem illos nomine inſignire permiſerunt: non alio utentes vocabulo, quàm quod inter homines privatæ fortunæ receptum eſt.

L. Sylla, poſtquam Romanum Imperium occupaſſet, *Pompejum*, (poſteà cognominatum *Magnum*,) ad eam potentiam evexit, ut *Pompejus* ſuperiorem jam *Sylla* factum ſe venditaret. Cum enim amicum quendam ſuum *Conſulem* feciſſet, contra ambitum *Syllæ*; atque *Sylla* in malam partem hoc accepiſſet, & verba indignationis nonnulla protuliſſet, *Pompejus* id minimè tulit, ſed ferè diſertis verbis, eum quieſcere juſſit; adden-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

dendo; *Plures adorare Solem orientem*, *quàm occidentem*. Apud *Iulium Cæſarem*, *Decimus Brutus*, tantâ gratiâ valuit, ut eum *Cæſar Octavio*, ſuo nepoti, hæredem ſubſtituerit. Atque hic ille fuit, qui *Cæſarem* ad mortẽ ſuam pertraxit. Cùm enim *Cæſar* Senatum dimittere in animo habuiſſet, propter mala quædam præſagia, (præcipuè, ſomnium quoddam *uxoris* ſuæ *Calpurniæ*,) *Brutus* eum molliter è Cathedrâ, arrepto brachio ejus, levans, dixit; *Sperare ſe, eum Senatum non tam parvi habiturum, ut dimittere illum vellet, donec uxor ſomnium melius ſomniaſſet*. Et videtur ſanè tanto favore apud *Cæſarem* polluiſſe, ut *Antonius* in Epiſtolâ quadam, quæ à *Cicerone*, in unâ ex *Philippicis*, verbatim recitatur, eum *Veneficum* appellaret; acſi *Cæſarem* incantaſſet. *Auguſtus Agrippam*, ignobilem licet natalibus, ad tantam celſitudinem promovit, ut quando cum *Mecænate* deliberaret de nuptiis filiæ ſuæ *Iuliæ*; *Mecænas* eum liberè monuiſſet; *Agrippam, aut in generum aſſumendum, aut interficiendum; nihil eſſe tertium; quandoquidem eum ad tantum faſtigium perduxiſſet*. *Tiberius Cæſar Seianum* tantis honoribus auxit, ut ii duo haberentur tan-

quam *Par Amicorum*: Certe *Tiberius*, in Epiſtolâ quadam ad eum, ita ſcribit; *Hæc pro amicitiâ noſtrâ non occultavi*. Atque univerſus Senatus, aram *Amicitiæ* tanquam *Deæ* dedicavit: propter arctam inter eos *Amicitiam*. Similis, aut etiam illa majoris, *Amicitiæ exemplum* cernitur, inter *Septimium Severum*, & *Plantianum*: Etenim, *Filium* ſuum natu majorem, *filiam Plantiani*, in uxorem ducere, coëgit: ac *Plantianum* ſæpè, etiam cum contumeliâ *filii* ſui, honoravit. Quin & ſcripſit ad Senatum hiſce verbis; *Ita diligo virum, ut cupiam eum mihi ſuperſtitem fore*. Quod ſi hi *Principes*, *Trajano* alicui, aut *Marco Aurelio*, ſimiles fuiſſent, immenſæ naturæ eorum bonitati hoc attribui poſſet: cum verò viri tam prudentes extiterint, tantoque robore & ſeveritate animi præditi, tamque impenſi amatores ſui; liquidò probatur, eos felicitatem ſuam, (licet vix major mortalibus ullis obtigiſſet,) veluti mutilam duxiſſe, niſi per haſce *amicitias*, facta fuiſſet integra, & perfecta. Atque, quod majus eſt, affuerunt his *Principibus* uxores, filii, nepotes; neque tamen hæc omnia, *amicitiæ* ſolatia, ſupplere valuerunt.

Mini-

Minimè oblivioni mandandum, quod *Commineus* notatum reliquit, de Domino ſuo priore, *Duce Carolo*, cognominato *Strenuo*; eum ſecreta ſua cum nemine communicare voluiſſe: minimè omnium ea, quæ eum præ cæteris angebant. Et ulteriùs ait; eam animi obtectionem, poſterioribus vitæ annis, intellectum ipſius nonnihil debilitaſſe, & vitiaſſe. Potuiſſet certè *Commineus*, ſi voluiſſet, ſimile judicium facere, de Domino ſuo poſteriore, *Ludovico Vndecimo*; cui occultatio conſiliorum pro tormento fuit. Teſſera *Pythagoræ*, obſcura, ſed optima; *Cor ne edito*. Certè, ſi quis durum huic rei nomen imponeret, qui *amicis* deſtituuntur, quibus cogitationes ſuas, & anxietates libere impertiant, ſunt cordium ſuorum *Anthropophagi*. At illud planè ad miraculũ proximè accedit, (quocum claudam hunc, de primo *amicitiæ fructu*, ſermonem;) nimirum; Iſtam cum *Amicis* communicationem, contrarios duos effectus producere; gaudia enim conduplicat, mœrores dimidiat. Nemo ſiquidem læta ſua *amico* impertit, quin lætetur amplius: Nemo autem triſtibus *amicum* communicat, quin contriſtetur minus.

Adeò

Adeò ut reverà, eâdem virtute polleat, ſuper animum hominis; quam Alchymiſtæ *Lapidi* ſuo tribuere ſolent, ſuper corpus humanum; hoc eſt; quod contraria operetur, ſed ſemper in beneficium naturæ. Attamen abſque auxilio notionum Chymicarum, extat hujus rei exemplum inſigne, in curſu naturæ ordinario. Nam in rebus naturalibus, Unio alit & confortat actiones quaſque naturales; impreſſiones omnes violentas habetat & retundit: idemque prorſus fit in animis.

Secundus *Amicitiæ fructus*, ſalubris eſt *intellectui*, ſicuti primus *Affectibus*. *Amicitia* enim ſerenitatem inducit in *Affectibus*, à tempeſtatibus & procellis; Verum in *Intellectu* etiam noctem abigit, & lumen infundit, confuſione cogitationum diſſipatâ. Neque hoc intelligendum eſt tantum, de Conſilio fideli, quod ab *Amicis* dari ſolet; Sed antequam de illo dicamus; certum eſt, Quicunque animum cogitationibus multis gravatum habet, ingenium ejus & intellectũ clareſcere veluti in diem, communicatione conſiliorum, & diſcurſu cum alio. Etenim cogitationes ſuas facilius agitat, & in omnes partes verſat; eaſdem ordi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ordinatius diſponit; illas tanquam in faciem intuetur, poſtquam converſæ fuerint in verba; denique ſeipſo prudentior evadit: Idque aſſequitur horulæ magis unius ſermone, quàm diei integræ meditationibus. Rectè dictum eſt à *Themiſtocle*, ad *Regem Perſarum*; *ſermones tapetibus ſimiles eſſe, cùm explicentur, per quod imagines diſtincte conſpiciuntur; ubi cogitationes, inſtar ſarcinarum quarundam, complicantur & involvuntur.* Neque etiam reſtringitur ſecundus iſte *fructus Amicitiæ*, (qui conſiſtit in obſtructionibus *Intellectus* aperiendis,) ad eos ſolum *Amicos*, qui conſilio pollent; (hi proculdubiò optimi ſunt;) ſed & hoc ſepoſito, diſcit profectò quiſpiam à ſeipſo; & proprias cogitationes in luminis oras educit; ingeniumque ſuum tanquam cotem verſus acuit, quæ ipſa non ſecat. Ut verbo dicamus; præſtat *Statuæ* cuidam, vel *Imagini*, ſe impertire, quam cogitationes ſuas ſilentio ſuffocare.

Adde jam, (ut fiat ſermo, de hoc ſecundo *Amicitiæ fructu*, magis perfectus,) illud modò dictum; quod promptius occurrit, & in vulgarem obſervationem cadit; *Fidele* intelligo ab *Amico*

Con-

Conſilium. Bene aſſerit *Heraclitus*, in uno Ænigmatum ſuorum; *Lumen ſiccum optimum*: Atqui certiſſimum eſt; lumen quod ab alio proficiſcitur, per modum conſilii, illo ſiccius eſſe & purius, quod à proprio emanat judicio, & intellectu; ſiquidem quod affectibus ſemper maceratur & tingitur. Adeò ut, non minus interſit, inter *conſilium Amici*, & *conſilium* cujuſlibet *proprium*, quam inter *conſilia Amici*, & *Adulatoris*. Neque enim *Adulator* magis infeſtus, quam *quilibet ſibi*: neque rurſus remedium præſtantius, contra *adulationem ſui ipſius*, reperitur, quam *libertas Amici*. *Conſilium* duorum generum eſt. Alterum de *Moribus*; alterum de *Negotiis*. Quantum ad prius; Optimum, ad animi ſanitatem tuendam, medicamentum, eſt *Admonitio Amici* fidelis. Seipſum ad rationes ſtrictè reddendas compellere, medicina eſt interdũ, nimis penetrans, & corroſiva. Lectio librorum moralium, res eſt paulò hebetior. Obſervatio propriorum defectuum in aliis, tanquam in ſpeculo, aliquando, ut fit etiam in ſpeculis, minus reſpondet. Verum (ut diximus) optima medicina, (optima ad recipiendum, optima ad operandum;)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

dum;)eſt *Admonitio Amici*. Mirum profectò eſt videre, quot errores enormes, & planè abſurdos, committant aliqui (præſertim ex grandioribus,) quia non adſit iis *Amicus*, qui monere poſſit: in damnum haud parvum, & exiſtimationis, & fortunæ ſuæ. Sunt enim, (ut ait *Apoſtolus Iacobus*,)*tanquam homines, qui intuentur in ſpeculum, & ſtatim obliviſcuntur imaginis ſuæ*. Quantum ad Negotia. Vetus eſt; *Melius videre oculos, quam oculum*; licet nonnulli hoc cavillentur: Etiam rectè dicitur; *Spectatorem ſæpè plus videre, quam luſorem:* Quin & certiùs diſploditur ſclopetum majus, palo innixum, quam ſuper brachium; Etſi quidam tam altum ſapiant, ut putent in ſeſe eſſe omnia. Verùm, quicquid dici poſſit in contrarium, certum eſt, Conſilium negotia dirigere, & ſtabilire. Quod ſi quis ſecum cogitet, conſilium ſe quidem capturum, ſed per partes; in aliis hunc, in aliis illum, conſulendo; benè habet; (hoc eſt, melius illi fuerit, quam conſilio omninò non uti;) verum, in duo pericula impingit: Unum, quod vix fidele conſilium reperturus ſit; rarò enim, niſi à fideli, & intimo *Amico* conſilium datur, quod non ad

ad dantis fines inflexum & detortum ſit. Alterum, quod conſilia illa, à diverſis manantia, (licet cum fide, & bonâ intentione præſtita, damnoſa ſæpenumerò erunt & nociva; ac partim ex incommodis, partim ex remediis, commixta; veluti, ſi Medicum advoces, qui in curatione morbi illius peritus habetur, ſed corporis tui conſtitutionis penitus ignarus: Quare poterit, fortaſſe, valetudinem, ad tempus, promovere; ſed cum periculo, ne, in ſummâ, ſanitati præjudicet: atque hoc pacto morbum extinguet, & non ita multò poſt hominem. Verùm *Amicus*, cui ſtatus *Amici* ſui perfecte cognitus eſt, cavebit, ne in præſens juvando, in malum futurum impingat. Itaque conſiliis iſtis diſperſis, (ut jam dictum,) nolim acquieſcas: Diſtrahent enim potiùs, & ſeducent, quam dirigent & ſtabilient.

Poſt nobiles hoſce duos *Amicitiæ fructus*; (*Pacem* dico in *Affectibus*, & *Fulcimentum Iudicii*;) ſequitur ultimus; qui ſimilis eſt *Malo Granato*; plenus granis compluribus: Intelligo autẽ Auxilium & Participationẽ, in actionibus & occaſionibus vitæ. Hic autem, expeditiſſima via repræſentandi ad vivum, uſum multiplicem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cem *Amicitiæ*, fuerit, circumſpiciendo & videndo, quam multa ſint, quæ per ſe quiſpiam exequi commode non poterit: Atque inde apparebit, non per Hyperbolen, ſed ſobriè dictum eſſe ab Antiquis; *Amicum eſſe alterum ſe:* Quandoquidem, ſi quis verè rem reputet, *Amici* officia, proprias cujuſque vires ſuperent. Homines mortales ſunt; quin & in medio operum aliquorum, quæ maximè affectant, ſæpe moriuntur: veluti in collocatione filii in matrimonium; conſummatione conatuum & deſideriorum ſuorum; & ſimilibus. Jam ſi quis *Amicum* habeat fidelem, ſecuritatem præſtat, de iiſdem rebus, *Amici* curâ & operâ, poſt mortem perficiendis: adeò ut fatum immaturum vix obſit; atque habeat quis, (ut loquamur more Tribulum aut Firmariorum,) in deſideriis ſuis, terminum, non unius, ſed duarum vitarum. Homo corpore circumſcribitur, & corpus loco; Verùm ubi *Amicitia* præſtò eſt, vitæ munia omnia conceſſa ſunt, & ſibi, & deputato ſuo. Quot numero res ſunt, quas per ſe quiſpiam, cum dignitate aut decoro, peragere non poſſit? Merita ſua non poteſt cum verecundiâ recenſere; multò minus extol-

extollere: Non ſuſtinet quis, ut ſe ſubmittat ad ſupplicandum, aut etiam emendicandum: Infinita ſunt talia. Verùm hæc, & hujuſmodi, in *Amici* ore, ſat decora ſunt; ad quæ erubeſcimus in perſona propria. Rurſus, perſona cujuſque, multa habet conjuncta, quæ exuere non poteſt: Filium alloqui quis non poterit, niſi ut Pater; Uxorem, niſi ut Maritus; Inimicum, niſi ſalva dignitate; ubi *Amico* conceditur loqui, prout res poſtulat; neque ad reſpectus perſonæ alligatur. Verum hæc enumerare infinitum fuerit. Ipſe regulam dedi, ubi quis propriam perſonam, in Fabula, ſuſtinere non poterit: *Amicus* ſi deſit, ſatius eſt ei Scenam derelinquere.

XXVIII.

DE SUMPTIBUS.

OPes deſtinantur *Sumptibus: Sumptus* autem honori, & actionibus honeſtis. *Sumptus* itaque largiores, occaſionis & rei dignitate commenſurandi ſunt: Etenim *ſpontanea paupertas* debetur quandoque *Patriæ*, non ſolùm *regno cœlorum*. *Sumptus* autem conſueti cujuſque cenſu definiendi ſunt; eoque tenore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

temperandi, ut intra reditus ſint; nec ſervorum fraudi, aut incuriæ obnoxii; atque inſuper in eum modum diſpoſiti & ordinati, ut rationes impenſarum exhibitæ, æſtimatione ſint minores. Certè, qui diminutionem fortunarum ſuarum pati nolit, neceſſe habet impenſas ſuas ordinarias ita inſtituere, ut dimidia tantum pars redituum inſumatur, altera reponatur: qui vero rem augere cupit, tertiam partem ſolam *impenſis* aſſignet. Haud ſordidum eſt ſummis etiam viris, ſi rationes ſuas diligenter inſpiciant. Hoc omittunt complures, non tam ſocordiâ, quam averſatione quadam, ne ſe contriſtent, ſi res nimio plus acciſas deprehenderint. Vulnera autem, niſi explorentur, ſanari nequeunt. Qui *Oeconomica* ſua commodè tractare non poſſunt, iis relinquitur, ut quos adhibent miniſtros, & cautè eligant, & ſubinde mutent: Novi enim minùs audent, minuſque aſtuti ſunt. Cui rarò rationes ſuas inſpicere datur, eum, quæ computationi ſubjacent, in certos reditus atque etiam *ſumptus*, vertere convenit. Qui impendioſior eſt in uno *ſumptus* genere, eum ſobriè parcum, & frugi oportet eſſe in alio: Exempli gratiâ; Si
victu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

victu abundantior, veſtium elegantia ſit moderatior; ſi in Aulâ ſuâ copioſior, in Equili contractior ſit; & ſic de ſimilibus. Qui enim in ſingulis impenſarum generibus eſt profuſior, decoctionem fortunarum ægre vitabit. In perplexâ & obæratâ re familiari liberandâ, perinde ſibi quis obeſſe poterit nimiâ feſtinatione, ac dilatione nimiâ: præproperæ enim venditiones, jacturam ex uſuris, ſæpè exæquant. Porrò autem, qui ſimul & ſemel ſortem aſſerit, de relapſu periclitatur: cum enim prætervectum tantas anguſtias ſe ſentiat, ad ingenium redibit: Qui autem ſe per gradus extricaverit, habitum frugalitatis inducit; eademque opera tam animo, quam fortunis, medetur. Sanè qui res collapſas reſtituere in votis habet, vel minima quæque non ſpernat: Atque plerunque minùs ſordidum eſt, *ſumptus* quamvis minutos præcidere, quam minutis *lucris* ſe ſubmittere. Cautè admodùm inchoandi ſunt *ſumptus*, qui ſemel inchoati permanſuri ſint. Sed in *ſumptibus*, qui non facile redeunt, ſplendidiorem & magnificentiorem eſſe licebit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XXIX.
DE PROFERENDIS FINIBUS IMPERII.

Dictum *Themiſtoclis*, ſibi ipſi applicatum, incivile certe fuit, & inflatum; ſin de aliis, atque in genere, prolatum fuiſſet, prudentem ſane Obſervationem, & per gravem Cenſuram complecti videtur. Rogatus in convivio, ut cytharam pulſaret, reſpondit; *Fidibus ſe neſcire; cæterum poſſe oppidum parvum in magnam civitatem evehere.* Iſta certè verba, ad ſenſum Politicum tranſlata, Facultates duas, multum inter ſe diſcrepantes, in iis qui rerum gubernacula tractant, optimè deſcribunt, & diſtinguunt. Etenim, ſi *Regum* Conſiliarios, Senatores, alioſque ad negotia publica admotos, qui uſquam fuerunt, attentè intueamur; reperientur profectò (licet rariſſimè,) nonnulli, qui *Regnum* aut *Civitatem*, è parvis ampla efficere poſſint, *Fidicines* tamen ſint valde imperiti: Econtrà autem, alii quamplurimi, in cytharâ, aut lyrâ, (hoc eſt Aulicis tricis,) miri artifices, qui, tantum abeſt, ut Rempub. amplificare poſſint, ut potiùs à natu-

à natura comparati videantur, ad ſtatum reip. beatum & florentem, labefactandum, & evertendum. Sane, artes illæ degeneres, & præſtigiæ, quibus ſæpenumero *Conſiliarii*, atque rerum potentes, & gratiam apud *Principes* ſuos, & famam in vulgus, reportant, haud aliud nomen merentur, quam *Peritiæ* cujuſdam *Fidicularia*; utpote, cùm ſint res, magis gratæ in præſens, & artificibus ipſis ornamento, quam ad Rerumpub. quarum ſunt miniſtri, opes & amplitudinem, utiles, aut accommodæ. Occurrent proculdubio & alii Conſiliarii, atque Reipub. Gubernatores, minime ſpernendi, qui ſint negotiis pares, poſſintque res commode adminiſtrare, eaſque a manifeſtis præcipitiis, & incommodis conſervare; à virtute tamen illa *Rerumpub. erectrice* & *amplificatrice*, longo intervallo abſunt.

Verum qualeſcunque demum fuerint Operarii, conjiciamus oculos in opus ipſum; Qualis nimirum cenſeri debeat vera *Regnorum* & *Rerumpub. Magnitudo*, & quibus *Artibus* obtineri poſſit: Dignum profecto argumentum, quod *Principes* perpetuò in manibus habeant, & diligenter meditentur; quo nec vires

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſuas in majus æſtimantes, incœptis ſe vanis & nimis arduis implicent; nec rurſus eaſdem plus æquo deſpicientes, ad conſilia puſillanima & meticuloſa, ſe demittant.

Magnitudo Imperiorum, quoad *Molem* & *Territorium*, menſuræ ſubjicitur; quoad *Reditus*, calculis. *Numerus Civium*, & *Capita*, cenſu; *Vrbium* & *Oppidorum* amplitudo, tabulis excipi poſſint. Attamen non reperitur inter Civilia, res errori magis obnoxia, quam verum & intrinſecum excipere valorem, circa vires & Copias *Imperii* alicujus. Aſſimilatur *Regnum Cœlorum* non glandi, aut nuci alicui grandiori, ſed *grano Sinapis*, quod inter grana eſt minimum; quod tamen habeat interim, intra ſe, proprietatem quandam, & ſpiritum innatum, quo ſe & citiùs attollat, & latiùs diffundat: eodem modo, invenire eſt *Regna* & *Statûs*, ambitu quidem & regionum tractu, valde ampla; quæ tamen ad *Fines* ulterius *proferendos*, aut latiùs imperandum, ſunt minùs apta; Alia contra, dimenſione ſatis exigua, quæ tamen baſes, in quibus maximæ *Monarchiæ* inædificentur eſſe poſſint.

Urbes munitæ, plena Armamentaria, Equo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Equorum propagines generoſæ, Currus armati, Elephanti, Machinæ atque Tormenta bellica omnigena, & ſimilia; ſunt certè iſta univerſa nihil aliud, quam *Ovis induta pelle Leonina*; niſi *Gens* ipſa, ſtirpe ſua, & ingenio, ſit fortis, & militaris. Imò, nec numerus ipſe Copiarum multùm juvat, ubi milites imbelles ſunt, & ignavi. Rectè enim *Virgilius*; *Lupus numerum pecorum non curat.* Exercitus *Perſarum*, in campis *Arbelæ*, oculis *Macedonum*, tanquam vaſtum *hominum* pelagus, ſubjiciebatur; adeò ut Duces *Alexandri*, nonnihil ipſo ſpectaculo perculſi, *Regem* interpellarent, atque ut noctù prælium committeret, ei auctores erant: Quibus ille; *Nolo*, (inquit,) *ſuffurari victoriam.* Ea autem etiam opinione fuit facilior. *Tigranes Armenius*, caſtrametatus in quodam colle, cum exercitu quadringentorum millium, cum ſpectaret aciem *Romanorum*, quæ quatuordecim millia non exceſſit, contra ſe tendentem, in ſcommate illo ſuo ſibi complacuit; *Ecce*, (inquit,) *hominum, pro legatione, nimiò plus quam oportet, pro pugna, longè minus*, Eoſdē tamen, priuſquam occubuiſſet Sol, ſatis multos, ad illum infinitâ ſtrage profligandum, ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

pertus eſt. Innumera ſunt exempla, quam ſit multitudinis cum fortitudine, congreſſus impar. Primò igitur, pro re certiſſimâ & exploratiſſimâ decernatur, & ſtatuatur; Quod caput omnium, quæ ad *Magnitudinem Regni* aut ſtatûs ſpectent, ſit, ut populus ipſe ſit ſtirpe & ingenio bellicoſus. Atque illud magis tritum, quam verum, quod *Nervi belli ſint pecuniæ*; ſi deſint nervi lacertorum in Gente molli & effœminatâ. Rectè enim *Cræſo* oſtentanti aurum reſpondit *Solon*; *At ſi quis, (ô Rex) venerit, qui melius quam tu ferrum geſtet, illi profectò totum hoc cedet aurum.* Quare, quicunque is tandem ſit *Princeps* aut Status, cujus ſubditi nativi & indigenæ, non ſint animoſi & militares, potentiam ſuam admodum ſobriè æſtimet: Atque econtrà, *Principes*, qui dominantur in Gentes animoſas & Martias, norint illi ſatis vires ſuas, ſi ſibi alias non deſint. Quod attinet ad Copias mercenarias, (quod ſolet adhiberi remedium, cùm Copiæ nativæ deſint,) plena ſunt omnia Exemplis; quibus liquidò patet, quod quicunque ſtatus illis innitetur, poterit fortaſsè pennas, ad tempus breve, nido majores extendere, ſed defluent illæ paulò poſt.

Bene-

Benedictio Iudæ, & *Iſſacharis*, in unum nunquam convenient; nimirùm, ut eadem Tribus aut Gens, ſit ſimul, & *Leonis catulus*, & *Aſinus procumbens inter ſarcinas*. Neque unquam fiet, ut Populus *Tributis* oppreſſus, fortis exiſtat, & bellicoſus. Verum eſt, collationes publico conſenſu factas, minùs animos ſubditorum dejicere, & deprimere, quã quæ ex imperio mero indicuntur. Id quod liquidò videre eſt, in *Tributis Germaniæ inferioris*, quas *Exciſas* vocant; atque, aliqua ex parte, in iis, quæ *Subſidia* nominantur apud *Anglos*. Etenim notandum eſt, ſermonem jam inſtitui, de animis hominum, non de opibus. *Tributa* autem, quæ ex conſenſu conferuntur, & quæ ex imperio imponuntur, etſi eadem res ſint, quoad opes exhauriendas, variè tamen omninò animos ſubditorum afficiunt. Statuatur igitur & hoc, *Populum Tributis gravatum*, idoneum ad imperandum, non eſſe.

Aſpirantibus ad Magnitudinem *Regnis* & *Statibus*, prorſus cavendum, ne *Nobiles* & *Patricii*, atque (quos vocamus) *Generoſi*, majorem in modũ multiplicentur. Hoc enim eò rem deducit, ut *Plebs Regni* ſit humilis & abjecta; Et nihil

nihil aliud ferè quam *Nobilium* mancipia & operarii. Simile quiddam fieri videmus in ſilvis cæduis; in quibus, ſi major, quam par eſt, caudicum, ſive arborum majorum relinquatur numerus, non renaſcetur ſilva ſincera & pura; ſed major pars in vepres & dumos degenerabit: Eodem modo, in *Nationibus*, ubi numeroſior juſto eſt *Nobilitas*, erit *Plebs* vilis & ignava; Atque eò demum res redibit, ut nec centeſimum quodque caput, ſit, ad galeam portandam, idoneum: præſertim ſi peditatum ſpectes; qui Exercitûs plerunque eſt robur præcipuum; Unde ſuccedet magna populatio, vires exiguæ. Nuſquam gentium, hoc quod dico, luculentiùs comprobatum eſt, quam exemplis *Angliæ* & *Galliæ*; Quarum *Anglia*, quamvis territorio, & numero incolarum, longe inferior, potiores tamen partes ferè ſemper in bellis obtinuit; hanc ipſam ob cauſſam, quod apud *Anglos*, coloni, & inferioris ordinis homines, militiæ habiles ſint, ruſtici *Galliæ* non item. Quâ in re, mirabili quadam & profundâ prudentiâ excogitatum eſt, ab *Henrico Septimo Angliæ Rege*, (id quod in *Vitæ* ejus *Hiſtoria* fuſius tractavimus,) ut prædia minora atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

atque domus Agricolationis inſtituerentur, quæ habeant certum, eumque mediocrem agri modum annexum, qui diſtrahi non poſſit; Eo fine, ut ad victum liberaliorem ſufficiat; utque agricultura ab iis exerceretur, qui domini fuerint fundi, aut ſaltem uſu-fructuarii, non conductitii, aut mercenarii. Nam ita demum Characterem illum, quo Antiquam *Italiam* inſignivit *Virgilius*, merebitur regio aliqua;

-- *Terra potens armis, atq; ubere glebæ.*

Neque prætereunda eſt illa pars *Populi*, (quæ *Angliæ* ferè eſt peculiaris, nec alibi (quod ſcio) in uſu, niſi fortè apud *Polonos*,) *Famuli* ſcilicet *Nobilium*: Hujus enim generis etiam inferiores, quoad peditatum, agricolis ipſis minimè cedunt. Quare certiſſimum eſt, quod magnificentia, & ſplendor ille Hoſpitalis, atque Famulitia, & veluti Satellitia ampla, quæ in more ſunt apud *Nobiles*, & *Generoſos*, in *Anglia*, ad potentiam militarem apprimè conducant; ubi contra, *Nobilium* obſcura, & magis privata, & in ſe reducta vitæ ratio, Copias militares minuit.

Danda eſt omnino opera, ut *Arbor* iſta *Monarchiæ*, qualis fuit *Nebuchad-*

neza-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nezzaris, truncum habeat ſatis amplum, & robuſtum, ad ramos ſuos & frondes ſuſtentandos: hoc eſt, ut numerus *indigenarum*, ad ſubditos extraneos cohibendos, ſatis ſuperque ſufficiat. Illi igitur Status, ad *Imperii Magnitudinem* bene comparati ſunt, qui *Ius Civitatis* facilè & libenter largiuntur. Vana ſiquidem fuerit opinio, poſſe manipulum hominum, utcunque animis & conſilio excellant, regiones nimio plus amplas & ſpatioſas, *Imperii* jugo cohibere & frænare. Id ad tempus fortaſſe facere poſſint, ſed diuturnitatem hæc res non aſſequitur. *Spartani* parci fuerunt & difficiles in cooptandis novis Civibus. Unde donec intra parvos limites dominati ſunt, res eorum firmæ fuerunt, & ſtabiles; at poſtquam limites ſuos cœpiſſent proferre, & latiùs dominari, quàm ut ſtirps *Spartanorum*, turbam exterorum, imperio commode coercere poſſet, potentia eorum corruit. Nulla unquam Reſpublica ſinus ſuos, ad novos Cives recipiendos, tam profuſe laxavit, quam *Reſpublica Romana*. Itaque par erat, inſtituto tam prudenti, fortuna; cum in imperium toto orbe ampliſſimum ſuccreverint. Moris, apud eos erat,

Ius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Ius Civitatis prompte elargiri; idque in ſupremo gradu: hoc eſt, non ſolum *Ius Commercii*, *Ius Connubii*, *Ius Hæreditatis*; verumetiam *Ius Suffragii*, & *Ius Petitionis* ſive *Honorum*: Hocque rurſus, non ſingulis tantùm Perſonis, ſed totis familiis, imò Civitatibus, & nonnunquam integris Nationibus communicarunt. Huc adde conſuetudinem deducendi Colonias, quibus *Romanæ ſtripes* in ſolum exterum tranſplantabantur. Quæ duo Inſtituta, ſi ſimul componas, dices profectò, non *Romanos* ſe diffudiſſe ſuper *Vniverſum Orbem*; ſed contra, *Orbem Vniverſum* ſe diffudiſſe ſuper *Romanos*: Quæ ſecuriſſima *proferendi Imperii* eſt ratio. Subit mirari ſæpius *Imperium Hiſpanorum*, quod tam paucis indigenis, tot Regna & Provincias amplexari & frænare poſſit. At certe, *Hiſpaniæ* ipſæ, pro Arboris ſtemmate ſatis grandi haberi debent; cum longe ampliorẽ contineant regionum tractum, quam *Romæ*, aut *Spartæ*, ſub initiis ſuis, contigerat. Porro, quanquam *Ius Civitatis*, ſatis parce ſoleant *Hiſpani* impertire, quod proximum tamen eſt, faciunt; Quippe, qui cujuſcunque Nationis homines, ad militiam ſuam ordinariam, promiſcue admit-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

admittant. Quinetiam, ſummum belli Imperium, haud raro, ad Duces, natione non *Hiſpanos*, deferunt. Attamen, & illam ipſam, videntur, non ita pridem, indigenarum paucitatem ſenſiſſe, eique ſuccurrere cupiiſſe; ut ex *Pragmatica Sanctione*, hoc Anno promulgata, cernere eſt.

Certiſſimum eſt, *Artes Mechanicas ſedentarias*, quæ non ſub dio, ſed ſub tecto exercentur; atque *Manufacturas delicatas*, quę digitum potius quam brachium requirunt, ſua natura, militaribus animis eſſe contrarias. In univerſum, Populi bellicoſi feriari gaudent, & pericula quam labores minus exhorrent. Atque in hoc ingenio ſuo, nō ſunt admodum reprimendi, ſi animos ipſorum in vigore conſervare, cordi nobis ſit. Magno itaque adjumento, *Spartæ*, *Athenis*, *Romæ*, aliiſque antiquis Rebuſpublicis fuit, quod habuerint non ingenuos, ſed ſervos plerunque, quorum laboribus iſtiuſmodi opificia expediebantur. Verum mancipiorum uſus, poſt *Legem Chriſtianam* receptam, maxima ex parte, abiit in deſuetudinem. Huic vero rei proximum eſt, ut artes iſtæ alienigenis tantum permittantur; qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

propterea alliciendi, aut ſaltem facilè recipiendi ſunt. *Nativorum* autem *Plebs*; ex tribus generibus hominum conſtare debet; Nempe ex *Agricolis*; *Famulis ingenuis*; & *Artificibus*, quorum opera robur & lacertos viriles poſtulant: Cujuſmodi ſunt *Fabri Ferrarii*, *Lapidarii*, *Lignarii*, & ſimiles; non annumerando *Militiam deſcriptam*.

Ante omnia, ad *Imperii Magnitudinem confert*, ut Gens aliqua *Armorum ſtudium profiteatur*, tanquam decus ſuũ, & inſtitutum vitæ primarium, & in præcipuo honore habitum. Quæ enim à nobis adhuc dicta ſunt, ad habilitates tantum erga arma ſpectant; Quorſum autem habilitas, ſi non rei ipſi incumbitur, ut producatur in actum? *Romulus* (ut narrant, aut fingunt,) poſtquam è vivis exceſſerat, illud *Civibus* ſuis legavit, ut ante omnia *rem militarem* colerent, unde in Caput Orbis terrarum Urbs eorum inſurgeret: *Imperii Spartani* fabrica univerſa, (non nimis prudenter quidem, ſed diligenter tamen,) ad illum finem & ſcopum, compoſita eſt & conſtructa, ut Cives ſui Belligeratores eſſent. *Perſarum*, & *Macedonum*, idem erat inſtitutum, ſed non tam conſtans

aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

aut diuturnum. *Britanni*, *Galli*, *Germani*, *Gothi*, *Saxones*, *Normanni*, & nonnulli alii, etiam ad tempus armis ſe præcipue dediderunt. *Turcæ* idem inſtitutum, Lege ſuâ paululùm extimulati, hodiè retinent, ſed magnâ cum militię ſuæ, (ut nunc eſt,) declinatione. In *Europâ Chriſtianâ*, Gens quæ illud adhuc retinet & profitetur, ſoli ſunt *Hiſpani*. Verùm res eſt, tam liquida, & manifeſta. unumquemque in eo proficere maximè, in quo plurimùm impendit ſtudii, ut verbis non indigeat. Satis ſit innuiſſe, deſperandum omnino alicui Nationi eſſe, quæ non ex profeſſo arma & militiam colat, iiſque præcipuè ſtudeat & incumbat, ſibi veluti ultrò obventuram, inſignem aliquam *Imperii Magnitudinem*: Contrà autem, certiſſimum eſſe temporis Oraculum, Nationes illas, quæ in armorum profeſſione & ſtudiis diutiùs permanſerint; (id quod *Romani*, *Turcæque*, potiſſimùm fecere;) miros in *Imperio amplificando* facere progreſſus. Quin & illæ, quæ bellicâ gloriâ, per unius tantummodò ſeculi ſpatium floruere; inde tamen, unico illo ſeculo, eam *Imperii Amplitudinē* aſſecutæ ſunt, quam longo poſt tempore, etiam re-

miſſa

miſſa illâ armorũ diſciplinâ, retinuerũt.

Præcepto præcedenti affine eſt; Ut Status quis utatur ejuſmodi Legibus, & Conſuetudinibus, quæ juſtas illi cauſſas, aut ſaltem prætextus, arma capeſcendi, tanquam in promptu miniſtrent. Etenim, ea eſt inſita animis hominum Juſtitiæ apprehenſio, ut bellum, (quod tot ſequuntur calamitates,) niſi gravem ob cauſſam, ſaltem ſpecioſam, inferre abſtineant. *Turcis* præſtò eſt ſemper, & ad nutum, belli cauſſa; Propagatio ſcilicet Legis & Sectæ ſuæ. *Romani*, quanquam pro magno decore *Imperatoribus* apud eos fuerit, ſi *fines Imperii* ipſorum *protuliſſent*, tamen ob hanc cauſſam, ut *fines proferrentur*, nunquam bella ſuſceperunt. Aſpiranti igitur ad *Imperiũ* Nationi, illud in more ſit; Ut ſenſum habeat vividum & acrem, injuriæ alicujus; vel Subditis ſuis limitaneis, vel Mercatoribus, vel publicis Miniſtris, illatæ; neque à primâ provocatione diutiùs torpeat, aut tardet. Item, prompta ſit, & alacris, ad auxilia mittenda *Sociis ſuis*, & *Fœderatis*: Id quod perpetuum erat apud *Romanos*: adeò ut, ſi fortè in *Populum fœderatum*, cui etiam cum aliis fœdus defenſivum intercederet, hoſtilis

impreſ-

impreſſio facta eſſet; Atque ille a pluri-
mis ſuppetias peteret; *Romani* omnium primi ſemper adeſſent, beneficii decus, nemini præripiendum relinquentes. Quod verò attinet ad bella, antiquis temporibus, propter *Statuum conformitatem* quandam, aut *Correſpondentiam tacitam*, geſta, non video in quo Jure illa fundata ſint. Talia fuerunt bella, quæ à *Romanis*, ſuſcepta erant, ad *Græciam* in libertatem vindicandam; Talia à *Lacedæmoniis* & *Athenienſibus*, ad conſtituendas, aut evertendas *Democratias*, & *Oligarchias*: Talia quandoque illata ſunt, à Rebuſpublicis aut Principibus, ſub prætextu, ſubditos alienos protegendi, & à Tyrannide liberandi. Ad rem præſentem ſufficiat, ut illud decernatur; Non eſſe expectandam, Statui alicui, *Imperii Amplitudinem*, niſi ad quamvis occaſionem juſtam ſe armandi, protinùs expergiſcatur.

Nullum omninò corpus, ſive ſit illud naturale, ſive Politicum, abſque *exercitatione*, ſanitatem ſuam tueri queat. *Regno* autem, aut Reipublicæ *juſtum*, atque *honorificum bellum* loco *ſalubris exercitationis* eſt. Bellum Civile profectò inſtar caloris febrilis eſt; At bellum exter-
num

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

num inſtar caloris ex motu, qui valetudini imprimis conducit. Ex pace enim deſide atque torpente, & emolliuntur animi, & corrumpuntur mores. Sed utcunque res ſe habeat, quatenùs ad alicujus Statûs *felicitatem*, *Magnitudinis* proculdubiò intereſt, ut quaſi ſemper in armis ſit. Atque exercitus veteranus, perpetuò tanquam ſub vexillis habitus, etſi res ſit, magni proculdubiò ſumptûs & impenſæ; attamen ejuſmodi eſt, ut ſtatui alicui, quaſi arbitrium rerum inter vicinos, aut ſaltem plurimum exiſtimationis ad omnia, conferat. Id quod inſigniter cernere eſt in *Hiſpanis*, qui jam per annos centum & viginti, Exercitum veteranum, ad aliquas partes, licet non ſemper ad eaſdem, aluerunt.

Maris dominium, Monarchiæ quædam Epitome eſt. *Cicero*, de *Pompeii* contra *Cæſarum* apparatu, ſcribens ad *Atticum*; *Conſilium* (inquit) *Pompeii, planè Themiſtocleum eſt; Putat enim, qui Mari potitur, eum rerum potiri.* Atque *Cæſarem Pompejus*, proculdubiò delaſſaſſet, & attriviſſet, niſi inani fiducia inflatus, ab illo incepto deſtitiſſet. *Prælia navalia*, quanti fuerint momenti, ex multis exemplis patet. Pugna ad *Actium*, Orbis Im-

bis Imperium determinavit. Pugna ad *Inſulas Curſolares, Circulum in naribus Turcæ poſuit.* Multoties certè evenit, ut *victoriæ navales*, finem ſummæ belli attulerint; ſed hoc factum eſt, cùm aleæ hujuſmodi præliorum, totius belli fortuna commiſſa eſt. Illud minimè dubium, quod qui *Maris* potitur dominio, in magnâ libertate agit, & tantum, quantum velit, de bello ſumere poteſt: Ubi contrà, qui terreſtribus Copiis eſt ſuperior, nihilominùs plurimis anguſtiis conflictatur. At hodiè, atque apud nos *Europaos*, ſi unquam, aut uſpiam, potentia *Navalis*, (quæ quidem huic regno *Britanniæ* in dotem ceſſit,) ſummi, ad rerum faſtigia, momenti eſt; tum quia pleraque *Europæ Regna* Mediterranea ſimpliciter non ſunt, ſed maximâ ex parte Mari cincta, tum etiam, quia utriuſque *Indiæ* theſauri & opes, imperio *Maris*, veluti acceſſorium quiddam, exiſtunt.

Bella moderna, veluti in tenebris geſta, cenſeri poſſunt, præ gloriâ & decore vario, quæ in homines militares, priſcis temporibus, à rebus bellicis, reſilire ſolebant. Habemus hodiè, fortaſſe ad animos faciendos, *Ordines* quoſdam *honori-*

norificos militiæ; Qui tamen jam facti ſunt armis & togæ communes: Etiam in *Scutis Gentilitiis*, *Stemmata* nonnulla habemus: Inſuper, *Hoſpitia* quædam *publica*, militibus emeritis & mutilatis deſtinata; & hujuſmodi. Verùm, apud Veteres, in locis, ubi victoriæ partæ ſunt, extructa Trophæa; Laudationes funebres; Monumenta magnifica occumbentium in bello; Coronæ Civicæ; Militares, ſingulis conceſſæ; Nomen ipſum *Imperatoris*, quod poſteà *Reges* maximi à belli Ducibus mutuati ſunt; Redeuntium Ducum, bellis proſperè confectis, celebres Triumphi; Donativa atque largitiones ingentes in milites, ſub Exercituum dimiſſionem: Hæc (inquam) tot & tanta fuerunt, & tam inſigni ſplendore coruſcantia, ut pectoribus mortalium, etiam maximè conglaciatis, igniculos ſubdere, eaque ad bellum inflammare potuerint. Ante omnia verò, *Mos* ille *Triumphandi*, apud *Romanos*, non res erat ex pompâ, aut ſpectaculum quoddam inane, ſed inter prudentiſſima planè nobiliſſimaque Inſtituta, numerandus: Utpote, qui in ſe hæc tria haberet; Ducum decus & gloriam; Ærarii ex ſpoliis locupletationem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nem; & Donativa militum. Verùm honor *Triumphi*, fortaſſe *Monarchiis* non competit, præterquam in perſonis *Regum* ipſorum, aut *Filiorum Regum*; Quod etiam, temporibus *Imperatorum*, *Romæ* obtinuit: qui honorem ipſum *Triumphi*, *Sibi* & *Filiis* ſuis, de bellis, quæ præſentes ipſi confecerant, tanquam peculiarem reſervarunt: *Veſtimenta* autem ſolummodò, & *inſignia Triumphalia*, aliis *Ducibus* indulſerunt.

Verùm, ut Sermones hos claudamus; Nemo eſt, (ut teſtatur Sacra *Scriptura*, *qui ſollicitè cogitando, poteſt apponere ad ſtaturam ſuam, cubitum unum*; in puſillo ſcilicet corporis humani modulo: cæterum in magnâ *Regnorum & Rerumpub.* fabricâ, *Imperium amplificare*, & *fines proferre*, *Reges* penes & dominantes eſt. Nam prudenter introducendo Leges, Inſtituta, & Conſuetudines, quales jam propoſuimus, & alias his ſimiles, poſteris, & ſeculis futuris, *Magnitudinis* ſementem fecerunt. Verum iſta Conſilia apud *Principes* raro tractantur, ſed res fortunæ plerunq; committitur.

XXX.

XXX.
DE REGIMINE VALETUDINIS.

IN *Regimine Valetudinis*, invenire eſt quandam prudentiam, ultra Regulas *Medicinæ*: Obſervatio cujuſque propria, eorum quæ nocent, eorum quæ juvant, optima eſt *Medicina* ad ſanitatem tuendam. Verum tutius eſt concludere; *Hoc ſenſi mihi nocuiſſe, ergo eo non utar*; quam iſto modo; *Hoc quod ſenſi, minimè offendit, ergo eo uti licet*, Etenim vigor juventutis, exceſſus plurimos tegit, qui tamen in ſenectute tandem velut debita exigentur. Conſidera ætatem ingruentem, neque confide eadem perpetuò continuare: Non enim bellum indicendum *ſenectuti*. Cave à ſubitâ aliquâ mutatione, in *Regiminis* parte quapiam principali; Quod ſi neceſſitas urgeat, cætera ad eam mutationem accomoda. Secretum enim eſt, & Naturale, & Politicum; *Tutius eſt, multa mutare, quam unum magnum.* Examini tamen ſubjicias conſuetudines tuas; Diætæ, Somni, Exercitationis, Veſtium, Manſionis, & ſimilium: Et, ſi quid nocumento eſſe judices, experire illud paulatim exuc-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

exuere; ita tamen, ut ſi ex mutatione nocumenti aliquid perceperis, ad conſueta redeas: Difficile enim diſtinguere inter ea, quæ toto genere ſunt ſalubria, & ea quæ corporis tui unici conſtitutioni conveniunt. Vacuo animo eſſe, & hilari, ad horas cibi, ſomni, & exercitationis, eſt ex optimis præceptis, ad prolongandam vitam. Quatenus ad *animi Paſſiones*, & *Studia*; Devita invidiam; metus anxios; iram intùs cohibitam; ſubtiles & nodoſas diſquiſitiones; gaudia, & exhilarationes immodicas; triſtitiam altè preſſam; & non communicatam. Amplectere ſpes; lætitiam potius quam gaudium; delectationum varietatem magis quam ſatietatem; admirationem, & propterea novitates; ſtudia quæ animum replent ſplendidis & illuſtribus objectis; Veluti, Hiſtorias, Fabulas, Peragrationes Naturæ. *Medicationem* ſi omninò fugias, valetudine utens bonâ, corpori ingratior accedet, cum neceſſitas ingruerit. Eidem ſi nimiùm aſſueſcas, detrahet de viribus & efficaciâ ejus, quando morbus advenerit. Probo potiùs *Diætas* quaſdam, ad certa tempora, quam uſum medicamentorum frequentem; niſi jampridē tranſierit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſierit in conſuetudinem. *Diæta* enim hujuſmodi, alterant corpus magis, perturbant minùs. Ne contemnas accidens aliquod in corpore tuo novum & inſuetum, ſed conſilium *Medicorum* circa illud adhibe. Dum ægrotas, valetudinem tuam cura maximè; dum vales, corpore tuo utere, nec ſis nimis delicatus: Qui enim, dum valet, corpori tolerantiam imperat; in morbis compluribus, qui ſcilicet non ſunt acuti; *Diætâ* ſolâ, & corporis *Regimine* paulò exquiſitiore, curari poſſit abſque multâ *Medicatione*. *Celſus* monitum illud ſuum, numquam parturiiſſet ut *Medicus*, niſi unà fuiſſet vir prudens. In præceptis dat, tanquam Arcanum tuendæ valetudinis, & prolongandæ vitæ; ut quis contraria alternet, & ſubinde mutet, ſed cum inclinatione in extremum benignius. Nempe; Victu utere parciore, & pleniore, ſed pleniore ſæpiùs: Vigiliis, & ſomno largiori inſueſcas, ſed ſomno magis: Quietem, & motum ſive exercitium repetas, ſed frequentiùs motum; & ſimilia. Ita enim Natura ſimul & fovebitur, & robur acquiret. Ex *Medicis* aliqui, erga ægrum, & ejus deſideria, tam ſunt indulgentes, ut morbi curam legitimam non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

urgeant; Alii contrà, tam regulares & rigidi, in procedendo ſecundum Artem, circa curam morbi, ut ægri conditionem & naturam, non ſatis reſpiciant: *Medicum* elige temperaturæ mediæ: vel ſi hoc ad votum, in uno aliquo *Medico*, non ceſſerit, adhibe ex utroque genere unũ: atque memor ſis advocare *Medicum*, corporis tui gnarum, non minùs quam in Arte ſuâ ſpectatum.

XXXI.
DE SUSPICIONE.

S*Vſpiciones* inter cogitationes, ſunt ut inter aves Veſpertiliones: Nunquam volitant, niſi luce creperâ. Reprimendæ certè ſunt, aut ſaltem cautè cuſtodiendæ: Mentem enim obnubilant; amicos alienant; & negotia interpellant; ita ut nec alacriter, nec conſtanter, peragi poſſint. *Reges* inclinant ad tyrannidem; Maritos ad zelotypiam; etiam Prudentes ad animi vacillationem, & Melancholiam. Sunt autem *Suſpiciones*, defectus, non tam cordis, quam cerebri: locum enim reperiunt etiam in fortiſſimis animis: Exemplo eſſe poterit *Henricus Septimus, Rex Angliæ*: quo non fuit al-

ter ſuſpicacior, nec tamen animoſior. In ejuſmodi verò temperaturâ, minùs nocent: plerunque enim non admittuntur, niſi priùs diſcutiantur, utrùm probabiles ſint, annon? Verum in meticuloſis ingeniis, nimiò plus prævalent. Nihil certè æque facit hominem multa *ſuſpicari*, ac parùm ſcire. Itaque rectiſſimè adhibetur remedium, ad *Suſpiciones*, ut quis inquiſitionem urgeat. Fumo enim & tenebris aluntur *Suſpiciones*. *Quid ſibi tandem volunt homines? Exiſtimantne cunctos, quorum operâ utuntur, & quibuſcum verſantur, Angelos eſſe, aut Sanctos? Neſciuntne illos, ad ſuos proprios fines, aſpirare; & unumquemque proximiorem eſſe ſibi, quam alteri?* Nullus itaque eſt modus, moderandis *Suſpicionibus* aptior, quam remedia parare, ac ſi *Suſpiciones* eſſent veræ; iis verò fræna injicere, ac ſi eſſent falſæ. Eatenùs enim *Suſpiciones* uſui eſſe poterint, ut ita nos comparemus, quod quamvis verum foret, quod *ſuſpicamur*, nocere tamen non poſſit. *Suſpiciones*, quas ex ſe mens colligit, ſunt niſi inanes bombi: Quæ verò externo artificio aluntur, animiſque hominum inſtillantur, ſuſurronum & famigeratorum ſermonibus, aculeos habent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

bent. Optima certè ratio, expediendi nos, ex impeditâ hac *Suſpicionum* ſylvâ, eſt libera quædam & aperta illarum declaratio, apud eos, quos ſuſpectos habemus: hinc enim fieri non poteſt, quin plus cognoſcamus, utrùm veræ ſint, necne, quam anteà. Hoc ſimul reddet eum, quem *ſuſpectum* habemus, cautum magis & circumſpectum, ne novam præbeat *Suſpicionis* anſam. Sed hoc fieri non oportet, cum hominibus pravæ indolis, & degeneris: hi enim, ubi ſemel ſe *ſuſpectos* ſentiant, fideles poſtmodum nunquam evadent. Diverbium habetur apud *Italos*, *Soſpetto licentia fede.* Quaſi *Suſpicio* fidei miſſionem daret: cum potius fidem accendere deberet, ut ſeipſam liberaret.

XXXII.

DE DISCURSU SERMONUM.

SUnt qui in *Sermonibus*, affectant potius ingenii laudem, quâ in quamcunque partem diſputare poſſint, quàm judicii, in veritate enucleandâ: ac ſi laudabile eſſet, invenire quid dici poſſit, non quid teneri debeat. Sunt qui in promptu habent, *Locos* aliquos *Communes*,

nes, & Themata, in quibus luxuriantur, cætera ſteriles & jejuni; Quod penuriæ genus plerunque tædio afficit, & quamprimum notam ſubierit, in ridiculum evadit. Pars *Sermonis* honoratior, hæc eſt; anſam *Sermonis* præbere; & rurſus eidem moderari, ac ad alia tranſire; tunc enim quis *Choream ducit*. Bonum ſane, in converſatione & colloquiis familiaribus, ſubinde variare; & *Sermones* circa res præſentes cum diſputationibus; Narrationes cum argumentis; Quæſtiones cum poſitivis; Jocoſa cum ſeriis, immiſcere: Satietatem ſiquidem & faſtidium parit, in aliquo Subjecto diutiùs hærere. Quantum ad *Iocos*; Sunt quædam, quæ à *Ioco*, veluti privilegio, eximi debent; Religio, negotia Reipublicæ, perſonæ ſublimes, Privatorum negotia majoris momenti, denique caſus omnis miſerabilis. Nonnullos tamen reperies, quibus ingenia ſua obdormiſcere videbuntur, niſi acutum aliquem & mordacẽ Sarcaſmum in quempiam contorſerint. Ille Habitus omninò coercendus;

Parce Puer ſtimulis, & fortiùs utere loris.

In ſummâ, Diſcrimen ſervandum, inter *ſalſa*, *& amara*. Certè, qui *Satyri-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cam amplectitur *venam*, ſicut aliis metum injicit ab ingenio ſuo, ita ab aliorum memoriâ metuere debet. Qui interrogat multum, & addiſcet multa, & placebit in multis; præſertim ſi quæſtiones ſuas, ad captum & peritiam Reſpondentis, adaptet; ſiquidem occaſionem ei præbebit ſcientiam ſuam oſtentandi; ipſe autem novis continuò ſcientiæ augmentis dotabitur. Moleſtæ autem ne ſint Quæſtiones; Id Examinatori convenit. Etiam qui *Sermonis* familiaris dignitatem tueri cupit, aliis vices loquendi relinquat. Quin &, ſi qui adſint, qui dominari in *Sermonibus*, & tempus univerſum occupare ſtudeant, illos arte quadam abrumpere ſciat, & alios ad loquendum inducere; Sicut Tibicines moderari ſolent ſaltantibus. Scientiam ſi quandoque diſſimules, eorum quæ ſcire exiſtimaris, putaberis aliàs ea ſcire, quæ neſcis. *Sermo* alicujus de ſeipſo, rarus eſſe debet, & cum judicio. Novi quendam, cui ſæpè in ore erat, per Ironiam; *Oportet hunc egregiè ſapientem eſſe, ita multa de ſeipſo loquitur.* Vix occurrit caſus aliquis, in quo ſe laudare quis decorè poſſit, præter unum: Is eſt, ſi virtutem alterius laudet;

Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Sed eam intelligo virtutem, ad quam ipſe aſpirat. *Sermo* alios pungens & vellicans, parcè utendus: Etenim *Sermones familiares* debent eſſe inſtar campi aperti, in quo ſpatiari licet; non viæ regiæ, quæ deducit domum. Noveram *Nobiles* duos, ad partem *Angliæ* Occidentalem; quorum alter Scommatibus nimio plus indulgebat, ſed hoſpitalis admodum erat. Alter autem quærere ſolebat, à convivis illius prioris; *Dic ſodes; annon Scomma aliquod interceſſerat, in quempiam jactum?* Cui Conviva forte; *Tale aliquid contigit:* At ille, utpote alterius æmulus? *Satis ſciebam, eum prandium bonum malis condimentis corrupturum.* *Sermo* cum diſcretione præſtat Eloquentiæ; Et aptè loqui, & accommodatè, ad perſonam cum qua colloquimur, efficacius eſt, quàm ornamenta verborum, aut Methodi, captare. *Continuata oratio* bona, abſque interlocutione bonâ, tarditatem monſtrat: At replicatio, & interlocutio bona, abſque facultate *Orationem* continuandi, penuriam, & ſcientiam minimè fundatam, prodit: Quemadmodum in Animalibus videmus, quæ curſu minus valent, flexu maximè agilia eſſe: Ut fit in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ter Leporarium, & Leporem, Circumſtantiis nimiò pluribus, *Orationem* veſtire, antequam rem ipſam attingas, tædium parit; iiſdem penitus carere, abruptum quiddam eſt, & ingratum.

XXXIII.
DE PLANTATIONIBUS POPULORUM.

Coloniæ eminent inter Antiqua & Heroica Opera. Mundus, cum adhuc juvenis eſſet, plures progenuit liberos; nunc ſenex factus, pauciores. Etenim, non immeritò *Colonias* novas, tanquam liberos Nationum antiquiorum, duxerim. *Plantationem Populorum* proba in ſolo puro: intelligo, ubi Populus non deſtruitur, ut Populus inſeratur: Hoc enim cum fit, *Extirpatio* prorſus eſt, non *Plantatio*. *Plantatio* regionum non abſimilis eſt *Plantationi* ſylvarum: in quibus de Utilitate capienda nihil cogitandum ante annum viceſimum: Verum fructus uber & locuples, in fine Operis, expectandus. Illud certè, quod præcipue *Colonias*, aliàs bene ſucceſſuras, evertit, fuit, ſordida illa & avida lucri captatio, ſub initiis *Coloniarum*.

Verum,

Verum eſt, Lucri ſegetem acceleratam non negligendam, modò cum bono *Coloniæ* conjuncta ſit, ſed non ultra. Indignum quiddam & infauſtum eſt, cum fæx Populi, exules, & damnati, in *Coloniæ* ſeminarium ſumuntur. Quin & *Coloniam* ipſam corrumpit & perdit. Hujuſmodi enim homines profligati inſtar erronum degent; nec operi accingent, ſed otio ſe dedent; quin & ſcelera perpetrabunt, fruges conſument, & *Coloniæ* faſtidio afficientur: Ac tum demum, nuncios & literas in patriam mittent, in *Plantationis* præjudicium & dedecus. Populus, qui in *Coloniam* ſumatur, præcipuè ſint Artifices generum ſequentiũ: Hortulani, Aratores, Foſſores, Fabri ferrarii, Fabri lignarii, Piſcatores, Aucupes, Chirurgi, Pharmacopolæ, Coci, Piſtores, Cerviſiarii, & hujuſmodi. In *Regione*, ubi *plantare* inſtituis, circumſpice primò, quod genus eſculentorum & poculentorum, terra ex ſeſe, ſine culturâ, edat: Veluti Caſtaneas, Juglandes, Nuces Pinus, Olivas, Dactylos, Pruna, Ceraſa, Mel ſilveſtre, & ſimilia; Atque illis, ut par eſt, utere. Dein diſquire, quod genus Victualiorum, Solum proferre poſſit celeriter, intra an-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

num: Veluti Paſtinacas, Caricas, Braſſicas, Cepas, Raphanos, Melones, Pepones, Cucumeres, Atriplices de *Hieruſalem*, Maiz, & alia. Quantum ad Triticum, Siliquam, Hordeum, & Avenam, nimiam Grana hæc poſcunt culturam: Attamen à Fabis & Piſis etiam inchoare licet: tum quia minore operâ indigent; tum quia non minus cibi loco, quam panis, inſerviunt. Etiam ab Oriza multiplex provenit ſeges; quæ & cibi quoque copiam facit. Ante omnia, magna copia tranſportanda, panis Biſcocti, Farinæ ex Avenâ, Pollinis, Farinæ omnigenæ, & ſimilium, ut ſub initiis præſtò ſint, donec panis confici poſſit. Pecudes, & Aves, delige eas, quæ à morbis præcipuè immunes ſunt, & præ cæteris prolificæ: Quales ſunt Porci, Capræ, Gallinæ, Gallinæ Indicæ, Anſeres, Columbæ domeſticæ, Cuniculi, & ſimiles. Præcipio autem Piſcationibus incumbendum, tum ad ſuſtentationem *Coloniæ*, tum ad lucrum exportationis. Commeatus in *Coloniis* adeò parca manu fere diſtribuendus, ac ſi in Oppidis obſeſſis eſſet; hoc eſt, pro rata. Maxima autem pars ſoli, quod in hortos aut ſegetes convertitur, horreis publicis aſſigne-

gne-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

gnetur; in quibus fruges reponantur, & menſura certa diſtribuantur: Ita tamen ut ſuperſint nonnullæ fundi portiones, in quibus induſtria ſingulorum ſe exerceat. Circumſpice inſuper, quas merces nativas *Regio* illa producat, ut exportatio earum, in loca ubi maximè in pretio ſunt, ſumptus levet; Ut uſuvenit in *Nicotiano* apud *Virginiam*; modo non ſit, (ut jam dictum,) in prejudicium intempeſtivum *Coloniæ* ipſius. Sylvæ in Regionibus deſertis, ut plurimum, abundant; Itaq; ligna, ad ædificia, naves, aut ejuſmodi uſus apta, inter præcipuas merces numeranda. Si inveniatur vena ferri, & rivuli ad molēdina ferraria idonei, ferrum è mercibus quæſtuoſis eſt, in *Regionibus* ſylvoſis. Salis nigri confectio per calorē ſolis, ſi Clima ferat, digna res eſt quę tentetur. Etiam Sericum vegetabile, ſi adſit, merx eſt lucroſa. Pix cujuſcunſque generis, ubi proveniunt pinus & abietes, ſemper præſto eſt. Quin & pharmaca, & ligna odorata, ſi reperiantur, haud parvum commodum præbent. Etiam cineres, quibus ad ſapam utuntur, non modicum utilitatis afferent; Similiter & alia quæ perquiri poſſunt. Verum fodinis ne confidas nimium, præſertim à principio.

Fodi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Fodinæ enim fallaces ſunt, & ſumptuoſæ; & ſpe pulchra lactantes, *colonos* reddunt circa alia ſocordes. Regimen *coloniæ* committatur uni, cui tamen aſſideant Conſiliarii aliquot; atque muniantur auctoritate, ad exemplum Juris militaris, ſed aliquantulum reſtricta. Ante omnia, hunc ſibi decerpant homines fructum, vivendo in eremo; ut Deũ ſemper, ejuſque cultum, præ oculis habeant. Rurſus, *Colonia*, à numeroſiore Concilio, (intelligo in regione, matre *coloniæ*, reſidente,) non pendeat; nec ob contributiones exiguas multitudini nimiæ ſubjiciatur; ſed ſit numerus eorum, qui negotia *coloniæ* procurant & ordinant, moderatus: Sintque potius ex *Nobilibus*, & *Generoſis*, quam *Mercatoribus*; Hi enim lucro præſenti plus ſatis inhiant. Sit plane immunitas à vectigalibus & portoriis, donec *colonia* adoleverit: neque tantum immunitas à ſolutionibus pecuniarum concedatur, ſed etiam libertas merces in quaſcunque velint partes exportandi; niſi gravis aliqua cauſſa obſuerit. *Coloniam* Populo ne farcias aut ſuperoneres, alios poſt alios mittendo; ſed potius informationi diligenti intende, quot capita de tempore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

pore in tempus minuantur; eaque numero conveniente, pro ratâ, ſuppleas; Ita tamen, ut *coloni* benè victitent, nec penuriâ affligantur. Magnum jampridem ſalubritati complurium *coloniarum* detrimentum intulit, ædificatio juxta Mare & fluvios, in locis paludinoſis & aquoſis. Itaque, etſi ab hujuſmodi locis incipiendum, propter vecturæ & aliarum rerum commoditatem, paulatim tamen in ſuperiores *regionis* partes, & ab aquis remotiores, aſcendendum. Intereſt etiam ſanitatis *coloniæ*, ut ſalis ſat bona copia convehatur; quo cibi, quos veriſimile eſt putridos aliter ſæpè futuros, condiantur. Si *Coloniam* plantes, ubi Barbari ſedes ſuas habeant, neutiquam eos nugis tantùm, & tricis, concilies; ſed juſtitiâ, & modis gratioſis, demerere; nihil tamen de præſidiis minuendo; quæ ad ſecuritatem pertinent: Neque etiam Benevolentiam eorum aucupare, auxiliis contra hoſtes ſuos; ſed auxiliis defenſivis non incommodum erit ſubvenire. Intereſt etiam, aliquos ex indigenis, ſæpè in *regionem*, unde *colonia* migravit, mittere; ubi videant conditiones hominum ſuis multò præſtantiores; idque ſub reditu, inter ſuos divulgent.

Poſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Poſtquam *colonia* adoleverit, & robur acceperit, tempeſtivum erit mulieres ſummittere; ut *colonia* ex ſeſe propagetur, nec ſemper ab externis pendeat. Super omnia flagitioſiſſimum eſt, *coloniam* ſemel deductam, deſerere & deſtituere; præterquam enim quod dedecori eſt, nil aliud eſt, quam proditio mera, profuſioque ſanguinis, complurium hominum miſerorum.

XXXIV.
DE DIVITIIS.

Divitias cognomine magis proprio vocare nequeam, quam ut eas appellem *impedimenta Virtutis*. Sicut enim ſe habent *impedimenta* ad *Exercitum*, ita *divitiæ* ad *Virtutem*: Neceſſariæ ſiquidem ſunt, ſed graves: Quinetiam cura illarum victoriam ſæpè diſturbat. *Divitiarum* magnarum nullus eſt uſus, præterquam in iis expendendis: Cætera in opinione verſantur. Idem dictat *Salomon*; *Vbi multa ſunt opes, multi qui comedunt eas; & quid prodeſt poſſeſſori, niſi quod cernat divitias oculis ſuis?* *Poſſeſſio divitiarum*, nullâ voluptate dominum perfundit, quantum ad ſenſum: Eſt

ſanè

ſanè cuſtodia ipſarum ; eſt etiam poteſtas donativi aut diſtributionis ; eſt & fama, & inflatio ab ipſis ; Sed non datur ſolidus ipſarum uſus, qui ad dominum pertingat. Annon vides ficta illa pretia, quibus gemmæ, & hujuſmodi rariora, æſtimantur ; & quam inania opera ſuſcipiantur, ad oſtentationem meram, ut uſus aliquis *divitiarum* magnarum videri poſſit? Sed dicet quiſpiã, Uſum earum vel in hoc maximè cerni poſſe ; quod dominos ex periculis & calamitatibus redimant : Ut ait *Salomon* ; *Subſtantia divitis urbs roboris ejus, & quaſi murus elevatus in imaginatione ſua* : Sed cautè *Salomon*, quod *imaginatione*, non *reipſa*, tales ſunt. Plures enim, ſine controverſia, *divitiis* ſuis magnis vænerunt, quam redempti ſunt. *Divitias* magnas ne ſecteris ; ſed quas parare poſſis juſtè, impendere ſobrie, erogare hilariter, & libenter dimittere. Neque tamen contemptum ipſarum, inſtar *Monachi* alicujus, aut à ſeculo abſtracti, foveas ; ſed de uſu diſtingue ; Sicut *Cicero* optimè de *Rabirio Poſthumo* ; *In ſtudio rei amplificandæ, apparebat, non avaritiæ prædam, ſed inſtrumentum bonitati quæri.* Auſculta etiam *Salomoni*, nec præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

præpropere opum accumulationi inhia; *Qui feſtinat ad divitias, non erit inſons.* Fingunt *Poetæ*, *Plutum*, (qui *divitias* ſonat,) à *Iove* miſſum, claudicare, & tardigradum eſſe: à *Plutone* autem, currere, & pedibus celerem. Innuentes, *Divitias*, bonis artibus, & juſto labore, partas, tarde accedere; ſed per mortem aliorum advenientes (veluti ex hæreditatibus, teſtamentis, aut ſimilibus,) præcipitanter ruere. Nec minus poterit Fabula ea de *Plutone* intelligi, ſi *Plutonem* pro *Diabolo* accipias. Cum enim opes à *Diabolo* fluunt, (veluti, per fraudes, oppreſſiones, injuſticiam, & ſcelera,) rapido curſu feruntur.

Viæ ad *diteſcendum* variæ, & pleræque earum fœdæ. *Parſimonia* inter optimas cenſeri poſſit, neque tamen ipſa omnino innocens eſt: Opera enim liberalitatis & Charitatis coarctat. *Soli Cultura*, quaſi ad *divitias* maximè genuina; utpote quæ benedictio *magnæ matris Telluris* ſit; Verùm lenta eſt hæc via. Attamen ubi homines inſigniter opulenti, ſe ad *Agriculturam*, & lucra ruſtica, ſubmittunt, *divitias* in immenſum coacervant. Noveram ex *Proceribus Angliæ* quendam, cui maximi reditus proveniebant,

bant, è re ruſtica, ſupra ſubditos cæteros quoſcunque ætatis meæ. Dives erat armentis; ovibus; ſylvis, tam cæduis, quam grandioribus; lithanthracibus; frumento; plumbi & ferri-fodinis; & compluribus aliis proventibus ruſticis. Adeò ut terra ei inſtar maris eſſet, merces perpetuo importans. Recte à quodam obſervatum; Se magno cum labore ad exiguas, & nullo ferè ad magnas *divitias*, pervenisse. Poſtquam enim res alicujus nummaria, ſic increverit; ut nundinarum & mercatuum opportunitates præſtolari poſſit; atque eos contractus ſuperare, quibus ob ſummæ magnitudinem, perpauci admodum homines apti ſunt; atque etiam in laboribus aliorum participare, qui minus pecunia abundant; fieri non poteſt, quin ſupra modum diteſcat. *Lucra* ex *Profeſſionibus*, honeſta certè ſunt; & duabus rebus promoventur maxime; Diligentia, & Fama bona propter probitatem in negotiando. At lucra ex contractibus majoribus plerunque naturæ magis ancipitis; Cumquis ſcilicet aliorum neceſſitates & anguſtias obſideat; ſervos & miniſtros alienos in damnum dominorum corrumpat; emptores alios, qui in majo-

majora fortè pretia conſenſiſſent, artificioſe & vafre ſummoveat; & hujuſmodi fraudes exerceat; quæ omnes meritò damnandæ ſunt. Quantum vero ad *Emptiones*, animo, non retinendi, ſed rurſus divendendi, illæ ex utraque fere parte molunt; tam Venditorem, quam Emptorem prementes. *Societates* locupletant affatim; ſi cautus adhibeatur delectus eorum, quibuſcum *ſocietas* initur. *Fœnus* ex certiſſimis lucri generibus eſt, licet ex praviſſimis: utpote quod hominem panem ſuum comedere faciat, *in ſudore vultus alieni:* atque in *Sabbatho* operari non ceſſat. Attamen certum licet ſit, non caret rimis ſuis ſecretis: Siquidem Notarii, & Inſtitores, ad commodum proprium, homines fortunarum dubiarum, quandoque extollent. *Primum* eſſe in *inventione* aliquâ *nova*, aut Privilegio, inundationem quandam opum interdum largitur: Sicut contigit primo *Sacchari Excoctori* in *Canariis*: Itaque ſi quis ſe peritum Dialecticum præſtare poſſit, ut addat Inventioni Judicium, magna haud dubie efficiet; præſertim ſi tempora ſint propitia. Qui lucra tantummodo certa captat, ægre ad magnas *divitias* aſſurget: Contra, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

totus in incertis eſt, vix fortunarum diſpendia vitabit: Bonum igitur fuerit incerta lucra certis munire, ut damnis ſubveniatur. *Monopolia*, & *Mercium Coemptiones* ad *revenditionem*, ubi Lege nullâ prohibentur, ad *divitias* viam ſternunt facilem; præſertim ſi quis proſpicere poſſit, quæ merces in æſtimationem venturæ ſint, atque eo modo ſe illis abunde inſtruat. Opum acquiſitio, per *ſervitium Regum*, aut *Magnatum*, dignitatem quandam habet; tamen ſi aſſentationibus, & ſervilibus artificiis, ſeſe ad omnes nutus flectendo, parentur, inter vias viliſſimas poterit numerari. Quantum ad *venationem Teſtamentorum*, & *Legatorum*, (quemadmodum *Tacitus Senecam* inſimulat; *Teſtamenta & Orbos tanquam indagine capi*;) adhuc pejor eſt hæc res: quanto cum hominibus conditionis humilioris, rem habemus, quam in ſervitio.

Fidem illis nimiam ne adhibeas, qui præ ſe ferunt contemptum *divitiarum*: Etenim *opes* deſpiciunt, qui deſperant; neque invenies uſquam tenaciores, ubi incipient diteſcere. Ne ſis in minutis tenax; *Divitiæ* alas habent, & aliquando ex ſeſe avolãt, aliquando emittendæ

ſunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſunt, ut ampliores congregent. Opes ſuas moribundi relinquunt, aut uſui publico; aut Liberis, Cognatis, & Amicis; In utroque genere, *Legationes* paullo moderatiores melius cedunt. *Divitiæ magnæ* hæredi relictæ, aves rapaces undique ad eas convolare invitant; niſi hæres fuerit ætate & judicio confirmatior. Similiter *Fundationes* glorioſæ & ſplendidæ, in uſus publicos, ſunt inſtar *Sacrificiorum ſine ſale*; & nihil aliud quam, *dealbata Eleemoſynarum ſepulchra*; quæ ab intus citò corrumpentur & putreſient. Itaque dona tua, magnitudine ne metiaris, ſed commoditate, & ad debitam menſuram redigas: neque opera Charitatis in mortem uſque differas: Etenim, ſiquis rectè rem æſtimet, qui id facit, ex alieno potius donat, quam è proprio.

XXXV.

DE AMBITIONE.

A*Mbitio* Choleram refert: Quod genus humoris, activos, vehementes, alacres, & promptos reddit; niſi obſtructionem patiatur. Quod ſi obſtructione concludatur, adeò ut liberè per-

permeare non poſſit, ſit aduſta, & inde maligna & venenoſa: Similiter *Ambitioſi*, ſi in ambitu & petitione ſua, repulſas non patiantur, ſed ſemper ſint in progreſſu, polypragmones potius ſunt quam periculoſi: Sin in cupiditatibus frænentur, & ſubinde fruſtrentur, malevolentiam & invidiam in corde fovent, & iniquo prorſus oculo, tum res, tum homines intuentur; ac tum demum in ſinu lætantur cum res male cedant: Qui quidem animi affectus, cum ſervis *Regum*, aut Rerumpublicarum peſſimè congruit. Bonum itaque *Principibus* fuerit, (ſi *ambitioſis* utantur,) ita rem diſponere, ut perpetuo directi, nunquam retrogradi ſint. Quod quia ſine præjudicio fieri non poteſt, melius eſſet, ab hujuſmodi ingenii hominibus omnino abſtinere. Etenim, ſi ipſi cum ſervitio ſuo non aſſurgant, operam dabunt ut ſervitium ſuum cum ipſis corruat. Verum, quia modo diximus *Ambitioſos* non adhibendos, niſi urgente neceſſitate, operæ pretium fuerit jam dicere, quibus in caſibus, neceſſarius ſit eorũ uſus.

Imperatores & *Duces* in bello boni, utcunque *ambitioſi* ſint, omnino recipiendi: Etenim utilitas ipſorum, ut præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ficiantur, cætera compenſat: Militem autem deligere, qui *ambitione* vacet, perinde eſt, acſi calcaribus eum ſpolies. Quin & alter uſus *Ambitioſorum eſt*, ut umbellæ loco *Principibus* ſint, contra invidiam & periculum: Nemo enim eas partes ſubibit, niſi ſit inſtar columbæ occæcatæ, quæ ideo in ſurſum volat, quia circumſpicere non poteſt. Eſt etiam alius uſus *Ambitioſorum* non parvus, ut prægrandibus alas amputent, & eorum potentiam labefactent; Quemadmodum *Macronem Tiberius* adhibuit, ad dejiciendum *Sejanum*.

Quandoquidem igitur, in caſibus memoratis, neceſſarii ſint, ſupereſt ut oſtendamus, qua ratione ſint frænandi & coercendi, ut minus ab illis impendeat periculi. Pernicioſi minus ſunt, ſi natalibus ignobiles, quam ſi Nobiles: ſi ingenio paulo truciores & aſperiores, quam ſi gratioſi & populares: denique ſi nuper honoribus admoti, quam ſi veteratores facti ſint, & in honoribus ſuis muniti. Signum infirmi animi in *Principibus*, à pleriſque ducitur, ſi *gratioſos* & intimos ſibi adjungant: attamen, ſi verum dicendum eſt, non aliud reperitur remedium præſtantius contra poten-

potentiam nimiam *Procerum*, aut *Magiſtratuum*. Siquidem, quando juvandi & nocendi poteſtas, penes *gratioſum* reſidet, vix fiet, ut alius aliquis ex *Proceribus*, magnopere potentia turgeat. Alia ratio *Ambitioſos* coercendi non mala eſt, ſi per alios æque *Ambitioſos*, & protervos, librentur: Sed tum opus eſt Conſiliariis aliquibus moderatioribus, qui partes medias teneant, ne factiones omnia peſſundent: Etenim abſque illa ſaburra navis vacillabit nimis. Saltem allicere poterint *Principes*, & animare aliquos humilioris conditionis, qui *Ambitioſorum* veluti flagella ſint. Quantum ad ingenerandam illam in *Ambitioſis* opinionem, ut ſe ruinæ proximos putent, atque eo modo contineantur; Si meticuloſi fuerint, bene forſitan cedet; Sin animoſi & audaces, præcipitabit conatus & machinationes eorum; neque eſt ſine periculo. Quod ſi neceſſitas flagitet, ut revera rejiciantur, neque id ſimul, & ſubito, facere, tutum foret; optimum erit, favoribus & repulſis eos, alternis, excipere; unde attoniti & confuſi hæreant, neſcientes quid expectent, & veluti intra ſylvam ambulent.

Ex *Ambitionibus*, minus eſt nociva, cupi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cupiditas prævalendi in rebus majoribus, quam ſe immiſcendi rebus omnibus: Iſtud enim confuſionem conſiliorum parit, & negotia deſtruit. Etiam minus periculi incumbit, ab *Ambitioſo* in negotiis acri, quam ab eo qui gratia & clientelis pollet. Qui inter ſtrenuos, & negotiis pares, eminere ſtudet, magnam profectò ſuſcipit provinciam; verum hoc Publico utile eſt: Qui verò illud machinatur, ut Viros cordatos deprimat, & ipſe ſolus inter Ciphras Numerus ſit, ſeculi alicujus lues eſt & calamitas. *Honor* tribus inſignitur commodis; *Poteſtate bene-merendi*; *Aditu facili* ad *Viros Principes*; & *Fortunarum propriarum in melius* evectione: Qui optimam, ex his tribus, fovet intentionem, cum aſpirat, vir probus eſt: *Princeps* quoque, qui hujuſmodi in ſervis ſuis intentiones, dignoſcere valeat & diſtinguere, *Princeps* eſt prudens. Verum in genere, præoptandi ſunt *Principibus* hujuſmodi ſervi, qui officio magis ducantur, quam *Ambitione*: quique negotia amplectantur & ament, potius ex conſcientia bona, quã ex oſtentatione: Denique diſtinguant *Principes* cum judicio, inter ingenia, quæ ſeſe omnibus negotiis ingerunt, & animum promptum ſeu alacrem.

XXXVI.

DE NATURA, & INDOLE NATURALI IN HOMINIBUS.

N*Atura* occultatur ſæpenumerò, interdùm vincitur, rarò extinguitur. Vis *Naturam* efficit magis impetuoſam cum recurrit; Doctrina & præcepta affectus naturales reddunt minùs quidem importunos, ſed non tollunt; verum *Conſuetudo* ſola ea eſt, quæ *Naturam* planè immutat & ſubigit. Qui victoriam de natura ſua reportare cupit, ſibi nec nimis magna, nec parva nimis penſa, conſtituat: Priora enim animum dejicient, propter fruſtrationes crebras; Poſteriora non multum attollent, etiamſi ſæpius prævaleat. Atque ſub initiis exerceat ſe adminiculis quibuſdam; Ut Natatores recentes, veſicis aut juncis; deinde cum impedimentis, ut Saltatores ſolent, calceis gravioribus. Etenim, perfectionem in re qualibet inducit, ſi exercitatio difficilior ſit, quam uſus. Ubi *Natura* admodum potens eſt, & proinde victoria difficilis, opus erit per gradus quoſdam procedere, qui tales ſint; Primò, *Naturam* ſi-

ſtere ad tempus aliquod; more illius, qui cum iraſceretur, Literas Alphabeti, priuſquam quicquam faceret, recitare ſolebat: Secundò, *Naturam* moderari, & ad minores portiones deducere; Ut ſi quis, abſtinentiam a vino exercens, à majoribus hauſtibus ad minores deveniat: Poſtremò autem, *Naturam* penitus ſub jugum mittere, & domare. Verum ſi quis eo Animi robore & conſtantia polleat, ut ſe ſubitò eximere & vindicare poterit, hoc optimum fuerit:

Optimus ille animi vindex, lædentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque ſemel.

Neque antiqua Regula rejicienda; Ut *Naturam*, ad inſtar bacilli, in contrariam partem flectas; quò recta tandem deveniat. Verùm intellige hoc, ubi Extremum illud alterum, in vitium non ducat. Inſuper & hoc advertas, ne Habitum ſuperinducere contendas, nixu continuo, ſed intermiſſo; Nam intermiſſio impetum redintegrat, & adauget; Et ſi quis, dum tyronem agit, perpetuò ſe exerceat, eveniet, ut errores, non minus quam facultatem imbibat. Neque huic malo ſuccurritur, niſi per tempeſtivas intermiſſiones. Præterea, victoriæ in *Naturam*, non nimium citò, triumphum accinas; *Natura* enim, ad lon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

gum tempus, ſepulta jacebit, & tamen occaſione data reviviſcet: Id quod contigit *Puella* apud *Æſopum*, ex *fele* in *mulierem* converſæ; Quæ civiliter admodum in menſa ſedebat, donec mus in conſpectu ejus forte curreret. Itaque occaſiones tales, aut omninò evites, aut iiſdem frequentius inſueſcas, quò minus moveant. *Indoles* cujuſque *naturalis* optime deprehenditur, in conſuetudine familiari; in hac enim nulla intervenit affectatio: in perturbationibus; ſiquidem illæ Præcepta & Regulas penitus excutiunt: denique, in caſu aliquo novo & inſolito; quia tum à conſuetudine deſeritur. Felices dixerim, quorum *Indoles naturalis*, cum vitæ ſuæ genere congruit: Alias vere dicere poſſint; *Multum incola fuit anima mea.* In ſtudiis, quicquid à *natura* tua alienum repereris, ſtata tempora tibi præfigas ad ejuſdem Exercitationes & Meditationes; Sin autem cum Genio tuo convenerit, de ſtatis horis ne ſis ſollicitus; Cogitationes enim tuæ ſponte illuc convolabunt, prout negotia & ſtudia cætera permittent. *Natura* cujuſque, ex vi innata, aut bonas, aut malas herbas, producit: Itaque ſedulò & tempeſtive illas irriget, has evellat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XXXXII.

DE CONSUETUDINE ET EDUCATIONE.

COgitationes hominum ſequuntur plerunque *inclinationes* ſuas; *Sermones* autem, *doctrinas*, & *opiniones* quas imbiberunt; At *Facta* eorum ferme *antiquum obtinent*. Itaque, ut bene notat *Machiavellus*, (licet in exemplo ſcelerato,) minimè fidendum eſt, aut naturæ violentiæ, aut verborum grandiloquentiæ, niſi corroborentur *Conſuetudine*. Inſtantia ejus hæc eſt: In facinore aliquo audaci & crudeli patrando, non acquieſcendum eſſe, aut in naturæ alicujus ferocia, aut in promiſſis conſtantibus, nedum juramentis; ſed committendum ſcelus eſſe viris ſanguinolentis, & jamdudum cædibus aſſuetis. Sed *Machiavello*, de *Fratre* quopiam *Clemente*, aut *Ravillaco*, aut *Iauregna*, aut *Baltazare Gerardo*, aut *Guidone Faulxio*, nihil innotuit. Verum tenet Regula ejus; Naturam, aut promiſſorum fidem & ferociam, viribus *Conſuetudinis* haud æquipollere. Solummodo, ſuperſtitio, noſtris temporibus, eò provecta eſt; ut primæ

mæ claſſis Sicarii, Laniis obfirmatis minimè cedant; atque decreta votiva, etiam in re ſanguinaria, *Conſuetudinis* vires exæquent. In aliis quibuſcunque, *Conſuetudinis* potentia clare eluceſcit: adeò ut miraculi inſtar ſit, audire, quot profeſſiones, proteſtationes, promiſſa, verba grandia, jactitent plurimi; & tamen, iſtis omnibus poſthabitis, pro more conſueto agere: acſi imagines eſſent, & machinæ planè inanimes, ſolis *Conſuetudinis* rotis impulſæ & actæ. Videre etiam licet *Conſuetudinis* tyrannidem, in aliis multis. *Indi*, (loquor de *Gymnoſophiſtis*, & veteribus, & modernis,) ſe leniter ſuper pyram componunt, atque hoc modo ſeipſos igne ſacrificant. Quin & fœminæ cum maritis in rogum immitti properant. *Pueri Spartani*, antiquis temporibus, flagris cædi ſuſtinebant, ſuper aram *Dianæ*, vix ejulatu, aut gemitu ullo emiſſo. Memini ſub initiis *Reginæ Elizabethæ*, *rebellem* quendam *Hibernum*, ſupplicationem *Deputato* obtuliſſe, ut torque lignea, nō fune, ſuſpenderetur; quia illud magis in more rebellibus erat. Inveniuntur Monachi in *Ruſſia*, qui ad Pœnitentiam complendam, tota nocte hyemali, in

vaſe aqua repleto, non recuſabunt ſedere, donec glacie conſtringantur. Plurima denique exempla adduci poterint, planè ſtupendas *Conſuetudinis* vires, tam ſuper animum, quam ſuper corpus, prodentia. Quandoquidem igitur *Mos*, veluti ſummus ſit humanæ vitę moderator & magiſtratus, curæ ſit imprimis, ut *Mores* bonos aſciſcamus. Certè *Conſuetudo* validiſſima, cum à pueritia incipit: Hanc *Educationem* appellamus; Quæ nihil aliud eſt, quam à teneris annis imbibita *Conſuetudo*. Ita videre eſt, in Linguis ediſcendis, Linguam ipſam magis commodè ſe applicare omnibus expreſſionibus & ſonis; artus quoque magis agiles & flexiles, ad omnes poſituras & motus eſſe, in pueritia, aut adoleſcentia, quam poſtea. Veriſſimum enim eſt, opſimathes iſtos novam plicam non bene admittere: Niſi fuerit in nonnullis hominibus, quibus animi nondum fixi, ſed eoſdem apertos ad omnia præcepta conſervarunt, quò coutinuò emendationem reciperent; id quod rariſſimũ eſt.

Verum ſi *Conſuetudinis* vires, cum ſimplex ſolummodo ſit, & ſejuncta, tantæ ſint; multò magis *Conſuetudo* copulata, & conjuncta, & in Collegium coacta,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ᴄta, excellit. Iſthic enim exemplum docet, relevat ſocietas, æmulatio ſtimulat, gloria animos extollit: Ita ut in hujuſmodi locis, vires & influxus *Conſuetudinis* tanquam in exaltatione ſint. Certè, multiplicatio, & (ut *Chymicorum* vocabulo utar,) *Projectio*, ſuper naturam humanam, conſiſtit in ſocietatibus benè inſtitutis, & diſciplina ſalubri informatis. Etenim Reſpublicæ recte adminiſtratæ, quin & leges bonæ, alunt virtutem in herba, ſed ſemina ipſius non multum promovent. Verum infelicitatis Orbis hoc habet, ut media maximarum virium, applicentur quandoque finibus, minimè expetendis.

XXXVIII.
DE FORTUNA,

NEgari non poteſt, quin Accidentia & Caſus externi, ad hominum *fortunas*, vel promovendas, vel deprimendas, plurimum poſſint. Gratia alicujus ex Magnatibus, opportunitas, aliorum obitus, occaſio virtuti cujuſque congrua. Veruntamen, *fortunam* ſuam fingere cuique præcipue, in manu propria eſt. *Faber quiſque fortunæ ſuæ*, inquit

Comicus, Atque inter externas cauſſas illa frequentiſſima; *Stultitiam unius, alterius Fortunam promovere.* Nemo enim ita ſubitò evehitur, ac occaſione errorum alterius. Ut inquit Adagium; *Serpens, niſi ſerpentem comederit, non fit draco.*

Virtutes apertæ & conſpicuæ *laudes* pariunt; At inſunt virtutes quædam occultæ & latentes, quæ pariunt *Fortunam.* Nimirum, facultates nonnullæ ſe expediendi, quæ nomen non habent. *Hiſpanum* vocabulum, (*Deſemboltura*,) eas quadem ex parte innuit. Scilicet; cum non inveniuntur in natura alicujus obices aut impedimenta: ſed rotæ animi ad motum rotarum *Fortunæ* verſatiles ſunt. Ita enim *Livius*, (poſtquam *Catonem Majorem* his verbis deſcripſiſſet; *In illo viro, tantum robur corporis & animi fuit, ut quocunque loco natus eſſet, fortunam ſibi facturus videretur*,) illud diſertè notat, quod ei fuiſſet *ingenium verſatile.* Quare ſi quis limis & adductis oculis aſpiciat, videbit *Fortunam: cæca* enim licet ſit, haud tamen prorſus *inviſibilis.* Etenim via *Fortunæ* ſimilis eſt *Galaxiæ* in æthere; quæ concurſus eſt, ſive coacervatio complurium ſtellarum

rum minutarum, ſeorſim inviſibilium, ſed conjunctim luminoſarum. Eodem modo, complures virtutes ſunt exiguæ, & vix in notam incurrentes; ſive potiùs facultates & conſuetudines appoſitæ; quæ *fortunatas* reddunt. *Itali* ex ipſis nonnullas notant; quales quis minimè putaret. Cum hominem innuunt, cui proſperam *Fortunam* ſpondent, inter cæteras ejus qualitates adjiciunt, quod habeat *Poco di Matto.* Neque ſane inveniuntur aliæ duæ Qualitates, magis ad hanc propitiæ; quam ſi quis habeat modicum ex *ſtulto,* & non nimium ex *honeſto.* Itaque, quibus Patria, aut Principes ſui, nimiò plus chari extiterunt; iidem nunquam *fortunati* fuerunt; neque profecto eſſe poſſunt. Quando enim cogitationes ſuas, extra ſeipſum quis collocaverit, viam ſuam benè inire nequit.

Fortuna præpropera, magna molientes, & nonnihil turbulentos, reddit; at *Fortuna* exercita ea eſt, quæ efficit prudentes & cordatos. *Fortuna* proculdubio, ſaltem propter filias ſuas, honorem meretur; *Confidentiam* ſcilicet, & *Exiſtimationem*; Etenim has duas parit *Fortuna* proſpera; alteram intra noſipſos; alteram in aliis erga nos; Eæque viciſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſim pariunt animos & auctoritatem Viri cuncti prudentes, quo invidiam ſuarum virtutum amoliantur, omnia *Providentiæ* & *Fortunæ* imputare ſolent: Ita enim decentiùs & liberius, eas ſibi aſſumere poſſint: Quinetiam Majeſtatem homini quandam addit, ſi videretur *Numini* curæ eſſe. Sic *Cæſar* dum animaret Gubernatorem navis in tempeſtate, dixit; *Cæſarem portas, & fortunam ejus.* Sic *Syllæ* nomen *Felicis* elegit, non *Magni*. Atque illud obſervationem non præteriit; eos, qui ex profeſſo, ſapientiæ & artibus propriis, nimium tribuerunt, in fine, *infortunatos* evaſiſſe.

Narratur de *Timotheo Athenienſi*, poſtquam in reddendis rationibus Præfecturæ ſuæ, hanc Clauſulam, ad ravim uſque, inſeruiſſet; *Atque in hoc nullæ erant fortunæ partes*; deinceps illi nihil ceſſiſſe proſpere. Sunt certè, quorum *fortuna* ſimilis Carminibus *Homeri*, quæ majore cum facilitate fluunt, quam aliorum *Poetarum* Verſus: Id quod *Plutarchus* de *Fortuna Timoleontis*, ad *Fortunas Ageſilai*, aut *Epaminondæ*, comparata, prædicat. Hoc verò ut fiat, ſine dubio, in nobis ipſis, maximè ſitum eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XXXIX.

DE VSURA SIVE FOENORE.

PLurimi Invectivas quaſdam ingenioſas, in *Fœneratores*, commenti ſunt. Dicunt; Miſerum eſſe, Diabolum in *Dei* partem involaſſe, *Decimas* ſcilicet. *Fœneratorem* maximum eſſe *Sabbathi violatorem*; Aratrum ſiquidem ſuum non ceſſare *Sabbathis*. *Fœneratorem Fucum* eſſe, de quo *Virgilius*;

Ignavum Fucos pecus à praſepibus arcent.

Fœneratorem, Legem primitivam, poſt Lapſum hominis, latam, peſſundare; quæ fuit; *In ſudore vultus tui comedes panem tuum*; minimè verò; *In ſudore vultus alieni*. *Fœneratores* pileis luteis indui oportere, quia *Iudaizant*. Rem eſſe contra naturam, ut *pecunia* generaret *pecuniam*; & hujuſmodi alia. Ego verò hoc dico tantùm; *Fœnus eſſe, inter Conceſſa, propter duritiem cordis*. Cum enim neceſſe ſit hominibus, ut *pecunias* mutuò dent, & accipiant; ſintque tam duro corde, ut eas gratis commodare nolint, reliquum eſt ut permittantur *Vſuræ*. Alii nonnulli in medium adduxerunt, callidas quaſdam & ſuſpectas poſitio-

poſitiones, de Argentariis, & Excambiis publicis, detectione fortunarum hominum ſingulorum, & aliis hujuſmodi artificiis. Verùm pauci de *Fœnore* diſſeruerunt ſolide & utiliter. Optimum fuerit proponere nobis ante oculos, *Fœnoris commoda*, & *incommoda*; ut Bonum vel ponderetur, vel ſeparetur; Quinetiam cavere imprimis, ne dum *Fœnore* feramur in melius, intercipiamur & incidamus in pejus.

Incommoda Fœnoris hæc ſunt. Primum, quod Mercatorum numerum minuit. Nam ſi ignava hæc, *pecuniæ* in *fœnus* erogatio, è medio tolleretur, *nummi* non deliteſcerent præ ſocordia, ſed, magna ex parte, in mercaturam impenderentur; Quæ inſtar *Venæ Portæ*, cuivis *Regno* eſt, ad opes introducendas. Secundum, quod Mercatores inopes reddit: Sicut enim Colonus, terram colere ita fructuoſe nequit, ſi Reditum ſolvat nimis gravem; ita Mercator, tam commodè & lucroſe, mercaturam ſuam exercere vix poteſt, ſi *pecuniis fœnore* ſumptis, negotietur. Tertium *Incommodum* duorum priorum Appendix quædam eſt Portoriorum & Vectigalium publicorum imminutio, quæ fluunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

fluunt & refluunt, pro modo commercii. Quartum, quod Theſaurum, & *Pecunias* Regni, ſive Reipublicæ in paucorum manus reducit: Cum enim *Fœneratoris* lucrum certum ſit, cæterorum incertum, eveniet in fine ludi, prout fit ſæpè in aleâ, ut maxima pars pecuniæ promo cedat. Illud autem pro inconcuſſo tenendum, florere Rempublicam imprimis, cum *pecuniæ* diſpergantur, non coacerventur. Quintum, quod terræ & prædiorum pretium deprimit: Etenim *pecuniæ* inſumuntur, vel in mercaturam, vel in prædiorum coemptiones; *Fœnus* autem utrique obviare videtur. Sextum, quod omnes labores, molimina, & inventa nova quæcunque, enervat & hebetat; in quibus *Pecunia* minimè ſibi deeſſet, niſi à torpedine iſta impediretur. Poſtremum, quod tinea eſt & teredo facultatum quam plurimorum hominum; id quod, tractu temporis, egeſtatem publicam parit.

Econtrariò, *Commoda Fœnoris* hæc ſunt. Primò, quod utcunque *Vſuræ* in aliquibus mercaturæ noceant, in aliis nihilominùs proſunt: Certiſſimum enim eſt, maximam mercaturæ partem, à junioribus Mercatoribus exerceri, *fœ-*

nore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nore ſumptis *pecuniis*; Unde ſi *Fœnerator*, pecunias ſuas, vel exigat, vel non emittat, ſecutura neceſſariò eſt magna mercaturæ clades. Secundum eſt, quod niſi prompta hæc à *Fœneratoribus pecuniarum* mutuatio, hominum neceſſitatibus ſubveniret, in extremas anguſtias citò redigerentur; quandoquidem cogerentur res ſuas, (ſive bona mobilia fuerint, ſive prædia,) nimis vili pretio vendere: Itaque, ubi *Fœnus* rodit tantùm, diſtractiones præproperæ penitus abſorberent. Nam quantum ad *Oppignerationes*, aut ea quæ à *Iureconſultis* appellantur *Mortua vadia*, huic certè malo remedium vix exhibebunt: Siquidem aut ea prorſus non accipient homines ſine *Fœnore*; aut ſi accipiant, ſolutione ad diem minime præſtitâ, ſummo jure agent. Memini *Pecunioſum* quendam, virum durum, rure agentem, qui ſolebat dicere; *In malam crucem abeat iſta fœneratio; Impedimento eſt, quo minus Pignorum & Obligationum pœnas exigere poſſimus.* Tertium & ultimum hoc eſt: Nugas meras dico, ſi quis exiſtimet, Mutuationem pecuniarum facilem, non admiſſo *Fœnore*, fieri poſſe: Neque rurſus quis animo comprehenderit, innumera quæ ſequen-

ſequentur mala, ſi Contractus illi, mutui dati & accepti, convellantur. Itaque de abolendis prorſus *Vſuris* ſermones facere ineptum foret. Reſpub. omnes, pro diverſa tamen ad *Sortem* ratione, eas tolerarunt; adeo ut opinio illa in *Vtopiam* protinus releganda.

Dicamus jam de *Reformatione* & *Norma Vſurarum*, Quibus nimirum modis, *Incommoda* earum optime evitentur, *Commoda* retineantur. Patet jam, conferendo inter ſe *Commoda* & *Incommoda Vſurarum*, (quod modò fecimus,) duo eſſe, quę reconciliare oportet. Prius ut retundantur dentes *Fœnoris*, ne nimium mordeat: Secundum, ut viris pecunioſis aperiatur via, quâ ad pecunias Mercatoribus præſtandum invitentur, ne Commercium intercidat aut langueſcat. Hoc autem fieri non poteſt, niſi in *Fœnore*, duas Proportiones introducas; *Minorem* & *Majorem*. Si enim *Fœnus*, ad unicam tantum Proportionem, eamque minorem redigas, mutuo accipientem aliquantulum levabis, ſed Mercator *pecunias* non facile reperiet. Atque inſuper notandum eſt, Mercaturam, cum ſit omnium maxime lucroſa, *Fœnus* ad Proportionem bene magnam ferre

poſſe;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

poſſe; alios Contractus minimè.

Ut his duabus intentionibus ſatisfiat, hac via inſiſtere licet. Duæ ſunto *Fœnoris* Proportiones: Prior omnibus permittatur; Poſterior cum licentia, aliquibus tantum hominibus, & in aliquibus Reipublicæ locis, ubi mercatura fervet, concedatur. Primò igitur, (ſi nos audias) reducatur *Fœnus* ad partem viceſimam *Sortis* pro Mutuatione in annum: Ea proportio Edicto promulgetur, ut libera ſit omnibus. Pro eâ accipienda, *Princeps* ſive Reſpublica, mulctæ omni renunciet. Hoc ab obſtructione aliquâ generali, aut difficultate majore, Mutuationem conſervabit. Hoc innumeris Mutuatoribus, ruri & alibi degentibus, ſolamini erit. Hoc magna ex parte prædiorum pretia adaugebit. Quandoquidem annuus valor prædiorum, hic apud nos in *Anglia*, excedet illam *Fœnoris*, ad hanc Proportionem redacti; Quantum annuus valor ſex librarum, excedit illum quinque tantum. Hoc denique, induſtrias hominum, ad utilia & lucroſa inventa, acuet & excitabit: eò quod plurimi hujuſmodi inventis potius ſe dedent, quàm lucro tam exili, quale diximus, ex *Vſuris*, acquieſcere; præſertim

cum

cum lucro jampridem majori ex iiſdem aſſueviſſent. Secundò, certis quibuſdam hominibus, commodandi Mercatoribus notis, & non aliis quibuſcunque hominibus, *Licentia* concedatur: Hoc autem fiat, additis Cautionibus quæ ſequuntur. Sit Proportio, (etiam hæc de qua loquimur,) illa paulò remiſſior, quam antea ſolvere ſolebant: Hoc pacto, univerſi, tam Mercatores, quam alii, reformatione hac recreabuntur. *Princeps* autem, ſive Reſp. exiguam aliquam Summam percipiat, pro *Licentiis* ſingulis; reliquum lucri, *Fœneratori* cedat: Si enim lucrum *Fœneratoris* leviter tantum minuatur, eum nullo modo à *fœnore* exercendo deterrebit: Exempli gratiâ; Si quis antea decem, aut novem libras, pro *Sorte* centum librarum, quotannis accipere ſolebat; is etiam octo potius libris, contentus erit, quam *Fœneratorem* exuet; aut certa cum incertis commutabit. Sint iſti, quibus *Licentia* ſcilicet conceditur, numero minime definiti; Sed tamen ad Urbes aliquas, & Oppida quæ mercaturâ florent, reſtringantur: Ita enim, prætextu *Licentiarum*, opportunitatem non habebunt, *Pecunias* aliorum pro ſuis commodandi: nec

novem

novem aut octo librarum Proportio, Licentiâ munita, generalem illam quinque librarum abſorbebit: Nemo ſiquidem, *pecunias* ſuas, procul à ſe mittere, aut in manus ignotas concredere, præoptabit.

XL.
DE IUVENTUTE ET SENECTUTE.

IVvenis annis poterit eſſe ſenex *horis*, ſi *temporis* jacturam non fecerit. Sed hoc rarò contingit. Generaliter, *Iuventus* ſimilis eſt primis cogitationibus, quæ ſecundis ſapientiâ cedunt. Etenim ineſt cogitationibus *juventus* quædam, non minus quam ætatibus. Attamen inventio *Iuvenum* vivacior eſt quam *Senum*; Atque imaginationes in mentes eorum illabuntur melius, & veluti divinius. Ingenia præfervida & quæ cupiditatibus violentis, ac perturbationibus, huc illuc impelluntur, non matura fiunt ad res gerendas, donec *Meridiem* ætatis ſuæ attigerint: Ut videre eſt in *Iulio Cæſare*, & *Septimio Severo*. De quorum poſteriore dictum eſt; *Iuventutem egit erroribus, imò furoribus, plenam*;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Qui tamen, in ſerie *Imperatorum* univerſa, fuit propemodum celeberrimus. Sed ingenia ſedata & compoſita, etiam in *juventute* florere poſſint. Cujus rei exempla cernuntur, in *Auguſto Cæſare, Coſmo Duce Florentiæ, Gaſtono de Fois*, & aliis nonnullis. Ex alterâ parte, calor & vivacitas, ſi in *Senectute* inveniantur, temperamentum optimum conſtituunt ad negotia. *Iuvenes* ad inveniendum magis idonei ſunt, quam ad judicandũ; & executione potius quam conſiliis validi; & ad negotia nova melius adhibentur, quam ad conſueta. Etenim experientia *Senum*, in iis quæ ſub experientiâ eorum cadunt, eos dirigit; ſed in rebus novis, eos ſeducit. Errores *Iuvenum* negotia ſæpenumero peſſundãt; verum errores *Senum* non ultra fere procedunt; niſi ut plus fieri potuiſſet, aut citius. *Iuvenes*, in rebus gerendis & tractandis, majora amplectuntur, quam comprehendere valeant; plura movent, quã componere rurſus ſciunt; ad fines advolant gradibus & mediis non bene penſitatis; præcepta quædam abſurde perſequuntur, in quæ caſu inciderunt; extrema remedia à principio uſque tentant; denique quod errores

condu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

conduplicat, errores agnoſcere, aut revocare, detrectant: Similes equis malè domitis, quæ nec ſe ſiſtere, nec vertere, volunt. *Senes* plus ſatis objiciunt; in conſultationibus nimium morantur; pericula pluſquã expedit reformidant; pœnitentiâ præproperâ vacillant; atque negotia raro admodum ad periodum juſtam deducunt; ſat putantes mediocritate quadam ſucceſſus frui. Bonum certe fuerit, in negotiis, mixturam adhibere, & *Senum* & *Iuvenum*: Illud enim in præſens utile erit, ut virtutes utriuſque ætatis, defectus earum corrigant; Utile etiam futuro, ut *Iuvenes* perdiſcant, dum *Senes* moderentur; Poſtremò accidentia externa melius compeſcit, quia *Senes* auctoritate, *Iuvenes* gratiâ & popularitate, pollent. At in Moralibus, *Iuventus* fortaſſe primas tenebit, ut *Senectus* in Politicis. Ex *Rabbinis* quiſpiam, ſuper Textum illum; (*Iuvenes veſtri videbunt viſiones, & Senes veſtri ſomniabunt ſomnia*;) ſic infert; Quod *Iuvenes*, propiore ad ſe aditu *Deus* dignatur, quam *Senes*: Quia *Viſio* revelatio clarior & manifeſtior eſt, quam *Somnium*. Et ſanè, quanto quis magis, de Mundo bibit, tanto plus toxico ejus infici-

inficitur: Tum *Senectus*, potius in facultatibus intellectus, quam in virtutibus voluntatis & affectuum, proficit. Sunt, qui in *Iuventute* admodum præcoces ſunt, ſed currentibus annis citò marceſcunt, & deveniunt evanidi. Tales ſunt; Primo qui ingenia nacti ſunt fragilia, quorum acies facile retunditur: qualis fuit *Hermogenes Rhetor*; cujus Libri ſubtiliſſimi ſunt; verum ipſe paulo poſt ſtupidus evaſit. Secundum genus eorum, quibus naturales quædam facultates inſunt, quæ magis *Iuventutem* decent, quam *Senectutem*; qualis eſt Oratio fluens, & luxurioſa; quæ in *Iuvene* laudatur; in *Sene* non item. Ita *Cicero* loquitur de *Hortenſio*; *Idem manebat, neque idem decebat.* Tertium eorum, qui ſub initiis, nimium efferuntur; & magnanimitate præditi ſunt, ſupra quam ætas provectior ferre valeat: qualis fuit *Scipio Africanus*, de quo *Livius* ita prædicat; *Vltima primis cedebant.*

XLI.

DE PULCHRITUDINE.

V*Irtus*, inſtar Gemmæ pretioſæ, optima eſt, ſine ornamentis inſerta.

Atque

Atque profecto eadem præſtat, in corpore decoro, licet non delicato; quodque aſpectus dignitatem potius præ ſe ferat, quam *pulchritudinem*. Neque ferè reperies, eximie *formoſos*, virtutibus pollere: Ac ſi Natura, in hoc magis incubuiſſet, ut non turpiter erraret, quam ut aliquid excellens produceret. Itaque converſationibus apti ſunt, at excelſos ſpiritus non gerunt: Et urbanitati potius ſtudent, quam virtuti. Sed hoc in omnibus non tenet. Siquidem *Auguſtus Cæſar*, *Titus Veſpaſianus*, *Philippus Pulcher Rex Gallus*, *Edovardus Quartus Rex Angliæ*, *Alcibiades Athenienſis*, *Iſmael Perſa*, viri prorſus magni fuerunt, & nihilominus *perpulchri*.

In *Pulchritudine* præfertur venuſtas colori; & decorus ac gratioſus oris & corporis motus, ipſi venuſtati. Ea præcipua *Pulchritudinis* portio quam pictura repræſentare non poteſt; Imò nec effigies ipſa viva, primo aſpectu. Non reperitur *Pulchritudo* aliqua excellens, cui non inſit aliquid minus conforme, in compagine. Haud facile quis dixerit, utrum *Apelles*, aut *Albertus Durerus*, nugator major fuerit; quorum alter hominem ſecundũ proportiones Geometri-

metricas effingere voluit; Alter, ex compluribus faciebus, optimas quaſque partes deſumendo, unam ſatagebat depingere excellentem. Tales, (credo,) effigies, vix ulli placebunt, præterquam Pictori ipſi. Non quin exiſtimem, elegantiorem faciem depingi à Pictore poſſe, quam unquam in vivis fuit; ſed hoc ei contingere oportet, ex felicitate quadam, & caſu, (veluti Muſicis ſui cantus) non autem ex Regulis artis. Videre eſt facies nonnullas, quarum partes ſingulæ, examini ſi ſubjiciantur, vix unam reperies quam ſeparatim probes; quæ tamen in conſortio ſatis placent. Quod ſi verum ſit, *Pulchritudinem* præcipuam ſitam eſſe, in motu decoro, mirum ſane non eſt, ſi provectiores ætate, aliquando videantur junioribus *amabiliores:* Secundum illud *Euripidis; Pulchrorum autumnus pulcher:* Etenim fieri non poteſt, ut Iuvenis per omnia decus tueatur, niſi fortè juventutem ipſam, ad ſupplementum decoris aſſumas. *Pulchritudo,* eſt inſtar fructus horarii, qui facile corrumpitur; nec diu durat: atque ſæpe juventutem inducit diſſolutam, ſenectutem autem ſero pœnitentem: attamen ſi bene collocetur, virtutes ſplendere facit, vitia erubeſcere.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XLII.
DE DEFORMITATE.

DEformes Naturam ferè ulciſcuntur: Sicut enim Natura minus illis propitia fuit, ita & illi Naturæ viciſſim adverſi; cum ſint plerique ipſorum, (ut loquitur *Scriptura,*) *ſine affectione naturali*. Eſt proculdubiò conſenſus, inter animam & corpus; atque Natura, *ubi peccat in uno, periclitatur in altero*. Sed quia in fabricâ animæ conceditur homini electio, in fabricâ corporis imponitur neceſſitas; aſtra inclinationis naturalis, obſcurantur nonnunquam, à Sole virtutis & diſciplinæ. Conſentaneum itaque fuerit, de *Deformitate* dicere, non ut ſigno, quod quandoque fallit; ſed ut cauſſa, quæ perrarò effectu deſtituitur. Quicunque in perſona ſua, aliquid habet, quod contemptum inducit, perpetuum habet in ſe ſtimulum, quo à contemptu ſe vindicet: Itaque *Deformes* ſemper audaciſſimi; in principio, veluti in defenſione ſua, utpote qui contemptui exponuntur, ſed proceſſu temporis, ex habitu acquiſito. Iterum *Deformitas* induſtriam acuit; ejus gene-

generis induſtriam, ut aliorum defectus & infirmitates ſedulò rimentur; unde habeant quod rependant. Præterea, in potentioribus, ſuſpiciones & zelotypiam, verſus eos, extinguit; veluti homines quos tuto deſpicere liceat: competitores autem & æmulos conſopit; utpote nihil ſuſpicantes, de promotione eorum ad honores, donec ipſos in poſſeſſione honorum videant. Adeo ut ſi rem diligenter introſpicias, in magnis ingeniis, *Deformitas* aſcenſum ad honores patefaciat. *Reges*, antiquis temporibus, (atque hodiè etiam in *Imperiis* nonnullis,) *Eunuchorum* fidei magnopere inniti ſolebant: Qui enim erga omnes invidi ſunt, uni magis fidi ſunt, & obnoxii. Attamen fidem illis adhibebant, potius ut rimatoribus bonis & ſuſurronibus; quam aut Magiſtratibus aut miniſtris publicis. Similis etiam eſt ratio *deformium*. Manet illa Regula, quam antea poſuimus: *Deformes*, ſi animoſi ſint, à deriſu & ignominiâ liberare ſe gnaviter contendent: Quod fieri non poteſt, niſi aut per virtutem, aut per malitiam. Itaque nil mirum cuiquam videatur, ſi quandoque in viros egregios evadant; qualis fuit *Ageſilaus*, *Zan-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

gerus Solymanni Filius, Æſopus, Gaſca Peruviæ Præfectus; quin & *Socrates* illis annumerari poſſit; cum aliis.

XLIII.
DE ÆDIFICIIS.

Ædes extruuntur, ut in iis habitemus, non ut eas ſpectemus: pulchritudini igitur præponatur Uſus, niſi forte utrunque obtineri poſſit. Relinquamus fabricas *ædium* ſpecioſas, quæ admirationem incutiunt, *palatiis Poetarum incantatis*; qui eas extruunt ſumptu parvo. Qui *domum* elegantem ædificat, ſed in ſitu malo, carceri ſeipſum mandat. Situm autem malum intelligo, non tantum ubi aer inſalubris, ſed etiam ubi aer inæqualis eſt: Quales ſunt *ædes*, quæ extruuntur quidem, in colliculo paululum elevato; ſed cincto undique, more Theatri, collibus altioribus; ubi ardor Solis conſtringitur, venti autem, veluti in canalibus, variis æſtibus reciprocantur: Adeò ut in hujuſmodi ſitu, ſubitò ſentias, diverſitatem non minorem, caloris & frigoris, quàm ſi in locis diverſis habitares. Neque malum ſitum facit aeris ſolummodo conditio prava;

verum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

verum etiam viarum & adituum incommoditas; fora rerum venalium indiga; & (ſi *Momum* conſulas) vicini mali. De compluribus aliis non loquor; qualia ſunt, Aquarum abſentia; Sylvarum defectus, quæ & focum, & umbram, præbeant; Sterilitas ſoli, aut quod ex variis glebarum generibus minimè commiſtum ſit; Proſpectus coarctatus; Defectus terræ planæ & æquabilis; Locorum defectus in propinquo, qui venationibus, aucupiis, curſibus equorum, idonei ſint; Mare nimis in vicino, aut nimis in remoto; Commoditas nulla fluviorum navigabilium, aut etiam incommoditas ipſorum ob inundationes; Situs remotior ab urbibus magnis, quod negotiis obeſt, aut etiam propinquior, quod victui neceſſaria abſorbet, & omnia cara reddit; Locus ubi quis latifundia ampla poſſideat, aut acquirere poſſit, & locus contrà ubi pennas extendere nequeat: Quæ ſingula minime eo animo enumeramus, acſi *domus* aliqua his incommodis omnibus vacare poſſit, verum ut tot ex illis evitemus, quot evitari concedatur; atque rurſus, ſi quis *Domos* plures ædificet, ita rem diſponat, ut quæ in una deſint commoditates, adſint in alterâ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Reſponſum *Luculli Pompeio*, bellulum erat: qui, cum in palatio *Luculli*, immenſas & luminoſas porticus & cameras conſpexiſſet, ſic infit; *Optime proculdubio hic habitatur æſtate, ſed quomodo hyemem toleras?* Cui *Lucullus*; *Quid, nunmam me putas, avium prudentiam non aſſequi; quarum nonnullæ, hyeme ingruente, ſedes mutant?*

Tranſeundum jam à ſitu *Domus*, ad *domum* ipſam. Imitabimur *Ciceronem*; qui libros conſcripſit *De Oratore*, & librum unicum qui inſcribitur *Orator*: quorum priores *Præcepta artis* tradunt, poſterior *Perfectionem*. Deſcribemus igitur *Palatium Regium*, atque ejuſdem *modulum* quendam conficiemus. Prorſus enim mirabilis res eſt, tam vaſtas hodie exiſtere moles in *Europa*, quales ſunt *Vaticanum*, & *Eſcuriale*, & nonnullæ aliæ; in quibus tamen, *Cameram* aliquam verè magnificam, vix reperies.

Primum igitur ſtatuo, *Palatium* perfectum neutiquam eſſe, niſi duas habeat portiones diverſas, *portionem Convivii*, ut loquitur Liber *Heſter*; Et *portionem Manſionis* ſive familiæ: Alterum ad pompas, magnificentias, & celebritates; Alteram, ad habitationis uſum. Intelligo, *portio-*

portiones iſtas duas, extrui debere, non ut latera *domus*, ſed ut *frontis* ipſius partes: eaſque exterius uniformes eſſe, licet interius longe diverſas. Conjungi autem volumus *portiones* iſtas, per turrim ſublimem & ſplendidam, in medio frontis. Atque, quoad *portionem convivii*, unicam tantùm illic *Cameram* poni velim; eamque ſupra gradus, quinquaginta pedes ad minus altam: & ſubter eam, *Cameram* item alteram, ſimilis longitudinis & latitudinis; quæ apparatum & inſtructionem, ad feſta, ludos, & ejuſmodi magnificentias; actores etiam, dum ſe ornent & parent, commode recipiat. Alteram *portionem*, *Manſionis*, ſcilicet, dividi velim præcipuè, in *Aulam*, & *Sacellum*. utramque amplam & pulchram: Eas vero per univerſam *Portionis* longitudinem, extendi nolim; ſed relinqui in exitu Cœnacula duo; hyemale & æſtivale: Atque ſubter hæc omnia, (excepto *Sacello*,) Cellas amplas ſubterraneas, collocari volo; quæ Culinis privatis, Promptuariis, Panariis, & ſimilibus, inſerviant. Quantum ad Turrim; Eam elevari volo, uſque ad duo Tabulata; utrunque quindecim pedes altum, ſupra duas alas frontis; coopertam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tam plumbo, æquabili, atque ſtatuis per fulcra laterum, in ſummitate, decoratam: Eandem turrim in Cubicula diſtingui volo. Gradus autem turris apertos eſſe, & in ſe revertentes, & per ſenos ſubinde diviſos; utrinque ſtatuis ligneis, inauratis, vel ſaltem ænei coloris, cinctos, cum ſtatione ſpatioſa & lata in vertice. Verum cavendum, ne locus ubi famuli comedant, ſit ad imum gradum, vel propè: Si enim ſit, ciborum nidor aſcendet, tanquam in tubo quodam. Et de *fronte Ædificii* hactenus. Tantum intelligo gradus primos aſcenſus, ad viginti pedes ſuſtolli debere; altitudinem ſcilicet Tabulati inferioris.

Ultra *frontem Ædificii*, aream ſpatioſam deſigno, cujus latera tria ſint ipſa *ædium fronte* haud paulum humiliora; Atque in quatuor angulis ejuſdẽ areæ, turres extruantur, altitudinem laterum prædictorum nonnihil ſuperantes, ad gradus, quibus in ſuperiora aſcendatur, capiendos: quæ turres, non recipiantur in planum *ædificii*; ſed extra promineant. Area autem integra lapidibus latis quadrangulis minimè ſubſternatur; Nã hujuſmodi pavimenta calorem moleſtum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſtum æſtate, & ſimiliter frigus aſperum hyeme, immittunt; ſed habeat ambulacra, ex ejuſmodi lapidibus, per latera tantum *ædificii*; & formam crucis, ex iiſdem, in medio; cum quadris interpoſitis, quæ gramine veſtiantur, detonſo quidem, ſed non nimis prope terram. Latus univerſum areæ, ex *parte Convivii*, occupent ſpatioſæ & ſpecioſæ *Porticus*. In quibus ſingulis *Porticibus*, ſint in laquearibus, tres aut quinque Sphæræ concavæ, (Cupulas vocant,) pulchrę, in longitudine poſitæ; ad æqualem diſtantiam: Sint quoque feneſtræ, ex vitro colorato, ubi pingantur columnæ, imagines omnigenæ, flores, & ſimilia. At latus ex *parte Familiæ*, ſimul cum latere tertio è regione *frontis*, complectatur *Cameras præſentiales*, & alias uſus ac decoris ordinarii; atque rurſus Cubicula: Sintque etiam tria iſta, latera ita extructa, ut exhibeant *ædificium* duplex; non tranſlucida, ſed ex altera tantum parte feneſtrata; ut tam matutinis, quam veſpertinis temporibus, præſto ſint *Cameræ*, in quas Sol non intret. Accommodentur etiam eo modo, ut habeantur ibi *Cubicula* & *Cameræ* tam æſtivales ad refrigerium, quam hyemales ad fri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

gus arcendum. Invenies non rarò *ædes* pulchras, ſed tamen ita vitro & feneſtris repletas, ut vix locum ſuppeditent, ubi te recipias aut ad Solem, aut ad frigus, evitandum. Quantum ad Feneſtras prominentes ſive arcuatas, eas probo tanquam res commodas, (Urbibus ſanè feneſtræ ad planum *ædificii*, & minimè protuberantes, magis conveniunt; propter Uniformitatem ſtructuræ plateas verſus;) Sunt enim receptus colloquiis opportuni: atque inſuper, tam ventum, quam Solem, ſummovent; Quod enim alias, per totam ferè *Cameram*, pertranſiſſet, vix ultra feneſtram penetrabit. Raræ tamen ſint hujuſmodi feneſtræ arcuatæ, non ultra quatuor; Duæ ſcilicet, ex utroque latere areæ.

Ultra hanc, quam diximus, *Aream*, ſit alia interior, paris, & amplitudinis, & altitudinis; *Horto* per exterius circumcincta; interius autem, Ambulacris pulchris, arcuatis, uſque ad primum Tabulatum, circundata. Pars autem exterior Solarii inferioris verſus *Hortum*, quatenus ad duo latera, convertatur in *Specum* ſive *Cavernam*, (*Grottam* moderni vocant,) ad umbram & æſtivationem; apertam, aut feneſtratam, tantum

ex

ex parte *Horti:* Sit autem *Caverna* illa ſolo æqua, non omninò preſſa; & eleganti pavimento ſtrata, ad terræ vapores excludendos. Erigatur autem in medio iſtius areæ *Fons* ſplendidus; aut Opus aliquod ex Statuis magnificum; Pavimentum autem ſimile ſit areæ illi antedictæ. Hujus areæ *ædificia*, ex utroque latere, deſtinentur *Cameris*, & *Conclavibus*, ſecretioribus: Latus autem tranſverſum, Porticibus etiam ſecretioribus. Curandum vero, ut aliquæ, tam ex Cameris & Conclavibus, quam ex Porticibus, deſignentur ad uſum infirmorum; ſi fortè *Princeps*, aut quivis è grandioribus, ægrotaverit. Habeant autem Portiones ſingulæ ægris deſtinatæ, (ut moderni loquuntur,) *Ante-Cameram*, *Cameram* ad Cubile, & *Re-Cameram*. Hæc autem, quæ diximus, ſupra ſecundum Solarium collocentur. At latus tranſverſum Solarii inferioris, verſus *Hortum* convertatur in Porticum, ſpecioſam, patentem, & columnis fultam. Rurſus, ſupra Solarium tertium, ex omnibus tribus lateribus, ſtatuantur Porticus elegantes, columnares, & apertæ, ad proſpectum & refrigerium *Horti* excipiendum. Verum ad angulos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

lateris tranſverſi, in Solario ſecundo, accommodentur & ornentur, duo ſplendida & delicata *Conclavia*, (*Cabinettos* moderni vocant;) pavimento nitente, aulæis ſumptuoſis inſtructa, vitro Cryſtallino feneſtrata, cum Cupola elegante in medio. Sint autem *Conclavia* illa, rebus curioſis omnigenis, & ſpectatu dignis, referta. In ſupremis quoque Porticibus, (ſi fieri poſſet,) optarem collocari, juxta parietes, in locis diverſis, *Fonticulos* quoſdam aquam emittentes; qui per ſecretos tubos iterum tranſeant. Interior autem pars, in Solario ſuperiore, verſus aream, formetur in Porticus & Ambulacra, bene munita & obducta, ad uſum convaleſcentium. Atque hactenus de *Modulo Palatii* ipſius: Nam de Balneis, & Piſcinis, non loquor. Supereſt tamen, ut antequam ad frontem ædium pervenias, collocentur areæ tres; Area viridis, gramine veſtita, cum pariete in circuitu, & juxta parietem arboribus, ordine poſitis, ſata: area altera, ejuſdem amplitudinis, ſed in pariete cujus, ſint turriculæ extructæ, aut ſimile quid ejuſmodi elegantiæ: area item tertia, quæ cum fronte ipſa *ædium*, quadrangulum conſtituat; quam *ædificio* certe aliquo circun-

circundatam nolo; neque rurſus nudis parietibus cinctam; ſed Ambulacris ſupra columnas, non arcus, erectis; in ſummitate verò plumbo, vel lapide quadrato, coopertis, & ad latera elegantibus Statuis parvis, æneï coloris, munitis, clauſam. Quatenus vero ad *ædificia* omnia, quæ uſibus familiaribus inſerviunt, ſummoveantur illa, ad aliquam diſtantiam, à *Palatio* ipſo; ita tamen, ut interponantur *Porticus* humiliores, & obtectæ; intra quas ad *Palatium* tranſire poſſis.

XLIV.
DE HORTIS.

DEus ipſe primus plantavit *Hortum*. Atq; revera, inter ſolatia humana, illud *horti* eſt puriſſimum. Etenim ſpiritus hominum maximè reficit & obleсtat; quo ſine, *Ædificia* & *Palatia*, manus tantum ſunt opera, nec ſapiunt Naturam. Quinetiam notabis, Secula cum proficiunt in culturâ & magnificentiâ, citius pervenire ad *ædificiorum* pulchritudinem, quam ad *hortorum* elegantiam & amænitatem: quaſi elegantia illa *Hortorum* eſſet res perfectior.

Statuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Statuo in *hortis Regalibus*, aſſignari oportere *Hortos*, pro ſingulis anni *menſibus*: in quibus, ſeparatim, Plantæ, quæ illo *Menſe* florent & vigent, producantur. Pro *Decembri*, *Ianuario*, & fine *Novembris*, eligendæ ſunt Plantæ, quæ per totam Hyemem vireſcunt; Quales ſunt, Aquifolia; Hedera; Laurus; Juniperus; Cupreſſus; Taxus; Buxus; Pinus; Abies; Roſmarinus; Lavendula; Pervinca, flore albo, purpureo, & cæruleo, Chamædris; Irides quoad folia; Aurantia, Limones, & Myrtus, ſi Calidariis conſerventur; & Amaracus juxta parietem & verſus Solem ſatus. Sequuntur pro fine *Ianuarii*, & *Februario*; Arbuſtum Chamæleæ Germanicæ ſive Mezereonis, quæ eo tempore floret; Crocus vernus, flore luteo, & glauco, Primulæ Veris; Anemones; Tulipa præcox: Hyacynthus Orientalis; Chamairis; Fritellaria. Pro *Martio*; Omne genus Violarum, præcipue Purpureæ ſimplici flore, quæ ſunt præcociſſimæ; Pſeudo-narciſſus luteus; Bellis; Amygdalus, quæ tunc floret; Malus Perſica, & Cornus, quæ etiam tunc florent; Rubus odoratus. Pro *Aprili*; Viola flore albo multiplice; Parieta-

rietaria lutea: Leucoium; Herba paralyſis; Irides, & Lilia omnigena; Flores Roris marini; Tulipa; Pæonia, flore multiplici; Narciſſus verus; Periclemenum *Sabaudicum*; Ceraſus, & Pyrus, & Prunus diverſi generis in flore; Acanthus, quæ tum folia emittit; Arbor Lelac. Pro *Majo*, & *Iunio*; Cama-cariophyllus omnium generum, præcipuè virgineus; Omne genus Roſarum, Moſchata ſola excepta, quæ ſerius floret; Periclemenum commune; Fraga; Bugloſſum; Columbina; Flos Africanus, ſimplex, & multiplex; Ceraſus, quæ tum fructum profert; Ribes; Ficus in fructu; Baccæ Rubi Idæi, Vitis flores; Lavendula florens; Satyrium hortenſe flore albo; Herba Muſcaria; Lilium Convallium; Malus florens; Flos Cyaneus. Pro *Iulio*; Cariophyllata omnium generum; Roſa Moſchata; Tilia florens; Pyra, & Poma, & Pruna præcocia. Pro *Auguſto*; Pruna omnium generum, Pyra; Mala Armeniaca; Baccæ Oxyacanthæ; Nuces Avellanæ; Melones Moſchatellini; & omnigeni Coloris Delphinum, ſive Conſolida Regalis. Pro *Septembri*, Uvæ; Poma; Papaver variorum colorum; Mala Perſica;

Melo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Melo-cotonea; Nectarinæ; Corna; Pyra hyemalia; Cydonea, Pro *Octobri*, & principio *Novembris*; Sorba; Meſpila; Pruna ſylveſtria; Roſæ ſeræ; Malvæ arboreſcentes flore roſeo; & ſimilia. Hæ vero, quas enumeravimus, Plantæ, *Climati Londinenſi* conveniunt. Sed hoc volo, ut ſit alicubi, quaſi Ver perpetuum, prout fert loci conditio.

Quoniam autem *odor Florum*, ſpirans in aere, (ubi undulat more modulationis *Muſicæ*,) gratior multo eſt, quàm ſi eos decerpas manu, ideo nihil magis confert, ad delectationem illam, quæ ex *odore Florum* percipitur, quam noſſe eos *Flores*, & *Plantas*, quæ adhuc creſcentes, nec avulſæ, maxime emittunt auras ſuaves, & aerem *Odore* perfundunt. Roſæ tam pallidæ, quam rubeæ, dum creſcunt, *Odoris* ſui ſunt tenaces, nec aerem tingunt; adeò ut juxta ſepem earum ambulans, nihil *Odoris* percipias, etiamſi hoc experiaris tempore roris matutini. Laurus itidem, dum creſcit, *Odoris* parum emittit: neque etiã Roſmarinus, aut Amaracus. Id, quod ante omnia, ſuaviſſimo *Odore*, aerem (creſcens) imbuit, eſt Viola; præcipue alba, flore multiplici; quæ bis quotannis floret,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

floret; medio *Aprilis*, & ſub finem *Auguſti*. Ei proxime accedit Roſa Moſchata: tum folia Fragariæ marceſcentis, quæ *halitum* emittunt plane *cardiacum*: Tum flores Vitis, qui apparent in racemis noviter protruſis, ad inſtar pulveris, qualis eſt in caule Plantaginis: Tum Rubus odoratus: Tum Parietaria lutea, quæ gratiſſimum edit *Odorem*, ſata juxta feneſtras Conclavis, aut Cubiculi in imo Solario ſiti: Tum Cariophyllatæ, tam minores, quam majores; Tum flores Tiliæ: Tum Periclymeni flores, eminus locati: Tum flores Lavendulæ. De floribus Fabæ non loquor, quoniam campeſtres ſunt. At ea, quæ aerem, jucundiſſimo *Odore* perfundunt, ſed non niſi calcata, aut contuſa, ſunt tria; Pimpinella, Serpillum, & Mentha Aquatica. Itaque Ambulacra integra his ſunt conſerenda, ut *Odorem* eorum calcando exprimas.

Horti Contentum, (loquor autem de *Hortis Regiis*, ſicut feci de *Ædificiis*,) haud minus triginta jugerum eſſe debet: Atque illud in tres partes dividi convenit: *Graminetum* in introitu; *Fruticetum* ſive *Eremum* in exitu; Et *Hortum præcipuum* in medio: Præter *Ambula-*

bulacra utrinque ad latera. Mihi quidem placet, quatuor jugera *Gramineto* aſſignari; Sex *Fruticeto*; Bis quatuor ad *Ambulacra* ad latera; Et *Horto præcipuo* duodecim. Oblectamentum ex *Gramineto* duplex eſt: Primum quidem oculis, quibus nihil jucundius eſt, quā gramen ſubinde tonſum, & vireſcens: Alterum, quoniam in medio orbita purganda eſt, quâ iri poſſit verſus frontiſpicium *Sepis magnificæ*, quæ *Hortum præcipuum includat*. At quoniam orbita iſta longa erit, neque in magnis ardoribus, anni, aut diei, umbra *Horti* emenda eſt, ambulatione per *Graminetum*, expoſito Sole; ideo *Ambulacra* obtecta, duodecim pedes alta, ex opere lignario, utrinque ad latera *Gramineti* extruenda ſunt per quæ *Hortum* introire poſſis, in umbra continua. Quantum autem ad *Schemata*, & *Figuras*, ex varii coloris terra diſtinctas, quæ ſubjaceant feneſtris *Ædificii*, nugæ planè ſunt. Sæpius videas in placentis talia. Figura quadrata *Horto* optime convenit; quam undique ſepi pulcherrima & arcuata claudi oportet. Arcus extollantur ſupra Columnas, ex opere lignario, pedes decem alti, lati ſex: Spatia autem inter columnas, ejuſ-

dem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

dem dimenſionis ſint cum latitudine Arcus. Supra arcus ſit Sepes continuata, pedes quatuor alta ex opere itidem lignario; & hanc ſupra, ſit Turricula in ſummitate arcus cujuſque extructa, cujus interior capacitas ſufficiat avicularum caveæ excipiendæ. Et ſupra interſtitia arcuum collocentur aliæ aliquæ figuræ inauratæ, continentes lamellas vitri colo.ati, quibus varie ludant radii Solares. Hanc autem Sepem intelligo. ſupra aggerem, haud præcipitem quidem, ſed mediocriter declivem, ſex pedes altum, totum floribus conſitum, erigendam eſſe. Intelligo etiam, ut hæc Quadra *Horti*, non totam Soli latitudinem occupet, ſed ſatis ſpatii, variis Ambulacris conficiendis, utrinque ad latera relinquat; in quæ, obtecta illa *Gramineti Ambulacra*, de quibus diximus, deducant. Verum ad introitum & exitum *Horti*, hujuſmodi *Ambulacra* cum ſepibus, omnino omittenda ſunt: in introitu quidem, ne conſpectum *amœna* illius *ſepis*, à *Gramineto* impediat; in exitu autem, ne proſpectum *Fruticeti* per arcus intercipiat.

Diſpoſitionem ſoli, intra clauſtrum *Sepis*, variandam ad placitum relinquo: Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Hoc interim monens, ut quæcunque ea tandem ſit; nimis curioſa & operoſa ne ſit. *Imagines* exciſas ex Junipero, vel alia materia hortenſi, non probo: Puerilia ſunt iſta. Humiles ſepiculæ rotundæ, inſtar fimbriarum, cum Pyramidibus parvulis, placent. Columnas etiam, & Pyramides altas, ex opere lignario, in aliquibus locis ſparſas, ſepibus veſtitas, recipio. *Ambulacra* ampla & ſpatioſa eſſe volo. *Ambulacra* anguſtiora & obtectiora ad Latera ſummovenda ſunt, neutiquam verò in Pomærio *Horti* præcipui collocanda. Conſulerem etiam ut in medio *Horti* ſit *Monticellus* pulcher, cum tribus aſcenſus ordinibus, & tribus *Ambulacris*, ejus latitudinis, ut quatuor una ambulare poſſint. Et hæc inſuper *Ambulacra* perfecte circularia eſſe ſuadeo, abſque figuris Propugnaculorum. Altitudo autem *Monticelli* triginta pedum eſto: Atque in vertice, *Domicellus* elegans extruatur, cum Caminis venuſte ordinatis, & abſque multo vitro.

Fontes quod attinet, magno ſunt illi ornamento, & refrigerio; ſed Stagna, & Piſcinæ, exulent: *Hortum* enim inſalubrem reddunt, & ſcatentem muſcis, ra-

nis,

nis, & ſimilibus. *Fontes* duorum generum intelligo; Unum qui aquam ſalientem verſet, & diſpergat, cum crateribus ſuis; Alterum nitidum aquæ puræ receptaculum, quadratum, pedum triginta vel quadraginta, illime, ſine cœno, aut piſcibus. Quoad primum, *Imagines* inauratæ, aut marmoreæ, quæ in uſu ſunt, ornamento eſſe recte poſſunt. Sed in eo genere, cardo rei eſt, ita aquam regere, ut perpetuo fluat; nec conſiſtat, aut in cratere, aut in ciſterna; ita ut quiete non ſit decolor; verſa aut in viridem, aut rubrum, aut hujuſmodi; neque muſcum colligat, aut putredinem. Etiam, manu purganda eſt quotidie, ut maneat limpida. Itidem, gradus aliqui aſcenſus ad *Fontem*, & *Pavimentum* circa eum elegans, decori ſunt. Illud alterum *Fontis* genus, quod Balneum ſive Lavacrum dici poteſt, multum ornatus, & curioſitatis, recipere poteſt, quibus non immoramur. Veluti: Ut fundum ſit *imaginibus* decoratum, latera quoque; ſimul hinc inde vitro variorum colorum, & hujuſmodi corporibus politis, & radiantibus, ſplendens; circundatum etiam clauſura humilium ſtatuarum. Sed maximum eſt illud; cujus, in priore genere

Fontium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Fontium, mentionem fecimus; Nimirum, ut aqua ſit in perpetuo motu; aqua ſcilicet, quæ Balneo ſuperior ſit, nutrita; per canales venuſtos inducta; & rurſus, per tubas ſubter terram æqualis dimenſionis, ne aqua diutius conſiſtat, educta. Verùm quoad curioſas inventiones, arcuandi aquas ſine earum effuſione; & eas effingendi in varias formas, (plumarum, poculorum vitreorum, canopæorum, campanarum, & ſimilium;) etiam rupes artificioſas, & hujuſmodi; Sunt illa quidem ſpectatu jucunda, ſed nihil ad ſalubritatem, aut ſuavitatem.

Fruticetum autem, quod tertiam totius *Horti* partem poſuimus, velim ut ad ſimilitudinem naturalis *Deſerti* propè accedat. Arbores in illo plantari nolo; niſi quod in aliquibus locis, erigi præcipio arborum ſeries, quæ in vertice *Ambulacra* contineant, ramis arborum çooperta, cum feneſtris. Subjaceat autem pars ſoli floribus odoris ſuavis abunde conſita, qui auras in ſuperius exhalent; aliàs *Fruticetum* apertum eſſe ſine arboribus velim. Dumeta tamẽ ſpargi placet, ex Rubo odorato, Periclymeno, & Vite ſylveſtri: Terram autem ubique conſitam volo, Violis, Fragis præcipuè,

cipuè, & Primulis Veris. Hæ enim plantæ jucundum ſpirant *Odorem*, & in umbrâ feliciter creſcunt. *Dumeta* autem, & *Ambulacra* ſuper arbores, ſpargi volumus ad placitum, non ordine aliquo collocari. Probo etiam cumulos parvos, inſtar eorum quos talpæ erigunt, (quales in Ericetis campeſtribus eſſe ſolent,) alios Serpillo, Cariophyllatis minoribus alios, alios Chamædri quæ florem præbet pulchrum, alios Pervinca, alios Violis, Fragis alios, Floribus Paralyſis alios, Bellidibus alios, alios Roſis rubris, alios Liliis convallium, alios Armeriis rubris, alios Helleboro flore purpureo, & Floribus ſimilibus, ſuavibus, & bellis, conſitos. Pars etiam cumulorum habeat in vertice Frutices; Eæ ſint, Roſa; Juniperus; Aquifolia; Oxyacantha; (Sed hæc rarior propter Odoris gravitatem dum floret;) Ribeſium baccis rubris; Uva criſpa; Roſmarinus; Laurus; Rubus odoratus; & id genus aliæ. Frutices autem ferro reſecandæ ſunt, ne deformiter excreſcant.

Jam Solum utrinque ad latera, in *Ambulacra privata*, pro quavis diei parte umbroſa, diſtribuendum eſt. Ex iis etiam quædam, à ventis aſperioribus ita

muni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

munienda ſunt, ut in iis ſpatiare poſſit quis, tanquam in porticu. Quinetiam, ob eandem cauſſam, videlicet ut venti arceantur, ad exitus claudenda ſunt. Et hæc clauſa *Ambulacra*, præcipue ſabulo ſubſternenda ſunt, abſque gramine, ne in udo ambulatio ſit. In pleriſque horum *Ambulacrorum*, arbores fructiferæ omnigenæ collocandæ ſunt, tam ad parietes exteros, quam in ordinibus interius. Et hoc in genere obſervari debet, ut terra elevata, in qua arbores fructiferæ plantantur, ſit lata, humilis, & molliter aſcendens: & floribus ſuavibus conſita, ſed raris, ne ſucco defraudent arbores. Ad exitus Soli lateralis utrinque, monticellos fieri probo, ad talem altitudinem parietis exterioris, ut in monticello ſtanti, in agros pateat proſpectus.

Rurſus, quoad *Hortum* præcipuum, non negarem, in eo confici debere *Ambulacra* quædam, eaque minime anguſta, arboribus fructiferis utrinque conſita. Quin & arboreta aliqua, arborum fructiferarum prope conſitarum; & Umbracula artificioſa & bella cum ſedibus ordine elegante locata: verum hæc, nullo modo, nimis confertim; Relinquendus eſt enim *Hortus* præcipuus apertior,

& aere

& aere perflabilis, & liber. Umbram enim quæras velim, in Ambulacris lateralibus, ubi in ardoribus anni, vel diei, ambules. *Hortus* ſiquidem præcipuus, comparatus eſt in temperatiores anni partes, vernas, & autumnales; æſtate autem, ad matutina & veſpertina tempora, aut etiam ad dies nubiloſos.

Aviaria non probo, niſi tantæ ſint amplitudinis, ut ceſpites graminei ſubſterni queant; fruticibus etiam & arbuſculis vivis conſerantur; ut *aves* liberius volitent, & ſe per diverſa oblectare, & componere poſſint; utque nulla in area avearii conſpiciatur ſpurcities.

Quantum vero ad *Ambulacra* in *clivis*, & variis aſcenſibus amœnis conficienda, illa Naturæ dona ſunt, nec ubique extrui poſſunt: Nos autem ea poſuimus, quæ omni loco conveniunt.

Horti itaque *Regii* figuram jam delineavimus, partim præceptis, partim modulo generali, ſed minimè accurato. Et hac in re ſumptibus minime pepercimus. Sed ad *Principes* id nihil eſt, qui, ut nunc fit, plerunque *Hortulanos* conſulunt; atque haud minore ſumptu, varia, parum cum judicio, componunt: addentes etiam quandoque ſtatuas, & alia

ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ad magnificentiam, & pompam; ſed ad genuinam *Hortorum* voluptatem, & amœnitatem, nihil conducentia.

XLV.
DE OFFICIO JUDICIS.

GEneraliter, melius eſt, per Verba *negotiari,* quàm per Literas; & per Interceſſionem perſonæ tertiæ, quam per Seipſum. Literæ utiles ſunt, cum quis, per Literas itidem, reſponſum elicere deſiderat; vel ubi ſua interſit, Exemplaria Literarum, quas ſcripſit, producere, & monſtrare: Denique, ubi metuere quis merito poſſit, ne ſermo interrumpatur, aut per portiones audiatur. Contrà, viva voce tractare præſtat, cum facies hominis reverentiam incuſſura ſit; ut fit plerunque in colloquio cum inferiore: aut in rebus, quas extremis tantum digitis tangere convenit; in quibus oculus loquentis, in vultum & geſtum alterius intentus, monere poſſit, quouſque procedere liceat; & generaliter, quando libertatem quiſ ſibi retinere cupit, vel dedicendi, vel interpretandi ea quæ dixerit. In tractando per alios, cautius & melius fuerit, eos eligere, qui ſimpli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſimplicioris ſunt ingenii; quos probabile eſt, illa, quæ in mandatis habent, executuros; & ſucceſſum rei fideliter narraturos: quam eos, qui ex aliorum negotiis, aliquid in ſe honoris aut utilitatis transferre, callidi ſunt: atque ea, quæ referent, verbis emollient, ut impenſe placeant. Tales etiam adhibe, qui *negotio*, cui præficiuntur, faveant; id enim induſtriam acuit: atque inſuper tales, qui cum re quam tractant congruitatem quandam habent; veluti, audaces ad expoſtulandum; blandos ad perſuadendum; aſtutos ad obſervandum & rimandum; protervos, & paulo abſurdiores, ad res, quæ aliquid iniqui habent, tranſigendas. Tales etiam adhibe, qui in *Negotiis* tuis antea tractandis, felices fuerunt, & obtinuerunt; Hoc enim confidentiam parit; & omnem lapidem movebunt, quo veluti præſcriptionem tueantur. Melius fuerit, hominem cum quo *negotiaris*, primo leviter deguſtare, & quaſi ex longinquo, quam ab initio Summam rei proponere; Niſi forte in animo ſit; brevi illum aliqua quæſtiuncula, irretire, & opprimere. Præſtat cum illis *negotiari*, qui in ambitu ſunt, quam cum illis, qui deſideria ſua ſunt adepti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Si cum alio ſub conditione *negotieris*, prima veluti occupatio, aut poſſeſſio votorum, in præcipuis numeranda: Id autem cum ratione poſtulare nequis, niſi aut natura rei talis ſit quæ præcedere debeat; aut alteri commode inſinuare poſſis illum opera tua in aliis uſurum; aut denique habearis ipſe pro homine imprimis integro & verace. Omnis *Negotiatio* eo ſpectat; aut ut *detegat* aliquid; aut ut *efficiat*. *Detegunt* ſe homines, vel animum ſuum communicando; vel cum ira commoti ſunt, nec ſe bene cohibere ſciunt; vel cum ex improviſo opprimuntur, vel cum neceſſitate quadam adiguntur, non habentes quod prætexant. Si quem ad *nutum* fingere cupias, ut inde *efficias* aliquid; aut inclinationes & mores ejus bene cognoſcendi, ut eum manu ducas; aut fines ejus perſpiciendi, ut ſuadeas; aut infirmitates ejus, & ea quibus obnoxius eſt, exploranda, ut terreas; aut denique amici ejus, qui plurimum apud eum valent, conciliandi, ut eo modo regere poſſis. In *tractando* cum Callidis & doloſis, verbis eorum minimè credendum, niſi fines & intentiones eorum habeas verborum interpretes: Quin & optimum fuerit, pauca apud il-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

los loqui, & quæ minimè expectant. In rebus quibuſcunque difficilioribus, non expectandum, ut quis ſimul, & ſerat, & metat; ſed præparatione opus eſt, ut per gradus matureſcant.

XLVI.
DE CLIENTIBUS, FAMULIS, & AMICIS.

Clientes ſumptuoſi minime admittendi; ne dum quis caudæ pennas adauget, alarum pennas præſcindat. Eos autem ſumptuoſos intelligo, non ſolum qui impenſis gravant, ſed etiam qui petitionibus moleſti & importuni ſunt. *Clientes* communes, conditiones alias, expectare non debent, extra favorem, commendationem ſi opus ſit, & ab injuria protectionem. *Clientes* autem & *Amici factioſi*, adhuc magis vitandi, qui alicui ſe applicant, non tam ex amore ipſius cui famulantur; quàm ex odio verſus alium concepto. Unde ſæpenumerò ſequitur animorum illa abalienatio, quam videre eſt inter potentiores. Similiter, *Clientes* illi glorioſi, qui in hoc incumbunt, ut loco buccinarum ſint, ad laudes eorum reſonandas, quibus famulantur,

haud parum nocent: Etenim negotia ſutilitate ſuâ corrumpunt: tum vero honorem Domini ſui, (ſi quis vere rem reputet,) exportant, & mercem invidiæ invehunt. Eſt & aliud genus *Clientū* prorſus periculoſum; qui nil aliud quam Speculatores ſunt, & ſecreta familiæ rimantur, ac rurſus aliorum auribus inſuſurrant: Attamen hujuſmodi homines, apud Dominos ſuos, ſæpenumero in ſummo pretio habentur; ſiquidem officioſi ſunt, & ſuſurros fere commutant. *Clientelæ* hominum Ordinis cujuſpiam, ſi ejuſdem cum *Patrono* Ordinis ſint, (veluti militum verſus illum qui præfecturam in bellis geſſit, & hujuſmodi,) ſemper pro re decorâ habitum eſt, & in bonam partem acceptum, etiam in *Monarchiis*; modò abſit pompa nimia, & popularitas. Verum *Clientela*, omnium maxime honorifica, ea eſt; Ut quis *Patronum* ſe profiteatur, eorum qui virtute & meritis clarent, cujuſcunque Ordinis ſint, vel Conditionis. Attamen ubi nulla inſignis cernitur in meritis diſſimilitudo, præſtat mediocribus patrocinari, quam eminentioribus. Atque inſuper, ſi verum omninò dicendum ſit, in ſeculis aliquanto corruptioribus, homines

mines

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mines induſtrii & ſatagentes, uſui magis ſunt, quam vera virtute prædìti. Certè, in imperando, optimum eſt, ejuſdem gradus Subditos, pari comitate tractare: Paucos enim immenſa gratia proſequi, ipſos magis inſolentes, reliquos malevolos efficiet; quandoquidem Ordinis paritas æquas gratiæ conditiones, tanquam ex debito poſcit. Verum econtrà, in iis, quæ favoris meri ſunt, prodeſt cum delectu afficere; Nam eos, qui benignius tractantur, impenſe gratos reddet, cæteros imprimis officioſos: Neq; de hoc meritò conqueratur quiſpiam, cum omnia ex gratia, non ex debito prodeant. Rectè cavetur, ne ſub initiis immoderatius aliquem favore proſequaris; Nam quæ tractu temporis ſequentur, vix iſtis initiis reſpondere poſſunt. Fingi, (quod ajunt,) & regi, ab *Amico* aliquo, tutum non eſt: Etenim mollitiem quandam animi prodit; tum verò convitiis & ſcandalo occaſionem præbet: Plurimi enim, qui nos ipſos immediate non perſtrinxiſſent, *Amicum* illum noſtrum contumeliis afficere non verebuntur; atque eo modo honorem noſtrum vulnerabunt. Attamen, plurium poteſtati ſubjici, & veluti in partes

 diſtra-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

diſtrahi, adhuc pejus; Hoc enim nos reddet, poſtremæ (ut nunc loquuntur,) editionis, & plenos inconſtantiæ. Deliberare cum *Amicis* aliquot paucis, honorabile ſane & utile: *Spectatores enim ſæpenumerò plus vident, quam Luſores:* Atque, (ut Adagio dicitur,) *Vallis optimè collem monſtrat. Amicitia* vera in Orbe, rara admodum; & minimè omnium ea quæ inter æquales; quod genus apud veteres celebrari ſolebat. Si qua eſt, ea reperietur inter ſuperiorem & inferiorem; fortunæ quorum, altera alteram, comprehendere poſſint.

XLVII.
DE SUPPLICANTIBUS.

SUſcipiuntur complura *Negotia* & *Inventa* mala; & *Petitiones privatæ* bonum corrumpunt publicum. Suſcipiuntur etiam complura *Negotia* in ſe bona, ſed animo non bono: intelligo, non ſolum corrupto, ſed etiam callido; abſque ullâ perficiendi *Negotii* intentione. Non deſunt, qui *Petitiones* in manus ſuas recipiunt, & operam avidè pollicentur, quibus tamen ut cum effectu procedant, curæ non eſt: verum ſi animad-

advertant, rem aliorum conatu ſucceſſuram, ipſi quoque gratiam aucupabuntur; aut certè mercedem aliquam ſecundariam captabunt; aut denique *Supplicantis* ſpes dum negotium vertitur, in uſum proprium convertent. Alii *Petitiones* amplectuntur, eo ſolum animo, ut negotiis aliorum, quæ ſimul tractantur, impedimenta injiciant: vel ut aliquid obiter deferant & informent, cujus alias prætextum idoneum parare non potuerint; de *Petitione* ipſa, cum ſibi hoc modo conſuluerint, nihil ſolliciti: vel generaliter, ut per aliorum negotia, negotiis ſuis pontem ſternant. Imò & alii tam mala fide agunt, ut *Petitiones* ſuſcipiant conſilio deliberato eos deſtituendi, quo Competitori, aut Adverſario gratificentur.

Certè ſi quis rem rite perpendat, comitatur omnem *Petitionem*, jus quoddam, vel æquitatis, ſi ſit *petitio* Juſtitiæ; vel meriti, ſi ſit *petitio* Gratiæ. Si quem moveat inclinatio propria, ut parti iniquiori faveat, in Cauſſa Judiciali, utatur potius auctoritate ſua, ut rem componat, quam ut obtineat. Si quem moveat inclinatio propria, ut favore ſuo minus merentem impertiat, in Cauſſa Gratiæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

abſtineat ſaltem ab omni calumnia, & maledicentia, in melius merentem. *Petitiones*, quas ipſe non ſatis intelligis, Amico alicui fido & ſagaci demanda; qui referat, an ejuſmodi ſint, quas ſalvo honore promovere poſſis: verum prudenti & anxio judicio Amicus ille deligendus; alias quidlibet tibi imponet. *Supplicantes*, his temporibus, adeo mora, & procraſtinationibus, cruciantur, ut Veracitas & Candor; vel in negotium primitus recuſando; vel in ſucceſſum ejus qualem-qualem animo ſimplici referendo; vel in gratiam non ultra quam par eſt captando; res facta ſit, non ſolum laudabilis, verumetiam gratioſa. In *Petitionibus* Gratiæ, prima *Petitionis* oblatio, nullius debet eſſe momenti; Eo uſque *Supplicantis* fides, in re illa patefacienda, valere poſſit, ut ſi notitia ejus, aliunde quam per eum haberi non potuiſſet; hoc ei fraudi non ſit; ſed potius remuneretur. Valorem ejus, quod petitur, ignorare, imperitia quædam eſt; non ſecus ac æquitatem ejuſdem oſcitanter prætervehi, malam arguit conſcientiam. *Petitiones* ſedulo occultare, non modicum prodeſt ad obtinendum; Spes enim jactare, Competitorum licet

alios

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

alios deterrere poſſit, alios tamen acuet, & excitabit. Verum temporum opportunitates, ante omnia, in *Petitionibus* valent. Temporum inquam, non tantum reſpectu eorum in quorum poteſtate poſitum eſt, *Petitiones* vel rejicere, vel concedere; verumetiam reſpectu eorum, à quibus juſte metuendum, ne ſe illis opponant. In delectu ejus, cui *Petitionis* tuæ curam demandes, reſpicias magis aptitudinem, quam amplitudinem; atque eum potius adhibe, qui paucioribus negotiis ſe immiſcet, quam qui omnia amplectitur. Denegatæ *Petitionis* iteratio conceſſioni ipſi quandoque æquipollet; modo quis ſe, nec animo dejectum, nec male affectum, oſtendat; *Iniquum petas, ut æquum feras*; Regula non mala, ubi quis gratia floreat; Alias enim, conſultius foret, gradibus quibuſdam, ad id quod petis, aſcendere, & aliquid ſaltem impetrare: Qui enim, in principio, *Supplicantis* erga ſe ſtudium, amittere non dubitaſſet; is, in fine, & *ſtudium Supplicantis*, & *beneficium* prius *collatum*, ſimul amittere non ſuſtinebit. Nihil tam leve videtur, quam viros præpotentes, de *Literis* ſuis interpellare; cum tamen, ſi *Literæ* illæ, in cauſſis minus honeſtis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

& juſtis volitent, tantum de exiſtimatione ſcribentis depereat. Non invenitur in Rebuſpublicis perniciosſius hominum genus, quam generales iſti *Petitionum Concinnatores*; Etenim peſtes plane ſunt, & lues, negotiorum publicorum.

XVLIII.
DE STUDIIS, & LECTIONE LIBRORUM.

Studia, & *Lectiones Librorum*, aut Meditationum voluptati, aut Orationis ornamento, aut Negotiorum ſubſidio, inſerviunt. Uſus eorum, quatenus ad voluptatem, in ſeceſſu & otio imprimis percipitur: Quatenus ad Orationis ornamenta, in ſermone tam familiari, quam ſolenni, locum habet; Quatenus vero ad Negotiorum ſubſidium, huc ſpectat; ut accuratiorę judicio, res & ſuſcipiantur & diſponantur. Etenim, homines, rerum gerendarum gnari, ad negotia exequenda, idonei fortaſſe ſunt; & in ſpecialibus, judicio non malo utuntur: verum Conſilia de Summis rerum, eorumque Inventio & Adminiſtratio recta, felicius à *Literatis* promanant. Temporis nimium in *Lectione* & *Studiis* tere-

terere, ſpecioſa quædam ſocordia eſt; Iiſdem ad Ornatum mollius abuti, affectatio mera eſt, quæ ſeipſam prodit; De rebus autem, ex Regulis Artis judicare, *Scholam* omnino ſapit, nec bene ſuccedit. Naturam *Literæ* perficiunt, ab experientia autem ipſæ perficiuntur. Dotes enim naturales, inſtar plantarum ſunt, ſponte provenientium, quæ culturam & falcem artis deſiderant: *Literæ*, econtra, generalia nimis præcipiunt, niſi ab experientia determinentur. Callidi *Literas* contemnunt; ſimplices admirantur; prudentes, opera earum, quantum par eſt, utuntur: Neque enim *Literæ* verum ſui uſum ſatis edocent; Sed hæc res, prudentia quædam eſt, extra eas, & ſupra eas ſita, obſervatione tantum comparata. *Libros* non legas animo contradicendi, & diſputationum præliis concertandi; neque rurſus omnia pro conceſſis accipiendi, aut in verba auctoris jurandi; neque denique in ſermonibus te venditandi; ſed ut addiſcas, ponderes, & judicio tuo aliquatenus utaris. Sunt *Libri*, quos leviter tantum deguſtare convenit; ſunt quos deglutire, curſimque legere oportet; ſunt denique, ſed pauci admodum, quos ruminare & digerere

par

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

par eſt: Hoc eſt; *Libri* quidam, per partes tantum inſpiciendi; alii perlegendi quidem, ſed non multum temporis, in iiſdem evolvendis, inſumendum; alii autem pauci diligenter evolvendi,& adhibita attentione ſingulari. Invenies etiam *Libros* haud paucos,quos per alios, & vicaria opera, legere ſufficiat,eorumque Compendia tantum deſumere; Verum hoc fieri nolim,præterquam in Argumentis humilioribus, & Auctoribus minoris pretii: Alias enim, *Libri* (ut ſic dicam) diſtillati, inſtar aquarum diſtillatarum, quas vulgo mercantur, erunt penitus inſipidi. *Lectio* copioſum reddit, & bene inſtructum;*Diſputationes* & *Colloquia* promptum & facilem;*Scriptio* autem, & *Notarum collectio*, perlecta in animo imprimit, & altius figit. Itaque ſi quis in *notando*, ſegnis ſit, aut faſtidioſus, memoria illi opus eſt bona;ſi *Colloquiis* ſe non exerceat, requiritur ei ingenium promptum; ſin in legendo parcus ſit, hoc ſolum relinquitur, ut artificio quopiam utatur, quò videatur ea ſcire, quæ neſcit.*Hiſtoriarum Lectio* prudentes efficit; *Poetarum*,ingenioſos; *Artes Mathematicæ* ſubtilitatem donant; *Naturalis Philoſophia* judicium profundum parit;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

rit; *Moralis* gravitatem quandam morum conciliat; *Dialectica* & *Rhetorica* pugnacem reddunt, & ad contentiones alacrem; *Abeunt* (ut ait ille,) *ſtudia in mores.* Quin & vix occurrit, in intellectu, impedimentum aliquod inſitum, aut naturale, quod non *Studio* quopiam idoneo, emendari & edolari poſſit: Quēadmodum morbi corporis, exercitiis quibuſdam propriis, levari poſſint. Globulorum luſus calculo & renibus ſalubris; Sagittatio pulmonibus & thoraci; Lenis deambulatio ventriculo; Equitatio capiti, & ſimilia. Eodem modo, ſi cui ſit ingenium vagum & volucre, *Mathematicis* incumbat: In demonſtrationibus enim *Mathematicis*, ſi mens vel minimum aberret, de novo incipiendum eſt: Si cuipiam ingenium ſit minus aptum, ad rerum differentias & diſtinctiones eruendas, ad *Scholaſticos* ſe conferat: Illi enim *Cymini Sectores* ſunt: Si quis ad tranſcurſus ingenii ſegnis ſit, nec alia in aliorum probationem, & illuſtrationem, accerſere, & arripere dextre, noverit, Iure-Conſultorum Caſus evolvat: Adeo ut ſinguli intellectus morbi, ex *Literis*, medicinas proprias comparare ſibi poſſint.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XLIX.
DE FACTIONIBUS.

PLurimi Opinionem minime ſanam foverunt; Hanc nimirum; Principi, in Status ſui adminiſtratione, & Viro magno, in Actionum ſuarum directione, ad *Factiones*, quæ invaluerunt, præcipue reſpiciendum; Atque hanc principalem prudentiæ partem eſſe: Cum econtra, facultas hæc prudentiæ, quam maxime vigeat, vel in diſponendis rebus, quæ ad omnes ſine diſcrimine pertinent, & in quibus homines diverſarum *Factionum* coeunt; vel in palpandis, conciliandis, & tractandis ſingulis. Neque tamen aſſero, *Factionum* debitam conſiderationem, eſſe negligendam. Humilioris fortunæ viri, cum in ambitu ſint, alicui parti adhærere debent; verum potentioribus, & jampridem honorem adeptis, conſultius eſt, æquos ſe præſtare, in neutram partem propendendo. Quin & in ambientibus, ita caute adhærere, ut videatur quis alteri ex partibus addictus, & tamen parti adverſæ minime odioſus, viam quandam ſternit ad honores, per medium *Factionum*. *Factio* inferior,

rior, & debilior, in conjunctione, plerunque firmior, &conſtantior: Et non rarò obſervari poterit, paucos qui obſtinati & pertinaces ſint, *Factionem* numeroſiorem, ſed tamen moderatam, in fine defatigare, & depellere. *Factionum* altera poſtquam extincta fuerit, illa quæ manet, in *Factiones* novas diſrumpitur; Veluti, *Factio Luculli, & Optimatum,* ad tempus aliquod, ſe in ſatis magno vigore, contra factionem *Pompeii & Cæſaris,* ſuſtinuit; Verum poſtquam Auctoritas *Senatus, & Optimatum,* deprimebatur; *Factio* ipſius *Cæſaris & Pompeii,* in partes propediem ſciſſa eſt. Similiter, *Factio Antonii, & Octaviani Cæſaris,* contra *Brutum & Caſſium,* ad tempus aliquod duravit; ſed deletis Copiis *Bruti & Caſſii, Antonius & Octavianus,* cum partibus ſuis, paulò poſt diſſilierunt. Exempla hæc (dices) ad *Factiones Bellicoſas* ſpectant; Sed idem in *Factionibus privatis* tenet. Itaque, in *Factionibus* qui ſecundas antea tenebant, *Factione ſciſſa,* ſæpius primas tenent: contrà tamen, haud raro, poteſtate omni excidunt: Complures enim in oppoſitione tantum valent; quâ ceſſante, actutum deveniunt inutiles. Obſervatu dignum, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

quod ſæpè evenit; plurimos nimirum, poſtquam voti compotes ſint, & in dignitate quam ambierunt collocati; continuo ſe applicare contrariæ *Factioni*; exiſtimantes forſitan, ſe de alterius *Factionis* affectu & ſtudiis, jamdudum certos eſſe; itaque ad Amicos novos conciliandos ſe comparare. Proditor in *Factionibus* plerunque rem obtinet; Poſtquam enim, res diutius, tanquam in æquilibrio, ſuſpenſæ hæſiſſent, tum demum unius alicujus in partes contrarias tranſitio, victoriam refert; in eumque gratiæ omnes cumulatæ. Indifferens illa inter partes proceſſio, neutri inclinando, non ſemper ab animo moderato procedit; ſed à conſilio callido, quandoquidem proximus ſibi quiſque ſit, atque ex utraque *Factione* utilitatem demetere ſperet. Certe in *Italia*, in ſuſpicionem incurrit Papa, de quo vox illa, in vulgus volitat; *Padre commune*. Tum etiam in ſignum trahitur, *Papam* illum, omnia ad familiæ ſuæ amplitudinem referre, in animo habere. *Regibus* imprimis cavendum eſt, ne *Factioni* alicui Subditorum ſuorum, ſe ex profeſſo adjungant: *Ligæ* enim *Confœderationis*, intra Statum quempiam, *Monarchiis* ſemper exitiales: Siqui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Siquidem obligationem introducunt obligatione ipſa *Imperii* validiorem, atque *Regem* conſtituunt; *tanquam unum ex nobis :* Id quod cernere erat in *Liga Franciæ*. Cum *Factiones* , manu forti, & palam, concertant, ſignum eſt Imperii in *Regibus* labaſcentis; multumque præjudicat, ipſorum & auctoritati, & negotiis. Motus *Factionum*, ſub *Regibus* , ſimiles eſſe debent, motibus, (ut *Aſtronomi* loquuntur,) *orbium inferiorum* ; qui ſuos habent motus proprios, ſed interim, converſione *Primi Mobilis* , cum obſequio, circumferuntur.

L.

DE CÆREMONIIS CIVILIBUS, ET DECORO.

QUi *Realis* ſolummodò eſt, ei multâ virtute opus duco; Sicut Gemma, quæ ſine ornamento omni inſeritur , è puriſſimis & nitidiſſimis eſſe debet. Verum, ſi quis diligenter animadvertat, fit in laude, quod fit in lucro : Obtinet enim Proverbium illud ; *Lucra levia crumenam efficere gravem*. Siquidem, lucra levia frequenter redeunt , cum majora rarius ſe offerant. Similiter, veriſſimum

eſt ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

eſt, virtutes exiguas magnas conciliare laudes, quia perpetuus earum uſus eſt; tum in obſervationem Hominum incurrunt: Cum econtra, virtutis alicujus magnæ exercendæ occaſio, rarò admodum obtingit. Itaque ad famam & exiſtimationem alicujus multum juvat, &, (quemadmodum *Iſabella*, *Regina Caſtiliana* dicere ſolebat,) *inſtar Epiſtolarum commendatitiarum, quæ nunquam non præſto ſint*, haberi poſſit; ſi quis *Formulis* utetur *diſcretis* & *decoris*. Ad has addiſcendas, nihil ferme aliud requiritur, quam ut eas quis non contemnat: ita enim in aliorum moribus eaſdem obſervabit; de reliquo autem nemo ſibi diffidat. Si enim majorem illis operam navabit, de pretio decident: quod in illo potiſſimum ſitum eſt, ut tanquam nativæ videantur, & minimè affectatæ. Nonnullorū vultus, & geſtus, & externa alia, inſtar verſus ſunt, in quibus ſyllabæ ſingulæ mēſurantur; Quî poterit magna comprehendere, qui ſe tam puſillis rebus ſubmittit? *Cæremoniis decentibus*, erga alios, omninò abſtinere, perinde eſt ac ſi doceas, eaſdem illos erga te negligere; quo pacto teipſum facies viliorem. Præcipuè, nequaquam omittendæ

erga

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

erga illos, quibuſcum familiaritate minime conjunctus es: neque erga homines ingenio faſtidioſo. Verum, exceſſus in illis, & locutio plane hyperbolica, (quali nonnulli utuntur,) non ſolum res moleſta, ſed etiam fidẽ & pondus, eorum quæ dicuntur, omnino minuit. Eſt proculdubio modus, artificioſæ cujuſdam inſinuationis, in verbis ipſis, inter *Formulas* communes, qui homines revera ineſcat, & mirificè afficit; qui eximie alicui prodeſt, ſi quis ejus viam calleat. Inter æquales, de familiaritate ſollicitum eſſe, nihil opus eſt; quare reprime te paululùm, & dignitatem tuam tuere: At inter inferiores nõ deerit reverentia; Itaque inter illos, benigne te gerere, & cum familiaritate quadam, non incongruum eſt. Qui in ſermone aliquo, aut re, nimius eſt, adeò ut ſatietatem inducat, valorem ſuiipſius minuit. Aliis ſe applicare, bonum eſt; modo cum ſignificatione quadam fiat, hoc non ex facilitate prodire, ſed ex comitate & urbanitate. Præceptum non contemnendum eſt; Cum in alterius ſententiam iveris, aliquid ſemper de proprio addere: Exempli gratia; Opinioni ejus ſuffragaris? Cum diſtinctione, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ne, & non alias, fiat: Propoſitioni ejus annuere libet? Fiat ſub modo aliquo vel conditione: Conſilium ejus ſequi & amplecti viſum eſt? Novi alicujus argumenti pondus addas, propter quod in partes ejus tranſire videaris. Cavendum imprimis, ne *Magiſter* in *Cæremoniis* & *Formulis*, habearis: Id enim ſi fiet, utcunque virtute verâ emineas, audies tamen ab invidis, in nominis tui detrimentum, *Vrbanus* tantum & *Affectator*. Etiam negotiis damnoſum eſt, ſi quis *Formulas* nimium affectet; vel in opportunitatibus & temporibus deligendis, impenſe curioſus ſit. *Salomon* inquit; *Qui obſervat ventum, non ſeminat; & qui conſiderat nubes, nunquam metet*; Prudens opportunitates plures faciet, quam inveniet. *Mores* hominum externi, *veſtibus* eorum ſimiles eſſe debent; Non ſint nimis concinni, nec corpus coarctantes; Sed qui libertatem præbeant, ad exercitia, & motũ quemlibet.

LI.
DE LAUDE.

L*Aus* virtutis reflexio eſt. Atque, ut fit in ſpeculis, trahit aliquid è natura cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

râ corporis, quod reflexionem præbet. Si à vulgo proficiſcitur, ut plurimum, reflexio illa prava eſt, & falſa; & vanos potius ac tumidos, quam vera virtute præditos, comitatur. Sub captum ſiquidem vulgi, virtutes complures, quæ excellunt, non cadunt. Virtutes minores, ab iis, *Laudes* extorquent; mediæ, admirationem quandam vel ſtuporem, illis incutiunt; ſublimes autem, in ſenſum aut perceptionem eorum, prorſus non veniunt. Sed apparitiones virtutum, & *ſpecies virtutibus ſimiles*; illos afficiunt quam maxime. Sanè, *Fama* fluvio ſimilis eſt, quæ levia & inflata attollit, gravia & ſolida mergit. Quod ſi Viri etiam judicii profundioris, & dignitatis, cum vulgo concurrunt, tum id, quod Scriptura dicit, contingit; *Nomen bonum inſtar unguenti fragrantis.* Omnia undique replet, neque facile evaneſcit. Etenim odores unguentorum, durabiles magis ſunt, quam florum. *Laudum* tot conditiones fallaces ſunt, ut *Laus* merito in ſuſpicionem venire poſſit. *Laudes* quædam ab *adulatione* ſola prodeunt; Quod ſi *Adulator* ſit vulgaris, Attributis quibuſdam utetur communibus, & quæ omnibus competere

poſſint;

poſſint; non quæſitis aut appoſitis; *Adulator* callidior ſi ſit, veſtigia premet *Adulatoris* principalis; intelligo, Tuiipſius; Et in quibus tibi places, aut teipſum excellere putas, iis *Adulator* inhærebit maxime: Sin *Adulator* ſit impudens, & perfrictæ frontis, tum demum, in quibus conſcius tibi ſis defectus tui, & ad quæ maxime erubeſcis, ea *Adulator* tibi vel præcipue imputabit, & affiget, per vim, ſpreta conſcientia. *Laudes* nonnullæ, à voluntate bona cum reverentia conjuncta, proficiſcuntur; quæ ſanè *Laudum* formula, *Principibus*, & Viris quibuſcunque dignioribus, debetur; *Laudando præcipere:* Cum ſcilicet apud illos prædicando, quales ſint, humiliter moneas, quales eſſe debeant. Sunt qui *Laudibus* quandoque onerantur, animo malitioſo; ad conflandam invidiam, & odia concitanda, *Peſſimum genus inimicorum laudantium*; Ut ait ille: Adeò ut apud *Græcos*, in Proverbium exierit; *Ei, qui in malum ſuum laudaretur, puſtulam nari continuò adnaturam*: Sicut apud nos vulgo dicitur; *Cum quis mentiatur, metuendum ne ejus linguæ, ſcabies propediem oboriatur.* Illud aſſerere licet, *Laudes* moderatas, tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

peſtive irrogatas, & minime vulgares, honori vel maxime eſſe. Dictum eſt *Salomonis*; *Qui benedicit proximo ſuo voce grandi, de nocte conſurgens, maledicenti ſimilis erit*; Etenim, vel hominem, vel rem aliquam, ad cœlum uſque evehere, contradictionem irritat, & deriſui exponit. Veruntamen, ut ſeipſum *laudare*, ſervato decoro, vix conceditur, niſi in caſibus admodum raris; ita vocationem ſuam, & munus quod gerit, aut ſtudia quibus ſe addixit, *laudare* quis cum venia poſſit, imo cum ſpecie quadam magnanimitatis. *Cardinales Romani*, (qui Theologi ſunt; & Fratres & Scholaſtici,) verbum uſurpant, extremi contemptus & convitii, erga negotia Civilia: Vocant enim negotia Civilia, (veluti, Belli, Legationum, Iudiciorum, & hujuſmodi,) *Hiſpanico vocobulo*, *Sbirrarias*; quod ſonat, Munera Lictorum & Scribarum. Ac ſi artes illæ memoratæ, magis ejuſmodi homines, quam in faſtigio *Cardinalatus* poſitos, decerent: Et tamen, (ſi res ritè ponderetur,) Speculativa cum Civilibus nõ male miſcentur. *Sanctus Paulus*, cum de ſeipſo gloriatur, illud nonnunquam interponit; *Vt ſtultus loquor*: At cum de

Voca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Vocatione ſua verba facit, nihil veretur dicere; *Magnificabo Apoſtolatum meum.*

LII.
DE VANA GLORIA.

ELeganter quidem *Æſopus*; *Muſca ſedens ſuper radium rotæ currus, ita ſecum; Quantum pulverem moveo?* Similiter, exiſtunt quidam futiles & vani, qui, cum aliquid vel ſponte procedit, vel manu potentiore cietur, ſi modo ipſi vel minimam rei partem attigerint, continuo putant ſe machinam totam vertere. *Glorioſi* ſemper Factioſi; Etenim nulla oſtentatio ſine comparatione ſui eſt. Quin & violenti ut ſint, neceſſe eſt, ut quæ verbis jactitarunt, revera præſtent. Neque, taciturni omnino eſſe poſſunt; ideoque opere, ut plurimum, deſtituuntur; Sicut *Gallis* in Proverbium abiit; *Beaucoup de bruit, peu de fruit: Strepitus multum, fructus parum.* Attamen, ſine controverſia, hujuſmodi ingeniis, in Civilibus, aliquando uti prodeſt. Si fama excitanda ſit, vel opinio late ſpargenda, ſive virtutis, ſive potentiæ, iſtiuſmodi homines Buccinatores egregii ſunt. Rurſus, ſicut pruden-

ter notat *Livius*, circa Tractatus *Antiochi* & *Ætolorum*; *Mendacia reciproca, & ex utraque parte, quandoque magno uſui eſſe poſſunt*; Veluti, cum quis inter *Principes* duos negotietur, ut eos ad bellum indicendum, *Principi* tertio concitet; atque hoc ut efficiat, unius copias apud alterum, ſupra modum, & veritatem, viciſſim attollat. Quin & hoc fit quandoque, ut qui inter privatos tractet, apud utrunque exiſtimationem ſuam augeat, artificioſe inſinuando, ſe apud alterutrum plus poſſe, quam revera poteſt. Atque in his, & hujuſmodi haud raro accidit, ut aliquid ex nihilo producatur: Mendacia enim opinionem ingenerare ſufficiunt; Opinio autem rem & ſubſtantiam progignit. In Ducibus, & Viris militaribus, *glorioſum* eſſe, non inutile eſt; Sicut enim ferrum acuit ferrum, ita per *gloriam* hanc animi invicem acuuntur, & excitantur. Inſuper, in actionibus magnis, quæ ſumptibus, & periculo privatorum, ſuſcipiuntur, ingenia jactabunda vivacius negotia impellunt: Qui enim ingenio ſobrio ſunt, & ſolido, plus habent ſaburræ, quàm veli. Rurſus, in exiſtimatione doctrinæ & literarum cujuſpiam, non voli-

tabit *Fama* illius per ora virum, neque bene alata erit, ſine plumis aliquibus *oſtentationis. Qui de contemnenda gloria libros ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt;* inquit ille, *Socrates, Ariſtoteles, Galenus,* (magna nomina,) ingenio jactabundo erant. Certe *Gloria vana*, ad propagandam & perpetuandam memoriam magnopere juvat: neque *Virtus* ipſa, tantum humanæ naturæ debet, propter nominis ſui celebrationem, quantum *ſibiipſi. Fama* ſiquidem *Ciceronis, Senecæ, Plinii Secundi*, ad hunc uſque diem vix duraſſet, aut ſaltem non tam vegeta, niſi conjuncta fuiſſet, cum aliqua *Vanitate & Iactantia*, in ſeipſis. *Iactantia* enim, inſtar vernicis videtur eſſe, quæ ligna non ſolum ſplendere facit, verum etiam durare. Atqui, dum hæc de *vana gloria* diſſero, minime eam Qualitatem intelligo, quam attribuit *Tacitus Muciano; Omnium, quæ dixerat, feceratque, arte quadam oſtentator:* Hæc enim ex vanitate neutiquam procedit, ſed ex arte, & prudentia, cum magnanimitate quadam conjuncta: Et in aliquibus hominibus, qui natura veluti cõparati ad eam ſunt, res eſt, non ſolum decora, ſed & gratioſa. Excuſationes enim decoræ, conceſ-

ſiones

ſiones tempeſtivæ, quin & modeſtia ipſa bene temperata, nihil aliud ſunt, quã *Oſtentationis* artes. Neque inter artes haſce, reperitur aliqua felicior, quam illa, de qua loquitur *Plinius Secundus*, Hoc eſt; Liberaliter & copioſe id in aliis *laudare*, in quo ipſe emineas. Nam ad hunc modum ille, ingenioſe ſatis: *In alio laudando, tibiipſi miniſtras: Is enim, quem laudas, aut ſuperior tibi eſt, aut inferior; Si inferior, & tamen laudandus, tu multo magis; Si ſuperior, neque jure laudandus, tu multo minus. Glorioſi* prudentibus deriſui ſunt; ſtultis admirationi; paraſitis prædæ & eſcæ; ſibiipſis, & *gloriæ vanæ*, mancipia.

LIII.
DE HONORE ET EXISTIMATIONE.

Honoris & Exiſtimationis, vera, & jure optimo, acquiſitio, ea eſt; Ut quis virtutes, & facultates ſuas, dextre, & abſque detrimento, revelet. Nonnulli enim, in actionibus ſuis *Proci Famæ* ſunt, & veluti venatores: Quod genus hominum, ſermonibus plerunque celebratur, ſed interiorem animi reverentiam vix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

aſſequitur. Alii, contra, virtutem ſuam, inter monſtrandum, obſcurant; Ex quo fit, ut opinione minores ſint, quam merita ipſorum poſtulant. Si quis rem ſuſcipiat, ſimulque perficiat, quæ prius intentata fuerat; aut tentata quidem, ſed deſerta; aut ad exitum forſan perducta, ſed minus commodè, & feliciter; is *honorem* adipiſcetur majorem, quam ſi quid perfeciſſet gravioris ſane difficultatis, & momenti; ſed in quo, alterius tantum veſtigia, & non ultra, premeret. Si quis actiones ſuas, ita inter ſe committat, & contemperet, ut in aliquibus earum, ſingulis factionibus, vel populi combinationibus, ſatisfaciat, Harmonia erit tanto perfectior. *Honoris* ſui minime frugalis diſpenſator eſt, qui rem quamvis ſuſcipit, in qua dedecoris plus fuerit, votis excidere, quam obtinuiſſe, *honoris*. *Honor,* qui comparativus eſt, & alium prægravat, reflexionem habet maxime vividam; inſtar Adamantis, aut Carbunculi, cum angulis multiplicibus ſecti. Itaque, enixe hoc agas, ut Competitores tuos, ſi modo poſſis, etiam in iis, in quibus ipſi ſumme gloriantur, ſuperes. Servi, & amici familiares, prudentes modo ſint & cauti, *exiſtimationi* cujuſpiam,
non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

non modicum proſunt: Ita *Q. Cicero*; *Omnis fama à domeſticis emanat*. Invidia, quæ *honoris* veluti tinea & teredo eſt, optimè extinguitur, ſi quis id ſibi præſtituere videatur, ut meritum potius ambiat, quam famam: & ſucceſſus ſuos proſperos, magis providentiæ Divinæ, & felicitati cuidam tribuat, quam artibus aut virtutibus propriis.

Gradus, Honoris Imperialis, ſic vere & optime ordinantur. Primo loco ſtatuendi, *Conditores Imperiorum*; quales fuerunt *Romulus, Cyrus, Iulius Cæſar, Ottomannus, Iſmael*. Secundo loco, *Legumlatores*; qui etiam vocabantur *Conditores Secundi*, aut *Perpetui Principes*; quoniam Legibus ſuis, etiam poſt mortem, Imperia adminiſtrant; quales fuerunt *Lycurgus, Solon, Iuſtinianus, Eadgarus, Alphonſus Caſtilianus*, cognomine *Sapiens*, qui *Septem Partitiones* edidit. Tertio loco, *Liberatores*, vel *Servatores Patriarum ſuarum*; qui bellis inteſtinis diutinis finem impoſuerunt, aut patrias, à ſervitute alienigenarum, vel tyrannorum liberarunt: veluti, *Auguſtus Cæſar, Veſpaſianus, Aurelianus, Theodoricus, Henricus Septimus Rex Angliæ, Henricus Quartus Rex Galliæ*. Quarto loco, *Propagatores*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſive *Propugnatores Imperii*; qui bellis honorificis fines Imperii protulerunt; vel defenſione ſtrenua & nobili, invaſoribus reſtiterunt. Ultimo loco, *Patres Patriæ*; qui juſte imperant, & temporibus felicibus, quamdiu vivunt, Cives ſuos beant. In his ultimis duobus, exempla non adduco, quandoquidem tanto numero ſint. *Honorum*, qui *Subditis* competere poſſunt, *gradus* hi ſunt. Primo ſtatuendi *Participes* curarum; ii nimirum, quorum humeris, præcipuum pondus, rerum ſuarum, *Principes* imponunt: Vulgo appellamus *Manus Regum dexteras*. Secundo, *Duces belli*; *Regum* ſuorum intelligo *Locum-tenentes*; qui operam eis egregiã in bellis præſtant. Tertio, *Gratioſi*; eos volo, qui non ultra hoc potes ſunt, quã ut *Principibus* ſolatio ſint, & Populo innoxii. Quarto, *Negotiis Pares*; qui magnos ſub *Principibus* gerunt Magiſtratus; in quibus juſte & prudenter verſantur. Eſt & genus quoddam *Honoris*, quod raro contingit; & tamen inter maximos reponi meretur: Hic eſt, eorum, qui ſe morti, & periculis, devovent, & ſacrificant, propter bonum patriæ: Quod fecerunt *Marcus Regulus*, & duo *Decii*.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

LIV.
DE OFFICIO IUDICIS.

MEminiſſe debent *Iudices*, eſſe Muneris ſui, *Ius dicere*, non autem *Ius dare:* Leges inquam interpretari, non condere. Aliter, deveniet eorum auctoritas, ſimile quiddam, auctoritati illi, quam ſibi vendicat *Eccleſia Romana:* quæ prætextu *Interpretationis Scripturarum*, etiam addit aliquid quandoque, & immutat: Et pronunciat, quod non invenit; atque ſpecie Antiquitatis, introducit Novitatem. *Iudicem* oportet eſſe, potius eruditum, quam ingenioſum; venerabilem, quam gratioſum; magiſque deliberativum, quam confidentem. Ante omnia, integritas *Iudicum* quaſi portio eſt, virtuſque propria. *Maledictus ſit* (inquit *Lex*) *qui terminum terræ movet antiquum*; Sane, qui lapidem, fines diſtinguentem, tranſponit, culpa non caret. Verum *Iudex* injuſtus ille eſt, qui præcipue *Terminos* immutat, cum de terris & rerum proprietate, iniquam fert ſententiam. Una certe iniqua ſententia plus nocet, quam exempla plurima. Hæc enim, rivulos tantum inficiunt, illa au-

tem fontes. Ita ait *Salomon*; *Fons turbatus, & vena corrupta, eſt juſtus cadens, in cauſſa ſua, coram adverſario.* Officium *Iudicis* relationem habere poſſit, partim ad *Litigantes*; partim ad *Advocatos*; partim ad *Scribas* & *Miniſtros Iuſticiæ* ſubtus; partim ad *Principem* vel *Statum* ſupra.

Primo quantum ad *Cauſſas* & *Litigantes*. *Sunt* (inquit *Scriptura*) *qui judicium vertunt in abſynthium:* Sunt etiam certe, qui illud vertunt in *acetum*. Injuſticia enim illud reddit *amarum*; mora *acidum*. *Iudex* ſtrenuus, hoc præcipue agit, ut vim & dolum, compeſcat: quorum vis magis pernicioſa eſt, quanto apertior; dolus quanto tectior & occultior. Adde etiam *Lites* contentioſas; quæ evomi debent, ut crapula *Curiarum*. *Iudicem* decet, viam parare ad juſtam ſententiam, qualem *Deus* parat; *valles exaltando*; *colles deprimendo*: Eodem modo, quando ex alterutra parte, videt *Iudex*, manum elatam, veluti in proſecutione importuna, captionibus malitioſis, combinationibus, patrocinio potentum, Advocatorum diſparitate, & ſimilibus, tum eluceſcit virtus *Iudicis* in æquandis iis; quæ ſunt inæqualia; ut *Iudicium* ſuum,

veluti

veluti in area plana, fundare poſſit. *Qui fortiter emungit, elicit ſanguinem*; Cumque torcular vini premitur fortius, vinum prodit acerbum, acinum ſapiens. Itaque caveant ſibi *Iudices*, ab interpretationibus Legum duris, & illationibus alte petitis: Neque enim pejor eſt tortura, quam tortura *Legum*. Præcipue in *Legibus pœnalibus*, curæ iis eſſe debet, ne quæ in terrorem latæ ſunt; vertantur in rigorem: neve in Populum ſuperinducant, imbrem illum, de quo *Scriptura*; *Pluet ſuper eos laqueos*. Etenim *Leges pœnales*, ſi ſeverè executioni demandentur, ſunt ſimiles *imbri laqueorum*, cadenti ſuper Populum. Itaque hujuſmodi *Leges*, ſi vel dormiverint diu, vel temporibus præſentibus minus quadrent, à *Iudicibus* prudentibus, in executione earum, reprimantur:

Iudicis officium eſt, ut res, ita tempora rerum, &c.

In Cauſſis capitalibus, decet *Iudices* (quantum Lex permittit,) in *Iudicio* meminiſſe miſericordiæ; & cum ſeveritate *Exemplum*, cum pietate *Perſonam*, intueri.

Quantum ad *Advocatos* qui Cauſſas agunt; Patientia, & Gravitas, in Cauſſis

audiendis, *Iuſtitiæ* eſt pars eſſentialis; & *Iudex* nimium interloquens minime eſt *Cymbalum bene-ſonans.* Non laudi eſt *Iudici*, ſi primus aliquid in Cauſſa inveniat, & arripiat, quod ab *Advocatis*, ſuo tempore, melius audire potuiſſet: aut acumen oſtentet, in probationibus, vel *Advocatorum* Perorationibus nimis cito interrumpendis; aut anticipet informationes Quæſtionibus, licet ad rem pertinentibus. *Iudicis* partes in audiendo ſunt quatuor: Probationum ſeriem ordinare; Advocatorum, & teſtium, prolixitatem, repetitionem, aut ſermones extra rem, moderari; Eorum, quæ allegata ſunt, medullam, & quæ majoris momenti ſunt, recapitulare, ſeligere, & inter ſe componere; & demum Sententiam ferre. Quicquid ultra hæc eſt, nimium eſt; & oritur aut à gloriola & loquendi aviditate; aut ab audiendi impatientia; aut à memoriæ debilitate; aut à defectu attentionis ſedatæ, & æquabilis. Sæpenumero mirum eſt viſu, quantum *Advocatorum* audacia apud *Iudices* valeat; ubi contra *Iudices* ad imitationem *Dei*, (in cujus Tribunali ſedent,) *ſuperbos comprimere, & humiles erigere*, deberent. Sed etiamnum magis mirum eſt,

Iudices

Iudices Advocatis quibuſdam præ cæteris immoderatè & aperte favere. Quod neceſſe eſt, ut merces Advocatorum augeat & multiplicet, atque ſimul ſuſpicionem corruptionis, & obliqui ad *Iudices* aditus, inducat. Debetur *Advocato* à *Iudice*, laus aliqua, & commendatio, cum Cauſſæ bene aguntur, & tractantur; præſertim, ſi Cauſſa ſua cadat; Hoc enim apud Clientem, Exiſtimationem *Advocati* ſui tuetur, & ſimul opinionem ejus, de Cauſſa ſua, proſternit. Debetur etiam Reipublicæ reprehenſio *Advocatorum* moderata, ubi callida nimis præſtant conſilia; aut ſupina apparet negligentia, aut levis informatio, aut indecora importunitas, aut impudens defenſio. *Advocatus* autem illud tribuat *Iudici*, ne illi obſtrepat, aut ſe rurſus in Cauſſam agendā callide inſinuet, poſtquam *Iudex* de re pronunciaverit. E contrario autem, *Iudex* ſe Cauſſæ mediæ, & nullatenus peroratæ, non ingerat; nec *Clienti* occaſionem præbeat, ut *Advocatos ſuos*, vel probationes, ad plenum non auditas, conqueratur.

Quantum ad *Scribas* & *Miniſtros*. *Sedes Iuſtitiæ*, veluti locus ſacratus eſt; ubi non tantum ſedes ipſa, ſed & ſubſellia,

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

& præcinctus ſedis, ſcandalo & corruptelis vacare debent. Etenim (ut ait *Scriptura*) *non colliguntur uvæ ex ſpinis*; neque *Iuſtitia* ſuaves ſuos fructus edere poteſt, inter vepres & dumeta, *Scribarum* & *Miniſtrorum* rapacium, & lucris inhiantium. *Curiarum aſſeclæ* pravi, ſunt quatuor: Primò *Seminatores litium*; qui Curias tumeſcere faciunt, Populum tabeſcere. Secundò, qui Curias, *contentionibus* circa *Iuriſdictionem* implicant; neque vere ſunt, (ut habentur) *Amici Curiæ*; ſed *Paraſiti Curiæ*; Curias inflando ultra terminos, propter micas & compendia propria. Tertiò, ii, qui poſſunt cenſeri tanquam *Curiarum manus ſiniſtræ*: Homines, qui Curiarum proceſſus legitimos, diverticulis, & verſutiis, diſtorquent; Juſtitiamque in lineas obliquas, & labyrinthos, trahunt. Quartò, *Explicatores* & *Exactores Feodorum*, qui tritam Similitudinem confirmant *Curiarum* ad *rubum*; quo dum ovis, tempeſtatem fugiens, ſe recipit, velleris partem amittit. Contra, *Scriba* antiquus, in anteactis *Curiarum* peritus, in actis ipſis concipiendis cautus, & in negotiis *Curiæ* ſolers, digitus eſt *Curiæ* egregius; Et ſæpe *Iudici* ipſi viam monſtrat.

Quan-

Quantum vero ad *Principem*, aut *Statum*. *Iudices*, ante omnia, in memoria fixum tenere debent, verſiculum ultimum *Duodecim Tabularum Romanarum*; *Salus Populi ſuprema Lex*; & pro certo ponere, Leges, niſi ſint in ordine ad eum finem, res eſſe captioſas, & oracula male inſpirata. Itaque, bene ſuccedit, cum *Rex* aut *Status* ſæpius cum *Iudicibus* deliberat; & rurſus, cum *Iudices Principem* & *Statum* ſæpius conſulant. Ille, cum inter deliberationes Politicas interveniat *Quæſtio Iuris*: Hi, cum in Subjecto legali, interveniant conſiderationes *Status*. Contingit enim, haud raro, ut res in *Iudicium* adducta, verſetur circa *Meum* & *Tuum*, & nihilominus conſequentia ejus ad *rationes Status* penetret. Intelligo autem, ad *rationes Status* pertinere, non ſolum, ſi quid ad jura *Regalia* impetenda ſpectet, verumetiam ſi quid innovationem aliquā minus tutam, aut exemplum periculoſum, introducat; aut ſi manifeſto portionem aliquam Populi majorem gravet. Neque quiſquam infirmi Iudicii exiſtimet, juſtas Leges, adverſus Politica vera, aliquid antipathiæ habere. Sunt enim hæc duo veluti ſpiritus & nervi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

quorum alteri in alteris moventur. Recordentur etiam *Iudices, Salomonis Thronum*, Leonibus utrinque ſuffultũ fuiſſe: Sint ſane *Leones*, ſed *Leones* ſub *Throno*; caventes, ne aliquid ex *juribus Regalibus*, impetant aut convellant. Poſtremo, ne ſint *Iudices* tam ignari, juris & prærogativæ ſuæ, ut cogitent, non ſibi relinqui, tanquam muneris ſui partem principalem; ſanum & prudentem Legum uſum, & applicationem. Etenim in animum revocare poterint, dictum illud *Apoſtoli*, de lege, humanis legibus, majore; *Nos ſcimus quia Lex bona eſt, modo quis ea utatur legitime*.

LV.
DE IRA.

IRam penitus extinguere velle, oſtentatio quædam *Stoicorum* eſt. Meliora nos nacti ſumus Oracula: *Iraſcimini, & nolite peccare*; *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram*. Limites *iræ* apponendi ſunt, & quouſque, & quamdiu. Dicemus primò, quibus modis, *inclinatio naturalis*, aut etiam *Habitus iræ*, temperari poſſit, & leniri. Secundò, qualiter particulares *motus iræ* reprimi poſſint,

aut

aut ſaltem citra nocumentum cohiberi. Tertiò, quibus modis, *ira excitari* poſſit, aut *ſedari*, in aliis.

Quantum ad primum; Non alia ſe oſtendit via, quam ut ſerio in animo revolvas, mala & calamitates *Iræ*; & quam vehementer vitam humanam perturbat, & infeſtat. Hoc autem tempeſtivum fuerit maximè, ſi pone nos reſpiciamus, quamprimum *impetus iræ* reſederit. Eleganter *Seneca*; *Iram ruinæ ſimilem eſſe, quæ in aliud cadendo, ſeipſam comminuit & frangit*. Hortatur *Scriptura*; *Vt animas noſtras in patientia poſſideamus*. Certe, quicunque *patientia* excidit; de *animæ* ſuæ *poſſeſſione* dejicitur. Hominis non eſt, *Apes* imitari;

-- *Animaſque in vulnere ponunt*.

Ira ſane, ſi quis recte attendat, res humilis eſt, & infra dignitatem hominis. Hoc liquebit, ſi illos intueamur, in quibus *ira* regnat: qui plerunque ex infirmioribus ſunt; *pueri*, *mulieres*, *ſenes*, *ægroti*. Itaque, cum *iraſci* contigerit, caveant homines, (ſi modo dignitatis ſuæ velint eſſe memores,) ne *iram* ſuam, cum metu eorum quibus *iraſcuntur*, ſed cum comtemptu, conjungant; ita ut injuria ſuperiores potius videantur, quam inferiores:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

feriores: Quod non difficile factu foret, ſi quis *iram* ſuam, paululum regat, & inflectat.

Quantum ad Secundum; *Cauſſæ* & *Motiva iræ*, præcipue tres ſunt. Primò, ſi quis *pronus* ſit ad *ſenſum injuriæ*; nemo enim *iraſcitur*, niſi qui ſe læſum ſentiat. Itaque teneri qui ſunt, & delicati, ut ſubinde *iraſcantur*, neceſſe eſt: tot ſe offerent, quæ illis moleſtiam exhibebunt; quæ à Naturis robuſtioribus vix ſentientur. Secundò, ſi quis *curioſus* & *perſpicax* ſit, in *interpretatione injuriæ* illatæ, quatenus ad *Circumſtantias* ejus, ac ſi *contemptum* ſpiraret. Opinio enim *contemptus*, *iram* excitat & acuit, pluſquam læſio ipſa. Itaque, ſi homines ad iſta ingenioſi ſint, *iram* miris modis incendent. Ultimò, *opinio contumeliæ*, ſive quod exiſtimatio hominis per conſequentiam lædatur & perſtringatur, *iram* intendit & multiplicat. Cui rei accedit *Remedium præſentaneum*, Ut quis utatur, (quod *Conſalvus* dicere ſolebat,) *tela honoris craſſiore*: Sed in omnibus *Iræ* frænationibus, optimum eſt, tempus lucrari, & ſibiipſi perſuadere, horam vindictæ nondum adeſſe; ſed inſtare, quaſi ad manum, opportunitatem

nitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

nitatem aliquam majorem; atque hoc pacto, motum animi interim compeſcere, & ſe in tempus aliud ſervare. *Ira* autem, ut citra noxam erumpat, utcunque hominem obſederit, duo ſunt, quæ maxime cavenda. Prius eſt, *Acerbitas verborum*, præcipue *aculeatorum*, & ei, quem ferimus, propriorum; *Communia* enim *maledicta mordent minus*. Atque rurſus, *Secretorum revelatio*; Hoc enim ſocietati quemvis ineptum reddit. Poſterius eſt, ne quis, dum *ira* fervet, *negotium*, quod in *manibus eſt*, *abrumpat*; ſed utcunque *ira* frænum laxet, nihil tamen agat, quod revocari non poſſit.

Quantum ad *excitandam*, aut *ſedandam iram in aliis*; fit hoc maxime per temporum electionem prudentẽ. Cum ſubtriſtes homines ſunt, aut aliquantulum moroſi, tempus eſt *iram* incendendi. Deinde, ut antea diximus, decerpendo, & inculcando, quicquid *contemptum* arguere, aut aggravare poſſit. Rurſus, *ira* ſedatur per contraria hiſce. Primò, deligendo tempora ſerena, & ad hilaritatem prona, in quibus negotium aliquod ingratum, & ad iracundiã provocans, aperias: Prima enim impreſſio plurimum valet. Deinde, ut, quantum fieri

fieri poteſt, *injuriam* à *contemptu* ſegreges; eam imperitiæ, timori, animi concuſſioni repentinæ, aut ſimili cuipiam imputando.

LVI.
DE VICISSITUDINE RERUM.

SAlomon inquit; *Nihil novum ſuper terram.* Itaque, quemadmodum *Plato* opinatus eſt; *Omnem ſcientiam nihil aliud eſſe, quam reminiſcentiam*; Sic *Salomon* pronunciat; *Omnem novitatem nihil aliud eſſe, quam oblivionem.* Ex quo cernere poſſis, fluvium Lethes, non minus ſuper terram, quam ſubter terram, decurrere. *Aſtrologus* quidam abſtruſus, & parum notus, aſſerit: *Niſi in cauſſa fuiſſent res duæ conſtantes; (una, quod ſtellæ fixæ, æqualem inter ſe diſtantiam, perpetuò ſervent; nec unquam propius ſibi invicem accedant, aut longius à ſe abſcedant: altera, quod motus diurnus non variet:) ne momentum quidem temporis individuum aliquod durare potuiſſet.* Illud certum eſt, *materiam* in perpetuo fluxu eſſe, neque unquam conſiſtere. Atqui, magna illa *lintea ſepulchralia*, quæ omnia oblivione involvunt,

duo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

duo ſunt; *Diluvia* & *Terræ-motus*. Quatenus ad *Conflagrationes*, & *Siccitates* magnas, illæ populum penitus non abſorbent, aut deſtruunt. Fabula *Phaëtontis*, brevitatem conflagrationis, ad unius tantum diei ſpatium, repræſentavit. Atque triennalis illa, à *pluvia ceſſatio*, tempore *Eliæ*, particularis tantum fuit, & multos ſuperſtites reliquit. *Incenſiones* illas loqueris, quæ per fulmina & fulgura, apud *Indias Orientales* fiunt! Anguſtæ quidem ſunt, nec magna ſpatia occupant. *Peſtilentias* etiam prætereo, quia nec illæ totaliter abſorbent. Verum, in memoratis illis duabus calamitatibus, (*Diluviorum*, & *Terræ-motuũ*,) inſuper notandum eſt; reliquias populorum, quas emergere contigerit, plerunque homines rudes & montanos eſſe; quique temporum præteritorum memoriam poſteris tradere non poſſint; Adeo ut oblivio non minus omnia involvat, quam ſi nulli prorſus ſuperſtites remanerent. Si quis attente introſpiciat, *Indorum Occidentalium* conditionem, probabile reperiet, eos populum juniorem eſſe & recentiorem, quam populos orbis veteris. At longe veriſimilius eſt, deſolationem illam, quæ illos olim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

olim invaſerat, minimè per *Terræ-motus* factam: (contra quam narrabat *Sacerdos Ægyptius*, in colloquio cum *Solone*, de *Inſula Atlantide*; eam, ſcilicet, à *Terra-motu abſorptam eſſe*;) ſed potius per *diluvium particulare. Terræ-motus* enim in illis Regionibus rarò eveniunt. Verum, è contraria parte, tam immania plane & vaſta habent flumina, ut fluvii *Aſiæ, Africæ,* & *Europæ*, præ illis, inſtar rivulorum ſint. Quin & *Andes* ipſorum, ſive *Montes*, noſtris longe ſunt altiores: Unde credibile eſt, reliquias ſtirpis hominum, apud eos, poſt tale *diluvium particulare*, conſervatas fuiſſe. Quantum verò, ad obſervationem *Machiavelli*; nimirum, zelotypiam & æmulationem Sectarum, ad extinguendam rerum memoriam, multa molitam: qui *Gregorio Magno* notam inurit, ac ſi pro viribus ſuis Antiquitates omnes *Ethnicorum* ſupprimere annixus fuerit: Non video certe hujuſmodi zelos, aut notabile quidpiam efficere, aut diu durare: Id quod liquet in ſucceſſione *Sabiniani*, qui Antiquitates eaſdem ſtatim reſuſcitavit: Tum vero prohibita, licet tenebris cooperta, obrepunt tamen, & ſuas nanciſcuntur Periodos.

Viciſ-

Viciſſitudines ſive *Mutationes* in *Globo ſuperiori*, fuſius, in hoc Sermone, tractandæ non ſunt. Forſitan, *Annus magnus Platonis*, niſi Mundus ante diſſolutioni eſſet deſtinatus, aliquem ſortiri poſſit Effectum: Non in renovandis corporibus Individuorum; (Id enim fumus & vanitas eorum eſt, qui opinantur corpora Cœleſtia, accuratiores in hæc inferiora habere influentias, quam revera habent;) Sed tantum in ſummis & maſſis rerum. *Cometæ* proculdubio aliquid operantur ſuper eaſdem ſummas & maſſas rerum; verum, homines, ut nunc eſt, indiligentes, aut curioſi, circa eos ſunt; eoſque potius mirabundi ſpectant; atque itineraria eorundem conficiunt, quàm Effectus eòrum prudenter & ſobrie notant; præcipue Effectus eorum comparativos; id eſt, *Cometa* talis magnitudinis; talis coloris & lucis; converſionis radiorum; ſitus, quatenus ad Regionem cœli; tempeſtatis anni; ſemitæ aut curſus; durationis; quales producat *Effectus*.

Leviculum quiddam eſt, quod olim inaudiveram; neque tamẽ prorſus contemni volo, ſed in obſervationem aliquam venire. Ferunt, à *Belgis* notatum

eſſe,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

eſſe, ſingulis ſeptenis luſtris, ſimilem annorum temperaturam & tempeſtatum cœli, velut in orbem redire: Exempli gratia; Magnas glacies, inundationes magnas, magnas ſiccitates, hyemes tepidas, æſtates frigidiores; & ſimilia. Vocant autem hujuſmodi Circulum annorum, *Primam*. Hoc autem ideo recenſeo, quod oculos in præterita conjiciens, hujuſce rei inveni congruentiam; haud exactam ſane, ſed non multum diſcrepantem.

Verum tranſeamus à *Naturalibus* ad *Humana*. Maxima apud homines *Viciſſitudo*, eſt illa *Sectarum* & *Religionum*. Hi enim Orbes, animis hominum, maxime dominantur. *Religio* vera ſuper *Petram ædificata eſt*; reliquæ fluctibus temporum agitantur. Dicamus igitur de *Novarum Sectarum Cauſſis*; atque *Conſilii* aliquid circa eas inſpergamus; quatenus humani ingenii infirmitas, tantis revolutionibus, moras injicere, aut remedia exhibere, poterit.

Quando *Religio recepta* diſcordiis laceratur; ſanctitas item profeſſorum labefactata eſt, & ſcandalo expoſita; ſimulque tempora ſtupida, indocta, & barbara ſunt; à *Novæ* alicujus *Sectæ* ortu

tu merito metuendum; præcipue, ſi eo tempore, *ingenium* aliquod *intemperans*, & *Paradoxa ſpirans*, ſuboriatur. Quæ omnia tenuerunt, *Mahometes* cum *Legem* ſuam promulgavit. *Secta nova* licet pullulet, duobus ſi deſtituatur adminiculis, ab ea non metuas; non enim late ſe diffundet. Primum eſt, *Imperii*, ſive *Auctoritatis ſtabilitæ, oppugnatio*; Nihil enim magis populare eſt, quam Principatus, & Politias, convellere. Alterum eſt, *Porta luxuriæ* & *voluptatibus aperta*: *Hæreſes* enim ſpeculativæ, (qualis fuit olim *Arrianorum*, & hodie *Arminianorum*,) etſi in hominum ingenia miris modis operentur, ſtatum tamen Rerum publicarum nõ magnopere concutient, niſi ex occaſione motuum Civilium. Modi tres ſunt, quibus *Novæ Sectæ* plantantur; *Miraculis, Eloquentia*, & *Gladio*. Equidem *Martyria* inter *miracula* numero; quoniam vires naturæ humanæ excedere videntur: Idem etiam facere licet, de excelſa illa & admirabili *vitæ ſanctimonia*. Certe, non alia melior via eſt, ad *Sectarum* & *Schiſmatum* ortus repellendos, quam abuſuum reformatio; diſſidiorum minorum pacificatio; leniter à principio procedere, & à ſanguinariis

nariis perſecutionibus abſtinere; Schiſmatum denique Coryphæos, favoribus potius & dignitatibus mollire atque allicere, quam violentia & ſævitia exacerbare.

Mutationes & *Viciſſitudines* in *rebus bellicis*, haud paucæ ſunt; ſed præcipue in tribus verſantur: In *Sede belli*; in *Genere armorum*; & in *Diſciplina militari*: *Bella*, antiquis temporibus, *movere* videbantur, ex *Oriente* potiſſimum in *Occidentem*: Etenim *Perſæ*, *Aſſyrii*, *Arabes*, *Scythæ*, (qui invaſores erant,) omnes Orientales fuerunt. Verum eſt *Gallos* fuiſſe Occidentales: Sed de duabus tantum ipſorum incurſionibus legimus; Una in *Gallo-Græciam*, altera contra *Romanos*. Attamen Oriens & Occidens cœli Climata non determinant; neque etiam *Belli motus*, ab Oriente, aut ab Occidente, aliquid certæ obſervationis recipiunt. Sed Meridies, & Septentrio, natura fixi ſunt: Atque raro, in omni memoria invenitur, Meridionales interiores invaſiſſe Septentrionales; ſed econtra. Unde manifeſtum eſt, Tractum Mundi Septentrionalem, natura ipſa, magis eſſe *bellicoſum*; Sive hoc aſcribi poſſit hujus Hemiſpherii ſtellis;

ſive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſive amplitudini continentium ad partes Septentrionales, cum partes Auſtrales, (quantum adhuc innotuit,) maria fere occupant; ſive, (id quod manifeſtiſſimum eſt,) frigoribus Climatis Borealis; Nam hoc ipſum, abſque alia cauſa quacunque, corpora indurat, ſpiritus inflammat: ut liquet in populo *Araucenſi*; qui ad ulteriora *Auſtri* poſiti, omnibus *Peruvienſibus*, fortitudine longe præcellunt.

Imperio aliquo magno *labaſcente*, & viribus fracto, pro certo *bella* expectes. Etenim *Imperia* magna, dum in vigore ſunt, Copias nativas Provinciarum enervant & deſtruunt, propriis cohortibus domi fidentia; Cum autem & illæ deficiunt, omnia ruunt, atq; aliis Gentibus in prædam cedunt. Hoc evenit in declinatione *Imperii Romani*; atque etiam in Imperio Occidentali, poſt *Carolum Magnum*, cum aves ſingulæ plumas ſuas repeterent; atque ſimile quidpiam, etiam *Imperio Hiſpanio*, contingere poſſit, ſiquando viribus decideret. Ex altera parte, *acceſſiones* magnæ *Ditionum*, & *uniones Regnorum*, ſimiliter *bella* ſuſcitant: Etenim, cum Status aliquis in potentiam majorem inſurgit, ſimilis

eſt fluvio intumeſcenti, qui inundationem ſtatim minatur: ut videre eſt in Imperiis *Romanorum*, *Turcarum*, *Hiſpanorum*, & aliorum. Attende, cum Mundus *Nationibus Barbaris* minus abundet, ſed civiliores fere ſunt; Qui uxores temere non ducent, nec liberos progignent, niſi modum familiam alendi, aut ſaltem victum parandi, præviderint; (ut fit in omnibus prope Nationibus, hodierno die, exceptis *Tartaris*,) non ingruit periculum ab *Inundationibus* aut *migrationibus Populorum:* At cum Populorum greges magni ſunt, qui perpetuò ſobolem ſuſcipiunt, de fortunis & ſuſtentatione ſua in futurum minime ſolliciti; neceſſarium eſt, ut in ſeculo uno aut altero, portionem aliquam multitudinis ſuæ exonerent, & novas ſedes quærant; & ſic alias *Nationes* invadant; Quod Populi Septentrionales veteres ſorte facere ſolebant: ſortes dantes, quæ pars domi maneret, quæ autem alio migraret. Cum *Gens* aliqua, prius *bellicoſa*, ad mollitiem & luxuriam degenerat, de *bello* certa eſſe poſſit: Status enim tales, plerunque, dum degenerant, opes accumulant; adeo ut præda invitet, & declinatio virium animet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Gentes alias, ad eoſdem invadendos.

Quantum ad *Armorum* & *Telorum* genus; Illorum mutationes ſub obſervationem vix cadunt: Attamen & hæc ipſa Periodos & *Viciſſitudines* ſuas ſortiuntur. Pro certo enim eſt, *Tormenta ænea*, apud Urbem *Oxydracarum* in *India*, tempore *Alexandri Magni*, cognita fuiſſe; Eaque à *Macedonibus*, *Tonitrua*, & *Fulgura*, & *Operationes Magicas*, habita & appellata. Similiter, indubitatum eſt, uſum *Pulveris Pyrii*, & *Tormentorum igneorum*, *Chinenſibus*, ante annos bis mille, innotuiſſe. Conditiones *Telorum*, & mutationes in melius, hæ ſunt: Primo, ut ad diſtantiam majorem feriant: Id enim periculum, ab hoſtili parte, anticipat; quod certè *Tormenta*, & *Sclopeta* majora præſtant. Secundo, ut impetus eorum fortior & validior ſit; in quo genere *Tormenta ignea*, *Arietationes* omnes & antiquas machinas, item ſuperant. Tertio, ut uſus eorum commodior & facilior ſit; id quod etiam *Tormentis igneis majoribus* competit: quæ omnibus tempeſtatibus idonea; vectura levia & mobilia ſunt; & his ſimilia.

Quod ad *Militiam* attinet: Antiquis temporibus numerum præcipue cura-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

bant; virtuti & animis militum, in bellis gerendis, fidebant; dies ſæpius & loca præliandi conſtituebant, & æquo Marte experiebantur; denique in acie inſtruenda & ordinanda imperitiores fere erant. Poſtea, *numerum* præoptabant commodum potius quam vaſtum; locorum opportunitates, diverſionum artificia, & ſimilia, captabant; poſtremo, in acie ipſa inſtruenda peritiores evadebant.

In Reipublicæ alicujus *adoleſcentia* arma florent; ætate media, *Literæ*; ac deinceps, ad moram aliquam, duo illa ſimul, florere ſolent: devexa autem ætate, *Artes Mechanicæ* & *Mercatura*. *Literæ* vero ſuam habent infantiam, quando leviuſculæ ſunt, & pueriles: Sequitur earum adoleſcentia, quando luxuriantur, & juvenile quiddam ſapiunt: Succedit ætas virilis, quando ſolidiores & exactiores deveniunt; Poſtremò ſenectus earum obrepit, cum ſiccæ & exhauſtæ fiunt; manente tamen garrulitate. Verum conſultum non fuerit, in rotas haſce *Viciſſitudinum*, nimis longum oculos figere, ne vertigine corripiamur. Quatenus vero ad *Philologiam*, quæ in hoc Argumento, ut plurimum, verſatur, nihil aliud eſt, quam Narratiuncularum

&

& Obſervationum futilium congeries quædam; ideoque Scripto huic minime congruit.

L VII.
QUOMODO PROFECTUS IN VIRTUTE FACIENDUS SIT.

PLurima confici poſſunt præcepta, de prudenti Inſtitutione Exercitationum animi, non minus quam corporis. Illorum paucula recenſebimus.

Primum erit, ut jam à principio caveamus, à *penſis, vel magis arduis, vel magis puſillis,* quam res poſtulat: Nam ſi oneris nimium imponatur, apud ingenium mediocre, bene ſperandi alacritatem obtundes; apud ingenium fiduciæ plenum, opinionem concitabis, qua plus ſibi polliceatur, quam præſtare poſſit; quod ſecum trahit ſocordiam. In utroque autem ingenii temperamento, fiet ut experimentum expectationi non ſatisfaciat: id quod animum ſemper dejicit, & confundit. Quod ſi penſa leviora fuerint, magna inducitur, in progreſſionis ſumma, jactura.

Secundum erit, ut ad *exercendam facultatem aliquam, quo Habitus comparetur,*

tur, *duo* inprimis *tempora obſerventur:* alterum, quando animus optime fuerit ad rem diſpoſitus; alterum, quandò peſſime: Ut ex priore, plurimum in via promoveamus; ex poſteriore, nodos obiceſque animi contentione ſtrenua deteramus: unde tempora media facile & placide labentur.

Tertium erit illud præceptum, cujus Ariſtoteles obiter meminit; *Vt totis viribus* (citra tamen vitium) *nitamur in contrarium illius, ad quod natura maxime impellimur*; Sicut cum in adverſum gurgitis remigamus; aut baculum incurvum, ut rectum fiat, in contrarium flectimus.

Quartum præceptum ex illo Axiomate pendet, quod veriſſimum eſt; *Animum ad quæcunque felicius trahi & ſuavius, ſi illud, quo tendimus, in intentione operantis, non ſit principale, ſed tanquam aliud agendo ſuperetur*; quoniam ita fert natura, ut neceſſitatem & imperium durum ferme oderit. Sunt & alia multa, quæ utiliter præcipi poſſint, de regimine *conſuetudinis: Conſuetudo* enim, ſi prudenter & perite inducatur, fit revera (ut vulgo dicitur) *altera natura:* Quod ſi imperite, & fortuito adminiſtretur, erit

tantum

tantum *Simia* naturæ; quæ nihil ad vivum imitetur, ſed inſcite tantum, & deformiter.

Similiter, ſi de *Libris* & *Studiis*, eorumque ad *Mores* virtute & influentia, verba facere vellemus; num-nam deſunt plurima præcepta, & conſilia fructuoſa, eo ſpectantia? Annon unus ex Patribus, magna cum indignatione, *Poeſin* appellavit *Vinum Dæmonum*; cum reverà progignat, plurimas tentationes, cupiditates, & opiniones vanas? Annon prudens admodum, & digna, quæ bene perpendatur, eſt Sententia Ariſtotelis, *Iuvenes non eſſe idoneos Moralis philoſophiæ auditores*; quia in illis perturbationum æſtuatio nondum ſedata eſt, nec tempore & rerum experientia conſopita? Atque ut verum dicamus, Annon ideo fit, ut Scriptorum priſcorum præſtantiſſimi libri, & ſermones (quibus ad virtutem homines efficaciſſime invitati ſunt; tam *auguſtam* ejus *majeſtatem* omnium oculis repræſentando; quam opiniones populares, in virtutis ignominiam, tanquam *habitu Paraſitorum* indutas, deriſui propinando) tam parum proſint, ad vitæ honeſtatem, & mores pravos corrigendos, quia perlegi & revolvi non conſueverunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

verunt, à viris ætate & judicio maturis, ſed pueris tantum & tyronibus relinquuntur? Annon & hoc verum eſt, juvenes multo minus *Politicæ*, quam *Ethicæ*, auditores idoneos eſſe, antequam *Religione*, & *Doctrina de moribus* & *officiis*, plane imbuantur; ne fortè judicio depravati & corrupti, in eam opinionem veniant, non eſſe rerum differentias morales veras & ſolidas; ſed omnia ex utilitate, aut ſucceſſu metienda? Sicut Poeta canit;

Proſperum & felix ſcelus Virtus vocatur.

Et rurſus,

Ille crucẽ pretiũ ſceleris tulit, hic diadema.

Ac Poetæ quidem hæc ſatyrice, & per indignationem loqui videntur: at *Libri* nonnulli *Politici*, idem ſerio & poſitive ſupponunt. Sic enim Machiavello dicere placet, *Quod ſi contigiſſet Cæſarem bello ſuperatum fuiſſe, Catilinâ ipſo fuiſſet odioſior*: Quaſi vero nihil interfuiſſet, præter fortunam ſolam, inter Furiam quandam, ex libidine & ſanguine conflatam; atque animum excelſum, & inter homines naturales, maxime omniũ (ſi ambitio abfuiſſet) ſuſpiciendum. Videmus etiam, ex hoc ipſo, quam neceſſarium ſit, homines, *Doctrinas pias* & *Ethicas*,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Ethicas, antequam *Politicam* deguſtent, plenis faucibus haurire: Nimirum, quod qui in Aulis Principum, & negotiis Civilibus, à teneris (ut ajunt) unguiculis innutriti ſunt, nunquam fere ſinceram & internam morum probitatem aſſequantur; quanto minus ſi acceſſerit etiam librorum diſciplina? Porro, & in documentis ipſis moralibus, vel ſaltem aliquibus eorum, annon cautio pariter eſt adhibenda, ne inde fiant homines pertinaces, arrogantes, & inſociabiles, juxta illud Ciceronis de M. Catone; *Hæc bona, quæ videmus, divina & egregia, ipſius ſcitote eſſe propria; quæ nonnunquam requirimus, ea ſunt omnia, non à natura, ſed à magiſtris.* Sunt & Axiomata alia complura, de iis, quæ à *Studiis* & *Libris*, hominum animis ingenerantur. Verum eſt enim quod dicit ille, *abeunt ſtudia in mores:* Quod pariter affirmandum, de cæteris illis rebus, *Convictu*, *Fama*, *Legibus patriis*, & reliquis, quas paulo ante recenſuimus.

Cæterum *animi* quædam eſt *cultura*, quæ adhuc magis accurata, & elaborata videtur, quam reliquæ. Nititur autem hoc fundamento; *Quod omnium mortalium animi, certis temporibus, reperian-*

tur in ſtatu perfectiore; *aliis, in ſtatu magis depravato.* Hujus igitur culturæ intentio fuerit & inſtitutum, ut *bona* illa *tempora* foveantur; *prava* vero, tanquam ex Kalendario deleantur, & expungantur. Ac *bonorum* quidem *temporum fixatio* duobus modis procuratur; *Votis*, aut ſaltem *conſtantiſſimis animi Decretis*; & *Obſervantiis*, atque *Exercitationibus*: quæ non tantum in ſe valent, quantum in hoc, quod animum in officio, & obedientia jugiter contineant. *Malorum temporum obliteratio*, duplici itidem ratione perfici poteſt; *Redemptione aliqua*, vel *Expiatione præteritorum*; & *Novo vitæ inſtituto*, veluti *de integro*. Verum hæc pars, ad Religionem plane ſpectare videtur; Nec mirum, cum *Moralis Philoſophia* vera & genuina (ſicut ante dictum eſt) ancillæ tantum vices erga Theologiam ſuppleat.

Quamobrem, concludemus hanc partem cum eo *Remedio*, quod omnium eſt maxime compendioſum, & ſummariũ; & rurſus maxime nobile & efficax, quo animus ad virtutem efformetur, & in ſtatu collocetur perfectioni proximo. Hoc autem eſt, *Vt fines vitæ actionumque deligamus, & nobis ipſis proponanamus,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mus, rectos, & virtuti congruos; qui tamen tales ſint, ut eos aſſequendi nobis aliquatenus ſuppetat facultas. Si enim hæc duo ſupponantur; ut & *fines Actionum ſint honeſti, & boni*; & *decretum animi de iis aſſequendis, & obtinendis, fixum* ſit & *conſtans*; ſequetur, ut continuò vertat & efformet ſe animus, una opera, in virtutes omnes. Atque hæc certe, illa eſt operatio, quæ *Naturæ ipſius opus* referat; cum reliquæ, quæ diximus, videantur eſſe ſolummodo ſicut *Opera manus.* Quemadmodum enim *Statuarius*, quando ſimulachrum aliquod ſculpit aut incidit, illius ſolummodo partis figuram effingit, circa quam manus occupata eſt, non autem cæterarum: (veluti ſi faciem efformet, corpus reliquum rude permanet & informe ſaxum, donec ad illud quoque pervenerit;) Econtra vero *Natura*, quando florem molitur, aut animal, rudimenta partium omnium ſimul parit, & producit: Eodem modò, quandò virtutes habitu acquiruntur, dum temperantiæ incumbimus, ad fortitudinem, aut reliquas parum proficimus: quando autem *rectis & honeſtis finibus*, nos dedicaverimus penitus, & devoverimus, quæcunque fue-
rit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

rit virtus, quam animo noſtro commendaverint, & imperaverint fines illi, reperiemus nos jamdudum imbutos, & prædiſpoſitos habilitate & propenſione nonnulla, ad eam aſſequendam & exprimendam. Atque hic poſſit eſſe ſtatus ille animi, qui egregie ab Ariſtotele deſcribitur; & ab eo, non *Virtutis*, ſed *Divinitatis* cujuſdam charactere inſignitur. Ipſa ejus verba hæc ſunt; *Immanitati autem conſentaneum eſt, opponere eã, quæ ſupra humanitatem eſt, Heroicam* ſive *Divinam virtutem.* Et paulo poſt, *Nam ut feræ, neque vitium, neque virtus eſt, ſic neque Dei. Sed hic quidem ſtatus, altius quiddam virtute eſt; ille aliud quiddam à vitio.* Plinius certe Secundus, ex licentia magniloquentiæ Ethnicæ, Trajani virtutem, divinæ, non tanquã imitamentum, ſed tanquam exemplar, proponit, cum ait; *Opus non eſſe Hominibus, alias ad Deos preces fundere, quam ut benignos æque & propitios ſe Dominos mortalibus præſtarent, ac Trajanus præstitiſſet.* Verum hæc profanam Ethnicorum jactantiam ſapiunt, qui umbras quaſdam corpore majores prenſabant. At Religio vera, & ſancta Fides Chriſtiana, rem ipſam petit; imprimendo animis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

animis hominum Charitatem, quæ appoſitiſſime *Vinculum perfectionis* appellatur, quia virtutes omnes ſimul colligat, & revincit. Sane elegantiſſime dictum eſt à Menandro, de *amore ſenſuali*, qui *divinum* illum perperam imitatur; *Amor, melior Sophiſta lævo, ad humanam vitam.* Quibus innuit, morum decus melius ab amore efformari, quam à Sophiſta & præceptore inepto, quem *lævum* appellat. Siquidem univerſis ſuis operoſis regulis & præceptionibus, hominem tam dextre & expedite effingere nequeat ut ſeipſum & in pretio habeat, & ſe belle in omnibus componat, quam amor facit. Sic proculdubio, ſi animus cujuſpiam, fervore *Charitatis* veræ, incendatur, ad majorem perfectionem evehetur, quam per univerſam *Ethicam doctrinam*; quæ *Sophiſtæ* profecto habet rationem, ſi cum altera illa conferatur. Quinetiam, ſicut Xenophon recte obſervavit; *Cæteros affectus, licet animum attollant, eum tamen diſtorquere & diſcomponere, per ecſtaſes, & exceſſus ſuos; Amorem vero ſolum, eum ſimul & dilatare, & componere:* Sic omnes aliæ humanæ, quas admiramur, dotes, dum naturam in majus exaltant; exceſſui interim

terim ſunt obnoxiæ; ſola autem *Charitas* non admittit exceſſum. Angeli, dum ad potentiam, Divinæ parem, aſpirarent, prævaricati ſunt & ceciderunt: *Aſcendam & ero ſimilis Altiſſimo.* Homo dum ad ſcientiam, Divinæ parem, aſpiraret, prævaricatus eſt, & lapſus: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum* Verum ad ſimilitudinem, Divinæ *bonitatis*, aut *charitatis*, aſpirando, nec Angelus, nec homo, ; unquam in periculum venit, aut veniet. Imo ad hanc ipſam *imitationem* etiam invitamur; *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, ut ſitis filii patris veſtri, qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Quin & in ipſo Archetypo naturæ Divinæ, verba ſic collocat religio Ethnica (*Optimus, Maximus*;) Scriptura autem ſacra pronunciat, *Miſericordia ejus ſuper omnia opera ejus.*

LVIII.
DE CIVILI CONVERSATIONE.

C*Onverſatio* certe affectata eſſe non debet, at multo minus neglecta: cum

cum prudentia in ejus moderamine, & decus quoddam morum in ſe ipſa præ ſe ferat; & ad negotia, tam publica, quam privata, commode adminiſtranda, plurimum juvet. Etenim ſicut actio Oratori, tanti habetur, (licet ſit externum quiddam) ut etiam illis alteris partibus, quæ graviores, & interiores videntur, anteponatur; eodem fere modo, in Viro Civili, *Converſatio*, ejuſque regimen (utcunque in exterioribus occupetur) ſi non ſummum, at certe eximium locum invenit. Quale enim pondus habet, *Vultus* ipſe, ejuſque compoſitio? Recte Poeta;

—— *Nec vultu deſtrue verba tuo.*

Poterit enim quis *vim Orationis*, *vultu* labefactare, & plane prodere. Quin & *Facta*, non minus quam *Verba*, *vultu* pariter deſtrui poſſint, ſi Ciceroni credamus; qui, cum fratri affabilitatem commendaret erga Provinciales; non in hoc eam potiſſimum ſitam dixit, ut aditus præberet ad ſe faciles, niſi etiam *vultu* ipſo comiter accedentes exciperet; *Nil intereſt habere oſtium apertum, vultum clauſum.* Videmus quoque Atticum, ſub primum Ciceronis cum Cæſare congreſſum, bello adhuc fervente, diligenter

ter & ſerio Ciceronem per epiſtolam monuiſſe, de *Vultu* & *Geſtu*, ad dignitatem & gravitatem componendis. Quod ſi tantum poſſit, *Oris* & *Vultus* ſolius moderatio, quanto magis *Sermo familiaris*, & alia, quæ ad *Converſationem* pertinent? Atque ſane Summa, & Compendium decori, & elegantiæ morum, in hoc fere ſita ſunt; ut quaſi æqua lance, & propriam dignitatem, & aliorum, metiamur & tueamur: Quod etiam, non male expreſſit T. Livius, (licet alii rei intentus) eo perſonæ charactere; *Ne* (inquit) *aut arrogans videar, aut obnoxius; quorum alterum eſt, alienæ libertatis obliti, alterum, ſuæ.* Ex contraria vero parte, ſi *Vrbanitati*, & elegantiæ morum externæ, impenſius ſtudeamus, tranſeunt illæ in affectationem quandam deformem, & adulterinam; *Quid enim deformius, quam Scenam in vitam transferre?* Quinetiam, licet in exceſſum illum vitioſum minime prolabantur, temporis tamen nimium in hujuſmodi leviculis abſumitur; animuſque ad curam ipſarum, magis quam oportet, deprimitur. Ideoque ſicut in Academiis, adoleſcentes literarum ſtudioſi, at ſodalium congreſſibus plus ſatis indulgentes, moneri ſoleant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſoleant à Præceptoribus: *Amicos eſſe fures temporis:* Sic certe aſſidua iſta, in *Converſationis* decorum, animi intentio, magnum gravioribus meditationibus furtum facit. Deinde, qui primas adeo in *Vrbanitate* obtinent, & ad hanc rem unam quaſi nati videntur, hoc ferè habent, ut ſibi ipſis in illa ſola complaceant, & ad virtutes ſolidiores, & celſiores, vix unquam aſpirent: Quando econtra, qui ſibi in hac parte defectus ſunt conſcii, decus ex bona exiſtimatione quærunt: Ubi enim adeſt bona exiſtimatio, omnia fere decent; ubi vero illa deficit, tum demum à commoditate morum, atque *Vrbanitate*, ſubſidium petendum eſt. Porro, ad res gerendas, vix gravius, aut frequentius reperias impedimentum, quam hujuſce decori externi curioſam nimis obſervationem; atque illud alterum, quod huic ipſi inſervit; nimirum, anxiam temporis atque opportunitatum electionem. Egregie enim Salomon; *Qui reſpicit ad ventos, non ſeminat; qui reſpicit ad nubes, non metit:* Creanda ſiquidem nobis eſt opportunitas, ſæpius quam opperienda. Ut verbo dicamus, *Vrbana* iſta morum *compoſitio*, veluti veſtis animi eſt; & proinde

veſtis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

veſtis commoditates referre debet. Primum enim, talis eſſe debet, ut ſit in uſu communi: Rurſus, ut non ſit nimis delicata aut ſumptuoſa: Deinde, ita conficienda, ut ſi qua ſit in animo virtus, eam exhibeat maxime conſpicuam; ſi qua deformitas, eandem ſuppleat, & occultet: Poſtremò, & ſuper omnia, ne ſit nimis arcta, atque ita animum anguſtiet, ut ejuſdem motus in rebus gerendis, cohibeat & impediat.

LIX.

CONSILIA QUÆDAM DE NEGOTIIS, EX PARABOLIS ALIQUIBUS SALOMONIS.

PARABOLA.

1. *Mollis reſponſio frangit iram.*

EXPLICATIO.

Si incendatur *Ira* Principis, vel Superioris adverſus te, & tuæ jam ſint loquendi partes, duo præcipit Salomon: Alterum, ut *fiat reſponſio*; Alterum, ut *eadem ſit mollis*. Prius continet tria præcepta. Primo, ut *caveas à Silentio triſti & contumaci*: Illud enim, aut culpam totam in te recipit, ac ſi nihil habeas, quod reſpondere poſſis; aut Dominum occulte

occulte iniquitatis inſimulat, ac ſi aures ejus, defenſioni, licet juſtæ, non paterent. Secundo, ut *caveas à re comperendinanda*, neque tempus aliud ad defenſionem poſtules: Hoc enim, aut eandem notam inurit, quam prius, (nimirum Dominum tuum nimia mentis perturbatione efferri,) aut plane ſignificat, te artificioſam quandam defenſionem meditari, cum in promptu nihil habeas: Adeo ut optimum ſemper fuerit, aliquid in præſentia, & è re nata, in excuſationem tui adducere. Tertio, ut *fiat prorſus reſponſio: Reſponſio* (inquam) non mera *Confeſſio*, ſed aliquid Apologiæ, & Excuſationis inſpergatur: Neque enim aliter tutum eſt facere, niſi apud ingenia valde generoſa & magnanima; quæ rara admodum ſunt. Sequitur poſteriore loco, ut *reſponſio ſit mollis*, minime præfracta, aut aſpera.

PARABOLA.

2. *Servus prudens dominabitur in Filium ſtultum; & partietur hæreditatem inter fratres.*

EXPLICATIO.

In omni familia, turbata & diſcordi, ſemper exurgit aliquis *Servus*, aut *humilis Amicus*, præpotens, qui pro arbi-

tro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tro ſe gerat, ad lites familię componendas; cuique, eo nomine, & familia tota, & dominus ipſe, ſunt obnoxii. Ille, ſi ſuam rem agat, familiæ mala fovet, & aggravat; ſin fidelis revera fuerit & integer, plurimum certe meretur: adeo ut etiam tanquam inter *Fratres* haberi debeat, aut ſaltem *procurationem hæreditatis* accipere *fiduciariam.*

PARABOLA.

3. *Vir ſapiens, ſi cum ſtulto contenderit, ſive iraſcatur, ſive rideat, non inveniet requiem.*

EXPLICATIO.

Monemur ſæpius, ut *Congreſſum imparem fugiamus*; eo ſenſu, *Ne cum potioribus decertemus.* At haud minus utile eſt Monitum, quod hic exhibet Salomon, *Ne cum indigno contendamus.* Iniqua enim prorſus ſorte, hæc res tranſigitur. Siquidem, ſi ſuperiores ſimus, nulla ſequitur victoria; ſi ſuperemur, magna indignitas. Neque juvat etiam, in hujuſmodi contentione exercenda, ſi interdum veluti *per jocum* agamus, interdum cum *faſtu & contemptu.* Nam quocunque nos vertamus, leviores inde efficiemur, neque commode nos explicabimus. Peſſime autem fit, ſi hujuſmodi perſona,

perſona, quacum contendimus, (ut Salomon loquitur,) aliquid affine habeat cum *Stulto*; hoc eſt, ſi ſit audaculus, & temerarius.

PARABOLA.

4. *Sed & cunctis ſermonibus, qui dicuntur, ne accommodes aurem tuam, ne forte audias ſervum tuum maledicentem tibi.*

EXPLICATIO.

Vix credi poſſit, vitam quantum perturbet, *inutilis curioſitas*, circa illas res, quæ noſtra interſunt: nimirum, quando ſecreta illa rimari ſatagimus, quæ detecta & inventa, ægritudinem quidem animo inferant, ad conſilia autem expedienda nihil juvent. Primo enim ſequitur *animi vexatio & inquietudo*, cum humana omnia, perfidiæ & ingratitudinis plena ſint. Adeo ut, ſi comparari poſſit ſpeculum aliquod Magicum, in quo odia, & quæcunque contra nos ullibi commoventur, intueri poſſemus, melius nobis foret, ſi protinus projiceretur & collideretur. Hujuſmodi enim res, veluti foliorum murmura ſunt, & brevi evaneſcunt. Secundo *Curioſitas illa animum ſuſpicionibus nimiis onerat*, quod conſiliis inimiciſſimum eſt, eaque reddit

dit inconſtantia, & complicata. Tertiò eadem, *mala ipſa ſæpiſſime figit, alias præteruolatura:* Grave enim eſt conſcientias hominum irritare; qui, ſi latere ſe putent, facile mutantur in melius; ſin deprehenſos ſe ſentiant, malum malo pellunt. Merito igitur ſummæ prudentiæ tribuebatur Pompejo Magno, quod Sertorii chartas univerſas, nec à ſe perlectas, nec aliis permiſſas, igni protinus dediſſet.

PARABOLA.

5. *Advenit veluti viator pauperies; & egeſtas quaſi armatus.*

EXPLICATIO.

Eleganter deſcribitur in Parabola, quomodo *Prodigis*, & circa rem familiarem incurioſis, ſuperveniant *naufragia fortunarum.* A principio enim pedetentim, & paſſibus lentis, inſtar *viatoris*, advenit *obæratio*, & *ſortis diminutio*, neque fere ſentitur: At non multo poſt invadit *Egeſtas*, tanquam *vir armatus*, manu ſcilicet tam forti, & potente, ut ei amplius, reſiſti non poſſit; cum apud antiquos recte dictum ſit, *Neceſſitatem ex omnibus rebus eſſe fortiſſimam.* Itaque *viatori* occurrendum, contra *armatum* muniendum.

PARA-

PARABOLA.

6. *Qui erudit deriſorem, ipſe ſibi injuriam facit; & qui arguit impium, ſibi maculam generat.*

EXPLICATIO.

Congruit cum præcepto Salvatoris, *Vt non mittamus margaritas noſtras ante porcos:* Diſtinguuntur autem in hac *Parabola*, actiones *Præceptionis*, & *Reprehenſionis*; Diſtinguuntur itidem perſonæ *Deriſoris*, & *Impii*; Diſtinguitur poſtremo, *id quod rependitur:* In priore enim *rependitur opera luſa*; in poſteriore, etiam & *macula*. Cum enim quis erudit, & inſtituit *Deriſorem*; *Iactura* primum *fit temporis*; Deinde & alii *conatum irrident*, tanquam rem vanam, & operam male collocatam; Poſtremo, *Deriſor* ipſe, *ſcientiam, quam didicit, faſtidio habet*. At majore cum periculo, tranſigitur res in *reprehenſione impii*; quia non ſolum *Impius* non auſcultat, ſed & cornua obvertit, & reprehenſorem, odioſum ſibi jam factum, aut confeſtim convitiis proſcindit, aut ſaltem poſtea apud alios criminatur.

PARABOLA.

7. *Filius ſapiens lætificat patrem: Filius vero ſtultus mœſticia eſt matri ſuæ.*

EXPLI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

EXPLICATIO.

Diſtinguuntur ſolatia atque ægritudines Oeconomicæ, *Patris* videlicet & *Matris*, circa *Liberos* ſuos. Etenim *Filius prudens* & *frugi*, præcipuo *ſolatio* eſt *Patri*, qui *virtutis* pretium melius novit quam *Mater*; ac propterea *Filii* ſui indoli, ad virtutem propenſæ, magis gratulatur: Quinetiam gaudium illi fortaſſe affert inſtitutum ſuum, quod *Filium* tam probe educarit, illique honeſtatem morum, præceptis & exemplo, impreſſerit. Econtra, *Mater calamitati Filii plus compatitur*, & indolet; tum ob affectum maternum magis mollem, & tenerum; tum fortaſſe indulgentiæ ſuæ conſcia, qua eum corruperit, & depravaverit.

PARABOLA.

8. *Memoria Iuſti cum laudibus; at nomen Impiorum putreſcet.*

EXPLICATIO.

Diſtinguitur inter *famam virorum bonorum*, qualis eſſe ſoleat poſt *obitum*. *Viris* enim *bonis*, extincta invidia, (quæ famam eorum, dum vixerant, carpebat) *nomen* continuo effloreſcit, & *laudes* magis indies invaleſcunt: At *viris malis*, (licet fama eorum, per gratiam amico-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

micorum, & factionis ſuæ hominum, ad breve tempus manſerit,) paulo poſt faſtidium *nominis* oboritur; & poſtremo *laudes* illæ *evanidæ*, in *infamiam*, & veluti in *odorem gravẽ & tetrum*, deſinunt.

Parabola.

9. *Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventos.*

Explicatio.

Utile admodum Monitum, de *Diſcordiis* & *Turbis domeſticis*. Plurimi enim, ex *diſſidiis uxorum*, aut *exhæredationibus filiorum*, aut *mutationibus frequentibus familiæ*, magna ſibi ſpondent; ac ſi inde, vel animi tranquillitas, vel rerum ſuarũ adminiſtratio felicior, ſibi obventura foret. Sed plerunque abeunt ſpes ſuæ in *ventos*. Etenim, tum mutationes illæ, ut plurimum, non cedunt in melius; tum etiam, perturbatores iſti familiæ ſuæ, moleſtias varias, & ingratitudinem eorum, quos, aliis præteritis, adoptant & deligunt, ſæpenumero experiuntur; Quin & hoc pacto, rumores ſibi progignunt nõ optimos, & famas ambiguas: Neque enim male à Cicerone notatum eſt; *Omnem famam à domeſticis manare.* Utrumque autem malum, per *ventorum poſſeſſionem* eleganter à Salomone exprimitur:

mitur: Nam *expectationis fruſtratio*, & *rumorum ſuſcitatio*, *ventis* recte comparantur.

PARABOLA.

10. *Melior eſt finis orationis, quam principium.*

EXPLICATIO.

Corrigit *Parabola* errorem frequentiſſimum, non ſolum apud eos, qui verbis præcipue ſtudent, verum etiam apud prudentiores. Is eſt, quod homines de *ſermonum* ſuorum *aditu* atque *ingreſſu*, magis ſint ſolliciti, quam de *exitu*; & accuratius exordia & præfatiunculas meditentur, quam extrema orationum. Debuerant autem, nec illa negligere, & iſta, ut longe potiora, præparata & digeſta apud ſe habere; revolventes ſecum, &, quantum fieri poteſt, animo proſpicientes, quis tandem *exitus ſermonis* ſit futurus, & quomodo negotia inde promoveri, & maturari poſſint. Neque hic finis. Quinimo non *Epilogos* tantum, & *ſermonum, qui ad ipſa negotia ſpectant, egreſſus*, meditari oportet; verum etiam & illorum *ſermonum* cura ſuſcipienda, *quos ſub ipſum diſceſſum, commode & urbane injicere poſſint*; licet à *negotio prorſus alienos*. Equidem cognovi

Con-

Conſiliarios duos, Viros certe magnos, & prudentes, & quibus onus rerum tunc præcipue incumbebat; quibus illud fuit perpetuum, & proprium, ut quoties cum Principibus ſuis, de negotiis ipſorum communicarent, colloquia, in rebus ad ipſa negotia ſpectantibus, nunquam terminarent; verum ſemper, aut ad jocum, aut aliud aliquid, quod audire erat volupe, diverticula quærerent: Atque ut Adagio dicitur, *Sermones marinos aqua fluviatili ſub extremum abluerent.* Neque hoc illis inter artes poſtremum erat.

PARABOLA.

II. *Sicut muſcæ mortuæ fœtere faciunt unguentum optimum; ſic hominem pretioſum ſapientiâ, & gloriâ, parva ſtultitia.*

EXPLICATIO.

Iniqua admodum, & miſera eſt conditio, *hominum virtute præcellentium* (ut optime notat *Parabola,*) quia *erroribus* eorum, quamvis leviſſimis, nullo modo ignoſcitur: Verum, quemadmodum in Gemma, valde nitida, minimũ quodque granulum, aut nubecula, oculos ferit, & moleſtia quadam afficit; quod tamen ſi in Gemma vitioſiore repertum foret, vix notam ſubiret: Similiter, in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Viris ſingulari virtute præditis, minima queq; vitia, ſtatim in oculos, & ſermones hominum incurrunt, & cenſura perſtringuntur graviore: quæ in *hominibus mediocribus*, aut omnino laterent, aut veniam facile reperirent. Itaque viro valde prudenti, parva ſtultitia; valde probo, parvum peccatum; urbano, & moribus eleganti, paululum indecori; de fama & exiſtimatione multum detrahit. Adeo ut non peſſimum foret *Viris egregiis*, ſi nonnulla *abſurda* (quod citra vitium fieri poſſit) actionibus ſuis immiſcerent; ut libertatem quandam ſibi retineant, & parvorum defectuum notas confundant.

PARABOLA.

12. *Homines deriſores Civitatem perdunt; Sapientes verò avertunt calamitatem.*

EXPLICATIO.

Mirum videri poſſit, quod in deſcriptione hominum, qui ad Reſpub. labefactandas & perdendas, veluti natura comparati & facti ſunt, delegerit Salomon characterem, non hominis ſuperbi & inſolentis; non tyrannici & crudelis; non temerarii & violenti; non impii & ſcelerati; non injuſti & oppreſ-
ſoris;

ſoris; non ſeditioſi & turbulenti; non libidinoſi & voluptarii; non denique inſipientis & inhabilis; ſed *Deriſoris.* Verum hoc ſapientia ejusRegis, qui Rerumpub. conſervationes & everſiones optime norat, dignissimum eſt. Neque enim ſimilis fere eſt peſtis Regnis & Rebuſpublicis; quam ſi Conſiliarii Regum, aut Senatores, quique gubernaculis rerum admoventur, ſint ingenio *deriſores.* Hujuſmodi enim homines, periculorum magnitudinem, ut fortes videantur Senatores, ſemper extenuant; iiſque qui pericula prout par eſt, ponderant, veluti timidis inſultant: conſultandi & deliberandi maturas moras, & meditatas diſceptationes, veluti rem oratoriam, & tædii plenam, & ad Summas rerum nihil facientem, ſubſannant: Famam, ad quam Principum conſilia præcipue ſunt componenda, ut *ſalivam Vulgi*, & rem cito prætervolaturam, contemnunt: Legum vim & auctoritatem, ut reticula quædam, quibus res majores minime cohiberi debeant, nil morantur: Conſilia & præcautiones, in longum proſpicientes, ut ſomnia quædam, & apprehenſiones Melancholicas, rejiciunt: Viris revera prudentibus, & rerum peritis,

 atque

atque magni animi & conſilii, dicteriis & facetiis illudunt: Denique fundamenta omnia Regiminis Politici ſimul labefactant. Quod magis attendendum eſt, quia cuniculis, & non impetu aperto, hæc res agitur: neque cœpit eſſe inter homines (prout meretur) ſuſpecta.

PARABOLA.

13. *Princeps, qui libenter præbet aures verbis mendacii, omnes ſervos habet improbos.*

EXPLICATIO.

Cum *Princeps* talis fuerit, ut Suſurronibus, & Sycophantis, abſque judicio, faciles & credulas aures præbeat, ſpirat omnino, tanquam à parte *Regis*, aura peſtilens, quæ omnes *ſervos* ejus corrumpit, & inficit. Alii metus *Principis* rimantur, eoſque narrationibus fictitiis exaggerant: alii invidiæ furias concitant, præſertim in optimos quoſque: alii criminationibus aliorum, proprias ſordes, & conſcientias malas, eluunt: alii amicorum ſuorum honoribus & deſideriis velificant, Competitores eorum calumniando, & mordendo: alii fabularum argumenta, contra inimicos ſuos, tanquam in Scena, componunt: & innumera hujuſmodi. Atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

hæc illi, qui ex *ſervis Principis* ingenio ſunt magis improbo. *At* illi etiam, qui natura probiores ſunt, & melius morati, poſtquam, in innocentia ſua, parum præſidii eſſe ſenſerint, (quoniam *Princeps* vera à falſis diſtinguere non novit,) morum ſuorum probitatem exuunt, & ventos Aulicos captant, iiſque ſervilem in modum circumferuntur. *Nihil enim,* (ut ait Tacitus de Claudio) *tutum eſt apud Principem, cujus animo omnia ſunt tanquam indita & juſſa.* Atque bene Comineus; *Præſtat ſervum eſſe Principis, cujus ſuſpicionum non eſt finis, quam ejus, cujus credulitatis non eſt modus.*

PARABOLA.

14. *Juſtus miſeretur animæ jumenti ſui; ſed miſericordiæ impiorum, crudeles.*

EXPLICATIO.

Inditus eſt, ab ipſa natura, homini *Miſericordiæ* affectus nobilis, & excellens; qui etiam ad *Animalia bruta* extenditur; quæ ex ordinatione Divina, ejus imperio ſubjiciuntur. Itaque habet iſta *Miſericordia*, Analogiam quandam, cum illa Principis erga Subditos. Quinetiam illud certiſſimum eſt, quod quo dignior eſt anima, eo pluribus compatiatur. Etenim animæ anguſtæ & dege-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

neres, hujuſmodi res, ad ſe nihil pertinere putant: at illa, quæ nobilior eſt portio univerſi, ex communione afficitur. Quare videmus, ſub Veteri Lege, haud pauca fuiſſe præcepta, non tam mere *Caremonialia*, quam *Miſericordiæ inſtitutiva*: quale fuit illud, de *non comedendo carnem cum ſanguine ejus*; & ſimilia. Etiam in Sectis Eſſæorum, & Pythagoræorum, ab eſu animalium, omnino abſtinebant. Quod etiam hodie obtinet (ſuperſtitione inviolata) apud incolas nonnullos Imperii Mogollenſis. Quin & Turcæ, (Gens licet, & Stirpe & Diſciplina, crudelis, & ſanguinaria,) brutis tamen eleemoſynas largiri ſolent; neque animalium vexationes & torturas fieri ſuſtinent. Verum, ne forte hæc quæ diximus, omnis generis *Miſericordiæ*, patrocinari videantur, ſalubriter ſubjungit Salomon, *Impiorum miſericordias eſſe crudeles.* Eæ ſunt, quando hominibus ſceleratis & facinoroſis parcitur, Juſticiæ gladio feriendis: Crudelior enim hujusmodi *miſericordia*, quam crudelitas ipſa. Nã crudelitas exercetur in ſingulos, at miſericordia illa, univerſum facinoroſorum exercitum, conceſſa impunitate, in homines innocentes, armat & immittit.

PARA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

PARABOLA.

15. *Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus; at ſapiens reſervat aliquid in poſterũ.*

EXPLICATIO.

Corrigit Parabola præcipue (ut videtur) non hominum vanorum futilitatem, qui, dicenda, tacenda, facile proferunt; non Parrheſiam illam, qua abſque diſcrimine & judicio, in omnes & omnia involant; non garrulitatem, qua ad nauſeam uſque, aliis obſtrepunt; ſed vitium aliud magis occultum; Nempe ſermonis regimen, minime omniũ prudens, & Politicum: Hoc eſt, cum quis ita ſermonem, (in colloquiis privatis) inſtituit, ut quæcunq; in animo habeat, quæ ad rem pertinere putet, ſimul, & tanquam uno ſpiritu, & oratione continuata, proferat: Hoc enim plurimum negotiis officit. Siquidem primo, *Oratio intercisa*, & per partes infuſa, longe magis penetrat, quam continuata; quoniam in continuata, pondus rerum, non diſtincte & ſigillatim excipitur, nec per moram nonnullam inſidet; ſed ratio rationem, antequam penitus inſederit, expellit. Secundo, nemo tam potenti, & felici eloquentia valet, ut primo ſermonis impetu, eum quem alloquitur,

mutum & elinguem plane reddat; quin & alter aliquid viciſſim reſpondebit, & fortaſſe objiciet: Tum vero accidit, ut quæ in Refutationem, aut Replicationem reſervanda fuiſſent, præmiſſa jam, & antea delibata, vires ſuas & gratiam, amiſerint. Tertio, ſi quis ea, quæ dicenda ſunt, non ſimul effundat, ſed per partes eloquatur, aliud primo, aliud ſubinde injiciens; ſentiet ex ejus, quem alloquitur, vultu, & reſponſo, quomodo ſingula illum affecerint, quam in partem accepta fuerint; ut quæ adhuc reſtant dicenda, cautius aut ſupprimat, aut excerpat.

PARABOLA.

16. *Si Spiritus poteſtatem habentis, aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris; quia curatio faciet ceſſare magna peccata.*

EXPLICATIO.

Præcipit *Parabola*, quomodo ſe quis gerere debeat, cum iram, atque indignationem *Principis* incurrerit. Præceptũ duplex: Primo, *ut non dimittat locum ſuum*; Secundo, ut *curationi*, tanquam in morbo aliquo gravi, diligenter & caute, *attendat*. Conſueverunt enim homines, poſtquam commotos contra ſe

Prin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Principes ſuos ſenſerint, partim ex dedecoris impatientia, partim ne vulnus obſervando refricent, partim ut triſtitiam & humilitatem eorum Principes ſui perſpiciant, ſe, à muneribus & functionibus ſuis, ſubducere: Quinetiam interdum, ipſos magiſtratus, & dignitates quas gerunt, in *Principum* manus reſtituere. At Salomon, hanc medendi viam, veluti noxiam, improbat; idque ſumma profecto ratione. Primo enim, *Dedecus ipſum nimis illa publicat*; unde tum inimici, atque invidi, audaciores fiunt ad lædendum; tum amici timidiores ad ſubveniendum. Secundo, hoc pacto fit, ut *Principis ira*, quæ fortaſſe, ſi non evulgaretur, ſponte concideret, *magis figatur*; & veluti principio jam facto hominis deturbandi, in præcipitium illius, feratur. Poſtremo, *ſeceſſus* iſte *aliquid ſapit ex malevolo*, & temporibus infenſo; id quod malum indignationis, malo ſuſpicionis cumulat. Ad *Curationem* autem pertinent iſta. Primo, caveat ante omnia, ne *ſtupiditate* quadam, aut etiam *animi elatione*, *indignationem Principis minime ſentire*, aut inde, prout debeat, affici, videatur: hoc eſt, ut & vultum, non ad triſtitiam contumacem, ſed ad

mœſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mœſtitiam gravem atque modeſtam componat: & in rebus quibuſcunque agendis, ſe minus ſolito hilarem & lætum, oſtendat: Quin & in rem ſuam erit, amici alicujus opera, & ſermone, apud *Principem*, uti, qui, quanto doloris ſenſu, in intimis excrucietur, tempeſtive inſinuet. Secundo, *Occaſiones omnes*, vel *minimas*, ſedulo *evitet*, per quas aut *res* ipſa, quæ indignationi cauſſam præbuit, *refricetur*; aut *Princeps* denuo excandeſcendi, & ipſum, quacunque de cauſſa, coram aliis, objurgandi, anſam arripiat. Tertio, perquirat etiam diligenter occaſiones omnes, in quibus *opera ejus Principi grata eſſe poſſit*; ut & voluntatem promptam redimendi culpam præteritam oſtendat; & *Princeps* ſuus ſentiat, quali tandem ſervo, ſi eum dimittat, privari ſe contigerit. Quarto, *Culpam ipſam*, aut *ſagaciter in alios transferat*; aut *animo* illam non *malo commiſſam* eſſe inſinuet; aut etiam *malitiam illorum*, qui ipſum Regi detulerunt, vel rem ſupra modum aggravarunt, *indicet*. Denique in omnibus evigilet, & *Curationi* ſit intentus.

PARABOLA.

17. *Primus in Cauſſa ſua juſtus: tum venit altera pars, & inquirit in eum.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

EXPLICATIO.

Prima in unaquaque *Cauſſa Informatio*, ſi pauliſper animo Judicis inſederit, altas radices agit, eumque imbuit, & occupat; adeo ut ægre elui poſſit, niſi aut manifeſta aliqua falſitas, in materia informationis; aut artificium aliquod, in eadem exhibenda, deprehendatur. Etenim nuda & ſimplex defenſio, licet juſta ſit & præponderans, vix præjudicium informationis primę, compenſare, aut libram Juſtitiæ ſemel propendentem, ad æquilibrium reducere, per ſe valet. Itaque & Judici tutiſſimum, ut nihil, quod ad merita cauſſæ ſpectat, prælibetur, priuſquam utraque pars ſimul audiantur; & defenſori optimum, ſi Judicem ſenſerit præoccupatum, in hoc potiſſimum (quantum dat Cauſſa,) incumbere, ut verſutiam aliquam, & dolum malum, ab adverſa parte, in Judicis abuſum, adhibitum, detegat.

PARABOLA.

18. *Qui delicate à pueritia nutrit ſervum ſuũ, poſtea ſentiet eum contumacem.*

EXPLICATIO.

Servandus eſt, *Principibus* & *Dominis*, ex conſilio Salomonis, in gratia & favore ſuo, erga *ſervos*, *modus*. Is triplex eſt;

eſt; Primo, ut *promoveantur per gradus, non per ſaltus:* Secundo, ut *interdum aſſueſiant repulſæ:* Tertio, (quod bene præcipit Machiavellus,) ut *habeant præ oculis ſuis ſemper aliquid, quo ulterius aſpirare poſſint.* Niſi enim hæc fiant, reportabunt proculdubio *Principes,* in fine, à *ſervis* ſuis, loco animi grati, & officioſi, faſtidium & contumaciam. Etenim, ex promotione ſubita, oritur *inſolentia;* ex perpetua deſideratorum adeptione, *impatientia repulſæ;* Denique ſi vota deſint, deerit itidem alacritas & *induſtria.*

PARABOLA.

19. *Vidiſti virum velocem in opere ſuo; coram Regibus ſtabit; nec erit inter ignobiles.*

EXPLICATIO.

Inter virtutes, quas *Reges,* in delectu *ſervorum,* potiſſimum ſpectant & requirunt, gratiſſima eſt præ cunctis *Celeritas,* & in *negotiis expediendis ſtrenuitas.* Viri profunda prudentia, *Regibus* ſuſpecti; utpote qui nimium ſint inſpectores; & Dominos ſuos, inſcios & invitos, ingenii ſui viribus, (tanquam machina) circumagere poſſint. Populares, inviſi; utpote qui Regum luminibus offi-

officiunt, & oculos populi in ſe convertunt. Animoſi, pro turbulentis ſæpe habentur, & ultra, quam par eſt, auſuris. Probi, & vitæ integræ, tanquam difficiles exiſtimantur, nec ad omnes nutus heriles apti. Denique non eſt virtus alia, quæ non habeat aliquam quaſi umbram, qua *Regum* animi offendantur; Sola *Velocitas ad mandata*, nihil habet, quod non placeat. Inſuper, motus animorum regiorum celeres ſunt, & moræ minus patientes. Putant enim ſe quidvis efficere poſſe; illud tantum deeſſe, ut cito fiat. Itaque ante omnia iis grata eſt *Celeritas*.

PARABOLA.

20. *Vidi cunctos viventes, qui ambulant ſub Sole, cum Adoleſcente ſecundo, qui conſurgit pro eo.*

EXPLICATIO.

Notat *Parabola* vanitatem hominum, qui ſe agglomerare ſolent ad *Succeſſores deſignatos Principum*. Radix autem hujus rei eſt, Inſania illa, hominum animis penitus à natura inſita; Nimirum ut ſpes ſuas nimium adament. Vix enim reperitur, qui non delectatur magis, iis quæ *ſperat*, quam iis quæ *fruitur*. Quinetiam *Novitas* humanæ naturæ grata eſt, & avide

vide expetitur. In *Succeſſore* autem *Principis* iſta duo concurrunt; *Spes* & *Novitas*. Innuit autem *Parabola* idem, quod olim dictum erat; primo à Pompeio ad Syllam; poſtea à Tiberio de Macrone; *Plures adorare Solem orientem, quam occidentem.* Neque tamen *Imperantes*, multum hac re commoventur, aut eam magni faciunt, ſicut nec Sylla, nec Tiberius fecit; ſed rident potius hominum levitatem, nec pugnant cum ſomniis: *Eſt autem* (ut ajebat ille) *ſpes vigilantis inſomnium.*

PARABOLA.

21. *Erat Civitas parva, & pauci in ea viri; Venit contra eam Rex magnus, & vadavit eam, inſtruxitque munitiones per gyrum, & perfecta eſt obſidio; inventuſque eſt in ea vir pauper & ſapiens, & liberavit eam per ſapientiam ſuam; & nullus deinceps recordatus eſt, hominis illius pauperis.*

EXPLICATIO.

Deſcribit *Parabola ingenium hominum pravum & malevolum.* Ii in rebus duris, & anguſtis, confugiunt fere ad viros prudentes, & ſtrenuos, licet antea contemptui habitos. Quamprimum autem tempeſtas tranſierit, ingrati demum erga conſervatores ſuos reperiuntur. Machia-

chiavellus vero, non ſine cauſſa, inſtituit Quæſtionem, *Vter ingratior eſſet erga bene meritos, Princeps, aut Populus?* Sed interim utrunque ingratitudinis arguit. Attamen hoc, non ſolum ex *ingratitudine Principis*, aut *Populi* oritur, ſed accedit plerunque his, *invidia Procerum*, qui ſecreto indolent eventui, licet felici & proſpero, quia ab ipſis profectus non ſit: Itaque & meritum hominis extenuant, & ipſum deprimunt.

PARABOLA.

22. *Iter pigrorum, quaſi ſepes ſpinarum.*

EXPLICATIO.

Elegantiſſime oſtendit *Parabola, pigritiam* in fine *laborioſam* eſſe. Diligentia enim, & ſedula præparatio, id præſtant, ut pes in aliquod offendiculum non impingat; ſed ut complanetur via, antequam ineatur. At qui piger eſt, & omnia in extremum momentum executionis differt, neceſſe eſt ut perpetuo, & ſingulis paſſibus, quaſi per rubos & ſentes incedat, qui eum ſubinde detineant, & impediant. Idē obſervari poſſit etiam in familia regenda; in qua, ſi adhibeatur cura & providentia, omnia placide, & veluti ſponte procedunt, abſque ſtrepitu & tumultu: Sin hæc deſint, ubi major aliquis

motus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

motus intervenerit, omnia ſimul agenda turmatim occurrunt; tumultuantur ſervi; ædes perſonant.

PARABOLA.

23. *Qui cognoſcit in judicio faciem, non benefacit; iſte, & pro buccella panis, deſeret veritatem.*

EXPLICATIO.

Prudentiſſime notat *Parabola*, in *Iudice* magis pernicioſam eſſe, *facilitatem morum*, quam *corruptelam munerum*. *Munera* enim, haudquaquam ab omnibus deferuntur; at vix ulla eſt Cauſſa, in qua non inveniatur aliquid, quod flectat Judicis animum, ſi *perſonas reſpiciat*. Alius enim reſpicietur, ut popularis; alius, ut maledicus; alius, ut dives; alius, ut gratus; alius, ut ab amico commendatus; Denique omnia plena ſunt iniquitatis, ubi dominatur *reſpectus perſonarum*; & levi omnino de cauſſa, veluti pro *buccella panis*, *judicium* pervertetur.

PARABOLA.

24. *Vir pauper calumnians pauperes, ſimilis eſt imbri vehementi, in quo paratur fames.*

EXPLICATIO.

Parabola iſta antiquitus expreſſa & depicta fuit, ſub Fabula *Hirudinis utriuſque*;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

que; nimirum, plenæ, & vacuæ. *Pauperis* enim & *famelici oppreſſio*, longe gravior eſt, quam *oppreſſio*, per *divitem & repletum*; quippe quæ omnes exactionum technas, & omnes nummorum angulos, perquirit. Solebat hoc ipſum etiam ſpongiis aſſimilari; quæ aridæ fortiter ſugunt; madidæ, non item. Monitum autem utile continet, tum erga Principes, ne præfecturas Provinciarum, aut Magiſtratus, viris indigentibus, & obæratis, committant; tum erga populos, ne Reges ſuos, cum nimia egeſtate conflictari, permittant.

PARABOLA.

25. *Fons turbatus pede, & vena corrupta, eſt juſtus cadens coram impio.*

EXPLICATIO.

Præcipit *Parabola*, Rebuſpub. ante omnia cavendum eſſe, de *iniquo & infami Iudicio*, in *cauſſa aliqua celebri & gravi*; præſertim ubi non abſolvitur noxius, ſed condemnatur inſons. Etenim injuriæ inter privatos graſſantes, turbant quidem & polluunt *latices Iuſtitiæ*; ſed tanquam in *rivulis*: Verum judicia iniqua, qualia diximus, à quibus exempla petuntur, *fontes* ipſos *juſtitiæ* inficiunt, & inquinant. Poſtquam enim Tribunal ceſſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ceſſerit in partes injuſtitiæ, ſtatus rerum vertitur, tanquam in latrocinium publicum: fitque plane, ut *homo homini ſit lupus*.

PARABOLA.

26. *Noli eſſe amicus homini iracundo, nec ambulato cum homine furioſo,*

EXPLICATIO.

Quanto religioſius amicitiæ jura inter bonos ſervanda, & colenda ſunt; tanto magis cavendum eſt, jam uſque à principio, de *prudente amicorum delectu*. Atque amicorũ natura & mores, quantum ad nos ipſos ſpectant, omnino ferendi ſunt: Cum vero neceſſitatem nobis imponunt, qualem erga alios perſonam induamus, & geramus, dura admodum, & iniqua, amicitiæ conditio eſt. Itaque intereſt inprimis, ut præcipit Salomon, ad vitæ pacem, & præſidia, ne res noſtras, cum *hominibus iracundis*, & qui facile lites & jurgia provocant, aut ſuſcipiunt, commiſceamus. Iſtud enim genus amicorum, perpetuo nos contentionibus, & factionibus implicabit: ut aut amicitiam abrumpere, aut incolumitati propriæ deeſſe, cogamur.

PARA-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

PARABOLA.

27. *Qui celat delictum, quærit amicitiam; ſed qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos.*

EXPLICATIO.

Duplex, concordiam tractandi, & animos reconciliandi, via. Altera, quæ incipit ab *amneſtia*; altera, quæ à *repetitione injuriarum*, ſubjungendo apologias, & excuſationes. Equidem memini ſententiam viri admodum prudentis & politici; *Qui pacem tractat, non repetitis conditionibus diſſidii, is magis animos, dulcedine concordiæ fallit, quam æquitate componit.* Verum Salomon, illo ſcilicet prudentior, in contraria opinione eſt; & *amneſtiam* probat, *repetitionem* prohibet. Etenim in *repetitione* hæc inſunt mala; tum quod ea, ſit veluti *unguis in ulcere*; tum quod *periculum impendeat à nova altercatione*, (ſiquidem de injuriarum rationibus, inter partes nunquam conveniet;) tum denique quod *deducat rem ad apologias*; at utraque pars, malit videri, potius offenſam remiſiſſe, quam admiſiſſe excuſationem.

28. *In omni opere bono erit abundantia; ubi autem verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas.*

Sepa-

Separat Salomon, hac *Parabola*, fru-ctum *laboris linguæ*, & *laboris manuum*; quaſi ex altero proveniat *egeſtas*, ex altero *abundantia*. Etenim fit fere perpetuò, ut qui multa effutiant, jactent multa, promittant, egeni ſint; nec emolumentum capiant, ex illis rebus, de quibus loquuntur. Quinetiam, ut plurimum, induſtrii minime ſunt, aut impigri ad opera; ſed tantummodo, ſermonibus ſe, tanquam vento, paſcunt & ſatiant. Sane, ut Poeta loquitur; *Qui ſilet eſt firmus*. Is qui conſcius eſt, ſe in opere proficere, ſibi plaudit, & tacet: Qui vero econtra conſcius eſt, auras ſe inanes captare, multa & mira apud alios prædicat.

PARABOLA.

29. *Melior eſt correptio manifeſta, quam amor occultus.*

EXPLICATIO.

Reprehendit *Parabola*, *mollitiem amicorum*, qui amicitiæ privilegio non utuntur, in admonendo libere & audacter amicos, tam de erroribus, quam de periculis ſuis. *Quid enim faciam* (ſolet hujuſmodi *mollis amicus* dicere) *aut quo me vertam? Amo illum, quantum quis, maxime; meque, ſi quid illi adverſi contigerit,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tigerit, ipſius loco libenter ſubſtituerim; Sed novi ingenium ejus; ſi libere cum eo egero, animum illius offendam, ſaltem contriſtabo; neque tamen proficiam; atque citius eum ab amicitia mea alienabo, quam ab iis, quæ in animo fixa habet, abducam. Hujuſmodi *amicum*, tanquam enervem, & inutilem, redarguit Salomon; atque plus utilitatis, ab inimico *manifeſto*, quam ab ejus generis *amico*, ſumi poſſe pronunciat. Siquidem ea fortaſſe audire ei contigerit ab *inimico* per contumeliam, quæ *amicus* muſſat præ nimia indulgentia.

Parabola.

30. *Prudens advertit ad greſſus ſuos; Stultus divertit ad dolos.*

Explicatio.

Duæ ſunt *Prudentiæ* ſpecies; Altera vera & ſana; altera degener & falſa, quã Salomon *Stultitiæ* nomine appellare non dubitat. Qui priori ſe dederit, viis & veſtigiis propriis cavet; periculis proſpiciens, meditans remedia; proborum opera utens, contra improbos ſeipſum muniens; cautus incœptu, receptu non imparatus; in occaſiones attentus, contra impedimenta ſtrenuus; cum innumeris aliis, quæ ad ſui ipſius *actiones* &

& *greſſus regendos* ſpectant. At altera ſpecies, tota eſt conſuta, ex *fallaciis & aſtutiis*, ſpemque ponit omnino, in aliis circumveniendis, iiſdemque ad libitum effingendis. Hanc merito rejicit *Parabola*, non tantum ut improbam, ſed etiam, ut *ſtultam*. Primo enim, minime eſt ex iis rebus, quæ *in noſtra ſunt poteſtate*; nec etiam aliqua *conſtanti Regula nititur*; ſed nova quotidie comminiſcenda ſunt ſtratagemata, prioribus fatiſcentibus, & obſoletis. Secundo, qui vafri & ſubdoli hominis famam & opinionem ſemel incurrerit, præcipuo ſe, ad res gerendas *inſtrumento*, prorſus privavit; hoc eſt, *fide*: Itaque omnia, parum votis ſuis conſentientia, experietur. Poſtremo, *artes iſtæ, utcunque pulchræ videantur*, & *complaceant*; attamen ſæpius fruſtrantur; quod bene notavit Tacitus; *Conſilia callida & audacia, expectatione læta, tractatu dura, eventu triſtia.*

PARABOLA.

31. *Noli eſſe juſtus nimium, nec ſapientior quam oportet; cur abripiare ſubito?*

EXPLICATIO.

Sunt tempora (ut inquit Tacitus) *in quibus magnis virtutibus, certiſſimum eſt exitium.* Atque hoc, viris virtute & juſtitia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ſtitia egregiis, aliquando ſubito, aliquã-
do diu ante prævisum, contingit. Quod
ſi adjungatur etiam prudentia, hoc eſt,
ut cauti ſint, & ad propriam incolumi-
tatem evigilent, tum hoc lucrantur, ut
ruina eorum ſubitò obveniat, ex occultis
omnino & obſcuris conſiliis; quibus &
evitetur invidia, & pernicies ipſos impa-
ratos adoriatur. Quod vero ad illud
Nimium, quod in *Parabola* ponitur
(quandoquidem nõ Periandri alicujus,
ſed Salomonis verba ſunt iſta; qui mala
in hominum vita ſæpius notat, nunquã
præcipit) intelligendum eſt, non de vir-
tute ipſa, (in qua *Nimium* non eſt,) ſed
de vana ejus atque invidioſa affectatio-
ne, & oſtentatione. Simile quiddam in-
nuit Tacitus de Lepido; miraculi loco
ponens, quod nunquam ſervilis alicujus
ſententiæ auctor fuiſſet, & tamen tam
ſævis temporibus incolumis manſiſſet;
Subit (inquit) *cogitatio, utrum hæc fato
regantur, an etiam ſit in noſtra poteſtate,
curſum quendam tenere, inter deforme ob-
ſequium, & abruptam contumaciam, me-
dium, periculo ſimul, & indignitate va-
cuum?*

PARABOLA.

32. *Da ſapienti occaſionem, & addetur
ei ſapientia.*

EXPLICATIO.

Diſtinguit *Parabola*, inter *Sapientiam* illam, quæ in verum habitum increverit, & maturuerit; & illam, quæ natat tantum in cerebro & conceptu, aut ſermone jactatur, ſed radices altas non egerit. Siquidem prior, oblata occaſione, in quæ exerceatur, illico excitatur, accingitur, dilatatur; adeo ut ſeipſa major videatur: poſterior vero, quæ ante occaſionem alacris erat, occaſione data, fit attonita & confuſa; ut etiam ipſi, qui ea ſe præditum arbitrabatur, in dubium vocetur; annon Præceptiones de ea fuerint inſomnia mera, & ſpeculationes inanes?

PARABOLA.

33. *Qui laudat amicum voce alta, ſurgendo mane; erit illi loco maledictionis.*

EXPLICATIO.

Laudes moderatæ, & tempeſtivæ, & per occaſionem prolatæ, famæ hominum atque etiam fortunæ, plurimum conferunt; At immoderatæ, & ſtreperæ, & importune effuſæ, nihil proſunt; imo potius, ex ſententia *Parabolæ*, impenſe nocent. Primo enim, manifeſto ſe produnt, aut ex *nimia benevolentia* oriun-

oriundas; aut *ex compoſito affectatas*; quo *collaudatum* potius falſis præconiis demereantur, quam veris Attributis ornent. Secundo, *Laudes parcæ* & *modeſtæ*, *invitant* fere *præſentes*, ut *ipſis etiam aliquid adjiciant*; profuſæ contra & immodicæ, ut aliquid demant & detrahant. Tertio, (quod caput rei eſt) conflatur illi invidia, qui *nimium laudatur*; cum *laudes* omnes *nimiæ*, videantur ſpectare ad contumeliam aliorum, qui non minus merentur.

PARABOLA.

34. *Quomodo in aquis reſplendent facies; ſic corda hominum manifeſta ſunt prudentibus.*

EXPLICATIO.

Diſtinguit *Parabola* inter *mentes prudentium*, & *cæterorum hominum*; Illas *aquis*, aut *ſpeculis* comparans, quæ ſpecies & imagines rerum recipiunt; cum alteræ ſimiles ſint *terræ*, aut *lapidi impolito*, in quibus nihil reflectitur. Atque eo magis apte comparatur *animus hominis prudentis* ad *ſpeculum*; quia in *ſpeculo*, *imago* propria ſpectari poſſit, una cum *imaginibus aliorum*; id quod *oculis* ipſis, ſine *ſpeculo* non conceditur. Quod ſi *animus prudentis*, adeo capax ſit, ut in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

numera ingenia, & mores obſervare & internoſcere poſſit; ſupereſt, ut detur opera, quo reddatur non minus *varius applicatione*, quam *repræſentatione*;

Qui ſapit, innumeris moribus aptus erit.

LX.

FABER FORTUNÆ SIVE DOCTRINA DE AMBITU VITÆ.

AC primo quidem intuitu, novum quoddam, & inſolitum Argumentum tractare videbor; docendo homines, quomodo *Fortunæ ſuæ fabri* fieri poſſint: Doctrinam certe, cui quivis libenter ſe diſcipulum addixerit, donec difficultatem ejuſdem habuerit perſpectam. Non enim leviora ſunt, aut pauciora, aut minus ardua, quæ ad *Fortunam* comparandam requiruntur, quam quæ ad *Virtutem*: Reſque eſt, æque difficilis ac ſevera, fieri vere *Politicum*, ac vere *Moralem*. At hujus *doctrinæ* pertractatio, plurimum ad literarum, tum *decus*, tum *pondus*, pertinet. Intereſt enim inprimis *honoris* literarum, ut homines iſti Pragmatici ſciant, eruditionē haudquaquam aviculæ, qualis eſt alauda, ſimilem eſſe, quæ in ſublime ferri, & cantillando

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tillando ſe oblectare ſoleat; at nihil aliud: Quinimo ex accipitris potius genere eſſe, qui & in alto volare, ac ſubinde, cum viſum fuerit, deſcendere, & prædam rapere novit. Deinde, & ad *perfectionem* literarum hoc ipſum ſpectat, quia legitimæ inquiſitionis vera norma eſt, ut *nihil inveniatur in globo materiæ, quod non habeat parallelum, in globo cryſtallino, ſive intellectu.* Hoc eſt, ut nihil veniat in *Practicam*, cujus non ſit etiam *Doctrina* aliqua & *Theoria*. Neque tamen literæ, hanc ipſam *fortunæ architecturam*, aliter admirantur, aut æſtimant, quam ut opus quoddam inferioris generis. Nemini enim, *fortunæ propria*, pro dono *Eſſe ſui*, à Deo conceſſo, ullo modo digna retributio eſſe poſſit. Quin & non raro fit, ut viri virtutibus egregii, fortunæ ſuæ ſponte renuncient, ut rebus ſublimioribus vacent. Digna tamen eſt *fortuna*, quatenus virtutis ac bene merendi organum eſt, ſua quoque *ſpeculatione*, & *doctrina*.

Ad hanc *Doctrinam* pertinent præcepta, nonnulla *ſummaria*; nonnulla *ſparſa & varia*. Præcepta *ſummaria* verſantur, circa veram *notitiam*, & *aliorum*, & *ſui*. Primum igitur præceptum (in quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cardo *notitia aliorum,* vertitur,) illud conſtituatur,ut procuremus nobis(quãtum fieri poſſit,) *feneſtram* illam, quam olim requiſivit Momus. Ille, cum in humani cordis fabrica, tot angulos & receſſus conſpicatus eſſet, id reprehendit, quod defuiſſet *feneſtra,* per quam in obſcuros illos & tortuoſos anfractus inſpicere quis poſſit. Hanc autem *feneſtram* obtinebimus, ſi omni ſedulitate nobis informationem comparemus, & procuremus, de perſonis, quibuſcum incercedunt negotia, particularibus; earumque ingeniis, cupiditatibus, finibus, moribus, auxiliis & adminiculis quibus præcipue ſuffulciuntur & valent; Et rurſus, defectibus & imbecillitatibus, quaque ex parte maxime pateant & obnoxii ſint; amicis, factionibus, patronis, clientelis; rurſuſque inimicis, invidis, competitoribus; etiam temporibus & aditibus:

(*Sola viri molles aditus, & tempora noris;*)

Denique inſtitutis, & normis quas ſibi præſcripſerunt; & ſimilibus. Quinetiam, non ſolum informatio capienda eſt, de *perſonis,* ſed inſuper de *actionibus* particularibus, quæ de tempore in tempus

pus in motu ſunt, & tanquam ſub incude; Quomodo regantur & ſuccedant, quorum ſtudiis foveantur, à quibus oppugnentur, cujuſque ſint ponderis & momenti, & quid ſecum trahant, & hujuſmodi. Etenim *actiones* præſentes noſſe, & in ſe plurimum prodeſt; & illud inſuper habet, quod abſque hoc, etiam perſonarum notitia valde futura ſit fallax & erronea. Mutantur enim homines ſimul cum actionibus: & alii ſunt, dum actionibus ipſis implicentur & obſideantur; alii, poſtquam redierint ad ingenium. Atque hæ de rebus particularibus informationes, quæ tam ad *perſonas*, quam ad *actiones* ſpectant, ſunt tanquam Propoſitiones minores in omni activo Syllogiſmo. Nulla enim Obſervationum, aut Axiomatum (unde conficiuntur Majores propoſitiones Politicæ,) veritas, aut excellentia, ad Concluſionis firmamentum ſufficere poſſit, ſi in Minore propoſitione fuerit erratum. Quod vero hujuſmodi *notitia* comparari poſſit, fidejuſſor nobis eſt Salomon, qui ait: *Conſilium in corde viri, tanquam aqua profunda; ſed vir prudens exhauriet illud.* Quamvis autem ipſa *notitia* non cadat ſub præceptum, quoniam indivi-

duorum eſt, attamen mandata de çadem elicienda utiliter dari poſſunt.

Notitia hominum ſex modis elici, & hauriri poteſt: per *vultus* & *ora* ipſorum; per *verba*; per *facta*; per *ingenia* ſua; per *fines* ſuos; denique per *relationes aliorum*. Quantum ad *Vultus* attinet, minime nos moveat vetus Adagiū, *Fronti nulla fides*; Licet enim hoc ipſum non perperam dictum ſit, de *Vultus*, & *Geſtus* compoſitione externa & generali; attamen ſubſunt ſubtiliores quidam motus, & labores *oculorum, oris, vultus*, & *geſtus*; ex quibus reſeratur, & patet (ut eleganter ait Q. Cicero) veluti *Ianua quadam animi*. Quis Tiberio Cæſare occultior; At Tacitus; notans characterem & modum loquendi diverſum, quo uſus eſt Tiberius, in laudando, apud Senatum, res à Germanico, & à Druſo, geſtas; De laudibus Germanici ſic; *Magis in ſpeciem adornatis verbis, quam ut penitus ſentire videretur*: De laudibus Druſi ſic; *Paucioribus, ſed intentior, & fida oratione.* Iterum Tacitus, eundem Tiberium, alias etiam ut nonnihil pellucidum, notans; *In aliis* (inquit) *erat veluti eluctantium verborum; ſolutius vero loquebatur, quando ſubveniret.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ret. Sane difficile reperiatur ſimulationis artifex aliquis, tam peritus & egregius; aut vultus aliquis ita coactus, &, ut ille loquitur, *juſſus*; qui à ſermone artificioſo & ſimulatorio poſſit iſtas notas ſejungere, quin aut ſermo ſit ſolito *ſolutior*; aut *comptior*; aut magis *vagus* & *oberrans*, aut magis *aridus* & quaſi *eluctans*.

Ad *Verba hominum* quod attinet; ſunt quidem illa (ut de urinis loquuntur Medici) *meretricia*. Sed iſti *meretricii fuci* optime deprehenduntur duobus modis; cum ſcilicet *proferuntur verba*, aut *ex improviſo*; aut in *perturbatione*. Sic Tiberius, cum ex Agrippinæ verbis aculeatis, ſubito commotus eſſet, & nonnihil abreptus, extra innatæ ſimulationis terminos pedem protulit; *Audita hæc* (inquit Tacitus) *raram occulti pectoris vocem elicuere; correptamque, Græco verſu, admonuit; Ideo lædi quia non regnaret.* Quare Poeta perturbationes hujuſmodi, non inſcite appellat *Torturas*, quod ab iis ſecreta ſua prodere homines compellantur.

—— *Vino tortus & Irâ.*

Ipſa ſane teſtatur experientia, paucos admodum reperiri, qui erga arcana ſua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tam fidi ſint, animumque gerant adeo obfirmatum; quin interdum ex iracundia; interdum ex jactantia; interdum ex intima erga amicum benevolentia; interdum ex animi imbecillitate, qui ſe mole cogitationum onerari amplius nō ſuſtineat; interdum denique ex alio quopiam affectu; intimas animi cogitationes, revelent & communicent. Ac ante omnia ſinus animi excutit, ſi ſimulatio ſimulationem impulerit; juxta Adagium illud Hiſpanorum; *Dic mendacium, & erues veritatem.*

Quin & *Factis* ipſis, licet humani animi pignora ſint certiſſima, non prorſus tamen fidendum; niſi diligenter ac attente penſitatis prius, illorum & *magnitudine*, & *proprietate*. Illud enim veriſſimum; *Fraus ſibi in parvis fidem præſtruit, ut majore emolumento fallat.* Italus vero ſeipſum, *in ipſo ſtare lapide* putat, *ubi Præco prædicat*, ſi melius ſolito tractetur, abſque cauſſa manifeſta. Etenim, officia iſta minora, homines reddunt oſcitantes, & quaſi conſolitos, tam ad cautionem, quam ad induſtriam: atque recte à Demoſthene appellantur, *alimenta ſocordiæ.* Porro *Proprietatem* & naturam, nonnullorum *factorum*, etiam

quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

quæ *beneficiorum* loco habentur, ſubdolam & ambiguam, luculenter cernere licet ex eo, quod Antonio Primo impoſuit Mutianus: Qui poſt reditum cum eo in gratiam, ſed fide peſſima, plurimos ex Antonii amicis, ad dignitates evexit; *Simul amicis ejus Præfecturas & Tribunatus largitur.* Hoc autem aſtu, Antonium non munivit, ſed exarmavit penitus & deſolavit, amicitias ejus ad ſe transferendo.

Certiſſima autem Clavis, ad animos hominum reſerandos, vertitur, in rimandis & pernoſcendis, vel *ingeniis* & *naturis* ipſorum; vel *finibus* & *intentionibus*. Atque imbecilliores certe & ſimpliciores, ex *ingeniis*; prudentiores autem, & tectiores, ex *finibus* ſuis optime judicantur. Certe prudenter & facete, (licet meo judicio minus vere,) dictum fuit à Nuntio quopiam Pontificis, ſub reditu ejus à Legatione apud nationem quandam, ubi tanquam Ordinarius reſederat. Interrogatus, de delectu Succeſſoris ſui, conſilium dedit, *Vt nullo modo mitteretur aliquis, qui eximie prudens eſſet, ſed potius mediocriter tantum; quoniam* (inquit) *ex prudentioribus nemo facile conjiciet, quid veriſimile foret illius*

gentis

gentis homines facturos. Sane, non raro intervenit ille error, & maxime familiaris eſt viris prudentibus, ut ex modulo ingenii proprii, alios metiantur; ac proinde ultra ſcopum ſæpius juculentur, ſupponendo quod homines majora quædam meditentur, & ſibi deſtinent, & ſubtilioribus technis utantur, quam quę illorum animos unquã ſubierint. Quod etiam eleganter innuit Adagium Italicum, quo notatur; *Nummorum, Prudentiæ, Fidei, ſemper minores inveniri rationes, quam quis putaret.* Quare in levioris ingenii hominibus, quia multa abſurda faciunt, capienda eſt conjectura, potius ex propenſionibus *ingeniorum*, quam ex deſtinationibus *finium*. Porro, *Principes* quoque (ſed longe aliam ob cauſſam,) ab *ingeniis* optime judicantur; *Privati* autem ex *finibus*. *Principes* enim faſtigium adepti humanorum deſideriorum, nullos fere ſibi propoſitos *fines* habent, ad quos, præſertim vehementer & conſtanter, aſpirant: ex quorum *finium* ſitu & diſtantia, reliquarum ſuarum *actionum*, poſſit excipi & conſici, directio & ſcala: Id quod inter alia, cauſſa eſt vel præcipua, ut *corda eorum* (quod Scriptura pronunciat,) *ſint inſcrutabilia*. At

Priva-

Privatorum nullus eſt, qui non ſit plane veluti viator, & proficiſcatur intente ad aliquam itineris metam, ubi conſiſtat; unde non male divinare quis poterit, quid facturus ſit, aut non facturus. Si enim in ordine ſit quidpiam ad finem ſuum, probabile eſt facturum: ſin ſit in contrarium finis, minime. Neque de *finium*, aut *ingeniorum*, in hominibus diverſitate, informatio capienda eſt ſimpliter tantum, ſed & comparate: quid ſcilicet prædominetur, & reliqua in ordinem cogat? Sic, ut videmus, Tigellinus, cum ſe Petronio Turpiliano inferiorem ſentiret, in voluptatibus Neroni miniſtrandis & prægustandis *metus* (ut ait Tacitus) *Neronis rimatus eſt*; & hoc pacto æmulum evertit.

Ad *Notitiam* quod attinet, de hominũ animis, ſecundariam; nimirum, quæ ab aliorum *relatione* deſumitur; breviter dicere ſufficiet. Defectus & vitia didiceris optime ab inimicis; virtutes & facultates ab amicis; mores & tempora à famulis; opiniones & meditationes ab intimis familiaribus, cum quibus frequentius colloquia miſcent. Fama popularis levis eſt; & ſuperiorum judicia minus certa. Etenim coram illis tectiores incedunt

dunt homines. *Verior fama è domeſticis emanat.*

Verum ad *Inquiſitionem* iſtam univerſam, via maxime compendiaria, in tribus conſiſtit. Primum, ut *amicitias multas* comparemus, cum ejuſmodi *hominibus*, qui *multiplicem & variam* habent, tam *rerum*, quam *perſonarum*, *notitiam:* Inprimis vero enitendum, ut ſaltem ſingulos habeamus præſto, qui pro negotiorum atque hominum diverſitate, nos de unaquaque re certiores facere, & ſolide informare poſſint. Secundo, ut *prudens temperamentum*, & *mediocritatem* quandam perſequamur, & in *libertate ſermonis*, & in *taciturnitate:* frequentius *libertatem* uſurpantes; at, cum res poſtulat, *ſilentium*. *Libertas* ſiquidem in *ſermone*, etiam alios invitat & provocat, ut pari *libertate* erga nos utantur; & ſic multa deducit ad notitiam noſtram : At *taciturnitas* fidem conciliat, efficitque, ut ament homines ſecreta ſua apud nos, tanquam in ſinu, deponere. Tertio, is nobis paulatim acquirendus eſt *Habitus*, ut vigilante & præſente animo, in omnibus colloquiis & actionibus, ſimul, & rem, *quæ inſtat*, *geramus*; & alia, *quæ incidunt*, *obſervemus*. Nam ſicut E-

pictetus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

pictetus præcipit, ut *Philoſophus*, in ſingulis ſuis actionibus, ita ſecum loquatur; *Et hoc volo, & etiam inſtitutum ſervare*; Sic *Politicus* in ſingulis negotiis, ita ſecum ſtatuat; *Et hoc volo, atque etiam aliquid, quod in futurum uſui eſſe poſſit, addiſcere.* Itaque, qui eo ſunt ingenio, ut nimium *Hoc agant*, & toti ſint in præſente negotio, quod in manibus habent, de iis autem, quæ interveniunt, nec cogitant quidem (id quod in ſe agnoſcit Montaneus,) illi certe miniſtri Regum, aut Rerumpub. ſunt vel optimi, ſed ad proprias fortunas claudicant. Interim, Cautio ante omnia adhibenda, ut *impetum animi*, & *alacritatem* nimiam cohibeamus; ne multa ſciendo, ad nos multis immiſcendum, feramur. Infelix enim quiddam eſt, & temerarium, *Polypragmoſyne*. Itaque iſta, quam comparandam præcipimus, *notitiæ rerum & perſonarum* varietas, huc tandem redit; ut & *rerum*, quas ſuſcipimus, & *hominum*, quorum opera utimur, magis cum judicio delectum faciamus, unde cuncta & magis dextre, & magis tuto, diſponere & adminiſtrare ſciamus.

Notitiam aliorum ſequitur *notitia ſui*. Etenim non minor diligentia adhibenda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

da eſt, ſed major potius, ut nos de nobis ipſis, quam de aliis vere & accurate informemus. Quippe cum Oraculum illud, *Noſce teipſum*, non tantum ſit Canon Prudentiæ univerſalis, ſed & in *Politicis* præcipuum locum habeat. Optime enim homines monet S. Iacobus; *Eum, qui vultum in ſpeculo conſideravit, obliviſci tamen illico, qualis fuerit*; ut omnino frequenti inſpectione ſit opus. Idque tenet etiam in *Politicis*: Sed *ſpecula* ſcilicet ſunt diverſa: Nam *Speculum Divinum*, in quo nos contueri debemus, eſt Verbum Dei; *Speculum* autem *Politicum*, non aliud eſt quam ſtatus rerum, & temporum, in quibus vivimus.

Examen igitur accuratum, nec quale eſſe ſolet, ſui nimium amantis, inſtituendum eſt *homini*, de propriis *facultatibus, virtutibus* & *adminiculis*; necnon de *defectibus, inhabilitatibus*, & *obſtaculis*; ita rationem ſubducendo, ut hæc perpetuo in majus; illa autem, minoris potius, quam revera ſunt, æſtimentur. Ex hujuſmodi autem examine, in *Conſiderationem* veniant, quæ ſequuntur.

Prima *Conſideratio* ſit, quomodo alicui homini, moribuſque & naturæ ſuæ, cum *temporibus* conveniat; quæ ſi inven-

ta fuerint congrua, omnibus in rebus, magis libere & ſolute agere, & ſuo ingenio uti liceat; ſin ſit aliqua Antipathia, tum demum in univerſo vitæ curſu, magis caute & tecte eſt incedendum; minuſque in publico verſandum. Sic Tiberius fecit, qui morum ſuorum ſibi conſcius, cum ſeculo ſuo, non optime convenientium, Ludos publicos nunquam ſpectavit; Quinetiam per duodecim continuos annos poſtremos, nunquam in Senatum venit; ubi contra, Auguſtus perpetuo in oculis hominum vixit; quod & Tacitus obſervat; *Alia Tiberio morum via.* Eadem & periclis ratio fuit.

Secunda ſit *Conſideratio*, quomodo alicui conveniat, cum *profeſſionibus & generibus vitæ*, quæ in uſu & pretio ſunt, quorumque ſibi delectus ſit faciendus; ut ſi jam decretum non ſit de *genere vitæ*, maxime aptum, & ingenio ſuo congruum ſumat; ſin jam pridem id *genus* vitæ, ad quod minus à natura factus eſt, fuerit ingreſſus, ſub prima occaſione ſe ſubducat, & novam conditionem arripiat. Id quod à Valentino Borgia videmus factum, ad vitam ſacerdotalem à patre innutrito, quam tamen poſtea ejuravit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

juravit, ſuo obſecutus ingenio, & vitæ militari ſe applicuit: Quanquam Principatu æque ac Sacerdotio indignus, cum utrunque homo peſtilens dehoneſtaverit.

Tertia ſit *Conſideratio*, quomodo ſe habeat quis, *comparatus ad æquales* & *æmulos ſuos*; quos veriſimile ſit eum habiturum in fortuna ſua Competitores; eumque vitæ curſum teneat, in quo maxima inveniatur virorum egregiorum ſolitudo; atque in quo probabile ſit, ſeipſum, inter cæteros, maxime poſſe enitere. Id quod à C. Cæſare factum eſt; qui ab initio Orator fuit, & cauſſas egit; & in Toga potiſſimum verſabatur: Cum vero vidiſſet, *Ciceronem*, *Hortenſium*, *Catulum*, eloquentiæ gloria excellere; rebus vero bellicis clarum admodum neminem, præter Pompeium; deſtitit ab incœpto, & potentiæ illi Civili, multum valedicere jubens, tranſtulit ſe ad artes militares, & Imperatorias; ex quibus ſummum rerum faſtigium conſcendit.

Quarta ſit *Conſideratio*, ut naturæ ſuæ, & ingenii rationem, habeat quis, in *deligendis amicis*, ac *neceſſariis*: Siquidem diverſis, diverſum genus *amicorum*

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

convenit; aliis ſolenne, & taciturnum; aliis audax, & jactabundum; & complura id genus. Certe notatu dignum eſt, quales fuerint *amici* Iulii Cæſaris (Antonius, Hirtius, Panſa, Oppius, Balbus, Dolabella, Pollio, reliqui:) Illi ſcilicet jurare ſolebant; *Ita vivente Cæſare moriar*; infinitum ſtudium erga Cæſarem præ ſe ferentes; erga omnes alios arrogantes & contemptores: fueruntque homines, in negotiis gerendis, impigri; fama, & exiſtimatione, mediocres.

Quinta ſit *Conſideratio*, ut caveat quis ſibi *ab Exemplis*; neque ad *imitationem aliorum* ſe inepte componat; quaſi quod aliis fuerit pervium, etiam ſibi patere neceſſe ſit; neutiquam ſecum reputans, quantũ fortaſſe interfuerit, inter ſuum, & illorum, quos ad Exemplum ſibi delegit, ingenium & mores. In quem errorem manifeſto incidit Pompeius, qui, ut Cicero ſcriptum reliquit, toties ſolitus erat dicere; *Sylla potuit, ego non potero?* Qua in re, vehementer ſibi impoſuit, cum ingenium, & rationes agendi Syllæ, à ſuis, *toto cœlo* (ut ajunt) *diſtarent*: Cum alter ferox eſſet, violentus, quique factum in omnibus urgeret; al-

ter

ter gravis, legum memor, omniaque ad majeſtatem & famam componens; unde longe minus erat, ad perficienda quæ cogitarat, efficax & validus. Sunt & aliæ hujus generis *præceptiones*; verum hæ ad Exemplum reliquarum ſufficient.

Neque vero, *Noſſe ſeipſum*, homini ſufficit; ſed ineunda etiam eſt ratio ſecum, quomodo ſe *oſtentare, declarare*, denique *flectere ſe & effingere*, commode & prudenter, poſſit. Ad *oſtentandum ſe* quod attinet, nihil videmus uſu venire frequentius, quam ut qui virtutis habitu ſit inferior, ſpecie virtutis externa ſit potior. Non parva igitur eſt prudentiæ prærogativa, ſi quis arte quadam, & decore, ſpecimen ſui apud alios exhibere poſſit; *virtutes* ſuas, *merita*, atque *fortunam* etiam, (quod ſine arrogantia, aut faſtidio fieri poſſit,) commode *oſtentando*; Contra, *vitia*, *defectus*, *infortunia* & *dedecora*, artificioſe occultando, illis immorans, eaſque veluti ad lumen obvertens; his ſubterfugia quærens, aut apte ea interpretando eluens; & ſimilia. Itaque, de Mutiano, viro ſui temporis prudentiſſimo, & ad res gerendas impigerrimo, Tacitus; *Omnium, quæ dixerat, feceratque, arte quadam oſtentator.*

tor. Indiget certe res hæc arte nonnulla, ne tædium, & contemptum pariat: ita tamen, ut *oſtentatio* quæpiam, licet uſque ad vanitatis *primum gradum*, vitium ſit potius in *Ethicis*, quam in *Politicis*. Sicut enim dici ſolet de calumnia; *Audacter calumniare, ſemper aliquid hæret:* Sic dici poſſit de jactantia, (niſi plane deformis fuerit & ridicula;) *Audacter te vendita, ſemper aliquid hæret.* Hærebit certe apud populum, licet prudentiores ſubrideant. Itaque exiſtimatio parta apud plurimos, paucorum faſtidium abunde compenſabit. Quod ſi iſta, de qua loquimur, *ſui oſtentatio*, decenter, & cum judicio, regatur; exempli gratia; Si nativum quendam pectoris candorem, & ingenuitatem præ ſe ferat; aut ſi illis temporibus adhibeatur, vel cum pericula circunſtent (ut apud viros militares in bellis;) vel cum alii invidia flagrent; aut ſi verba, quæ ad laudes proprias pertinent, tanquam aliud agenti, excidiſſe videantur, minimeque vel ſerio, vel prolixe nimis, iis inſiſtatur; aut ſi ita quis ſe laudibus honeſtet, ut ſimul etiam cenſuris & jocis erga ſe non abſtineat; aut ſi denique hoc facit, non ſponte, ſed tanquam laceſſitus, & alio-

rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

rum inſolentiis & contumeliis provocatus: non parvum certe hæc res exiſtimationi hominis cumulum adjicit. Neque ſane exiguus eſt eorum numerus, qui, cum natura ſint magis ſolidi, & minime ventoſi; atque propterea hac arte, honori ſuo velificandi, careant; moderationis ſuæ, nonnulla cum dignitatis jactura, dant pœnas.

Verum hujuſmodi *Oſtentationem virtutis*, utcunque aliquis infirmiore judicio, & nimium fortaſſe *Ethicus*, improbaverit; illud nemo negarit, dandam ſaltem eſſe operam, ut virtus per incuriam, juſto ſuo pretio non fraudetur, & minoris, quam revera eſt, æſtimetur. Hæc vero, in virtute æſtimanda, pretii diminutio, tribus modis ſolet contingere: Primo, quando quis, in rebus gerendis; ſe, & operam ſuam, offert & obtrudit, non vocatus, aut accerſitus: Hujuſmodi enim officiis, remunerationis loco eſſe ſolet, ſi non repudientur. Secundo, quando quis in principio rei gerendæ, viribus ſuis nimium abutitur; & quod ſenſim erat præſtandum, uno impetu effundit; id quod rebus bene adminiſtratis, præproperam conciliat gratiam, in fine autem ſatietatem inducit.

Tertio, quando quis virtutis ſuæ fructum, in laudibus, plauſu, honore, gratia, ſibi præbitis, nimis cito, & leviter ſentit, atq; in iis ſibi complacet; de quo prudens habetur Monitum; *Cave ne inſuetus rebus majoribus videaris, ſi hæc te res parva, ſicuti magna, delectat.*

Defectuum enimvero ſedula *occultatio*, minoris haudquaquam momenti eſt, quam *virtutum* prudens, & artificioſa *oſtentatio*. Defectus autem occultantur, & latent maxime, triplici quadam induſtria, & quaſi tribus latebris; *cautione*; *prætextu*; & *confidentia*. *Cautionem* dicimus, quando iis rebus prudenter abſtinemus, quibus pares non ſumus: Ubi contra, ingenia audacula, & inquieta, ſe facile ingerunt, ſine judicio, rebus, quibus non inſueverunt; & proinde defectus ſuos proprios publicant, & quaſi proclamant. *Prætextum* dicimus, cum ſagaciter, & prudenter, viam nobis ſternimus & munimus, qua benigna & commoda, de *vitiis*, & *defectibus* noſtris, fiat interpretatio; quaſi aliunde provenientibus, aut alio tendentibus, quam vulgo exiſtimatur. Etenim, de latebris vitiorum non male Poeta;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Sæpe latet vitium proximitate bon. Quare, ſi quem *defectum*, in nobis ipſis perceperimus, opera danda, ut perſonam & prætextum *virtutis finitimæ* mutuemur, ſub cujus umbra lateat. Verbi gratia, *tardo gravitas* prætexenda, *ignavo lenitas*, & ſic de cæteris. Illud etiam utile, probabilem aliquam cauſſam obtendere, & in vulgus ſpargere, qua adducti, ultimas vires noſtras, promere refugiamus; ut quod *non poſſimus*, *nolle* videamur. Quod ad *Confidentiam* attinet, impudens certe eſt remedium, ſed tamen certiſſimum atque efficaciſſimũ; nempe, ut quis ea omnino contemnere, & vilipendere ſe profiteatur, quæ revera aſſequi non poſſit: Mercatorum prudentium more, quibus ſolenne eſt, & proprium, ut pretium mercium ſuarum attollant, aliorum deprimant. Eſt tamen & aliud *Confidentiæ* genus, hoc ipſo impudentius; nimirum, perfricta fronte, *defectus* ſuos etiam opinioni obtrudere, & venditare, quaſi in iis, quibus maxime deſtituitur, ſe eminere credat; atq; ut hoc facilius cæteris imponat, ſe in iis rebus, quibus revera plurimum pollet, fingat diffidentem; quemadmodum fieri videmus in Poetis; Poeta e-

nim Carmina ſua recitante, ſi unum aliquem Verſiculum, non admodum dixeris probandum, audias illico; *Atque hic Verſus, pluris mihi conſtitit, quam reliquorum plurimi.* Tum vero alium quempiam Verſum adducet, quaſi ſibi ſuſpectum, & de eo, quid putes, ſciſcitabitur, quem ſatis norit, inter plurimos eſſe optimum, & cenſuræ minime obnoxiũ. Ante omnia vero, ad hoc, quod nunc agitur; ut ſcilicet, ſpecimen ſui quis edat coram aliis illuſtre, & jus ſuum in omnibus retineat, nil magis intereſſe judico, quam ne quis per nimiam ſuam naturæ bonitatem, & ſuavitatem, ſe exarmet, & injuriis & contumeliis exponat: Quin potius in omnibus, aliquos animi liberi & generoſi, & non aculei minus, quam mellis, intra ſe geſtantis, igniculos, ſubinde emittat. Quæ quidem munita vitæ ratio, una cum prompto & parato, ad ſe à contumeliis vindicandum, animo, aliquibus ex accidente imponitur, & neceſſitate quadam inevitabili, propter aliquid infixum, in perſona, aut fortuna ſua: veluti fit, in *deformibus & ſpuriis*, & *ignominia aliqua mulctatis*; unde hujuſmodi homines, ſi virtus nõ deſit, felices plerunque evadunt.

Quod vero, ad ſe *declarandum* attinet; Id alia res omnino eſt, ab *Oſtentatione* ſui, de qua diximus. Neque enim ad *virtutes*, aut *defectus* hominum, refertur; ſed ad *actiones vitæ particulares*. Qua in parte, nihil invenitur magis Politicum, quam ut mediocritas quædam ſervetur, prudens & ſana, in ſenſa animi, circa actiones particulares, aperiendo, aut recondendo. Licet enim, profunda taciturnitas, & conſiliorum occultatio, & is rerum gerendarum modus, qui omnia cœcis, & (ut modernæ linguæ potius loquuntur) ſurdis artibus, & mediis, operatur, res ſit & utilis, & mirabilis; tamen non raro evenit, ut (quod dicitur) *diſſimulatio errores pariat, qui diſſimulatorem ipſum illaqueant*. Nam videmus viros Politicos, maxime omnium inſignes, libere & indiſſimulanter, fines quos peterent, palam proferre non dubitaſſe. Sic L. Sylla manifeſto præ ſe tulit, *ſe, omnes mortales, vel felices, vel infelices fieri cupere, prout ſibi eſſent, vel amici, vel inimici*. Sic Cæſar, cum primum profectus eſt in Gallias, nil veritus eſt profiteri; *Se malle primum eſſe in villa obſcura, quam ſecundum Romæ*. Idem Cæſar, cœpto jam bello, diſſimulato-

ſatorem minime egit, ſi audiamus quid Cicero de illo prædicet. Alter (Cæſarem innuens) *non recuſat, ſed quodammodo poſtulat, ut (ut eſt,) ſic appelletur Tyrannus.* Similiter videmus, in Epiſtola quadam Ciceronis ad Atticum, quam minime fuerit Auguſtus Cæſar diſſimulator; qui in ipſo ingreſſu ad res gerendas, cum adhuc Senatui eſſet in deliciis, ſolitus tamen erat, in Concionibus apud populum, jurare, illa formula; *Ita Parentis honores conſequi liceat.* Illud autem, non minus quiddam erat, quam ipſa Tyrannis. Verum eſt, ad invidiam paululum leniendam, ſolitum eum ſimul, ad ſtatuam Julii Cæſaris, quæ in Roſtris poſita erat, manum protendere. Homines autem ridebant, & plaudebant, & admirabantur, & inter ſe ita loquebantur; *Quid hoc eſt? Qualis Adoleſcens?* Sed tamen nihil malitiæ in eo ſuſpicabantur, qui tam candide & ingenue, quod ſentiret, loqueretur. Et iſti quidem, quos nominavimus, proſpera omnia conſecuti ſunt; Pompejus contra, qui ad eoſdem tendebat fines, ſed viis magis umbroſis & obſcuris (ſicut Tacitus de eo loquitur; *Occultior, non melior:* atque Saluſtius ſimiliter idem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

inſimulat; *Ore probo, animo inverecundo:*) id prorſus agebat, & innumeris technis moliebatur, ut cupiditates ſuas, & ambitionem alte recondendo, interim Rempublicã in Anarchiam & Confuſionem redigeret; quo illa ſe neceſſario in ſinus ejus conjiceret; atque hoc pacto, ſumma rerum ad eum deferretur, quaſi invitum & renitentem. Cum vero hoc ſe putaret conſequutum, factus conſul ſolus (quod nunquam cuiquam contigiſſet,) nihilo plus ad fines ſuos proficiebat; eò quod, etiam illi, qui proculdubio eum fuiſſent adjuturi, quid vellet non perciperent. Adeo ut tandem coactus ſit, tritam & vulgarem inire viam; ut ſcilicet, prætextu ſe Cæſari opponendi, arma & exercitum compararet. Adeo lenta, caſibus obnoxia, & plerunque infelicia ſolent eſſe ea conſilia, quæ profunda *diſſimulatione* obteguntur! Qua de re, idem ſenſiſſe videtur Tacitus, cum *ſimulationis* artificia, tanquam inferioris ſubſellii prudentiam, conſtituit, præ *artibus Politicis*: illam Tiberio, has vero Auguſto Cæſari attribuens. Etenim, de Livia verba faciens, ſic loquitur; Quod fuiſſet illa, *cum artibus mariti & ſimulatione filii, bene compoſita.*

Quod

Quod ad animum *flectendum*, & *effingendum* attinet; Totis viribus certe incumbendum, ut animus reddatur, occaſionibus & opportunitatibus obſequens, neque ullo modo, erga eas, durus aut renitens. Neque enim majus fuerit impedimentum, ad res gerendas, aut fortunas hominum conſtituendas, quã illud; *Idem manebat, neque idem decebat*; videlicet, cum homines iidem ſint, & natura ſua utantur, poſtquam occaſiones ſe mutaverint. Bene itaque Livius, cum Catonem Majorem introducit, tanquã fortunæ ſuæ architectum peritiſſimum, illud ſubjungit; quod ei fuerit *ingenium verſatile*. Atque hinc fit, quod ingenia gravia & ſolennia, & mutare neſcia; plus plerunque habeant dignitatis, quam felicitatis. Hoc vero vitium, in aliquibus à *natura* penitus inſitum eſt, qui ſuopte ingenio ſunt, *viſcoſi* & *nodoſi*, & ad verſandum inepti. At in aliis, *conſuetudine* obtinuit (quæ eſt altera *natura*,) atque opinione quadam (quæ in animos hominum facile obrepit;) ut minime mutandam ſibi putent rerum gerendarum rationem, quam prius bonam & proſperam ſint experti. Prudenter enim obſervat Machiavellus in Fabio Maximo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

quod *priſtinum ſuum & inveteratum, cunctandi, & belli trahendi, morem, retinere mordicus voluerit, cum natura belli eſſet alia, & acriora poſtularet conſilia.* In aliis porro, idem vitium ex inopia judicii progignitur; cum homines periodos rerum & actionum, non tempeſtive diſcernant; ſed tum demum ſe vertant, poſtquam opportunitas jam elapſa ſit: Tale quidpiam in Athenienſibus ſuis, redarguit Demoſthenes, Eos, ajens eſſe, *ruſticis ſimiles, qui in ludo gladiatorio ſe probantes, ſemper poſt plagam acceptam, in eam partem muniendam ſcutum transferunt, qua percuſſi ſunt; non prius.* In aliis rurſus, hoc ipſum contingit, quia operam, in via ea, quam ſemel ingreſſi ſunt, collocatam, perdere gravantur, nec receptui canere ſciunt; ſed potius ſe occaſionibus ſuperiores fore, conſtantia ſua, confidunt. Verum iſta animi *viſcoſitas*, & *renitentia*, & quacunque illa tandem radice pullularit, rebus gerendis, & fortunæ hominum, eſt damnoſiſſima: Nihilque magis Politicum, quã animi rotas reddere, cum rotis Fortunæ, concentricas, & ſimul volubiles. Atque de *Præceptis duobus ſummariis*, circa *Fortunæ architecturam*, hactenus. *Præ-*

cepta

cepta autem *ſparſa* haud pauca ſunt; Nos tamen perpauca deligemus, pro modo exempli.

Primum *Præceptum* eſt; *Faber fortunæ*, amuſſe ſua perite utatur, eamque rite applicet; hoc eſt, animum aſſuefaciat, ut rerum omnium pretium & valorem æſtimet, prout ad fortunam & fines ſuos, magis aut minus, conducant; hocque curet ſedulo, non perfunctorie. Mira enim res, ſed veriſſima; Inveniuntur plurimi, quorum mentis *pars Logicæ* (ſi ita loqui licet,) eſt bona, *Mathematica*, peſſima; videlicet, qui de rerum conſequentiis ſatis firmiter judicant; de pretiis vero, imperitiſſime. Hinc fit, ut alii, privata & ſecreta cum Principibus colloquia; alii, auras populares, tanquam magna adepti, admirentur; cum ſit utrunque ſæpenumero res, & invidia & periculo plena: alii autem res metiuntur ex difficultate, atque opera ſua in eis impenſa: fieri oportere exiſtimantes, ut quantum moverint, tantum etiã promoverint: Sicut Cæſar de Catone Uticenſi, veluti per Ironiam, dixit; narrando quam laborioſus fuerit & aſſiduus, & quaſi indefatigabilis, neque tamen multum ad rem; *Omnia* (inquit)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

magno ſtudio agebat: Hinc etiam illud accidit, ut homines ſæpius ſeipſos fallant; qui, ſi magni alicujus, aut honorati viri opera utantur, ſibi omnia proſpera promittant; cum illud verum ſit, non grandiſſima quæque inſtrumenta, ſed aptiſſima, citius & felicius opus quodque perficere. Atque ad *Mathematicam* veram *animi* informandam, operæ pretium eſt, illud inprimis noſſe, & deſcriptum habere; quid ad cujuſque fortunam conſtituendam & promovendam primum ſtatui debeat, quid ſecundum, & ſic deinceps. Primo loco, *emendationem animi* pono; *Animi* enim *impedimenta*, & *nodos* tollendo & complanando, citius viam fortunæ aperueris, quam fortunæ auxiliis, *animi impedimenta* ſuſtuleris. Secundo loco, *opes* pono, & *pecuniam*; quam ſummo loco plurimi fortaſſe collocaverint, cum tanti ſit ad omnia uſus. *Verum*, eam opinionem, ſimilem ob cauſſam abjudico, atque Machiavellus fecit, in alia re, non multum ab ea diſcrepante. Cum enim vetus fuerit Sententia, *Pecuniam eſſe nervos belli*; ille contra, non alios eſſe *nervos belli* aſſeruit, quam *nervos virorum fortium & militarium*; Eodem prorſus

modo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

modo, vere aſſeri poſſit; *Nervos fortunæ*, non eſſe *pecuniam*, ſed potius *animi vires*; ingenium, fortitudinem, audaciam, conſtantiam, moderationem, induſtriam, & ſimilia. Tertio loco, colloco *famam & exiſtimationem*; eo magis, quod illa, æſtus quoſdam habeant, & tempora, quibus ſi non opportune utaris, difficile erit rem, in integrum reſtituere. Ardua enim res, famam præcipitantem retrovertere. Poſtremo loco, pono *honores*, ad quos certe facilior aditus, per unumquodque ex illis tribus, multo magis per omnia conjuncta datur; quam ſi ab *honoribus* auſpiceris, & deinde ad reliqua perrexeris. Verum, ut in ordine rerum ſervando, haud parum eſt momenti; ita non multo minus, in ſervando ordine temporis; cujus perturbatione frequentiſſime peccatur; dum ad fines tum properatur, quando initia eſſent curanda; atque, dum ad maxima quæque ſubito advolamus, quæ in medio poſita ſunt, temere tranſilientes. At illud recte præcipitur; *Quod nunc inſtat, agamus.*

Secundum *Præceptum* eſt, ut caveamus, ne animi quadam magnitudine, & præfidentia, ad magis ardua, quam par

eſt, feramur; neve in adverſum fluvii remigemus. Optimum enim conſilium circa fortunas hominum,

——— *Fatis accede, Deiſque.*

Circumſpiciamus in omnes partes, & obſervemus qua res pateant, qua clauſæ & obſtructæ ſint, qua proclives, qua arduæ, neque viribus noſtris, ubi non patet aditus commodus, abutamur. Hoc ſi fecerimus, & à repulſa nos immunes præſtabimus; & in negotiis ſingulis nimis diu non hærebimus; & moderationis laudem reportabimus; & pauciores offendemus; & denique felicitatis opinionem acquiremus; dum quæ ſponte fortaſſe eventura fuiſſent, noſtræ induſtriæ accepta ferentur.

Tertium *Præceptum*, cum proxime præcedente nonnihil pugnare videri poſſit; licet probe intellectum, minime. Illud hujuſmodi eſt; Ut occaſiones non ſemper expectemus, ſed eas quandoque provocemus, & ducamus. Quod etiam innuit Demoſthenes, magniloquentia quadam. *Et quemadmodum receptum eſt; ut exercitum ducat Imperator; ſic à cordatis viris, res ipſæ ducendæ, ut quæ ipſis videntur, ea gerantur; & non ipſi perſequi*

eventus

eventus tantum cogantur. Etenim, ſi diligenter attendamus, duas obſervabimus, eaſque diſcrepantes ſpecies, eorum, qui rebus gerendis, & negotiis tractandis, pares habeantur. Alii ſiquidem occaſionibus commode ſciunt uti, ſed nihil ex ſe moliuntur, aut excogitant; alii toti ſunt in machinando, qui occaſiones, quę opportune incidunt, non arripiunt. Harum facultatum altera, alteri non conjuncta, manca omnino & imperfecta cenſenda eſt.

Quartum eſt *Præceptum*; Ut nihil ſuſcipiamus, in quo neceſſe ſit, temporis plurimum inſumere: verum ut Verſiculus ille aurem ſemper vellicet;

Sed fugit interea, fugit irreparabile tẽpus.

Neque alia ſubeſt cauſſa, cur ii, qui profeſſionibus laborioſis, aut rebus ſimilibus, ſe addixerunt; veluti Jureconſulti, Oratores, Theologi doctiores, librorum Scriptores, & hujuſmodi; in fortuna ſua conſtituenda, & promovenda, minus ſint ſolertes; quam quod tempore, (alias ſcilicet inſumpto,) indigent ad particularia pernoſcenda; opportunitates captandas; & machinas, quæ ad fortunam ſuam ſpectent, comminiſcendas & meditandas. Quinetiam, in aulis Princi-

pum,

pum, & Rebuſpub. eos reperias, & ad fortunam ſuam promovendam, & ad aliorum invadendam, maxime efficaces, qui nullo publico munere funguntur; ſed in hoc, de quo loquimur, *ambitu vitæ*, perpetuo occupantur.

Quintum eſt *Præceptum*; Ut naturam quodammodo imitemur, quæ *nihil facit fruſtra*. Id quod factu non erit admodum difficile, ſi negotia noſtra omnium generum, perite commiſceamus & contexamus. In ſingulis enim actionibus, ita animus eſt inſtituendus & præparandus, atque intentiones noſtræ aliæ aliis ſubſternendæ, & ſubordinandæ; ut ſi, in aliqua re, voti compotes, in *ſummo gradu*, fieri non poſſimus, in *ſecundo* tamen liceat conſiſtere; imo vel in *tertio*: Quod ſi, nec in *aliqua* omnino *parte rei* hærere aut conſiſtere poſſimus, tum vero ad alium quempiam (præter deſtinatum) finem, operam impenſam flectamus: Sin nec in *præſenti*, aliquem fructum demetere queamus, ſaltem aliquid ex ea extrahamus, quod in *futurum* proſit: Si vero nihil *ſolidi*, nec in *præſenti*, nec in *futuro* inde elicere detur, ſatagamus ſaltem, ut aliquid *exiſtimationi* noſtræ inde accreſcat: & alia id genus:

rationes

rationes ſemper à nobis ipſis exigendo, quibus conſtet, nos fructus aliquid, plus minus, ex ſingulis actionibus, & conſiliis noſtris percepiſſe, neque ullo modo permittendo, ut tanquam confuſi ac conſternati animum illico deſpondeamus, ſi forte ſcopum principalem non licuerit attingere. Nihil enim minus convenit viro Politico, quam uni rei, unice eſſe intentum. Qui enim hoc facit, occaſionum innumerarum jactura mulctabitur, quæ rebus agendis ex obliquo intervenire ſolent: quæque fortaſſe magis fuerint propitiæ & commodæ ad alia, quæ poſtea uſui futura ſint, quam ad ea, quæ in manibus habeamus. Ideoque bene calleamus illam Regulam; *Hæc oportet facere, & illa non omittere.*

Sextum eſt *Præceptum*; Ut nos rei alicui nimis peremptorie non aſtringamus; quanquam caſui videatur, primo intuitu, minus obnoxia; ſed ſemper habeamus, vel feneſtram apertam ad evolandum; vel poſticum aliquod ſecretum, ad redeundum.

Septimum *Præceptum*, eſt antiquum illud Biantis; modo non ad perfidiam, ſed ad cautionem, & moderationem, adhi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

adhibeatur: *Et ames tanquam inimicus futurus, & oderis tanquam amaturus.* Nam utilitates quaſque mirum in modum, prodit & corrumpit, ſi quis nimium ſe immerſerit, amicitiis infelicibus; moleſtis & turbidis odiis; aut puerilibus & futilibus æmulationibus.

Hæc exempli loco, circa *Doctrinam* de *Ambitu vitæ* ſufficient: Illud enim hominibus in memoriam ſubinde reducendum eſt, longe abeſſe, ut adumbrationes iſtæ, quibus utimur in deſideratis, loco juſtorum Tractatuum ponantur; ſed ſint ſolummodo tanquam ſchedæ aut fimbriæ, ex quibus, de tela integra, judicium fieri poſſit. Neque rurſus ita deſipimus, ut fortunam, abſque tanto, quantum diximus molimine, minime parari aſſeramus. Probe enim novimus, eam tanquam ſponte in gremium aliquorum defluere: alii autem eam, diligentia ſola & aſſiduitate (cautione nonnulla aſperſa,) abſque arte multa aut operoſa, adipiſcuntur: Verum ſicut Cicero, Oratorem perfectum depingens, non id vult, ut Cauſidici ſinguli tales eſſe debeant, aut poſſint: Ac rurſus, ſicut in Principe aut Aulico deſcribendo (quod nonnulli tractandum ſuſcepe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ceperunt,) modulus effingitur, prorſus ſecundum artis perfectionem, non autem ſecundum Practicam vulgatam: idem & nos in *Politico* inſtruendo præſtitimus: *Politico* (inquam) quoad *fortunam propriam*.

Enimvero, illud utique monendum, *Pracepta*, quæ circa hanc rem, delegimus & propoſuimus, omnia, ex genere eorum eſſe, quæ *Bona Artes* vocantur. Quod enim ad *Malas Artes* attinet; Si quis Machiavello ſe dederit in diſciplinam, qui præcipit; *Virtutem ipſam non magnopere curandam, ſed tantum ſpeciem ejus, in publicum verſam: quia virtutis fama & opinio homini adjumento ſit, virtus ipſa impedimento*; quique alio loco præcipit; *Vt homo Politicus, illud tanquam fundamentum prudentia ſua ſubſternat; quod praſupponat, homines non recte, nec tuto, ad ea, qua volumus, flecti aut adduci poſſe, praterquam ſolo metu, ideoque det operam, ut omnes, quantum in ſe eſt, obnoxii ſint, atque in periculis, & anguſtiis conſtituti*; Ita ut Politicus ſuus, videatur eſſe, quod Itali dicunt, *Seminator ſpinarum*: Aut ſi quiş Axioma illud, quod à Cicerone citatur, amplecti velit; *Cadant amici, dummodo inimici intercidant*; Sicut

Trium-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Triumviri fecerunt, qui inimicorum interitum, amiciſſimorum exitio redimebant: Aut ſi quis L. Catilinæ imitator eſſe velit, ut Rerumpub. incendiarius fiat & pertubator, quo melius in aquis turbidis piſcari, & fortunam ſuam expedire poſſit; *Ego* (inquit) *ſi in fortunis meis incendium ſit excitatum, id non aqua, ſed ruina reſtinguam*: Aut ſi quis illud Lyſandri ad ſe transferat, qui dicere ſolebat; *Pueros placentis, viros perjuriis alliciendos*; cum aliis ejuſdem farinæ pravis, ac pernicioſis dogmatibus; quorum (ut fit in cæteris rebus omnibus) major eſt numerus, quam rectorum & ſanorum; Si quis (inquam) hujuſmodi inquinatâ prudentiâ delectetur; non ierim inficias, eum (quandoquidem legibus Charitatis & Virtutis omnibus ſeipſum ſolutum, fortunæ ſolummodo mancipatit) poſſe, majore compendio, & celerius, fortunam ſuam promovere. Fit vero in *vita*, quemadmodum & in *via*, ut iter brevius, ſit fœdius & cœnoſius; neque ſane, ut per viam meliorem quis incedat, multa circuitione opus eſt.

Tantum vero abeſt, ut homines ad hujuſmodi *artes pravas* ſe applicare oporteat, ut potius ſane, (ſi modo ſint

apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

apud ſe, ſeque ſuſtinere valeant, neque ambitionis turbine & procella in adverſum rapiantur) ante oculos proponere debeant; non ſolum Mundi Chorographiam generalem illam, quod *omnia ſint vanitas, & vexatio ſpiritus*; verum etiam & illam magis ſpecialem; videlicet, Quod ipſum *eſſe*, ſejunctum à *bene eſſe*, maledictionis loco ſit, & quo grandius ſit *eſſe*, eo major ſit maledictio: Quodque ampliſſimum virtutis præmium, ſit ipſa virtus; quemadmodum & ultimum vitii ſupplicium eſt vitium ipſum, ſicut egregie Poeta;

Quæ vobis, quæ digna viri, pro laudibus iſtis
Præmia poſſe rear ſolvi? Pulcherrima primum
Dii moreſque dabunt veſtri. ——

Et econtra, non minus vere ille de ſceleratis, *Atque eum ulſciſcentur mores ſui.* Quinetiam, mortales, dum in omnes partes, cogitationes ſuas agitant, & diffundunt, ut fortunis ſuis recte proſpectum atque conſultum ſit, interim in mediis illis animi tranſcurſibus, ad divina judicia, & providentiam æternam, oculos attollere debent; quæ ſæpiſſimè impiorum machinationes, & conſilia

prava,

prava, licet profunda, ſubvertit, & ad nihilum redigit; ſecundum illud Scripturæ; *Concepit iniquitatem, & pariet vanitatem.* Imo, etſi injuriis, & *malis artibus*, abſtineant; attamen hæc jugis, & irrequieta anhelatio ad ardua fortunæ, abſque ceſſatione, & quaſi ſine ſabbato, tributum temporis noſtri Deo debitum minime ſolvit: qui, ut videre eſt, facultatum noſtrarum decimas, temporis autem ſeptimas exigit, & ſibi ſeponit. Quorſum enim fuerit, os gerere in cœli ſublimia erectum; mentem vero humi proſtratam, & pulverem inſtar ſerpentis comedentem? Quod etiam Ethnicos non fugit;

Atque affigit humi divinæ particulam
(auræ.

Quod ſi in hoc ſibi quiſquam adblandiatur, quod fortuna ſua, utcunque eam malis artibus obtinuerit, recte uti decreverit; ſicut de Auguſto Cæſare, & Septimio Severo, ſolitum erat dici; *Debuiſſe illos aut nunquam naſci, aut nunquam mori:* Tanta in ambitu fortunæ ſuæ patrarunt mala; tanta rurſus, ſumma adepti, contulerunt bona: intelligat nihilominus, hanc malorum per bona compenſationem, poſt factum probari;

bari;

bari; conſilium autem hujuſmodi merito damnari. Abs re poſtremo nobis non fuerit, in curſu iſto incitato, & fervido, verſus fortunam noſtram, frigidam pauliſper aſpergere, hauſtam è dicterio illo non inelegante, Caroli Quinti Imperatoris, in Inſtitutionibus ſuis ad Filium; *Imitari fortunam mores mulierum, quæ procos plus nimio ambientes, plerunque ſuperbe averſantur.* Verum hoc ultimũ remedium, pertinet ad eos, quibus guſtus, ex morbo animi, corruptus eſt. Innitantur potius homines *lapidi* illi, qui *Theologiæ* & *Philoſophiæ* eſt tanquam *angularis*; quæ idem fere aſſerunt de eo, quod *primum quæri* debeat; Etenim *Theologia* edicit; *Primum quærite regnum Dei, & iſta omnia adjicientur vobis*; Philoſophia autem ſimile quiddam jubet; *Primum quærite bona animi, cætera aut aderunt, aut non oberunt.* Quamvis autem hoc *fundamentum*, humanitus jactum, interdum locetur ſuper *arenas*; quemadmodum videre eſt in M. Bruto, qui in eam vocem, ſub exitum ſuum, prorupit;

Te colui virtus ut rem, aſt tu nomen (inane es.

At idem *fundamentum*, divinitus loca-

tum,

tum, firmatur ſemper in *Petra*. Hic autem *Doctrinam* de *Ambitu vitæ*, concludimus.

LXI.

De Certitudine legum per Aphoriſmos.

PROOEMIUM.

Aphorismus I.

IN *Societate Civili, aut* Lex, *aut* Vis *valet. Eſt autem* & Vis *quædam* Legem *ſimulans*; & Lex *nonnulla magis* vim *ſapiens, quam* æquitatem Juris. *Triplex eſt igitur* Injuſtitiæ fons; Vis mera; Illaqueatio malitioſa *prætextu* legis; & Acerbitas *ipſius* legis.

Aphorismus 2.

Firmamentum Juris privati *tale eſt. Qui injuriam facit, Re, utilitatem, aut voluptatem, capit, Exemplo, periculum. Cæteri utilitatis aut voluptatis illius, participes non ſunt, ſed exemplum ad ſe pertinere putant. Itaque facile coeunt in conſenſum, ut caveatur ſibi per* leges; *ne injuriæ per vices ad ſingulos redeat. Quod ſi ex ratione temporum, & communione culpæ, id eveniat, ut pluribus & potentio-*

ribus,

ribus, per legem *aliquam, periculum creetur, quam caveatur,* factio *ſolvit* legem; *Quod & ſæpe fit.*

APHORISMUS 3.

At Jus privatum, *ſub tutela* Juris publici, *latet.* Lex *enim cavet civibus, Magiſtratus* legibus. *Magiſtratuum autem auctoritas pendet ex majeſtate Imperii, & fabrica Politiæ, &* Legibus fundamentalibus. *Quare, ſi ex illa parte ſanitas fuerit, & recta conſtitutio,* Leges *erunt in bono uſu; ſin minus, parum in iis præſidii erit.*

APHORISMUS 4.

Neque tamen Jus publicum, *ad hoc tantum ſpectat, ut addatur tanquam cuſtos* Juri privato, *ne illud violetur; atque ut ceſſent injuriæ; ſed extenditur etiam ad Religionem, & arma, & diſciplinam, & ornamenta, & opes, denique ad omnia circa bene eſſe civitatis.*

APHORISMUS 5.

Finis *enim &* ſcopus, *quem* leges *intueri, atque ad quem, juſſiones & ſanctiones ſuas, dirigere debent, non alius eſt, quam ut cives feliciter degant. Id fiet, ſi pietate & religione recte inſtituti; moribus honeſti; armis adverſus hoſtes externos tuti;* Legum *auxilio adverſus ſeditiones,*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

tiones, & privatas injurias muniti; Imperio & Magiſtratibus obſequentes; copiis & opibus locupletes & florentes fuerint. Harum autem rerum inſtrumenta & nervi ſunt leges.

Aphorismus 6.

Atque hunc finem *optimæ* leges *aſſequuntur, plurimæ vero ipſarum aberrant.* Leges *enim, mirum in modum, & maximo intervallo, inter ſe differunt; ut aliæ* excellant; *aliæ* mediocriter ſe habeant; *aliæ prorſus* vitioſæ *ſint. Dictabimus igitur pro judicii noſtri modulo, quaſdă tanquam* legum leges; *Ex quibus informatio peti poſſit, quid in ſingulis* legibus, *bene aut perperam poſitum aut conſtitutum ſit.*

Aphorismus 7.

Antequam vero ad corpus *ipſum* legum particularium *deveniamus; perſtringemus paucis,* virtutes *&* dignitates legum *in genere.* Lex *bona cenſeri poſſit, quæ ſit* intimatione certa; præcepto juſta; executione commoda; cum forma Politiæ congrua; *&* generans virtutem in Subditis.

Titu-

Titulus I.
De Prima dignitate Legum, ut ſint certæ.

Aphorismus. 8.

Legis *tantum intereſt ut* certa *ſit*, *ut abſque hoc nec* juſta *eſſe poſſit*. Si enim incertam vocem det tuba, quis ſe parabit ad bellum? *Similiter ſi incertam vocem det* lex, *quis ſe parabit ad parendum? Vt moneat igitur oportet, priuſquam feriat. Etiam illud recte poſitum eſt*; Optimam eſſe legem, quæ minimum relinquit arbitrio Judicis: *Id quod* certitudo *ejus præſtat.*

Aphorismus 9.

Duplex Legum incertitudo: *Altera, ubi* lex nulla præſcribitur; *altera, ubi* ambigua & obſcura. *Itaque de* Caſibus omiſſis à lege, *primo dicendum eſt; ut in his etiam inveniatur aliqua norma* certidinis.

De Caſibus omiſſis à Lege.

Aphorismus 10.

A*Nguſtia* prudentiæ humanæ, Caſus *omnes, quos tempus reperit, non poteſt*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

teſt capere. Non raro itaque ſe oſtendunt caſus omiſſi *&* novi. *In hujuſmodi* caſibus, *triplex adhibetur remedium, ſive ſupplementum; vel per* proceſſum ad Similia; *vel per* uſum Exemplorum, licet in legem non coaluerint; *vel per* juriſdictiones, quæ ſtatuunt ex arbitrio boni viri, *& ſecundum diſcretionem ſanam; ſive illa* Curiæ *fuerint* Prætoriæ, *ſive* Cenſoriæ.

De proceſſu ad Similia & extenſionibus Legum.

Aphorismus 11.

IN Caſibus omiſſis, *deducenda eſt norma* legis *à* ſimilibus; *ſed caute, & cum judicio. Circa quod ſervandæ ſunt Regulæ ſequentes.* Ratio prolifica, conſuetudo ſterilis eſto, nec generet caſus. *Itaquè quod contra* rationem Juris *receptum eſt, vel etiam ubi* ratio *ejus eſt* obſcura, *non trahendum eſt ad Conſequentiam.*

Aphorismus 12.

Bonum publicum inſigne, rapit ad ſe Caſus omiſſos. *Quamobrem, quando* Lex *aliqua, Reipub. commoda notabiliter & majorem in modum intuetur, & procurat,*

rat, interpretatio *ejus* extenſiva *eſto*, *&* amplians.

Aphorismus 13.

Durum eſt torquere leges, *ad hoc ut torqueant homines.* Non placet igitur extendi leges pœnales, multo minus capitales, ad delicta nova. *Quod ſi Crimen vetus fuerit, &* legibus *notum*; *ſed proſecutio ejus incidat in caſum novum, à legibus non proviſum*; *omnino recedatur à placitis juris, potius quam delicta maneant impunita.*

Aphorismus 14.

In ſtatutis, *quæ* jus commune (*præſertim circa ea, quæ frequenter incidunt, & diu coaluerunt*) *plane abrogant, non placet procedi per* Similitudinem *ad* Caſus omiſſos. *Quando enim Reſpub.* tota lege *diu caruerit*; *idque in* caſibus expreſſis; *parum periculi eſt, ſi* caſus omiſſi *expectent remedium à* ſtatuto novo.

Aphorismus 15.

Statuta, *quæ manifeſto* temporis leges *fuere, atque ex occaſionibus Reipub. tunc invaleſcentibus natæ, mutata ratione temporum, ſatis habent, ſi ſe in propriis caſibus ſuſtinere poſſint: præpoſterum autem eſſet, ſi ad* caſus omiſſos *ullo modo traherentur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Aphorismus 16.

Conſequentiæ non eſt Conſequentia: ſed ſiſti debet extenſio *intra* caſus proximos. *Alioqui labetur paulatim ad Diſſimilia; Et magis valebunt acumina ingeniorum, quam auctoritates* Legum.

Aphorismus 17.

In legibus *&* ſtatutis *brevioris ſtyli,* extenſio *facienda eſt liberius. At in illis, quæ ſunt enumerativa caſuum particularium, cautius. Nam ut Exceptio firmat vim* Legis, *in caſibus non exceptis; ita Enumeratio infirmat eam, in caſibus non enumeratis.*

Aporismus 18.

Statutum explanatorium *claudit rivos ſtatuti prioris; nec recipitur poſtea* extenſio *in alterutro* ſtatuto. *Neque enim facienda eſt* ſuperextenſio *à Iudice, ubi ſemel cœpit fieri* extenſio *à* lege.

Aphorismus 19.

Solennitas verborum, & actorum, *non recipit* extenſionem ad Similia. *Perdit enim naturam ſolennis, quod tranſit à more ad arbitrium: Et introductio novorum, corrumpit majeſtatem veterum.*

Aphorismus 20.

Proclivis eſt extenſio Legis *ad* Caſus poſt-natos; *qui in rerum Natura non fue-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

fuerunt tempore Legis *latæ. Vbi enim* caſus *exprimi non poterat, quia tunc nullus erat,* caſus omiſſus *habetur pro* expreſſo, *ſi ſimilis fuerit ratio.*

Atque de extenſionibus legum, in caſibus omiſſis, hæc dicta ſint: Nunc de uſu Exemplorum dicendum.

De Exemplis, & uſu eorum.

Aphorimus 21.

De Exemplis *jam dicendum eſt, ex quibus* Jus *hauriendum ſit, ubi* Lex *deficit. Atque de* Conſuetudine, *quæ* legis *ſpecies eſt, deque* Exemplis, *quæ per frequentem uſum, in conſuetudinem tranſierunt, tanquam* Legem tacitam; *ſuo loco dicemus. Nunc autem de* Exemplis *loquimur, quæ raro & ſparſim interveniunt, nec in* Legis *vim coaluerunt; quando, & qua cautione, norma* Juris *ab ipſis petenda ſit, cum* Lex *deficiat.*

Aphorismus 22.

Exempla *à temporibus bonis & moderatis petenda ſunt; non tyrannicis, aut factioſis, aut diſſolutis. Hujuſmodi* Exempla *temporis partus ſpurii ſunt; & magis nocent, quam docent.*

Aphorismus 23.

In Exemplis, *recentiora habenda ſunt*

pro tutioribus. Quod enim paulo ante factum eſt, unde nullum ſit ſecutum incommodum, quid ni iterum repetatur? Sed tamen minus habent auctoritatis recentia. *Et ſi forte res in melius reſtitui opus ſit,* recentia Exempla *magis ſeculum ſuum ſapiunt, quam rectam rationem.*

APHORISMUS 24.

At vetuſtiora Exempla, *caute, & cum delectu recipienda; decurſus ſiquidem ætatis multa mutat; ut quod tempore videatur antiquum, id perturbatione, & inconformitate ad præſentia,, ſit plane novum.* Medii *itaque* temporis Exempla *ſunt optima, vel etiam talis* temporis, *quod cum* tempore currente *plurimum conveniat; quod aliquando præſtat* tempus remotius, *magis quam* in proximo.

APHOTISMUS 25.

Intra fines Exempli, *vel citra potius, ſe cohibeto, nec illos ullo modo excedito. Vbi enim non adeſt* norma Legis, *omnia quaſi pro* ſuſpectis *habenda ſunt. Itaque ut in* obſcuris, *minimum ſequitor.*

APHORISMUS 26.

Cavendum ab Exemplorũ fragmentis *&* compendiis: *atque integrum* Exemplum, *& univerſus ejus proceſſus introſpiciendus. Si enim incivile ſit, niſi tota*

Lege

Lege *perſpecta, de parte ejus judicare, multo magis hoc valere debet in* Exemplis; *quæ ancipitis ſunt uſus, niſi valde quadrēt.*

Aphorismus 27.

In Exemplis *plurimum intereſt, per quas manus tranſierint, & tranſacta ſint. Si enim apud* Scribas *tantum, &* Miniſtros Juſtitiæ, *ex* curſu Curiæ, *abſque* notitia *manifeſta* Superiorum, *obtinuerint; aut etiam apud* errorum magiſtrum populũ; *conculcanda ſunt, & parvi facienda. Sin apud* Senatores, *aut* Iudices, *aut* Curias Principales, *ita ſub oculis poſita fuerint, ut neceſſe fuerit illa, approbatione Iudicum, ſaltem tacita, munita fuiſſe, plus dignationis habent.*

Aphorismus 28.

Exemplis, *quæ publicata fuerint, utcunque minus fuerint in uſu, cum tamen ſermonibus, & diſceptationibus hominum, agitata & ventilata extiterint, plus auctoritatis tribuendum. Quæ vero in ſcriniis & archivis manſerunt, tanquam ſepulta, & palam in oblivionem tranſierunt, minus.* Exempla *enim, ſicut aquæ, in* profluente ſaniſſima.

Aphorismus 29.

Exempla, *quæ ad* Leges *ſpectant, non placet ab* Hiſtoricis *peti; ſed ab* actis publicis,

blicis, & traditionibus diligentioribus. *Verſatur enim infelicitas quadam inter* Hiſtoricos *vel optimos*, *ut* Legibus, & actis judicialibus, *non ſatis immorentur; aut ſi forte diligentiam quandã adhibuerint, tamen ab* authenticis *longe varient.*

Aphorismus 30.

Exemplum, *quod* ætas contemporanea, *aut* proxima *reſpuit, cum* caſus *ſubinde recurreret, non facile admittendum eſt. Neque enim tantum pro illo facit, quod homines illud quandoque uſurparunt; quam contra, quod experti reliquerunt.*

Aphorismus 31.

Exempla *in* conſilium adhibentur, *non utique* jubent, *aut* imperant. *Igitur ita regantur, ut* auctoritas præteriti temporis *flectatur ad* uſum præſentis.

Atque de informatione ab exemplis, ubi Lex deficit, hæc dicta ſint. Jam dicendũ de Curiis Prætoriis, & Cenſoriis.

De Curiis Prætoriis, & Cenſoriis.

Aphorismus 32.

Curiæ *ſunto* & Juriſdictiones, *quæ ſtatuant ex arbitrio boni viri, & diſcretione ſana, ubi* Legis norma *deficit.* Lex *enim* (*ut antea dictum eſt*) *non ſufficit*

ficit caſibus; *ſed ad ea, quæ plerunque accidunt, aptatur. Sapientiſſima autem res* tempus, (*ut ab antiquis dictum eſt*) & *novorum* caſuũ *quotidie auctor, & inventor.*

APHORISMUS 33.

Interveniunt autem novi caſus, & *in* criminalibus; *qui pœna indigent*; & *in* civilibus; *qui auxilio*. Curias, *quæ ad priora illa reſpiciunt*, Cenſorias; *quæ ad poſteriora*, Prætorias *appellamus.*

APHORISMUS 34.

Habento Curiæ Cenſoriæ *juriſdictionẽ & poteſtatem, non tantum* nova delicta *puniendi, ſed etiam* pœnas, à legibus conſtitutas *pro* delictis veteribus, *augendi, ſi* caſus *fuerint odioſi, & enormes, modo non ſint capitales. Enorme enim, tanquam novum eſt.*

APHORISMUS 35.

Habeant ſimiliter Curiæ Prætoriæ *poſtatem, tam ſubveniendi contra* rigorem Legis, *quam ſupplendi* defectum Legis. *Si enim porrigi debet remedium ei, quem* Lex præteriit; *multo magis ei, quem* vulneravit.

APHORISMUS 36.

Curiæ *iſtæ* Cenſoriæ, & Prætoriæ *omnino intra* caſus enormes & extraordinarios *ſe continento*; *nec* juriſdictiones

 ordina-

ordinarias *invadunto: ne forte tendat res ad* ſupplantationem Legis, *magis quam ad* ſupplementum.

Aphorismus 37.

Juriſdictiones *iſtæ, in* ſupremis *tantum* Curiis *reſidento, nec ad* inferiores *communicantor. Parum enim abeſt, à poteſtate* leges *condendi, poteſtas eas ſupplendi, aut moderandi.*

Aphorismus 38.

At Curiæ *illæ* uni viro *ne committantur, ſed ex* pluribus conſtent. *Nec* decreta *exeant cum* ſilentio; *ſed* Judices ſententiæ *ſuæ* rationes *adducant, idque* palam, *atque aſtante* corona: *ut quod ipſa poteſtate ſit liberum, fama tamen & exiſtimatione ſit circumſcriptum.*

Aphorismus 39.

Rubricæ ſanguinis *ne ſunto; nec de* Capitalibus, *in quibuſcunque* Curiis, *niſi ex* lege nota *&* certa, *pronunciato. Indixit enim mortem deus ipſe prius; poſtea inflixit. Nec vita eripienda niſi ei, qui ſe in ſuam vitam peccare prius noſſet.*

Aphorismus 40.

In Curiis Cenſoriis *calculum tertium dato; ut Iudicibus non imponatur neceſſitas, aut* abſolvendi, *aut* condemnandi; *ſed etiam ut* non liquere *pronunciare poſſint.*

ſint. Etiam Cenſoria *non tantum* pœna, *ſed &* nota *eſto: ſcilicet, quæ non infligat* ſupplicium, *ſed aut in* admonitionem *deſinat, aut reos* ignominia levi, *& tanquam* rubore *caſtiget*.

APHORISMUS 41.

In Curiis Cenſoriis, *omnium* magnorum criminum, *&* ſcelerum, actus inchoati, *&* medii, *puniuntur; licet non ſequatur* Effectus conſummatus: *Iſque ſit earum* Curiarum *uſus vel maximus: cum & ſeveritatis interſit, initia ſcelerum puniri; & clementiæ, perpetrationem eorum (puniendo actus medios) intercipi.*

APHORISMUS 42.

Cavendum inprimis, ne in Curiis Prætoriis, *præbeatur auxilium in* caſibus, *quos* lex, *non tam* omiſit, *quam pro* levibus contempſit, *aut pro* odioſis remedio indignos judicavit.

APHORISMUS 43.

Maximè omnium intereſt certitudinis Legum (*de qua nunc agimus,*) *ne* Curiæ Prætoriæ *intumeſcant & exundent in tantum, ut prætextu* rigoris legum mitigandi, *etiam* robur, *&* nervos *iis inceidant, aut laxent; omnia trahendo ad arbitrium.*

APHORISMUS 44.

Decernendi *contra* ſtatutum expreſ-

ſum, *ſub ullo æquitatis prætextu*, Curiis Prætoriis *jus ne eſto. Hoc enim ſi fieret,* Judex *prorſus tranſiret in* Legiſlatorem, *atque omnia ex arbitrio penderent.*

Aphorismus 45.

Apud nonnullos receptum eſt, ut Juriſdictio, *quæ decernit ſecundum* æquum *&* bonum; *atque illa altera, quæ procedit ſecundum* jus ſtrictum, iiſdem Curiis *deputentur: apud alios autem, ut* diverſis. *Omnino placet* Curiarum ſeparatio. *Neq; enim ſervabitur* diſtinctio caſuum, *ſi fiat* commixtio juriſdictionum: *ſed* arbitrium legem *tandem trahet.*

Aphorismus 46.

Non ſine cauſſa in uſum venerat apud Romanos, album Prætoris, *in quo præſcripſit, & publicavit, quomodo ipſe jus dicturus eſſet. Quo exemplo* Judices *in* Curiis Prætoriis *regulas ſibi certas (quantum fieri poteſt) proponere, eaſque publice affigere debent. Etenim optima eſt* Lex, *quæ minimum relinquit arbitrio Iudicis; optimus Iudex, qui minimum ſibi.*

Verum de Curiis iſtis fuſius tractabimus, cum ad locum de Judiciis veniemus; obiter tantum jam locuti de iis, quatenus, expediant, & ſuppleant omiſſa à Lege.

De

De Retroſpectione Legum.

Aphorismus 47.

Est *& aliud genus* ſupplementi Caſuum omiſſorum, *cum* Lex legem ſupervenit, *atque ſimul* Caſus omiſſos *trahit. Id fit in* Legibus, *ſive* ſtatutis, *quæ* retroſpiciunt, *ut vulgo loquuntur. Cujus generis* Leges, *raro, & magna cum cautione, ſunt adhibendæ. Neque enim placet* Janus *in* legibus.

Aphorismus 48.

Qui verba, *aut* ſententiam legis, captione, & fraude *eludit, & circumſcribit, dignus eſt, qui etiam à* lege ſequente *innectetur. Igitur in* caſibus fraudis, & evaſionis doloſæ, *juſtum eſt, ut* leges retroſpiciant, *atque alteræ alteris in ſubſidiis ſint; ut qui* dolos *meditatur, & everſionem* legum præſentium, *ſaltem à* futuris *metuat*.

Aphorismus 49.

Leges, *quæ* actorum & inſtrumentorum *veras intentiones, contra* formularum *aut* ſolennitatum *defectus, roborant & confirmant, rectiſſime præterita complectuntur.* Legis *enim, quæ* retroſpicit, *vitium vel præcipuum eſt, quod* perturbet. *At hujuſmodi* Leges confirmatoriæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ad pacem & ſtabilimentum eorum, quæ tranſacta ſunt, ſpectant. Cavendum tamen eſt, ne convellantur res judicatæ.

APHORISMUS 50.

Diligenter attendendum, ne eæ Leges *tantum ad* præterita reſpicere *putentur, quæ* anteacta infirmant: *ſed & eæ, quæ* futura prohibent & reſtringunt, *cum* præteritis *neceſſario* connexa. *Veluti, ſi quæ* Lex *artificibus aliquibus interdicat, ne mercimonia ſua in* poſterum *vendant: Hæc ſonat in* poſterum, *ſed operatur in* præteritum: *Neque enim illis illa ratione victum quærere jam integrum eſt.*

APHORISMUS 51.

Lex declaratoria *omnis, licet non habet* verba de præterito, *tamen ad* præterita, *ipſa vi* declarationis, *omnino trahitur. Non enim tum incipit* interpretatio *cum* declaratur, *ſed efficitur tanquam* contemporanea *ipſi* legi. *Itaque* leges declaratorias *ne ordinato, niſi in caſibus, ubi* leges *cũ Iuſtitia* retroſpicere *poſſint.*

Hîc vero eam partem abſolvimus, quæ tractat de incertitudine Legum ubi invenitur lex nulla. Jam dicendum eſt de altera illa parte, ubi ſcilicet lex extat aliqua, ſed perplexa, & obſcura.

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

De Obſcuritate Legum.

Aphorismus 52.

OBſcuritas legum, *à quatuor rebus, originem ducit: vel ab* accumulatione legum nimia, *præſertim admixtis obſoletis:* vel à deſcriptione earum ambigua, *aut minus perſpicua & dilucida: vel à* modis enucleandi juris neglectis, *aut non bene inſtitutis: vel denique, à* contradictione & vacillatione judiciorū.

De Accumulatione Legum nimia.

Aphorismus 53.

DIcit *Propheta*; Pluet ſuper eos laqueos. *Non ſunt autē pejores* laquei quam legum, *præſertim* pœnalium; *ſi numero immenſæ, & temporis decurſu inutiles, non* lucernam pedibus *præbeant, ſed* retia *potius objiciant.*

Aphorismus 54.

Duplex in uſum venit Statuti novi *condendi ratio: Altera* ſtatuta priora *circa idem Subjectum* confirmat & roborat; *dein nonnulla* addit *aut* mutat: *Altera* abrogat & delet *cuncta, quæ ante ordinata ſunt, & de* integro Legem novam & uniformem ſubſtituit. *Placet poſterior ratio.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

ratio. Nam ex priore ratione, ordinationes deveniunt complicatæ & perplexæ ; & quod inſtat, agitur ſane, ſed corpus legum *interim redditur vitioſum. In poſteriore autem, major certe eſt adhibenda diligentia, dum de* lege *ipſa deliberatur ; & anteacta ſcilicet evolvenda, & penſitanda, antequam* lex *feratur : Sed optime procedit per hoc* legum concordia *in futurum.*

APHORISMUS 55.

Erat in more apud Athenienſes, *ut* contraria legum capita, (*quæ Antinomias vocant*) *quotannis à ſex viris* examinarentur, & *quæ* reconciliari *non poterant,* proponerentur populo, *ut de illis* certum *aliquid* ſtatueretur. *Ad quorum exemplum, ii, qui poteſtatem in ſingulis Politiis* legum *condendarum habent, per triennium, aut quinquennium, aut prout videbitur,* Antinomias *retractanto. Eæ autem à viris, ad hoc delegatis, prius inſpiciantur, & præparentur, & demum Comitiis exhibeantur ; ut, quod placuerit, per ſuffragia ſtabiliatur, & figatur.*

APHORISMUS 56.

Neque vero contraria legum capita reconciliandi, & *omnia (ut loquuntur)* ſalvandi, *per diſtinctiones ſubtiles, & quæſitas, nimis ſedula aut anxia cura eſto. Ingenii*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

genii enim hæc tela eſt: Atque utcunque modeſtiam quandam & reverentiam præ ſe ferat, inter noxia tamen cenſenda eſt; utpote quæ reddat corpus univerſum legum *varium, & male conſutum. Melius eſt prorſus, ut ſuccumbant deteriora, & meliora ſtent ſola.*

Aphorismus 57.

Obſoletæ leges, *& quæ abierunt in deſuetudinem, non minus quam* Antinomiæ, *proponantur* à delegatis *ex officio tollendæ. Cum enim* ſtatutum expreſſum *regulariter deſuetudine non abrogetur, fit ut ex contemptu legum obſoletarum, fiat nonnulla auctoritatis jactura etiam in reliquis: & ſequitur tormenti illud genus* Mezentii, *ut* leges vivæ in complexu mortuarum perimantur. *Atque omnino cavendum eſt à* gangræna *in* legibus.

Aphorismus 58.

Quin & in legibus *&* ſtatutis obſoletis, *nec noviter promulgatis,* Curiis Prætoriis *interim contra eas decernendi jus eſto. Licet enim non male dictum ſit,*Neminem oportere legibus eſſe ſapientiorem, *tamen intelligatur hoc de* legibus, *cum* evigilant, *non cum* dormitant. *Contra* recentiora *vero* ſtatuta (*quæ* juri publico *nocere deprehenduntur*) *non utique*

Præ-

Prætoribus, *ſed* Regibus, & ſanctioribus Conſiliis, & ſupremis Poteſtatibus *auxilium præbendi jus eſto: earum executionem per Edicta aut Acta ſuſpendendo, donec redeant Comitia, aut hujuſmodi cœtus, qui poteſtatem habeant eas abrogandi; ne ſalus Populi interim periclitetur.*

De novis Digeſtis Legum.

APHORISMUS 59.

Q*Vod ſi* leges *aliæ ſuper alias* accumulatæ, *in tam vaſta excreverint volumina, aut tanta confuſione laboraverint, ut eas de integro retractare, & in Corpus ſanum & habile redigere, ex uſu ſit; id ante omnia agito; atque opus ejuſmodi, opus Heroicum eſto: atque auctores talis operis, inter Legiſlatores, & Inſtauratores, rite & merito numerantor.*

APHORISMUS 60.

Hujuſmodi Legum expurgatio, & Digeſtum novum, *quinque rebus abſolvitur. Primo, omittantur* obſoleta, *quæ* Iuſtinianus antiquas fabulas *vocat. Deinde ex* Antinomiis recipiantur probatiſſimæ, aboleantur contrariæ. *Tertio* Homoionomiæ, *ſive* Leges quæ idem ſonant, *atque nil aliud ſunt, quam iterationes ejuſdem rei*, expungantur; *atque* una quæ-

quæpiam ex iis, *quæ maxime eſt perfecta*, retineatur *vice omnium. Quarto, ſi quæ* legum nihil determinent, *ſed* quæſtiones *tantum* proponant, *eaſque relinquant indeciſas, ſimiliter* faceſſant. *Poſtremo, quæ* verboſæ *inveniuntur, & nimis* prolixæ, contrahantur magis in arctum.

APHORISMUS 61.

Omnino verò ex uſu fuerit, in novo Digeſto legum, leges *pro* Iure communi receptas, *quæ tanquam immemoriales ſunt in origine ſua; atque ex altera parte,* ſtatuta de tempore in tempus ſuperaddita; *ſeorſum digerere & componere: cum in plurimis rebus, non eadem ſit, in jure dicendo,* Juris communis, & Statutorum, *interpretatio, & adminiſtratio. Id quod fecit* Trebonianus *in* Digeſto, & Codice.

APHORISMUS 62.

Verum, in hujuſmodi Legum regeneratione, *atque* ſtructura nova, veterum legum *atque* librorum legis verba *prorſus &* textum *retineto: licet per* centones, & portiones exiguas, *eas excerpere neceſſe fuerit: Ea deinde ordine contexito. Etſi enim fortaſſe commodius, atque etiam, ſi ad rectam rationem reſpicias, melius hoc tranſigi poſſet per Textum novum quam per hujuſmodi conſarcinationem; tamen*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

men in legibus , *non tam* ſtylus, *&* deſcriptio, *quam* auctoritas , *&* *hujus patronus* antiquitas *ſpectanda eſt. Alias videri poſſit hujuſmodi opus,* Scholaſticum *potius quiddam* , *&* Methodus , *quam* Corpus legum imperantium.

APHORISMUS 63.

Conſultum fuerit in novo Digeſto legum,vetera volumina *non prorſus* deleri, *& in oblivionem cedere, ſed in* Bibliothecis *ſaltem* manere ; *licet uſus eorum vulgaris & promiſcuus prohibeatur. Etenim in Cauſis gravioribus,non abs re fuerit*, legum *prateritarum mutationes* , *& ſeries, conſulere , & inſpicere; at certe ſolenne eſt, antiquitatem praſentibus aſpergere.* Novum *autem hujuſmodi* Corpus legum, *ab iis, qui in Politiis ſingulis habent poteſtatem Legiſlatoriam,prorſus confirmandum eſt; ne forte pratextu* veteres leges *digerendi* , leges novæ *imponantur occulto.*

APHORISMUS 64.

Optandum eſſet , ut hujuſmodi legum inſtauratio, *illis* temporibus *ſuſcipiatur* , *qua* antiquioribus,*quorum acta & opera retractant* , literis *&* rerum cognitione *praſtiterint.Quod ſecus in* opere Juſtiniani *evenit. Infelix res namque eſt; cum ex*

judicio

judicio & delectu ætatis minus prudentis & eruditæ, antiquorum opera *mutilentur, & recomponantur. Veruntamen ſæpe* neceſſarium *eſt, quod non* optimum.

Atque de Legum obſcuritate, quæ à nimia & confuſa earum accumulatione fit, hæc dicta ſint. Jam de Deſcriptione earum, ambigua & obſcura, dicendum.

De Exemplis, & uſu eorum.

Aphorismus 65.

Deſcriptio Legum obſcura *oritur, aut ex* loquacitate & verboſitate earum; *aut rurſus ex* brevitate nimia; *aut ex* Prologo legis, cum ipſo corpore legis, pugnante.

Aphorismus 66.

De Obſcuritate vero legum, *quæ ex earum* deſcriptione prava *oritur, jam dicendum eſt.* Loquacitas, *quæ in perſcribendo Leges in uſum venit, &* prolixitas, *non placet. Neque enim, quod vult & captat, ullo modo aſſequitur, ſed contrarium potius. Cum enim caſus ſingulos particulares, verbis appoſitis & propriis, perſequi & exprimere contendat, majorem inde ſperans certitudinem; econtra quæſtiones multiplices parit de verbis; ut difficilius procedat interpretatio ſecundum* ſententiam

tiam legis, (*quæ ſanior eſt & verior*) *propter* ſtrepitum verborum.

APHORISMUS 67.

Neque propterea nimis conciſa & affectata brevitas, *Majeſtatis gratia, & tanquam magis Imperatoria, probanda eſt; præſertim his ſeculis, ne forte ſit* Lex *inſtar* regulæ Leſbiæ. *Mediocritas ergo affectanda eſt; & verborum exquirenda generalitas, bene terminata; quæ licet* Caſus comprehenſos *non ſedulo perſequatur, attamen* non comprehenſos *ſatis perſpicue excludat.*

APHORISMUS 68.

In legibus *tamen, atque* edictis ordinariis & politicis, *in quibus, ut plurimum, nemo Iuriſconſultum adhibet, ſed ſuo ſenſui confidit, omnia* fuſius explicari *debent, &, ad captum vulgi, tanquam digito monſtrari.*

APHORISMUS 69.

Neque nobis prologi *legum, qui inepti olim habiti ſunt, &* leges *introducunt* diſputantes, *non* jubentes, *utique placerent, ſi priſcos mores ferre poſſemus. Sed* prologi iſti legum *plerunque* (*ut nunc ſunt tempora*) *neceſſario adhibentur, non tam ad* explicationem legis, *quam inſtar* ſuaſionis, *ad* perferendam legem *in* Co-

mitiis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

mitiis; *& rurſus ad* ſatisfaciendum Populo. *Quantum fieri poteſt tamen* prologi *evitentur, &* lex *incipiat à* juſſione.

Aphorismus 70.

Intentio *&* ſententia legis, *licet ex* præfationibus, *&* præambulis (*ut loquuntur*) *non male quandoque eliciatur; Attamen* latitudo *aut* extenſio *ejus, ex illis minime peti debet. Sæpe enim* præambulum *arripit nonnulla ex maxime plauſibilibus & ſpecioſis ad exemplum, cum* lex *tamen multo plura complectatur: aut contra,* lex *reſtringit, & limitat complura, cujus limitationis rationem, in* præambulo *inſeri, non fuerit opus. Quare* dimenſio *&* latitudo legis *petenda. Nam* præambulum, *ſæpe aut ultra aut citra cadit.*

Aphorismus 71.

Eſt vero genus perſcribendi leges *valde vitioſum. Cum ſcilicet* caſus, *ad quem* lex *collimat, fuſe exprimitur in* præambulo: *Deinde ex vi* verbi (Talis) *aut hujuſmodi, Relativi,* corpus Legis *retro vertitur in* præambulum, *unde* præambulum *inſeritur, & incorporatur ipſi* legi: *Quod & obſcurum eſt, & minus tutum, quia non eadem adhiberi conſuevit diligentia, in ponderandis & examinandis*

verbis

verbis præambuli, *quæ ad hibetur in* corpore *ipſius legis.*

Hanc partem de incertitudine legum, quæ ex mala deſcriptione ipſarum ortum habet, fuſius tractabimus, quando de interpretatione Legum poſtea agemus. Atque de deſcriptione Legum obſcura hæc dicta ſint; Jam de modis enucleandi Juris dicendum.

De Modis enucleandi Juris, & tollendi ambigua.

Aphorismus 72.

MOdi enucleandi Juris, *&* tollendi dubia, *quinque ſunt. Hoc enim fit, aut per* perſcriptiones judiciorum; *aut per* ſcriptores authenticos; *aut per* libros auxiliares; *aut per* prælectiones; *aut per* reſponſa, *ſive* conſulta prudentum. *Hæc omnia, ſi bene inſtituantur, præſto erunt magna* Legum obſcuritati *ſubſidia.*

De perſcriptione Judiciorum.

Aphorismus 73.

A*Nte omnia,* Judicia reddita *in* Curiis ſupremis *& principalibus, atque* cauſſis gravioribus, *præſertim* dubiis, *quæ-*

que

quæ aliquid habent difficultatis, *aut* novitatis, *diligenter & cum fide excipiunto.* Judicia *enim* anchoræ Legum ſunt, *ut* leges Reipub.

Aphorismus 74.

Modus *hujuſmodi* Judicia excipiendi, *& in* ſcripta referendi, *talis eſto.* Caſus *præciſe*, Judicia *ipſa exacte perſcribito*; rationes Judiciorum, *quas adduxerunt Iudices*, *adjicito*; caſuum, *ad Exemplum adductorum*, auctoritatem, *cum* caſibus principalibus, *ne commiſceto*; *de* Advocatorum perorationibus, *niſi quidpiam in iis fuerit admodum eximium*, *ſileto.*

Aphorismus 75.

Perſonæ, *quæ hujuſmodi* Judicia *excipiant*, *ex* Advocatis *maxime* doctis *ſumto*, *&* honorarium liberale *ex* publico *excipiunto.* Judices *ipſi ab hujuſmodi* perſcriptionibus *abſtinento*; *ne forte opinionibus propriis addicti*, *& auctoritate propria freti*, *limites* Referendarii *tranſcendant.*

Aphorismus 76.

Judicia *illa*, *in* ordine, *&* ſerie temporis, *digerito*; *non per* methodum *&* titulos. *Sunt enim* ſcripta *ejuſmodi*, *tanquam* hiſtoriæ, *aut* narrationes legum.

Neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Neque ſolum acta *ipſa*, ſed & tempora *ipſorum*, Judici prudenti, *lucem præbent*.

De Scriptoribus Authenticis.

APHORIRMUS 77.

EX legibus ipſis, *quæ* Jus commune *conſtituunt*; *Deinde*, *ex* Conſtitutionibus *ſive* Statutis; *Tertio loco*, *ex* Judiciis perſcriptis, Corpus Juris *tantummodo conſtituitor*. *Præter illa*, *alia* authentica, *aut nulla ſunto*, *aut parce recipiuntor*.

APHORISMUS 78.

Nihil tam intereſt certitudinis Legum, (*de qua nunc tractamus*) *quam ut* ſcripta authentica, *intra* fines moderatos, *coerceantur*, & *faceſſat* multitudo *enormis*, auctorum, & doctorum in Jure; *unde laceratur ſententia legum*, *Iudex fit attonitus*, *proceſſus immortales*, *atque Advocatus ipſe*, *cum tot libros perlegere*, & *vincere non poſſit*, *compendia ſectatur*. Gloſſa *fortaſſe aliqua bona*; & *ex* Scriptoribus claſſicis pauci, *vel potius* Scriptorũ pauculæ portiones, *recipi poſſint pro* Authenticis. *Reliquorum nihilominus maneat uſus nonnullus in* Bibliothecis, *ut eorum* tractatus *inſpiciant* Judices, *aut* Advocati,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cati, *cum opus fuerit: Sed in Cauſſis agendis, in foro citare eos non permittitor, nec in auctoritatem tranſeunto.*

De libris Auxiliaribus.

Aphorismus 79.

At ſcientiam Juris, & practicam, auxiliaribus libris *ne nudanto, ſed potius inſtruunto. Ii ſex in genere ſunto.* Inſtitutiones. De Verborum ſignificatione. De Regulis Juris. Antiquitates Legum. Summæ. Agendi Formulæ.

Aphorismus 80.

Præparandi ſunt Juvenes, & Novitii, *ad ſcientiam, & ardua Iuris, altius & commodius haurienda, & imbibenda, per* Inſtitutiones. Inſtitutiones *illas, ordine claro, & perſpicuo componito. In illis ipſis, univerſum* Jus privatum *percurrito; non alia omittendo, in aliis plus ſatis immorando; ſed ex ſingulis quædam breviter delibando; ut ad*Corpus legum *perlegendum acceſſuro, nil ſe oſtendat prorſus novum, ſed levi aliqua notione præceptum.* Jus publicum *in* Inſtitutionibus *ne attingito, verum illud ex* fontibus *ipſis hauriatur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Aphorismus 81.

Commentarium *de* vocabulis Juris *conſicito. In Explicatione ipſorum, & ſenſu reddendo, ne curioſe nimis aut laborioſe verſator. Neque enim hoc agitur, ut* diffinitiones verborum *quærantur exacte, ſed* explicationes *tantum, quæ legendis* Juris libris *viâ aperiant faciliorem.* Tractatum *autem iſtum, per* literas Alphabeti *ne digerito: Id* Indici *alicui relinquito: ſed collocentur ſimul verba, quæ circa eandem rem verſantur; ut alterum alteri ſit juvamento ad intelligendum.*

Aphorismus 82.

Ad certitudinem legum *facit, (ſi quid aliud)* tractatus *bonus & diligens, de di*verſis regulis Juris. *Is dignus eſt, qui maximis ingeniis, & prudentiſſimis Iureconſultis, committatur. Neque enim placent, quæ in hoc genere extant. Colligendæ autem ſunt* regulæ, *non tantũ notæ, & vulgatæ, ſed & aliæ magis ſubtiles & reconditæ, quæ ex* legum, & rerum judicatarum *Harmonia extrahi poſſint; quales in* Rubricis *optimis quandoque inveniuntur: ſuntque Dictamina generalia rationis, quæ per materias* Legis *diverſas percurrunt, & ſunt tanquam* ſaburra Juris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Aphorismus. 83.

At ſingula Juris Scita, *aut* Placita,*non intelligantur pro* regulis, *ut fieri ſolet ſatis imperite. Hoc enim ſi reciperetur, quot* leges, *tot* regulæ. Lex *enim nil aliud,quã* regula imperans. *Verum eas pro* regulis *habeto quæ in Forma ipſa Iuſtitiæ hærent: unde, ut plurimum, per* Jura Civilia *diverſarum Rerumpub. eædem* regulæ *fere reperiuntur; niſi forte propter Relationem ad formas Politiarum varient*.

Aphorismus 84.

Poſt regulam, *brevi & ſolido verborum complexu enuntiatam, adiiciantur* exempla, & deciſiones caſuum, *maxime luculentæ ad* explicationem; diſtinctiones, *&* exceptiones *ad* limitationem; cognata *ad* ampliationem *ejuſdem* regulæ.

Aphorismus 85.

Recte jubetur; ut non ex regulis Jus *ſumatur; ſed ex* Jure *quod eſt*, Regula *fiat. Neque enim ex* verbis regulæ *petendæ eſt probatio, ac ſi eſſet* Textus legis. Regula *enim* legem (*ut* acus nautica polos) indicat, *non* ſtatuit.

Aphorismus 86.

Præter corpus *ipſum* Juris, *juvabit etiam* antiquitates legum *inviſere; quibus*

licet evanuerit auctoritas, *manet tamen* reverentia: *Pro* antiquitatibus *autem* legum *habeantur* ſcripta *circa* leges & judicia, *ſive illa fuerint edita, ſive non, quæ ipſum* corpus legum *tempore præceſſerunt. Earum ſiquidem jactura facienda non eſt. Itaque ex iis, utiliſſima quæque excerpito, (multa enim invenientur inania & frivola) eaque in unum volumen redigito: ne* antiquæ fabulæ, *ut loquitur* Trebonianus, *cum* legibus *ipſis miſceantur.*

APHORISMUS 87.

Practicæ *vero plurimum intereſt, ut* Jus univerſum *digeratur ordine, in* Locos & Titulos; *ad quos ſubitò (prout dabitur occaſio) recurrere quis poſſit, veluti in promptuarium paratum ad præſentes uſus. Huiuſmodi* libri ſummarum, *& ordinant ſparſa, & abbreviant fuſa & prolixa in* lege. *Cavendum autem eſt, ne* ſummæ *iſtæ, reddant homines promptos ad* Practicam, ceſſatores *in* ſcientia *ipſa. Earum enim officium eſt tale, ut ex iis* recolatur jus, *non perdiſcatur.* Summæ *autem omnino, magna diligentia, fide, & judicio, ſunt conficiendæ, ne furtum faciant* legibus.

APHO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Aphorismus 88.

Formulas agendi *diverſas, in uno quoque genere colligito. Nam & Practicæ hoc intereſt; & certe pandunt illæ oracula & occulta* legum. *Sunt enim non pauca, quæ latent in* legibus: *At in* formulis agendi, *melius & fuſius perſpiciuntur; inſtar* pugni, & palmæ.

De Reſponſis & Conſultis.

Aphorismus 89.

Dubitationes particulares, *quæ de tempore in tempus emergunt, dirimendi & ſolvendi, aliqua ratio iniri debet. Durum enim eſt, ut ii, qui ab errore cavere cupiunt, ducem viæ non inveniant, verum ut actus ipſi periclitentur, neque ſit aliquis ante rem peractam Iuris prænoſcendi modus.*

Aphorismus 90.

Reſponſa prudentum, *quæ petentibus dantur de* Jure, *ſive ab* Advocatis, *ſive à* Doctoribus, *tanta valere auctoritate, ut ab eorum ſententia,* Judici *recedere non ſit licitum, non placet.* Jura *à* juratis Judicibus *ſumunto.*

Aphorismus 91.

Tentari Judicia, *per* Cauſſas & Perſo-

nas fictas, *ut eo modo experiantur homines, qualis futura ſit* Legis norma, *non placet: Dedecorat enim* majeſtatem legum, *& pro prævaricatione quapiam cenſenda eſt.* Judicia *autem aliquid habere ex* Scena *deforme eſt.*

APHORISMUS 92.

Judicum *igitur ſolummodo, tam* Judicia, *quam* Reſponſa, *&* Conſulta, *ſunto. Illa de* litibus pendentibus; *hæc de* arduis Juris quæſtionibus *in Theſi. Ea* Conſulta, *ſive in* privatis rebus, *ſive in* publicis, *à* Judicibus *ipſis ne poſcito;* (*Id enim ſi fiat,* Judex *tranſeat in* Advocatum;) *ſed à* Principe, *aut* Statu. *Ab illis, ad* Judices *demandentur.* Judices *verò, tali auctoritate freti, diſceptationes Advocatorum, vel ab his, quorum intereſt, adhibitorum, vel à Iudicibus ipſis, ſi opus ſit, aſſignatorum, & argumenta ex utraque parte audiunto; & re deliberata* Ius *expediunto, & declaranto.* Conſulta *hujuſmodi inter* Iudicia *referunto & edunto, & paris auctoritatis ſunto.*

De Prælectionibus.

APHORISMUS 93.

PRælectiones *de* Iure, *atque* Exercitationes *eorum, qui* Iuris *ſtudiis incum-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

cumbunt, & operam dant, ita inſtituuntor, & ordinantor, ut omnia tendant ad Quæſtiones, & Controverſias *de* Iure, ſedandas *potius, quam* excitandas. Ludus *enim (ut nunc fit) fere apud omnes inſtituitur, & aperitur, ad* altercationes, & quæſtiones de Iure *multiplicandas, tanquam oſtentandi ingenii cauſſa. Atque hoc vetus eſt malum. Etenim, etiam apud antiquos gloriæ fuit, tanquam per ſectas & factiones, quæſtiones complures de* Iure, *magis fovere, quam extinguere. Id ne fiat, provideto.*

De Vacillatione Iudiciorum.

APHORISMUS 94.

VAcillant Iudicia, *vel propter* immaturam & præfeſtinam ſententiam; *vel propter* æmulationem Curiarum; *vel propter* malam & imperitam perſcriptionem Iudiciorum; *vel propter* viam præbitam ad reſciſſionem eorum nimis facilem & expeditam. *Itaque providendum eſt, ut* Iudicia emanent, matura deliberatione prius habita; *atque ut* Curiæ ſe invicem revereantur; *atque ut* Iudicia per-

perſcribantur fideliter & prudenter; *ut-que* via ad reſcindenda Iudicia, ſit arcta, confragoſa, *& tanquam* murici-bus ſtrata.

APHORISMUS 95.

Si Judicium *redditum fuerit, de* Caſu *aliquo, in aliqua* Curia Principali; *& ſi-milis* Caſus *intervenerit, in alia* Curia; *ne procedito ad* Judicium, *antequam fiat* conſultatio, *in* Collegio aliquo Judicũ majore. Judicia *enim* reddita, *ſi forte* reſcindi *neceſſe ſit, ſaltem* ſepeliuntor cum honore.

APHORISMUS 96.

Vt Curiæ *de* Juriſdictione *digladien-tur, & conflictentur, humanum quiddam eſt; eoque magis, quod per ineptam quan-dam ſententiam* (quod boni & ſtrenui ſit Judicis ampliare juriſdictionem Cu-riæ) *alatur plane iſta intemperies, & cal-car addatur, ubi fræno opus eſt. Vt vero, ex hac animorum contentione,* Curiæ, Ju-dicia *utrobique reddita (quæ nil ad* Juriſ-dictionem *pertinent) libenter reſcindant, intolerabile malum; & à Regibus, aut Se-natu, aut Politia plane vindicandum. Peſ-ſimi enim exempli res eſt, ut* Curiæ, *quæ pacem ſubditis præſtant, inter ſe duella exerceant.*

APHO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

APHORISMUS 97.

Non facilis eſto, aut proclivus, ad Judicia reſcindenda, *aditus*, *per* appellationes, *aut* impetitiones *de* errore, *aut* reviſus; *& ſimilia. Receptum apud nonnullos eſt, ut* lis trahatur *ad* forum ſuperius, *tanquam res integra*; Judicio *inde dato ſepoſito, & plane ſuſpenſo. Apud alios vero, ut* Iudicium ipſum maneat *in ſuo* vigore, *ſed* executio *ejus tantum ceſſet: Neutrum placet; niſi* Curiæ, *in quibus* Iudicium *redditum ſit, fuerint* humiles, & inferioris ordinis: *ſed potius, ut &* Iudicium *ſtet, & procedat ejus* executio; *modo* cautio *detur à* defendente, *de* damnis & expenſis, *ſi* Iudicium *fuerit reſciſſum*. Atque hic *Titulus*, de *Certitudine Legum*, ad Exemplum *Digeſti* reliqui (quod meditamur) ſufficiet.

IN-

INDEX
SERMONVM.

I. DE Veritate. pag. 1
II. De Morte. 9
III. De Vnitate Eccleſiæ. 13
IV. De Vindicta. 21
V. De Rebus adverſis. 24
VI. De Diſſimulatione & Simulatione. 26
VII. De Parentibus & Liberis. 32
VIII. De Nuptiis & Cœlibatu. 35
IX. De Invidia. 38
X. De Amore. 47
XI. De Magiſtratibus & Dignitatibus. 50
XII. De Audacia. 59
XIII. De Bonitate, & Bonitate nativa. 63
XIV. De Nobilitate. 68
XV. De Seditionibus & Turbis. 71
XVI. De Atheiſmo. 84
XVII. De Superſtitione. 89
XVIII. De Peregrinatione in partes exteras. 92
XIX. De Imperio. 96
XX. De Conſilio. 105

XXI.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XXI.	*De Mora.*	114
XXII.	*De Aſtutia.*	116
XXIII.	*De Prudētia quæ ſibi ſapit.*	123
XXIV.	*De Innovationibus.*	126
XXV.	*De expediendis negotiis.*	128
XXVI.	*De Prudentia apparente.*	131
XXVII.	*De Amicitia.*	134
XXVIII.	*De Sumptibus.*	147
XXIX.	*De proferendis finibus Imperii.*	150
XXX.	*De regimine valetudinis.*	189
XXXI.	*De Suſpicione.*	192
XXXII.	*De Diſcurſu Sermonum.*	194
XXXIII.	*De Plantationibus Populorum, & Coloniis.*	198
XXXIV.	*De Divitiis.*	204
XXXV.	*De Ambitione.*	210
XXXVI.	*De Naturà, & Indole naturali in hominibus.*	215
XXXVII.	*De Conſuetudine & Educatione.*	218
XXXVIII.	*De Fortuna.*	221
XXXIX.	*De Vſura ſive Fœnore.*	225
XL.	*De Iuvētute & Senectute.*	232
XLI.	*De Pulchritudine*	235
XLII.	*De Deformitate.*	238
XLIII.	*De Ædificiis.*	240
XLIV.	*De Hortis.*	249

XLV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

XLV.	*De Negotiatione.*	262
XLVI.	*De Clientibus, Famulis, & Amicis.*	265
XLVII.	*De Supplicantibus.*	268
XLVIII.	*De Studiis, & Lectione Librorum.*	272
XLIX.	*De Factionibus.*	276
L.	*De Cæremoniis civilibus, & Decoro.*	279
LI.	*De Laude.*	282
LII.	*De vana Gloria.*	286
LIII.	*De Honore & Exiſtimatione.*	289
LIV.	*De officio Iudicis.*	293
LV.	*De Ira.*	300
LVI.	*De viciſſitudine rerum.*	304
LVII.	*Quomodo profectus in virtute faciendus ſit.*	315
LVIII.	*De civili Converſatione.*	324
LIX.	*Conſilia quadã de Negotiis, ex Parabolis aliquibus Salomonis.*	328
LX.	*Faber Fortunæ ſive Doctrina de ambitu vitæ.*	362
LXI.	*De Certitudine Legum per Aphoriſmos.*	402

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 E 7